I. G. Sbiera ¤ Rudolf Gassauer ¤
Leon cavaler de Goian ¤ Victor Morariu

ISTORIA MUZICAL-DRAMATICĂ A SUCEVEI

I. G. Sbiera ¤ Rudolf Gassauer ¤
Leon cavaler de Goian ¤ Victor Morariu

Istoria muzical-dramatică a Sucevei

Editura *Muşatinii*
Suceava, 2014

Consiliul Judeţean Suceava
Preşedinte: *Ioan Cătălin NECHIFOR*
Vicepreşedinţi: *Ilie NIŢĂ*, *Alexandru RĂDULESCU*

Centrul Cultural „Bucovina“
Manager: Viorel VARVAROI

Secţia pentru Conservarea
şi Promovarea Culturii Tradiţionale Suceava
Director: Victor T. RUSU

Editura „Muşatinii”
Suceava, str. Tipografiei nr. 1,
Tel. 0230 523640, 0757 076885 **(I.D.)**
Director general: *Gheorghe DAVID*

Coperta şi ilustraţiile:
Mihai PÂNZARU-PIM

tipar: **Grup Mușatinii**
tipografie · editură · producție publicitară
SUCEAVA, tel.: 0230 523640

O cronologie a artelor sucevene

„Cântarea este de o vârstă cu genul omenesc”, înţelegea, în 1865, cu aproape un secol înainte de Lucian Blaga, Ştefan Nosievici sau cărturarul bucovinean Ambrosiu Dimitroviţă[1], stabilind, astfel, caracteristica de fapt stilistic preistoric a cântecului ţărănesc, iniţial unul şi acelaşi în tot cuprinsul Europei, când, „înainte de cunoaşterea literelor, legile se cântau, ca să nu se uite” (Aristotel, 427-347 înainte de Hristos). Iar unicitatea sacramental-ritualică a vechiului cântec obştesc, specific preistoriei şi continuând preistoria în coexistenţă durabilă cu istoria, a consacrat şi un inventar instrumental, care se păstrează, odată cu cântecul obştesc, peste milenii, drept inventar al tarafurilor ţărăneşti al diverselor popoare europene şi mai ales ale popoarelor pe deplin şi mimetic conservatoare, precum românii.

Inventarul tarafului ţărănesc est-european cuprindea, în jurul anului 1100 î. H., „fluiere şi alăute (care) ţin hangul… cântăreţului (ce) zice din cobză-ntre ei”[2], în vreme ce în anul 401 î. H., taraful ţărănesc era format din fluiere, cimpoaie şi buciume, numite de Xenofon (Anabasis) „trompete din piele netăbăcită, mulţumită cărora ţineau măsura”.

Înainte de toate, trebuie reţinut faptul că preistoria satului românesc, menţinută până astăzi, reprezintă, de fapt, preistoria europeană boreală, cealaltă civilizaţie, polară, având să influenţeze

---

1 Dimitroviţă, Ambrosiu, *Despre cântecul poporal român*, în „Foaea Societăţii pentru literatura şi cultura română în Bucovina, Anul I, Nr. 4, Cernăuţi 1 Aprilie 1865, pp. 115-120).

2 Homer, *Iliada*, XVIII, 483, 592

oarecum[3] matricea stilistică boreală abia după coborârea nordicilor ionieni, înspre Mediterana, cu consecinţa ciocnirii de civilizaţia boreală agrară (de aici, mitul Cain şi Abel).

Instrumentarul ritualurilor religioase ancestrale, păstrate prin Datină, s-au menţinut în lumea rurală moldovenească, dar iarăşi trebuie să precizez că lumea rurală cuprindea două culturi, cea răzeşească şi cea ţărănească (a iobagilor, numiţi „vecini" în Moldova, pentru că fuseseră aduşi din ţările vecine[4]).

Pot fi consideraţi răzeşi, datorită privilegiilor de care s-au bucurat de-a lungul timpului, şi locuitorii din ţinuturile grănicereşti, cei risipiţi prin „munţii huţăneşti", începând cu arealul Câmpulung, Vatra Dornei, Putila şi, urcând spre nord, de-a lungul întregii văi a Ceremuşului. Tocmai de asta se întâlnesc elemente ale datinii răzeşeşti (încondeierea ouălor, coacerea de păşti, folclor muzical-coregrafic, precum şi elemente de port asemănătoare)[5].

Mărturiile româneşti (documentele voievodale) şi străine (mărturiile călătorilor străini) nu menţionează, vreodată, petrecerile rurale, ci numai pe cele urbane. În fond, în ruralitate (un sat avea 10, maximum 20 case) nici nu existau tarafuri, ci doar prin târguri (nu oraşe, cum am înţelege astăzi, ci localităţi cu zile de târg periodice), unde se stabileau muzicanţii şi de unde erau angajaţi pentru a cânta şi la petreceri rurale (nunţi, hramuri, strânsuri). Răzeşii şi huţanii obişnuiau să angajeze tarafuri de lăutari evrei de la Kolomeea, care cântau „kolomeici", precum „Arcanul", „Huţulca", „Leşeasca", „Ruseasca", „Ţigăneasca", „Ardeleneasca", „Moldoveneasca", „Ungurieneasca", „Ovreicuţa" şi o mulţime de „Sârbe", care descind

---

3 Conform relatărilor lui Herodot, menţionate, cu trimiteri, în volumul III al *Poveştii aşezărilor bucovinene*, valurile de migraţiune nordică au preluat elementele de religie naturală ale civilizaţiei boreale, personificându-le şi stabilindu-le nume şi porecle omeneşti, fapt favorizat de prezenţa, în Peninsula Balcanică, a „numeroşilor pelasgi".

4 Amănunte şi tratarea pe larg a subiectului, în ION DRĂGUŞANUL, *Povestea aşezărilor bucovinene*, vol. III, Editura „Muşatinii", Suceava, 2013.

5 Ibidem

din cântecele chasidice evreieşti (la fel se întâmplă şi cu snoavele, care nu sunt, în marea lor majoritate, altceva decât povestiri chasidice.

Existau, de asemenea, tarafuri de lăutari ţigani, robi boiereşti, voievodali sau mănăstireşti, care se stabileau prin păduri sau la răscruci de drumuri, pentru a practica şi alte meşteşuguri, în afară de cel lăutăresc, moştenit din tată în fiu. Lăutari români nu existau, iar scripcarii şi cobzarii slavi aveau să se ivească în localităţi din nordul Moldovei abia pe la jumătatea secolului al XVIII-lea, fiind înregistraţi, puţini, atâţia câţi erau, abia în listele recensământului generalului rus Rumeanţev, din anii 1772-1774. Desigur că, dintre urmaşii „vecinilor" slavi, care se stabiliseră cu mult înainte în nordul moldav, doar câţiva sunt menţionaţi cu nume de scripcari români, dar cu statut de birnici, deci de iobagi „vecini".

O cronologie a lăutăriei în nordul moldav, inclusiv în perioada Bucovinei istorice, menţionează:

„Alăutele", numite, în vremea lui Ştefan cel Mare, „scripci sârbeşti"[6], şi care acompaniau mai ales cântecele bătrâneşti, deci baladele, care se cântau şi la Curtea Domnească. „Cronicarul polon Matei Strykowski încă ne povesteşte că el însuşi a văzut şi auzit, când călătorea prin Moldova, Ardeal şi Ţara Românească, în anul 1574, cum, prin adunările poporale de acolo, se celebrau faptele oamenilor mari şi renumiţi, prin cântece cu acompaniere de vioare, alăute, cobze şi harfe, şi că păturile de jos ale poporului se desfătau peste măsură, ascultând glorificarea vitejiilor marilor lor principi şi voinici"[7].

În 1591, „după ce s-au aşezat la domnie Aron vodă, nu-i era grijă de altă, numai afară de a prăda. Nu să sătura de curvie, de jocuri, de cimpoiaşi, carii îi ţinea de măscării!"[8], singurul voievod evreu din istoria românilor iubind, ca şi Ştefan cel Mare, care-şi compusese

---

6 Stryjkowski, Maciej, *Călători străini despre ţările române*, II, p. 454

7 Sbiera, I. G., *Mişcări culturale şi literare / la /Românii din stânga Dunării / în / răstimpul de la 1504-1714*, Cernăuţi 1897, p. 273

8 Ureche, Grigore, *Pentru limba noastră moldovenească*, Letopiseţul ţării Moldovei, Chişinău, 1989

singur o baladă, ca şi Matei Corvin, cântecul bătrânesc, acompaniat, în acele vremuri, mai ales de cimpoi şi de cobză.

În 1633, înaintea petrecerii strânsurii, „se cântă, mai întâi, din diferite instrumente ca viori, cimpoaie, fluiere, tobe, lăută cu trei coarde”[9]. Desigur că în rândul „fluierelor” intrau şi cel mai vechi fluier, tilinca, şi trişca, şi cavalul, dar mai ales naiul, după cum o probează mărturiile iconografice.

Pe la 1710, la petrecerile ţărăneştii şi, mai ales, la nunţi, gospodarii „aduc lăutarii din locul acela, care mai întotdeauna sunt ţigani”, care cântă din gură şi din instrumente”[10], adică „ţimbale şi alte instrumente moldoveneşti şi turceşti” (pag. 215).

Mai precis decât Dimitrie Cantemir, suedezul Erasmus Heinrich Schneider von Weismantel scrie, în 1712, despre „muzica alcătuită din unul-doi sau mai mulţi ţigani… cu nişte viori făcute dintr-un băţ şi o scândură proastă… aceştia cântă din vioară şi din gură şi joacă, totodată, şi ei împreună cu nuntaşii”[11].

Dintre emigranţii transilvani, se stabilesc la Ilişeşti scripcarul Papa Luca din Topliţa, muzicantul Petru Obitaş, din Bârgău, ambii în 1773.

Recensământul lui Rumeanţev[12], din 1772-1773, înregistrează la Voloca, pe Andrieş scripcar; la Horecea, pe Savin brat Andrei Voroncă, scripcar, dar şi pe Constandin scripcar; la Boian, moşia lui Alecsandru Neculce, pe Ion cobzar, la Coţmani, pe Procop scripcar, la Davideşti, pe Hrihor scripcar, la Cuciurul Mic, pe Ion scripcar; la Onut, pe Vasilii scripcar; la Mosoriuca, 2 ţigani, unul dintre ei fiind Ion scripcar, dar şi un ţăran muzicant, Alecsa scripcar; la Chisălău, pe Foca scripcar; la Dracinița, pe Iacob scripcar; la Stăneşti, pe Vasile scripcar, scutelnic al diaconului Nicolai; la Văşcăuţi pe Ceremuş, pe

---

9 Di Lucca, Niccolo Barsi, *Călători străini despre ţările române*, V, p. 77

10 Cantemir, Dimitrie, *Descrierea Moldovei*, Bucureşti 1967, p. 212

11 *Călători străini despre ţările române*, VIII, p. 360

12 Academia de Şiinţe a RSS Moldova, *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chişinău 1975, p. 379

Costin scripcarul.

În noiembrie 1784, „ţiganii orăşeni muzicanţi depun pentru libertatea de a cânta duminica în cârciumi 19 florini 55 creiţari", după cum rezultă din „Socoteala veniturilor şi a cheltuielilor Municipalităţii Suceava, începând cu 1783, ca an de înfiinţare a municipalităţii şi până la sfârşitul lui octombrie 1784"[13].

Vasile Pletosu, plugar din Pintic, sosit la Brăeşti, în 1772, împreună cu soţia, doi băieţi şi patru fete, s-a mutat, ulterior, la Suceava, aşa că, în 30 septembrie 1804, la sărbătoarea breslelor reunite din Suceava, a cântat „muzica, care a constat din două viori, 1 corn de vânătoare şi un clarinet"[14]… „la locul unde funcţionează domnul comisar districtual Schneipe, unde muzica noastră bine reunită s-a produs în faţa sa câteva ore".

În 1815, „cimpoieşul lui Darii, Ioan Bordeianul din Volovăţ"[15] cânta prin pădurile Solcii.

În 1829, „veni, într-o zi, la mănăstire şi un taraf de lăutari Solcani, adică din Solca, ştiuţi şi chiar vestiţi, pe atunci, ca cei dintâi, după taraful muzical al Pletosului din Suceava… lăutarii, vreo zece la număr, cu scripce, cu cobze, cu naier, cu ţimbale şi cu un bas puternic"[16]. Pletosul din Suceava, care cânta de pe la 1800, era român, dar avea un taraf asemănător, cu viori, cobză, nai şi contrabas.

În 1848, vornicul Câmpulungului, Andrii Burduhos, însoţit de trei câmpulungeni, s-a întâlnit cu Vasile Alecsandri, la Cernăuţi (Hotel de Paris). „Alecsandri zise „Îmi pare bine!", dete mâna la vornic, apoi la toţi ceilalţi, care mai erau trei, îi pofti să şadă şi, dându-se în sfat cu ei, ba despre alta, cum şi din ce trăiesc ei acolo, la munte, şi cum le merge; aduse, pe-ncetul, vorba la stâni, la ciobani şi, în fine, la de au încă cântece vechi, bătrâneşti, şi de le cântă la întâlniri vesele, la

[13] DGAS, *Suceava / File de istorie / Documente privitoare la istoria oraşului / 1388-1918*, vol. I, Bucureşti 1989, p. 477

[14] DGAS, *Suceava / File de istorie…*, Bucureşti 1989, p. 566

[15] *Din scrierile lui Iraclie Porumbescu*, Cernăuţi 1898, pag. 69

[16] *Din scrierile lui Iraclie Porumbescu*, Cernăuţi 1898, pp. 87, 88

nunţi, la hramuri şi altele.

Vornicul Andrii zise că da, cântă; numai, acum, mai rar, că nu prea le vine a cântării şi a veseliei. Atunci, unul din ceilalţi trei, cu numele Ioniţă Sabie, unul şi mie cunoscut şagaci şi glumeţ, ca întrerupându-l pe Vornic, zice:

– Ba acum cântăm mai în toate zilele, dar cântăm cântecul acesta, dacă n-aţi bănui să vi-l zic…

– Poftim, poftim, zi-l numai!, răspunse Alecsandri râzând.

Se puse pe scaun, în preajmătul lui Sabie, dară cam departe, ca să nu-l jeneze, şi badea Ioniţă Sabie începu pe melodia „Doinei" (varianta munteană a viitorului „Cântă cucu-n Bucovina", de Constantin Mandicevschi), în glas nu tare şi nici slab:

Cântî cucu' sus pe ciung,
Oi, rea veste-n Câmpulung,
Din Rarău până-n Bârgău
Şi din Runc până-n Muncel,
Câmpulungu-i vai de el.
Că de când (un nume pe care Porumbescu nu l-a reţinut) au intrat în Câmpulung,
Şi de când (acelaşi nume, dat imperialilor) au venit,
Câmpulungu-au sărăcit.
Cu-nvârteli, cu protocoale,
Au rămas satele goale,
Satele şi casele
Şi strungile, bietele…"[17].

Pe la 1850, la Rădăuţi, „lăutarii ţigani, aduşi înadins de la pădurea Ulevei, trăgeau din cobză, nai şi ţimbal nişte arcane şi căzăceşti, de se ridica numai cât colbul ogrăzii. Şi jucau fetişcanele

[17] Porumbescu, Iraclie, *Zece zile de haiducie*, în *Scrierile lui Iraclie Porumbescu*, Cernăuţi 1898, p. 61

Moldovenilor noştri, cu cosiţele în vânt, de le scăpărau salbele de sorcoveţi pe la gât. Iar flăcăii sminteau pământul, tropăind, până o schimba scripcarul cărunt Buşan, deodată, mai pe domol şi se lănţuiau toţi, tineri şi bătrâni, în horă legănată şi molatică”[18].

La Storojineţ, „se vorbea nemţeşte, leşeşte şi mult de tot româneşte, mai ales când se întâmpla de le chema şiretul (crâşmar) Simon, domnilor celor porniţi pe chef, pe Ionică, lăutarul din dealul Crivei, cu ţiganii săi, care trăgeau, apoi, străinilor, un cântec bătrânesc după altul, de se înduioşau Leşii şi Nemţii şi cântau – parcă îi aud şi astăzi –, pe toate glasurile, „Scumpă ţară şi frumoasă, of, Moldovo, draga mea!”. Şi dă, la adică, tot din atingerile cu oamenii ţinutului, aproape curat românesc, li se trăgeau, la aceşti venetici, traiul şi slujba”[19].

Consemnate în presa anilor 1890-1900, sunt „sunetele cele desfătătoare ale lăutarilor din Storojineţ”[20], „vestita musică a lui Boghian din Pătrăuţi”[21], adică „musica vestitului pătrăucean George alui Niţă Boghean, care aşa a plăcut oaspeţilor din Suceavă, încât au făgăduit că vor lua-o şi la petrecerile ce le-or face dumnialor”[22], şi „muzica vestitului Bidirel din Stupca”[23].

Începând cu „vara anului 1851 sau 1852… la Lăpuşna, staţiune climaterică şi hidro-terapeutică lângă Berhomete” cânta, cu stagiuni permanente „banda de lăutari a vestitului violonist şi capelmaistru Nicolai Picu, căruia i se zicea numai „Moş Niculai”. Banda aceasta consta din vreo 12 oameni, între care un naiargiu, unul sau doi cobzari, un violoncelist, încolo numai scripcari şi poate unul cu viola…

Moş Neculai, om de statură mijlocie, bălan, în portul vechi moldovenesc, cu zobon, anteriu, brâu, pe cap cu un fes mic, roşu, cu

18 Grigorovitza, Em., *Cum a fost odată / Schiţe din Bucovina*, Bucureşti 1911, p. 30
19 Ibidem, p. 51
20 Gazeta Bucovinei, Nr. 66/1891, p. 3
21 Deşteptarea, Nr. 13/1898, 9. 106
22 Deşteptarea, Nr. 14/1898, p. 114
23 Deşteptarea, Nr. 76/1903

canaf albastru, era un măiestru pe vioară…

O amintire dragă de la Moş Niculai îmi este o horă, pe care am învăţat-o şi deprins-o de la el însuşi; este Hora în G-moll (sol minor), publicată în colecţia lui Carol Miculi, intitulată „12 (48) avit nationaux roumains” (nr. III, din fascicola dedicată Doamnei Catherine de Rolla)…

Trebuie să adaug că Picu nu era Ţigan, ci Român, de legea greco-ortodoxă, cetăţean din Suceava; el se bucura, oriunde, de cea mai mare stimă, pe care o merita pe deplin, atât prin arta sa, cât şi, mai ales, prin ţinuta şi purtarea sa foarte cinstită şi plină de nobleţe.

A murit, în Suceava, cam pe la anul 1867”[24].

„Profesorul Leca Morariu, în lucrarea sa „Ce-a fost odată”, precizează că Neculai Picu s-a născut în anul 1789 şi moare la 2 Octomvrie 1864; trăieşte, deci, 75 de ani”[25].

Stănică, fiul lăutarului Trifu din Horodniceni, mutat la Stupca, ţiganul îi vinde lui Iraclie Porumbescu, în iunie 1866, violina lui Ciprian („Fecit Cremonae Nicolaus Amati 1626”).

„La Siret, între anii 1850-1870, era vestitul taraf al lui Kir Ionică Doboş, format din trei viori, o clarinetă sau un flaut şi un bas”[26].

„În 1855 sau 1856, se afla, în banda lui Picu, un prim-violonist destoinic, Grigori Vindereu, Român, pe care l-am aflat, în 1868, în Suceava, capelmaistru al unei tovărăşii de lăutari, înfiinţată de el, şi cu care, mai târziu, m-am întâlnit adesea în muzicalibus…

Era un om frumos, inteligent, cu maniere fine; niciodată nu era supărat, totdeauna era mulţămitor, fie şi pentru un dar cât de mic. Avea tehnică frumoasă, deşi nu tocmai deplin dezvoltată; îl tulbura nervozitatea, care se manifesta mai ales în anii din urmă, stricând efectul, mai ales la compoziţiuni line. El ştia, încă, întreg repertoriul

---

[24] Goian, Leon cav. de, Viaţa mea musicală, în „Viaţa Nouă”, Anul IV, Nr. 163, 3 Octombrie stil nou 1915, pp. 1, 2

[25] Posluşnicu, M. Gr., *Istoria muzicei la Români*, Bucureşti 1928, p. 624

[26] Ibidem, p. 624

lui Picu. Mie îmi cânta, cu taraful său, de Paşti, de Crăciun şi de anul nou; la prilejuri de aceste, luam şi eu vioara mea, de cântam, cu Grigori şi cu oamenii săi cântecele care îmi erau dragi, reamintindu-mi de anii copilăriei.

Capela aceasta, fiind unicat în Suceava şi jur, era foarte căutată: baluri, serate, onomastice şi alte petreceri nici că se puteau închipui fără Grigori; îl chemau în toate părţile, fie în oraş sau la ţară. Se înţelege că el cânta mai ales dansuri, foarte bine, cu multă vervă; cânta şi „Carnavalul în Veneţia”, a lui Paganini, dar variaţiunile şi le potrivise după ştiinţa sa, căci era autodidact şi nu ştia notele.

În anii 1868/69 şi 1870, pe când se construia calea ferată Cernăuţi-Iaşi, se aflau în Suceava mai mulţi Englezi, ca antreprenori, şi mai mulţi Poloni din Galiţia, ca tehnicieni. Mai ales Britanii ascultau cu mare plăcere ariile româneşti.

Ca să se poată bucura, în voia inimii, de plăcerile muzicale, dar şi de cele luculice, Englezii hotărâră, pentru convenirile lor, localul de dejun al magaziei de coloniale Samuel Gewolb; în toată după-amiaza, după ce-şi isprăveau lucrul, se adunau toţii Englezii acolo şi venea şi Grigori, cu taraful său, având ordin o dată pentru totdeauna. Se înţelege că mai venea şi altă lume şi, apoi, începea a curge în pocale vinul de Ale şi Porter, şi cei de faţă se desfătau la sunetele muzicii româneşti. Nu mai încape vorbă că convenirile acestea erau foarte profitabile pentru Grigori, căci, adese, căpăta câte un galben, mai ales de la Briţii cei totdeauna generoşi”[27].

„A murit… la 12 mai 1888, de 58 ani, în urma unei boli de inimă”[28].

„La Solca, Bucovina, e colaborator lăutarul Gheorghe Gorovei credincios al academicianului Simion Florea Marian, la culegerea cântecelor”[29].

[27] Vremea Nouă, Nr. 169/1915, pag. 3
[28] Morariu, Leca, *Cum a fost odată*, Bucureşti 1926, p. 64
[29] Posluşnicu, op. cit, p. 625

Rapsozii bucovineni cunoscuţi, păstraţi evaziv în colecţiile ziarelor vechi, sunt:

1893:

Archip TELEAGĂ, Horodnicu de Jos
Nicolai BODNAR, Sf. Onufrei
George TIMCU, Roşa
Leon GABOR, Tereblecea

1896:

Alexandru BODNAR, Gălăneşti
George IEREMIE, Bosanci
Ioan POLIOVEIU, Ciocăneşti
Nicolae GÂLCĂ, Ciocăneşti
Eugenie GEORGIAN, Sf. Onufrei
Iustin PALAGHIOI, Pojorâta
Arsenie GHEORGHIAN, Muşeniţa
Ioan HURGHIŞ, Câmpulung
Miron şi Ilarion MOLOSI, Crăiniceşti
Dimitrie SIDORIUC, Tişăuţi
Teodor alui Trifon TODAŞCU, Dorna-Candreni
Vasile alui Petre MORAR, Udeşti
Eufrosina GHIŞAN, Mitocu-Dragomirnei
Ioan IHNĂTESCU, Părhăuţi

1900-1929

Maria CHIŞ, Măzănăeşti
Rariţa POIENAR, Drăgoieşti
Nicolai DUMBRAVĂ, Doroteea

Sidor ODOCHIAN, Călineşti-Dorna
Eugenia NASTASI, Pătrăuţi-Suceava
Ion URICIUC, Pătrăuţi-Suceava
George a lui Ion MARCU, Buninţi-Mihoveni
Lazar al lui Istrate POPESCU, Ciudei
Pintilei ŞOTROPA, Prevorochia, judeţul Rădăuţi

Fanfara bucovineană, apărută în satul românesc după anii 1900 şi, mai ales, în perioada interbelică, îşi are originea în fanfara satului german din Bucovina, cea mai reprezentativă şi singura rămasă popularizată în spaţiul publicistic românesc, fiind cea de la Roşa, formată din „alămuri" şi clarinete, ale cărei cântece, „în nopţile cu vremea senină, de toamnă, mai ales, străbăteau prin văzduhul subţiatec bufăielile surde ale bombardoanelor şi ţipetele ascuţite ale clarinetelor, de credeai că crapă şvăbimea de atâta chef şi ţupăială"[30].

„Fraza melodică a cântecului poporal român este, în cea mai mare parte, frază regulară, adică melodia constă din 8 şi 16 tacte, arareori se află melodii de 10 şi 12 tacte, semi-colonul muzical stă, mai ades, pe tactul al 4-lea şi al 8-lea. Finalele sunt, de regulă, cadenţe de tonice complete, foarte rar provine o cadenţă necompletă sau un final pe dominantă sau pe terţă.

Ce se atinge de mişcarea ritmică sau de tact, apoi, în cântecele poporane române, sunt reprezentate numai tactele ordinare, adică 4/4, 2/4,3/4, 6/8, şi 3/8, deşi adese se întâmplă cum că unele tacte din melodia unei doine sau a unui cântec se repetă de atâtea ori, încât e foarte cu anevoie a le înşira într-o măsură de tact hotărâtă.

În melodia poporală română predomneşte modul tonului moll, deşi provine în multe şi dur. Adese, cele 8 tacte dintâi din o frază de 16 tacte se mişcă în dur, cele 8 tacte din urmă – în modul moll afin sau viceversa.

Fenomenul acesta al melodiei, adică urmarea tonului moll

30 Grigorovitza, op. cit., pp. 115-117

după dur, urmarea umbrei muzicii după lumină, produce un farmec extraordinar în inimile auzitorilor.

În fine, modul melismatic şi silabic al cântării este împărţit foarte frumos, mai în toate cântecele poporale române. Modulaţiunea se face, îndeobşte, după modul dur sau moll paralel, deşi nu arareori provine modulaţiunea după subdominantă sau după modul dur sau moll corespunzător"[31].

Dansuri bucovinene, mărturisite în timp, sunt:

În 23 octombrie 1894, după sfinţirea şcolii din Pojorâta, „tineretul juca, în curtea şcolii, „Hora" şi „Arcanul", chiuind şi şuguind"[32].

La petrecerea organizată de Cabinetul de lectură din Fundu Moldovei, în vara anului 1897, „au jucat toată ziua, pănă sara tărziu, au jucat şi „Arcanul", condus de Grigori ZBRANCĂ, şi „Corăbeasca", de Ştefan ŢÎMPĂU"[33].

În 15/27 februarie 1898, la Gura Humorului, în cadrul unei petreceri populare, „jocurile cari s-au jucat au fost: Hora-mare, Ardeleneasca, Moldoveneasca, Corăbeasca, Ciofu, Bătuta, Sârbeasca, Arcanul, Rusasca, Ungureasca, Vals, Ţigăneasca şi Polca; cu Hora-mare s-a început jocul şi cu Hora-mare s-a încheiat; iar Cioful, Arcanul, Corăbiasca şi Ardeleneasca s-au jucat de mai multe ori, pentru că tare le-au plăcut Domnilor"[34].

„La serbarea iubiliară din Volovăţ, ce s-a dat în aducerea aminte a 50 de ani de domnie a Prea Luminatului nostru Împărat Francisc Iosif I", duminică, 28 august 1898, „jocul s-a început cu Bătuta, s-a jucat, apoi, Arcanaua şi Hora"[35].

În 20 iunie / iulie 1902, la Volcineţ, „tinerii români conduceau cu deosebită vioşitate şi ghibăcie jocurile naţionale, horele cele

31 Dimitroviţă, op. cit., pp. 115-120
32 Deşteptarea, Nr. 4/1895, p. 33
33 Deşteptarea, Nr. 20/1897, p. 158
34 Deşteptarea, Nr. 6/1898, p. 50
35 Deşteptarea, Nr. 19/1898, p. 159

mari, în mai multe rânduri arcanul, chiar şi cadrilul n-a fost trecut cu vederea”[36].

Pe larg mărturisită, dar încă rămasă necunoscută, există, până în 1906, următoarea Cronologia muzical-artistică a Sucevei:

1867, 20 noiembrie: se constituie Societatea muzicală ,,Suczawaer Gesangverein”, condusă, din 4 decembrie, de filo-românul Dr. Josef Marek, directorul liceului, ca preşedinte, de Ştefan Nosievici, ca vicepreşedinte, şi de Morariu-Andrievici, Ilie Botezat, şi Iosef Rohrmoser, ca membri în comitet, din cei 117 membri activi, 69 fiind doamne şi 48 domni din elita Sucevei, din care 19 românce şi 10 români.

1868, 2 iunie: corul Societăţii muzicale ,,Suczawaer Gesangverein” s-a manifestat cu o primă producţie muzicală, în păduricea de lângă mănăstirea Mitocul-Dragomirnei, având în program 14 cântece, unele acompaniate de taraful lui Grigore Vindireu, altele – de orchestra societăţii. S-au cântat şi două piese de Ştefan Nosievici, „Sub o culme” şi „Pe album”, pe versuri de Alecsandri.

1868, 27 iulie: concert de grădină (Gartenliedertafel) în Suceava, aproape de Cetatea de Scaun, cu 12 cântece, între care două româneşti, „Tătarul”, „Pe album” (pe un text de Alecsandri), ambele de Ştefan Nosievici.

1869, 12 noiembrie: Moare Ştefan Nosievici, la nici 36 ani împliniţi.

1887, 23 ianuarie: trupa teatrală din Câmpulung, înfiinţată de curând, joacă, în târgul de sub Rarău, „Cinel-cinel”, iar la 23 februarie

[36] Deşteptarea, Nr. 54/1902, p. 3

„Rusaliile”, tot de Alecsandri, dar cu muzica lui Tudor Flondor.

1887, martie: Se întemeiază, la Suceava, „Clubul Român”, societate de lectură şi de petrecere, 80 de membri, iar pe masa de lectură, 35 de foi, condusă de Constantin Cosovici, Clubul fiind nucleul din care va ieşi, apoi, Reuniunea „Ciprian Porumbescu”.

1887, 2 iunie: Concert al Societăţii „Clubul Român” în păduricea de lângă mănăstirea Dragomirna.

1887, noiembrie: Concert al „Clubului Român” în Suceava, la care a mai cântat şi „Moşul Grigori cu taraful său”.

1887, decembrie: La Suceava vin cu un spectacol „artişti bătrâni din România”, printre care Chirimescu, dar şi tânărul dramaturg N. A. Bogdan.

1888, 12 ianuarie: concertul cântăreţului Constantin Georgescu, acompaniat, la pian, de Josefine Morwitzer, şi al cântăreţei Paulina Binder, fiica renumitului medic Dr. Otto Binder.

1888: Constantin Procopovici întemeiază „Gesangklub” (1888), care va deveni, mai târziu, „Musikverein”, cu Leon cav. de Goian ca preşedinte.

1891, 6 iulie: concertul, la Suceava, al „Academiei ortodoxe” din Cernăuţi, încheiat cu „Cisla” lui Ciprian Porumbescu.

1891, octombrie: turneu, la Suceava, al unei trupe armene, cu patru spectacole.

1892, 6 iulie: la Suceava, se joacă, sub egida „Doamnelor

Române”, vodevilul „Rusaliile”, de Alecsandri, cu Aurelia Mandicevschi, Aglaia Creţu, Zenovia Mleşniţă, Ion Berhang, Vasile Tudan, Epaminonda Voronca şi Dimitrie Galin (Răzvrătescu).

1893, 1 februarie: Sub egida „Doamnelor Române”, la Suceava se joacă vodevilurile lui Alecsandri, „Rămăşagul” şi „Cinel-cinel”, piese „lucrate în fuga condeiului, pentru un teatru în faşe”, între actorii diletanţi remarcându-se Aurelia Mandicevschi, Elena Lazăr, Ion Berhang, Ştefan Hnidei.

1893, 6 iulie: Aceeaşi trupă suceveană joacă „Cinel-Cinel” şi „Nuntă ţărănească”, alt vodevil al lui Alecsandri.

1893, 18 octombrie: la Suceava, cântă baritonului Traian Mureşanu, acompaniat tot de pianista Josefine Morwitzer.

1894, 6 iulie: la Suceava, diletanţii joacă „Drumul de fier”, de Vasile Alecsandri.

1896, 6 iulie: „Clubul Român” organizează, la Suceava, un „concert de promenadă”, la care sunt invitaţi violonistul Iancu Filip şi recitatorul Dionisie Zaharescu din Fălticeni.

1897, octombrie: turneul trupei de operetă a lui Al. Bobescu, din Craiova, cu „Orfanul de la Dorna”, pe text de Miclescu şi pe pretinsă muzică de Ciprian Porumbescu.

1898, 6 iulie: Suceava găzduieşte concertul Corului Mitropolitan, al lui Gavril Muzicescu.

1899, 5 iulie: diletanţii suceveni, în frunte cu Aurelia Mandicevschi şi Filip Siretean, joacă în comediile „Mademoiselle

Mephistophele" şi „Cărăbuşul", de Constantin de Stamati-Ciurea.

1899, 6 iulie: concertul corului „Însoţirii orăşenilor români din Suceava".

1902, 1 martie: concert al corului Clubului Român, cu piese de Muzicescu, Moszkovski, Timotei Cipariu, Karasz şi Vorobchievici.

1902, 6 iulie: la Suceava are loc un concert al muzicii militare a Regimentului 16 Infanterie din Fălticeni, precum şi un concert al corului Societăţii „Doamnele Române", cu piese de Gavril Muzicescu, Ion Vidu şi Constantin Şorban.

1903, 12 aprilie: concert al corului „Clubului Român", cu piese de Kiriac, Nelli de Cornea, Fr. Chopin, C. Dumitrescu, A. Rubinstein, Gavril Muzicescu şi G. Scorpan.

1903, 16 iulie: în localul Clubului Român din Hotel Langer, se înfiinţează Reuniunea de cântare „Ciprian Porumbescu".

1904, 24 martie: primul concert al Reuniunii „Ciprian Porumbescu".

1905, 7 iulie: S-a jucat „Baccilul amorului", farsă de Constantin de Stamati-Ciurea.

1906, 4 aprilie: S-a jucat „Suprema forţă", de Haralambie G. Lecca, cu domnul Lecca însuşi, Aristiţa Romanescu şi Maria Filotti, şi cu diletanţi din trupa Reuniunii „Ciprian Porumbescu".

Istoria muzical-dramatică a Sucevei şi, indirect, a Bucovinei, a fost mărturisită de Ion alui Gheorghe Sbiera, de Rudolf Gassauer,

de Leon cavaler de Goian, de Victor Morariu şi de Ştefan Pavelescu.

O voi reda, în paginile care urmează, pentru că ea constituie o probă exhaustivă a degenerării fenomenului muzical-dramatic sucevean, în lunga noapte a comunismului şi, apoi, a democraţiei sud-americane româneşti.

Ion Drăguşanul

I. G. Sbiera:

Teatru[37] românesc în Cernăuţi[38]

După înfiinţarea Reuniunii de lectură, transformată, apoi, în Societatea pentru Cultura şi Literatura Română în Bucovina (SCLRB), mult şi adeseori s-a discutat printre membrii ei asupra mijloacelor mai potrivite, prin care, mai grabnic şi mai eficace, s-ar putea înviora simţul naţional în publicul mare, în toate păturile poporului. Era aceasta de neapărată trebuinţă pentru învigorarea mişcărilor culturale şi politice ce se întreprindeau. Cu toţii au convenit că, pentru acest scop, mijlocul cel mai nimerit n-ar fi altul decât nişte reprezentări teatrale, alese ou chibzuinţă şi după un plan oarecare. Se credea, în comun, că reprezentările teatrale, dacă vor fi, mai cu seamă, de conţinut patriotic şi naţional şi dacă vor fi executate de artişti cât se poate de buni, nu vor întârzia, pe de-o parte, să gâdilească amorul propriu în publicul român, să-i insufle încredere în virtuţile şi talentele proprii, să deştepte în el iubire mai mare către neam şi către idealurile şi aspiraţiile lui, şi să-l împingă la mai strânsă unire şi la mat intimă înfrăţire între olaltă, iar pe de altă parte, să arate şi să dovedească străinilor detractori că limba românească este destul de dezvoltată, ca să poată servi ca mijloc pentru predarea ştiinţelor şi pentru interpretarea şi executarea artei dramatice, şi că românii posedă artişti cu mult superiori celor care veneau, din când în când, la

37 Sbiera, I. G., *Familia Sbiera, după tradiţiune şi istorie* şi *Amintiri din viaţa autorului,* Cernăuţi, 1899

38 Ibidem, paragraful 91

Cernăuţi, pentru reprezentări teatrale nemţeşti şi poloneze, şi, în fine, că românii ştiu aduce sacrificii nu numai pentru instituţii de cultură, dar şi pentru arta naţională.

Prin mijlocirea lui Alesandru Costin, membru în dirigenţa Societăţii, şi a frăţâne-său, Emanuil, din Moldova, s-a putut angaja, prin ianuarie 1864, o societate de artişti, care da, cu deplin succes, reprezentaţii teatrale prin Moldova, sub direcţiunea doamnei Fani Tardini.

Această societate de artişti fu adusă, sub garanţie de abonament, deocamdată pentru douăzeci de reprezentaţii.

Prima reprezentaţie avu loc, în 1/13 martie 1864, în sala teatrală din hotelul „Moldova”. S-a jucat „Radu Calomfirescu”, dramă cu cântece, în patru acte, şi un spectacol, de I. Dumitrescu. Sala era ticsită de public român; nu lipseau nici ţăranii, nici şcolarii; se luaseră de mai înainte dispoziţii pentru aceasta. Toţi aşteptau cu nerăbdare ridicarea cortinei. Primele accente româneşti, ce au răsunat de pe scenă, au fost cele cuprinse în cântecul:

Astăzi, fraţilor români,
ne vedem şi noi stăpâni
pe-ale noastre namestii,
ce şedeau mai tot pustii!...
Nu putea bietul român,
de tiranul de păgân,
nici de casă a-şi vedea,
ci soarta îşi blestema…

Acum, toţi ne-am uşurat
şi rana ne-am vindecat.
Să trăiască, să trăiască
cel cu chica oltenească!
Aşa noi, toţi, să strigăm

şi credinţă să urăm
prinţului Mihai Viteazul,
cel ce ne-a tăiat necazul!

Acest cântec, executat într-un mod admirabil, de către un cor numeros, a electrizat şi a fermecat publicul român. Nu se sfârşise bine prima strofă, şi publicul, răpit de o însufleţire indescriptibilă, izbucni în aplauze şi strigăte de „bravo!” şi de „trăiască!”, de se cutremurau pereţii şi socoteai că are să se prăbuşească sala de atât zgomot! Nicicând nu se văzuse atâta entuziasm! Puţinii străini prezenţi şedeau uimiţi, nedându-şi bine seama de cauza acestei însufleţiri supreme. Abia mai pe urmă, după reprezentaţie, cunoscură însemnătatea cântecului şi a dramei întregi, şi de aceea nu s-a mai permis, de către poliţie, repetare ei, cu toată stăruinţa comitetului aranjator!

În stagiunea aceasta, de la 1/13 martie, până la 15/27 martie 1864, se reprezentară, spre deplina mulţumire a publicului român şi spre uimirea celui străin, treizeci şi trei de compoziţii teatrale diferite, dintre care numai şapte erau traduceri din limba franţuzească, şi anume: „Grabrina sau Camera leagănului”, traducere de A. Poienariu; „Cine vrea, poate”, traducere de D. Stăncescu; „Omul care-şi ucide femeia”, traducere de Pop; „Doi procopsiţi” şi „Idiotul sau Suteraneli”, de Elsberg, traducere de D. Mihălescu; „Onoarea franceză sau George şi Maria”, traducere de D. Grigorescu; şi „Bărbierul din Sevilia”, traducere de C. Caragiali, pe când toate celelalte, în număr de douăzeci şi şase, erau compoziţii naţionale româneşti, de tot originale sau nimerite imitaţii, şi anume: de I. Dumitrescu: „Radu Calomfirescul”; de M. Milo: „Baba Hârca”, „Un trântor cât zece”, „Tuzul Calicul”, „Însurăţeii”; de V. Alecsandri: „Chiriţa în Iaşi”, „Iaşii în carnaval”, „Doi morţi vii”, „Herşcu”, „Scara Mâţii”, „Corbul român”, „Piatra din casă”; de C. Negruţi: „Doi ţărani şi cinci cârlani”; de M. Pascali: „Învierea Babei Hârca”, „Viitorul României”; de E. Carada: „Munteanul”, „Urâta satului”, „Cimpoiul Dracului”; de D.

Anestin: „Iancu Jiianul, căpitan de haiduci”; de D. Mihălescu: „Doi soldaţi români”; de D. Miclescu: „Fata cojocarului”; de D. Porfiriu: „Soldatul şi plăieşul”; de I. Lacea: „Borgoan Vodă”; de Penescu: „Fătul Haiducul”; de Halepliu: „Săracul cinstit”; şi, în fine, cu autor nenumit, „Hoţul şi fanaragiul”.

Dintru spectacolele originale, şapte au fost repetate, iar dintre cele traduse, numai două. Pe lângă cele douăzeci de reprezentaţii în abonament, s-au mai dat încă cinci reprezentări, în beneficiu unor actori din trupa românească, şi două în beneficiul unor actori dintr-o trupă nemţească-poloneză, care era, pe timpul acela, în Cernăuţi şi căreia îi mergea foarte rău.

Teatru nemţesc-polonez în Cernăuţi

Până în deceniul al şaptelea al acestui secol, funcţionarii administrativi şi judiciari, precum şi profesorii de prin şcolile secundare din Bucovina erau mai toţi străini: nemţi, poloni şi cehi. Spre a procura acestora distracţii intelectuale şi spre a arăta românilor indigeni superioritatea lor culturală şi iscusinţa graiului lor, veneau, din când în când, actori nemţi şi poloni şi dădeau, în Cernăuţi, reprezentări teatrale. Când nu participau românii şi evreii la ele, sala era mai goală şi venitul insuficient pentru acoperirea cheltuielilor actorilor; le mergea, deci, foarte rău şi actorii se reîntorcea, adeseori, în patrie, lăsând datorii neachitate în urma lor.

O trupă de aceasta era în Cernăuţi şi pe timpul primei stagiuni teatrale româneşti. Românii aveau, acum, teatru propriu; deci nu frecventară reprezentaţiile actorilor străini; evreii, de regulă, încă nu prea participau la ele.

În marea lor strâmtorare bănească, bieţii actori interveniră pe lângă Comitetul Teatral Român, ca să se permită actorilor români cooperarea lor pentru două spectacole de binefacere în favoarea teatrului nemţesc-polonez.

Românii, nobili şi generoşi din fire, cu plăcere se învoiră la aceasta, şi beneficiile cerute se şi deteră, în 18 şi 25 mai 1864.

Această pornire firească a Românilor însă n-a găsit imitare printre aceia care s-au aşezat printre ei, în decursul timpului. Cu părere de rău, trebuie să observ, aici, că, mai târziu, aproape tot publicul

străin s-a ferit, cu ostentaţie, de a participa la reprezentaţiile teatrale şi la concertele româneşti, ce se aranjau, din când în când; nu voiau să contribuie cu obolul lor la astfel de întreprinderi culturale româneşti; parcă se temeau ca să nu străbată în sufletul lor accentele armonioase ale graiului şi ale muzicii româneşti şi să-i predispună la mai bune simţăminte faţă de Români!

A doua stagiune teatrală românească în Cernăuţi

În decursul reprezentaţiilor teatrale din prima stagiune, publicul român gustase atâtea plăceri sufleteşti şi era atât de încântat de succesul lor strălucit, încât nu se uita la nevoile şi strâmtorările zilnice, ci, cu voie bună şi cu grăbire, a cerut consimţământul actorilor români, de sub direcţiunea doamnei Fani Tardini, pentru o a doua stagiune, acordându-le un abonament îmbelşugat pentru patruzeci de reprezentaţii, pe lângă şapte cu beneficiari.

Această stagiune a început în 2/14 noiembrie 1864 şi a durat până în 9/21 martie 1865. În decursul ei, s-au reprezentat peste cincizeci şi opt de spectacole diferite (numărul lor exact nu-l pot pune, fiindcă îmi lipsesc şase din cele 47 de afişe); s-au cântat, mai de multe ori, printre acte şi printre reprezentaţii, cântece naţionale şi s-a executat şi danţul „Românul".

Spre a da cântecelor şi melodiilor naţionale o mai mare splendoare, pentru executarea lor fu angajată o trupă aleasă de lăutari din Moldova, sub conducerea fraţilor Lemeş. Această trupă, la cererea publicului, prinse a concerta şi prin grădinile şi prin restaurantele publice. Şi de astă dată a rămas publicul român pe deplin mulţumit şi mândru de arta actorilor, iar publicul străin se minună, în tăcere, de mersul atât de bun al teatrului românesc, şi prinse a nu prea veni la el; se putea uşor observa că nu-i era cam pe plac succesul!

Efectul ce l-au avut reprezentaţiile teatrale asupra publicului

român şi străin, valoarea artistică a actorilor, precum şi sacrificiile aduse de români, cu însufleţire, le-a arătat neuitatul Alecu Hurmuzachi, în două articole, publicate în „Foaia Societăţii pentru Cultura şi Literatura Română în Bucovina”, anul I, pp. 59-70 şi 100-106.

De astă dată, spectacolele reprezentate au fost pe câte originale cam pe atâtea şi traduceri din franţuzeşte şi din nemţeşte. Printre cele originale, s-a repetat vreo două din stagiunea trecută, adăogându-se, ca noutăţi, de la Vasile Alecsandri: „Nunta ţărănească”, „Cinel cinel” şi „Chir Zuliaridi”; de la Matei Milo: „Doi feţi logofeţi”; de la Ion Dumitrescu: „Smărăndiţa sau fata pândarului” şi „Logofătul satului”; de la I. Maniu: „Bătălia de la Călugăreni”; de la D. Răduleanu: „Voicu Plugarul”; de la P. Grădişteanu: „Umbra lui Mihai Viteazul”; de la N. Istrati: „Arderea târgului Baia”; de la I. Lacea, în cooperare cu mine: „Moartea fraţilor Costineşti”; şi de la nişte autori necunoscuţi mie: „Bătaia orbilor”, comedie naţională într-un act; „Ţurel sau Tunsul Haiducul”, comedie cu cântece, în două acte, şi „Balul mascat”, comedie naţională într-un act, cu cântece.

Spectacolele traduse, afară de vreo trei-patru, au fost toate jucate pentru întâiaşi dată.

Divergenţă de opinii în comitetul teatral

Unii tineri din acest comitet apărau, cu insistenţă, opinia ca să se recomande actorilor, spre reprezentare, cât cu putinţă, numai spectacole naţionale sau naţionalizate, căci, numai prin acestea credeau ei că-şi vor ajunge scopul ce îl urmăreau.

Ceilalţi membri, însă, drept că recunoşteau îndreptăţirea acestei idei, dar opuneau lipsa de spectacole naţionale ajungătoare, potrivite şi cu înscenare uşoară şi ieftină; că ar fi de considerat şi publicul străin, care nu prea ştie româneşte şi care ar dori să vină la teatru, spre a vedea şi admira arta, iar nu spre a se însufleţi sau spre a lua învăţături din conţinutul scrierilor teatrale româneşti; şi, în fine, că trebuie să dăm şi actorilor ocaziunea de a-şi arăta talentul şi arta de care dispun, ceea ce o pot face numai la reprezentarea unor spectacole clasice, traduse, superioare celor existente româneşti. Obiecţia că noi am avea datoria să ne ocupăm numai de interesele noastre culturale, că scrierile teatrale străine, oricât de alese ar fi ele după formă şi conţinut, nu află destulă pricepere şi viu interes pentru publicul mare român, pentru care, în prima linie, este adus şi susţinut teatrul, şi că actorii, şi în spectacole naţionale, îşi pot dezveli talentul şi arta, n-a fost determinantă pentru majoritatea membrilor, care aveau ca scop şi oarecare strălucire şi fală înaintea străinilor, şi care urmăreau mai multă universalizare în idei şi simţăminte chiar la publicul minor.

Aceasta a fost cauza că, în stagiunea aceasta şi în aceea din 1869, scrierile teatrale reprezentate au fost cam pe jumătate originale, şi pe jumătate traduse.

Mihail Pascali în Cernăuţi

Anul 1865 n-a fost mănos; în anul 1866 au bântuit în ţară holera şi lingoarea, urmate de foamete şi scumpete. Sub astfel de împrejurări triste, membrii din dirigenţa Societăţii Culturale şi Literare din Bucovina se văzură necesitaţi a renunţa la invitarea, pe mai departe, a trupei teatrale. Intrase o pauză de reculegere.

Prin iunie 1868, îşi manifestase, prin Vasile Alecsandri, celebrul autor dramatic, Matei Milo dorinţa de a veni, pe la Sâmpetru, la Cernăuţi, spre a da, acolo, vreo şase reprezentaţii. Chiar pentru aceste puţine reprezentaţii, din cauza vremilor grele, cu toată stăruinţa membrilor din dirigenţa Societăţii Culturale şi literare, n-a fost cu putinţă a asigura, la publicul teatral, un abonament cuviincios pentru un artist de meritele lui Matei Milo. De aceea, se însărcină maestrul în condei, Alecu Hurmuzachi, de a scrie şi publica, în „Foaia Societăţii" (IV. pp. 171-173), un articol elogios la adresa luí Matei Milo, punând în vedere, pe de-o parte, bucuria şi dorinţa românilor de a-l saluta în mijlocul lor şi de a-l admira în arta lui, iar pe de altă parte, greutăţile împreunate cu împlinirea acestei dorinţe. Milo a priceput şi n-a venit, cu astă dată!

În anul 1869, îşi manifestă, de timpuriu, artistul Mihail Pascali plăcerea de a veni şi a da, în Cernăuţi, câteva reprezentaţii. Membrii din dirigenţa Societăţii Culturale şi Literare, găsind împrejurările ceva mai favorabile decât în anii trecuţi, se grăbiră a-l invita, pe timpul Sâmpetrului, şi a-i asigura un abonament cuviincios pentru

zece reprezentaţii.

Mihail Pascali era artist dramatic în toată puterea cuvântului şi numai în această calitate dorea ca să se înfăţişeze publicului. Din această cauză, interveni, pe lângă comitetul Societăţii, ca, în înştiinţarea ce se va face publicului despre sosirea sa, să se publice şi următoarele:

„Artele şi ştiinţele nu sunt locale; ele nu se adresează unui individ, unui popor, unei ţări; ele, ca şi viaţa, ca şi lumina, sunt generale, sunt universale. Oriunde este viaţă, oriunde este inimă şi inteligenţă, artele şi ştiinţele îşi găsesc centrul lor de dezvoltare”.

„Cu aceste cuvinte, artistul Pascali şi Societatea se adresară publicul din acest oraş, din această ţară. Ca artist, el speră să procure o delectare preţioasă inimilor culte şi un serviciu important dezvoltării intelectuale. Ca artist român, el cearcă să arate consângenilor săi ce preţios lucru este cultivarea artelor pentru popor şi să se dovedească şi celorlalte popoare că şi Românii doresc, iubesc şi se ocupă, ca toate naţiunile culte, de arte şi de ştiinţă, singura cale care conduce pe o naţiune la stimă, la respectul general şi la prosperitate.

Repertoriul ce se va juca se compune din cele mai mari capodopere dramatice, jucate pe toate teatrele imperiale şi regale din Europa; care au avut aprobarea Europei întregi şi onoarea de a fi vizitate de toate capetele încoronate. Cât pentru repertoriul naţional, el se va compune din operele cele mai alese, mai meritorii şi mai demne ale celor mai renumiţi autori români”.

Stagiunea a durat de la 3/17 iulie, până la 20 iulie / 1 august 1869, în decursul căreia s-au reprezentat următoarele opere dramatice: 1. „Supliciul unei femei”, dramă în trei acte, de E. de Girandin; 2. „Odă la Elisa”, comedie într-un act, de V. A. Urechia; „Gură căscată”, canţonetă de Vasile Alecsandri; „Doi sfioşi”, comedie într-un act, de C. Bălănescu; 3. „Ştrengarul din Paris”, comedie în două acte; 4. „Domnia slugilor”, comedie în trei acte, cu cântece; 5. „Mihai Bravul, după bătălia de la Călugăreni”, tablou naţional, de Dimitrie

Bolintineanul şi M. Pascali; „Procopsiţii”, comedie cu cântece, într-un act; „Piatra din casă”, comedie într-un act, de Vasile Alecsandri; 6. „Femeile limbute”, comedie în trei acte, tradusă de Pascali; „Idel Roşca, gardist naţional din Iaşi”, canţonetă de T. Boian; 7. „Vasile Lupul, domnul Moldovei”, dramă naţională în trei acte, de Mihail Pascali; 8. (îmi lipseşte afişul); 9. „Nebunia şi durerea”, dramă într-un act; „Nevasta trebuie să-şi urmeze bărbatul”, comedie într-un act, tradusă de Mihail Pascali; iar ca beneficiu: „Domnul încurcă tot”, comedie în trei acte, de M. Pascali; 10. „Amicii falşi”, comedie în patru acte, de V. Sardou.

Drept recunoştinţă pentru strălucitul succes, Mihail Pascali a căpătat, de la publicul român, o cunună de frunze de laur, în argint.

Fani Tardini, a treia oară în Cernăuţi

Căzându-i publicului român prea greu angajarea unei trupe teatrale pe timp mai îndelungat, ca în anii 1864 şi 1865, şi nevoind, totuşi, a se abate din direcţiunea apucată, fiind evidentă înrâurirea binefăcătoare a unui teatru bine aranjat, a chemat, în primăvara anului 1870, din nou pe doamna Fani Tardini, pentru opt reprezentaţii în abonament. Acestea s-au dat în lunile aprilie şi mai, cu opere dramatice mai mult naţionale.

Matei Milo, în Cernăuţi

Cu mare bucurie a primit, în primăvara anului 1871, comitetul Societăţii Culturale şi Literare vestea că întemeietorul teatrului românesc, acela care, călcând în picioare prejudecăţile stării sale, a îmbrăţişat, din toată inima, pentru întreaga sa viaţă, cariera dramatică, artistul Matei Milo, s-a dat înduplecat să vină la Cernăuţi, spre a da, acolo, „un şir de reprezentaţiuni româneşti, pe timpul pe cât mult stimabilul public va binevoi a-şi da concursul său”. S-a făcut, îndată, un abonament pentru zece reprezentaţii, anunţându-se că repertoriul va fi „compus din piese cu adevărat naţionale, cu melodii şi coruri din muzica poporală română”.

Aceste zece reprezentaţii, dimpreună cu două spectacole de beneficiu, s-au dat de la 27 iunie / 9 iulie, până în 13/25 iulie 1871.

Operele teatrale ce s-au reprezentat au fost: 1. „Ciobanul român”, canţonetă naţională, de Matei Milo; „Milo director sau Mania posturilor”, vodevil de Vasile Alecsandri; „Paracliserul sau Florin şi Florica”, vodevil de Vasile Alecsandri; 2. „Prăpăstiile Bucureştilor”, comedie în trei acte, cu trei tablouri, de Matei Milo; 3. „Paraponisitul”, canţonetă comică de Vasile Alecsandri; „Fermecătoarea”, vodevil naţional, în două acte, de E. Carada; 4. „Corbul român”, vodevil naţional, de Vasile Alecsandri; „Chira Nastasica sau Mania pensiilor”, canţonetă comică, de Vasile Alecsandri; „Cinel-cinel”, vodevil într-un act, de V. Alecsandri; 5. „Baba Hârca”, operetă în două acte, cu un tablou, de Matei Milo; 6. „Soldaţii români”, vodevil naţional, într-un

act; „Paraponisitul”, canţonetă de V. Alecsandri; „Chir Zuliaridi”, comedie în un act, de V. Alecsandri; „De-aş fi, iubită, gingaşa floare”, cântec de V. Alecsandri; 7. „Omul care-şi ucide femeia”, comedie în două acte, tradusă de M. Milo; „Chira Nastasica”, canţonetă de V. Alecsandri; iar ca beneficiu: „Muma din popor”, comedie în trei acte, tradusă de M. Milo; „Cucoana Chiriţa, la Paris”, canţonetă de V. Alecsandri; „Am spus florilor frumoase”, poezie de D. Petrino, muzica de Flechtenmacher; 8. „Trântorul sau Educaţiunea străină”, vodevil în un act, de M. Milo; „Paracliserul sau Florin şi Florica”, vodevil de V. Alecsandri; 9. „Nunta ţărănească”, vodevil naţional, într-un act, de V. Alecsandri; „Pricopsiţii”, comedie într-un act, de M. Milo; „Cucoana Chiriţa, la Paris”, canţonetă de V. Alecsandri; iar ca beneficiu: „Barbu Lăutarul”, canţonetă de V. Alecsandri; „Muza de la Burdujeni”, comedie într-un act de C. Negruţi; „Poetul romantic”; 10. „S-a pus în slujbă Paraponisitul”, canţonetă de M. Milo; „Boierii şi ţăranii”, operetă naţională, în două acte, de Matei Milo.

Publicul a rămas încântat de poznăşiile artistului Matei Milo şi l-a încununat cu o cunună de laur, lucrată în argint.

De aici, înainte, a întrat o pauză în reprezentaţiunile teatrale româneşti, din cauza prea marii încordări băneşti a publicului şi a unor zâzanii, vârâte, printre diligenţii culturii naţionale, de către nişte înrâurinţe necurate şi rivalităţi neîndreptăţite!

Petreceri naţionale[39]

Până după anul 1860, românii bucovineni n-aveau alte petreceri naţionale decât nunţile, cumătriile, colocăriile, hramurile sau rugile, zilele onomastice, vergelurile şi horele săteşti.

Vergelurile (de la verigă, verigei, vergel, tot atât ca şi cerc şi ciclu) erau nişte strânsuri de flăcăi şi fete mari, făcute toamna şi pe la începutul câşlegilor de iarnă, în case private, cu scopul de a se deprinde tinerii în dansuri, în cântatul colindelor şi în urări la nunţi. La unele din aceste vergeluri aduceau participanţii mâncăruri şi băuturi.

Horele săteşti erau curate strânsuri de joc, făcute de către tineret, mai ales vara şi toamna, înaintea bisericii, la fântâna publică din sat, la crâşmă şi, mai rareori, la vreo casă privată. La acestea veneau şi bătrâni, dar mai mult ca privighetori ai copiilor, decât spre a petrece ei înşişi.

Hramurile sau rugile erau, la poporul de jos, curate ospeţe, în amintirea familianţilor răposaţi; la clasele mai superioare, însă, se introduse şi petrecerea cu muzică şi jocuri.

Curate petreceri familiare, împreunate numai cu ospeţe, erau cumătriile şi colocăriile. La serbarea zilelor onomastice şi la nunţi, întâmpinai de toate: ospăţ, muzică, cântece şi jocuri.

După ce se înmulţiseră tinerii cu studii mai superioare, nu se îndestulară, la astfel de petreceri, numai cu ospăţul, cu jocul cărţilor şi cu dansurile, ci introduseră la ele, pe încetul, cântece patriotice şi

[39] Ibidem, paragraful 92

naţionale, executate în coruri improvizate, precum şi urări sau toasturi.

Un pas înainte în numărul şi în modul petrecerilor naţionale s-a făcut în anul 1862, cu introducerea aşa numitelor excursiuni maiale, aranjate de studenţii gimnazişti români din Cernăuţi, mai întâi numai pentru ei, mai apoi, însă, şi pentru publicul român din oraş şi din împrejurime.

La aceste excursiuni, erau cântările şi declamările patriotice şi naţionale lucrul principal; jocurile, când se puteau, şi gustărica de întărire veneau în linia a doua şi a treia. O excursiune de aceasta este descrisă în „Foaia Societăţii”, anul IV, 1868, pp. 179-183.

Primul bal public românesc s-a dat, de tinerii boieri, în 6/18 Faur 1868. A fost de o eleganţă rară şi de o splendoare nemaipomenită şi a lăsat o impresie din cele mai plăcute, deşi unele familii boiereşti se prea încordaseră cu spesele pentru toaletă. El a fost de bun augur, căci a rămas ca model pentru balurile ulterioare româneşti şi, mai ales, pentru balul românesc, dat, mai târziu, în fiecare an, de către studenţii universitari din Cernăuţi.

Primul concert românesc a fost acela dat, în folosul „Fundaţiei Pumnulene”, în 15/27 ianuarie 1869, în sala ospătăriei „La mielul de aur”, din iniţiativa studenţilor gimnazişti români din Cernăuţi.

La acest concert, s-au executat: 1. „Un prolog”, compus şi rostit de Dimitrie Petrino; 2. „Concert mare în A-moale pentru clavir”, compus de Hummel şi executat de domnişoara E. Emery şi de frate-său, Victor; 3. „Reînturnarea în patrie”, poezie de A. Pelimon, muzică de Flechtenmacher, cântată de studentul octavan N. Manastirschi; 4. „Sonată pentru violină şi clavir”, de Mozart, executată de L. Koffler şi Victor Stârcea; 5. „Ceasul rău”, poezie de Vasile Alecsandri, muzica de Ipolit Vorobchievici, cântată de corul studenţilor gimnazişti români; 6. „Preludiu”, de Chopin, şi „Mazurca”, de Carol Miculi, executate pe clavir de doamna Isabela Flondor; 7. „Limba română”, poezie de George Sion, muzica de Isidor Vorobchievici, cântată de corul studenţilor români; 8. „Elegia Nonnia”, muzica de I. Milan,

şi „Un cântec naţional român”, executate pe clavir de domnişoara Eugenia Zotta; 9. „Allnächtlich im Traume”, poezie de Geibel, muzica de F. Mendelsohn, şi „Lotosblume“, poezie de H. Heine, muzica de Schuman, cântate de doamna Isabela Flondor, cu acompaniament propriu pe clavir; 10, „Legenda”, de H. Wieniawski, şi „Arie românească”, de E. Singer, executate cu violina şi pe clavir de L. Koffler şi Victor Stârcea; şi 11. „De dulce suvenire inima mea bate”, poezie de V. Alecsandri; „Hai, copilă, sus, pe munte!”, din canţoneta „Munteanul”, de E. Carada; „De-aş fi, iubită, gingaşa floare”, „Hora Unirii”, toate cântate de doamna Isabela Flondor, cu acompaniament propriu la clavir. O dare de seamă despre acest concert s-a făcut în „Foaia Societăţii”, anul V, pp. 30-34.

Tot pentru mărirea capitalului „Fundaţiei Pumnulene”, s-au dat si „Serate muzicale declamatoare”. Dintre acestea, citez, aici, programul Seratei, angajată de studenţii gimnazişti români, în 2/14 Faur 1871, în localul Societăţii pentru Cultura şi Literatura Română în Bucovina.

Iată-l: „Dulce Bucovină”, poezie de Vasile Alecsandri, muzica de I. Vorobchievici, cântată de corul studenţesc; 2. „Sentinela română”, de V. Alecsandri, declamată de septimanul George Giurgiuvan; 3. „Vals briliant”, de Ch. B. Lysberg, executat pe pian de domnişoara Sofia Pitei şi de Calousec; 4. „Tânguinţa tradiţională”, declamată de domnişoara Ana Giurgiuvan; 5. „Noapte de vară”, de Iosif Vulcan, muzica de Ipolit Vorobchievici, cântată de corul studenţesc; 6. „Buciumul şi Fluierul”, de D. Bolintineanul, declamată de octavanii At. Tarnavschi şi At. Pridie; 7. „Stelele”, de V. A. Urechia, muzică de A. Flechtenmacher, şi „Cântec ostăşesc”, de E. Carada, muzica de A. Flechtenmacher, cântate de Nicanor Macoveí, cu acompaniament pe clavir de C. Krzesniowski, ambii octavani; şi 8. „Barcarola”, de V. Alecsandri, muzica de I. Vorobchievici, cântată de corul studenţesc.

O horă[40]

La una din regulatele excursiuní maiale cu şcolarii gimnazişti în păduricea Horecii, s-a fost adunat, ca la ordin, o mulţime de oameni, bărbaţi şi femei din toate clasele sociale, din oraş şi din împrejurime. Erau de faţă, într-o rotundă[41] din pădurice, preoţi, funcţionari, neguţători, câteva familii boiereşti, ca Hurmuzachi, Petrino, Stârcea, Costin, şi, pe împrejur, ţărani şi ţărance. Şcolarii au ţinut cuvântări ocazionale, au cântat în cor mai multe cântece şi au declamat mai multe poezii patriotice şi naţionale; au prins şi a juca, la sunetul melodiilor furnicătoare, executate de nişte lăutari iscusiţi. Însufleţirea era generală; plăcerea şi bucuria străluceau din feţele tuturora.

Culmea însufleţirii, însă, se atinse atunci când, la una din hore, se sculară, mai întâi, fraţii Hurmuzachi, George şi Alecu, şi invitară la joc nişte doamne din clasa mijlocie, şi-mi spuseră, în taină, ca să invităm la joc şi pe boieriţele prezente, şi să luăm şi ţărani şi ţărance; şi aşa s-a încins o horă cu adevărat românească, de înfrăţire şi unionistă. S-a intonat cântecul:

„Hai să dăm mână cu mână
Cei cu inima română,
Să-nvârtim hora frăţiei
Pe pământul României!”.

[40] Ibidem, paragraful 93
[41] poiană

Răsuna armonios păduricea, la melodia acestui cântec, şi pământul de sub picioarele jucăuşilor sălta de viaţă primăvărie, simţindu-se netezit de atâtea fiinţe drăgălaşe şi drăgăstoase!

În însufleţirea mea, îmi părea că văd, în juru-mi, toate păturile sociale unite între olaltă, spre cooperare comună, armonică, pentru prosperarea întregului corp naţional, numit popor român.

Locul unde ne aflam îmi venea ca o grădină plină de pomi roditori, cu poame alese şi coapte.

De aici, înainte, păturile sociale româneşti, atât de marcat separate unele de altele, până atunci, prinseră, şi în viaţa socială, a se apropia unele de altele tot din ce în ce mai tare şi mai fără sfială, fără însă de a fi ajuns, până acum, la o fuzionare deplină, din cauza diferenţei culturii, a vederilor sociale şi a mijloacelor de trai.

Teatru, concerte, serate muzicale declamatoare, prelegeri[42]

Ca şi în celelalte două răstimpuri precedente, aşa şi-ntr-acesta, pe lângă catedra şcolii, pe lângă amvonul bisericii, pe lângă tribuna parlamentului şi vocea ziaristicii, s-a mai întrebuinţat încă şi scena artei, spre a înrâuri, cu efect, asupra straturilor culturale, în sens naţional şi umanitar, la românii bucovineni. Adaug, însă, îndată, că, de acest mijloc nu s-au putut folosi diligenţii culturii naţionale în acea măsură, în care ar fi fost de dorit, căci neajunsurile erau multiple şi felurite, iar piedicile numeroase şi puternice. Dar unde puterile lipsesc, de lăudat este măcar buna voinţă,

În iunie 1875, veniră la Cernăuţi baritonul Toader Popescul şi artistul dramatic Constantin Dimitriade, spre a desfăta publicul român cu nişte serate muzicale declamatoare, scânteindu-i cugetările şi încălzindu-l cu simţămintele, între altele, din „Cei doi Foscari”, de Verdi, din „Dan, căpitan de plai”, de V. Alecsandri, din „Dorul”, de A. Blaremberg, din „Concertul din luncă”, de V. Alecsandri, din „Puritanii”, de Bellini, din „Vara, la ţară”, de Depărăţeanu etc.

În Faur 1880, dete şi artistul I. C. Lugoşanul, spre deplina mulţumire a publicului român, nişte reprezentaţii, ca: „Revista artistului român”, episod cu cântece, de Pantasi Ghica; „Olteanul”, episod naţional, cu doine şi hore; „Domnul Strusberg”, cântecel de Dr. Ianov; „Cucoana Chiriţa, în Paris”, cântecel cu danţ, de V. Alecsandri, etc.

[42] Ibidem, paragraful 142

În anul 1881, la iniţiativa mai multor amatori de muzică, având în frunte pe procurorul substitut, pe cav. Leon Goian, se înfiinţa, sub numele de „Armonia”, o „societate pentru cultivarea şi răspândirea muzicii naţionale, bisericeşti şi lumeşti, în Bucovina”. Activitatea acestei Societăţi a fost, dintru început, destul de mănoasă; ea ţinea, cu membrii săi, exerciţii muzicale regulate şi se producea, din când în când, înaintea publicului cu deplin succes. Ea îşi publica, în fiecare an, dări de seamă despre activitatea sa şi tipări, încă în cinci cărticele, o „Liturghie”[43] şi 18 coruri bărbăteşti.

Din anul 1883, înainte, a prins a da şi reprezentaţii teatrale cu diletanţi, precum şi serate muzicale, cu danţ, Reprezentaţiile teatrale din 21 noiembrie 1883 şi din 13 ianuarie 1884 (stil vechi), precum şi Serata muzicală din 23 ianuarie 1884 (stil vechi) reuşiră atât de minunat, încât diletanţii se deciseră ca, de la toamnă, înainte, să dea, chiar cu abonament, mai multe reprezentaţii teatrale, una după alta. Aceste reprezentaţii începură în 5/17 octombrie 1884 şi continuară până în 4/16 aprilie 1885.

Printre diletanţi, erau unii cari îşi jucau rolurile aşa de bine, ca şi nişte artişti de profesie. La unii se manifestau chiar aplecări puternice spre arta teatrală. Se spera, deci, că se va putea încuiba şi întemeia, în Cernăuţi, cu puteri proprii, un teatru naţional românesc.

La iniţiativa arhiepiscopului şi mitropolitului Dr. Silvestru Morariu-Andrievici, s-a dat expresie acestei speranţe, prin aceea că mai mulţi bărbaţi, prin o subscripţie voluntară, asigurară, în anul 1885, Societăţii „Armonica”, pe trei ani, un venit anual extraordinar de 1.112 florini v. a[44]. pentru urmărirea scopurilor ei. Ne legănam, acum, în visuri plăcute şi dulci. Dar... rar când îşi vede omul visurile cu ochii!

Încă în decursul anului 1885, fu înaintat, la gradul de procuror, preşedintele „Armoniei”, cav. Leon Goian, şi, prin aceasta, necesitat să se stramute la Tribunalul din Suceava. Preşedinţia şi diregerea Societăţii

43 *Liturghia românească*, de Isidor Vorobchievici
44 vienezi

încăpu, acum, pe alte mâini, mai puţin abile şi mai puţin devotate cu însufleţire realizării scopurilor ei. Subvenţiunea ce o avea deştepta, printre membrii executivi ai reprezentaţiilor, şi mai alte doruri decât facilitarea cultului artei. Aceştia prinseră a simţi, tot din ce în ce mai tare, că în ei predomneşte mai puternic calitatea de om lumeţ, decât aceea de artist cu idealuri înalte, şi începură a se purta în consecinţă. Activitatea artistică a „Armoniei" scăzu.

În anul 1886, s-au dat numai un concert vocal, o serată muzicală declamatoare şi o reprezentaţie teatrală; asemenea şi în anul 1887. În anul 1888, s-a dat numai o reprezentaţie teatrală şi, în anul 1889, numai o serată muzicală, într-o grădină publică. De aici, înainte, „armonienii" se dezarmonizaseră cu desăvârşire şi vocea lor sonoră răguşi şi nu se mai auzi, din anul 1890, până spre 1893.

Acum, îşi alese „Armonia" alt comitet, prinse a ţine, din nou, exerciţii musicale mai regulate, cu membrii săi, dete un concert, în 8 mai 1894 st. n., într-o grădină publică; în 6/18 Faur 1895 şi în 4/16 Faur 1896, câte o serată muzicală cu dans şi, apoi, îşi mărgini activitatea şubredă mai mult la cântări corale, în biserica catedrală, cu ocaziunea unor liturghii mai sărbătoreşti.

Pe lângă „Armonia" şi din membri de ai ei se ramifică, în anul 1891, altă societate, sub numele de „Psaltul", cu tendinţa de a întruni în sânul său pe toţi cântăreţii bisericeşti şi de a-i face să se manifeste ca corporaţiune socială. Această Societate dete, sub conducerea artistică a juristului cântăreţ Victor Vasilescu, câte un concert bine reuşit, în 21 decembrie 1891 şi în 10 aprilie 1892; îşi schimbă, apoi, numele de „Psaltul" cu acela de „Lumina", dete un concert în 11 iulie 1892, altul în 22 decembrie 1892, şi, apoi, din anul 1895, înainte, încă şi serate muzicale cu dans.

Cu scopuri de binefacere se mai deteră, de către diletanţi, reprezentaţii teatrale, de regulă împreunate cu dans, în Câmpulung, în 23 Faur 1887, în Rădăuţi, de către „Şcoala Română", în 22 ianuarie 1892, în Suceava, în 6 iulie 1892, în 6 iulie 1894, în 6 iulie 1895 etc.,

în Storojineţ, în 3/15 ianuarie 1893 şi în 11 Faur 1895, şi în Siret, în 9 decembrie 1893.

De pe la confraţii noştri, de prin celelalte ţări, s-au mai arătat, în câteva rânduri, artişti dramatici şi concertişti.

Renumitul artist dramatic bucureştean, Constantin Notara, s-a decis, în anul 1885, să vină la Cernăuţi, cu mai mulţi artişti, şi a dat acolo, în aplauzele binemeritate ale publicului, şapte reprezentaţii teatrale, din 1/13, până la 10/22 iunie.

În anul 1887, de la 13, până la 28 noiembrie st. v., avură românii cernăuţeni şi de prin împrejurimi plăcerea de a asista la mai multe reprezentaţii teatrale, date de Societatea Dramatică Română „Concordia”, sub conducerea artistică a luí Lachi Chirimescu.

De la Teatrul Naţional din Craiova încă sosí o trupă de artişti, sub conducerea luí A. L. Bobescu, şi dete, de la 9, până la 28 iunie 1893 st. v., vreo 14 reprezentaţii teatrale, spre deplina mulţumire a puţinului public român asistent, dar nu şi spre a lor, căci neromânii se abţineau, cu ostentaţie, de la ele.

În octombrie 1893, concertă, în Suceava şi în Cernăuţi, baritonul Traían Mureşan, dară mai mult cu texte nemţeşti şi italieneşti, decât româneşti.

Pe când eu şi, împreună cu mine, încă mulţi alţii, vedeam în reprezentaţiunile teatrale o şcoală de moravuri bune, o educaţiune publică, se aflǎ o mulţime destul de considerabilă, pentru care teatrul nu era alta decât o variare în ocupaţiuni şi o distragere senzuală, dacă nu chiar o stimulare a senzualităţii omeneşti. Mai erau şi de aceia care preţuiau si admirau numai abilitatea, arta şi personalitatea actorului, şi treceau cu vederea ideea şi intenţia autorului, precum şi graiul în care se desfăşura spectacolul. Deşi eram, cu aceştia, în deplin acord în ceea ce privea arta, mă deosebíam cumplit de ei în dejudecarea ideii şi a intenţiunii autorului, precum şi în alegerea graiului spectacolului. Această divergenţă în apreţuire se manifesta într-un mod neplăcut între mine şi mulţi alţii, mai ales studenţi universitari, pe la finea anului 1892,

atunci când direcţiunea Teatrului nemţesc din Cernăuţi, spre a atrage şi pe români la el, invitase, pentru vreo câteva reprezentaţii, pe talentata şi admirata artistă română Agata Bârsescu, care juca la un teatru din Viena.

Mulţimea română nu vedea în domnişoară Agata Bârsescu alta, decât pe conaţionala sa şi pe distinsa artistă; eu, însă, pe lângă aceste două calităţi foarte plăcute mie, mai vedeam în ea încă şi pe românul care nu-şi iubeşte îndeajuns patria sa şi neamul său, care numai din ambiţiune şi din ínteres personal le părăseşte, care face cauză comună cu detractorii şi adversarii neamului, şi care se dă întrebuinţat chiar ca unealtă iscusită, spre a împinge, mai cu spor, şi spre a menţine pe conaţionalii săi în direcţiuni culturale greşite şi nepriincioase. Cu toată opunerea mea, domnişoara Agata Bârsescu a fost sărbătorită nu numai de către studenţi, în însufleţirea lor juvenilă, dar şi de către persoane mai bătrâne şi cu înalte trepte sociale!

De aici, înainte, s-au mai ivit şi alte fenomene, în petrecerile sociale ale tinerimii, care au găsit în mine un adversar neîmpăcat.

Prelegeri publice încă s-au ţinut, prin mai mulţi ani, de către unii membri ai Societăţii pentru Cultura şi Literatura Română în Bucovina, şi anume, una la adunarea generală a Societăţii, din noiembrie 1880, de I. G. Sbiera; şase, din octombrie 1883, până în martie 1884, adică două de către I. G. Sbiera şi câte una de către domnii: I. Drogli, D. Olinescu, Calistrat Coca şi D. Socolean; patru, în iarna anului 1885, de către domnii: Ilie Nimigean, Miftodiu Luţa, I. Drogli şi C. Coca; trei, în primăvara anului 1886, de domnii: D. Olinescu, D. Socolean şi I. Bumbac; şapte, în primăvara anului 1889, de către domnii I. Bumbac (două), C. Morariu, D. Socolean, Dr. I. Voiuţchi, Is. Ieşeanu şi D. Olinescu; şase, în primăvara anului 1890, de către domnii: Dimitrie Dan, Constantin Morariu (două), Gherasim Buliga, I. Nastasi şi D. Olinescu; şi, în fine, patru, în primăvara anului 1891, de către domnii: Gherasim Buliga, Dimitrie Dan, Grigore Halip şi Niculae Tarasievici.

I. G. Sbiera

Rudolf Gassauer:

Suceava muzicală de altădată[45]

Chiar şi astăzi, în epoca naţionalismului extrem şi exclusivist, muzica, singură, şi-a păstrat încă rolul de intermediară între popoarele de cultură. De aceea, printre membrii societăţii corale Reuniunea muzicală-dramatică „Ciprian Porumbescu" din Suceava, care, în primul loc al activităţii sale, cultivă, pe lângă cântecul românesc, şi muzica clasică, vezi, alături de români, şi persoane de alte naţionalităţi creştine, din pasiune pentru muzică.

Acum 70 de ani, însă, adică la 1867, societatea muzicală „Suczawaer Gesangverein" de atunci, potrivit spiritului de liberalism al vremii, înfăţişa o adevărată Austrie în miniatură: armeni, cehi, germani, poloni, români, ruteni şi, „last not least", câţiva evrei, care, cu toţii împreună, cântau, câteodată, în cor, chiar la liturghia din biserica romano-catolică. Erau reprezentate, de asemenea, şi toate confesiunile, chiar prin conducătorii lor spirituali: preoţi greco-ortodocşi, armeano-orientali, romano-catolici, armeano-catolici, greco-catolici şi luterani; lipseau numai rabinii mozaici şi ulemalele mohamedane, spre deplina completare a mozaicului austriac religios.

Această societate de cântare s-a constituit la 20 noiemvrie 1867, alegându-şi, la 4 decembrie al aceluiaşi an, primul comitet de conducere. Preşedinte a fost ales Dr. Iosef Marek, directorul Liceului greco-ortodox din Suceava; vicepreşedinte şi totodată dirijorul

[45] Gassauer, Rudolf, *Suceava muzicală de altădată*, Editura Reuniunii muzicale-dramatice „Ciprian Porumbescu", Suceava, 1938, Tipografia Hermann Beiner.

corului, primul profesor suplinitor român al acestui liceu, Ştefan Nosievici; iar printre membrii comitetului, pe lângă farmacistul român Ilie Botezat, casier, încă doi profesori şi anume: Constantin Andrievici-Morariu, cenzor, şi Iosef Rohrmoser, fără funcţie.

În al şaptelea an al fiinţei sale, Gimnaziul superior greco-ortodox, „noua vatră luminoasă”, cum îl numeşte de curând decedatul şi mult regretatul profesor Dr. Eusebie Popovici, în scrierea sa festivă[46], pentru jubileul de 75 de ani al liceului „Ştefan cel Mare” din Suceava, începe şi o rodnică activitate culturală-artistică.

Este în general ştiut că cehii sunt pasionaţi muzicieni, dar, pe lângă profesorii cehi Dr. Iosef Marek şi Johann Kriz, aparţineau unui popor cu tradiţie şi cultură muzicală şi profesorii germani Iosef Rohrmoser, din Salzburg, Dr. Blasius Knauer, din Stiria, August Klimpfinger şi Marian Nagl.

Fără îndoială că şi profesorii români împărtăşeau înţelegere şi dragoste de muzică, în aceeaşi măsură ca şi colegii lor de altă naţionalitate, dovadă că sufletul societăţii corale şi unul din cele mai distinse talente muzicale ale Bucovinei a fost românul Ştefan Nosievici.

Prin societatea muzicală, de curând înfiinţată, profesorii, adunaţi din toate colţurile monarhiei austro-ungare, aveau şi posibilitatea de a veni în contact cu sucevenii şi de a cunoaşte, de aproape, viaţa socială suceveană.

Între membrii activi, figurează următorii profesori ai Liceului greco-ortodox: Ion Beldianu, catihet greco-ortodox, Thomas Dabrowski, catihet romano-catolic, Eugen Dzerowicz, Dimitrie Isopescu (mai târziu, directorul Şcolii Normale din Cernăuţi), Johann Kriz, Ieronim Muntean, Marian Nagl, Iosef Rohrmoser, iar ca membri sprijinitori: profesorii August Klimpfinger, Dr. Blasius Knauer şi Erasmus Neuburg, în frunte cu directorul, Dr. Iosef Marek.

---

46 Popovici, Eusebie: *Din istoricul liceului „Ştefan cel Mare” / 1860-1935*, Suceava 1935.

La 6 octomvrie 1868, s-a ales, într-o adunare generală, un comitet nou, în frunte cu coproprietarul satului din Buneşti, Adalbert Berzorad, deoarece directorul liceului, Dr. Iosef Marek, era să fie numit inspector general al învăţământului secundar şi primar din Bucovina; Ştefan Nosievici este, din nou, vicepreşedinte şi conducătorul corului. În comitet, găsim şi pe profesorul Johann Kriz, secretar, dar, de astă dată, pe lângă catihetul Dabrowski, revizor, şi pe profesorul Ieronim Muntean, în calitate de arhivar.

Iată-l, deci şi pe Ieronim Muntean – cine ar fi crezut-o? – cântăreţ! Căci nu ne vine a crede că a primit funcţia de arhivar, fără să fie şi membru activ. Aşa se explică, poate, şi predilecţia lui pentru strigătul polifon, pe care-l sugera şi-l dirija el însuşi în anii când nu mai făcea parte din nici un „Gesangverein", ca o reminiscenţă subconştientă de intrări precise din „Piratengesang", de I. Otto, sau din „Tătarul", de Ştefan Nosievici. Urletul sălbatic nu era numai un „râs homeric", adică nu se producea numai la lecţiile din Homer, unde prea adesea ori e vorba de râsul zeilor şi de strigătele de luptă ale eroilor, cum crede domnul profesor universitar Dr. V. Gheorghiu, căci chiar domnia sa însuşi mărturiseşte, în articolul său comemorativ[47], că acest strigăt s-a manifestat la o lecţie din Cicero, „De officiis", ci acest urlet, spontan şi adesea repetat cu consimţământul tacit al profesorului, era un fel de uşurare sufletească, pe care o îngăduia tomnaticul holtei Muntean tineretului claselor superioare, plin de energie şi ţinut, ore întregi, nemişcat, pe băncile şcolii.

Directorul filo-român, Dr. Iosef Marek, era şi un adevărat prieten al tineretului. La o agapă colegială a profesorilor Liceului greco-ortodox, în sala hotelului clădit de baronul Capri (Hotelul Langer, de mai târziu), pe la ora 12, noaptea, apare, deodată, corul elevilor, care intonează, pentru profesori, un „Mulţi ani". Directorul liceului, care era de faţă, nu făcu elevilor nici o observaţie pentru

[47] Vezi Dr. V. Gheorghiu: *O lecţiune din Cicero „De officiis"*. Anuarul Liceului „Ştefan cel Mare" 1934/35, p. 15.

acest gest, la o oră destul de înaintată, ci îi îndemnă, după aceasta, să meargă frumos acasă. Cu acest prilej, l-a impresionat pe director puternicul şi profundul bas al elevului Milia Ferlievici, în aşa măsură, încât a consimţit, chiar în acel moment, ca acest elev să fie cooptat în corul societăţii de cântare.

Acest bas, care, când răsuna, se cutremurau geamurile ferestrelor, în adevăratul înţeles al cuvântului, i-a fost însă fatal; căci, ca preot, acum, Minai Ferlievici a murit subit, încordându-se tocmai pentru a-şi evidenţia puternicul bas.

Nu e de mirat felul cum tratau, pe atunci, profesorii pe elevi, căci, răscolind arhiva şcolii, de pe la 1860-1867, găsim, chiar în primele clase ale liceului, flăcăi de câte 20 de ani şi mai bine.

Societatea de cântare a pornit, imediat după înfiinţarea ei, o activitate intensă, aşa că, după şase luni, la 2 iunie 1868, s-a manifestat cu o producţie muzicală, în păduricea de lângă mănăstirea Mitocul-Dragomirnei, având un program vast de 14 cântece.

Trebuie să fi fost un convoi impozant de rădvane, de caleşti şi de căruţe ţărăneşti, care au dus, spre ctitoria lui Anastasie Crimca, în ziua de 2 iunie 1868, în splendoarea începutului de vară, pe cei 117 membri activi ai societăţii (69 de doamne şi 48 de domni), elita Sucevei, înveşmântaţi toţi în costumele pitoreşti de pe vremea aceea: femeile – cu fuste largi, tip crinolină, iar bărbaţii – în redingotă şi cu jobene pe cap; numai cizmarul Constantin Polonic, în acelaşi timp şi consilier comunal, purta vechiul port moldovenesc: anteriu, încins cu brâu, cu zobon şi cu nădragi largi, băgaţi in cizme de iuht, şi cu basma frumos colorată la grumaz.

De bună seamă că, alături de membrii societăţii, au luat parte la această excursie şi o mare parte din populaţia Sucevei, la care s-a ataşat o mulţime de lume din Iţcani, fiind tocmai atunci în construcţie linia ferată Lwow-Cernăuţi-Iaşi, ca să asculte prima audiţie muzicală dată de această societate

În programul festivalului, remarcăm unele cântece, acompaniate,

în parte, de taraful lui Grigore Vindireu, care şi el lua parte la excursie, sau de orchestra proprie a societăţii, care se compunea din: Iosef Klement, şeful judecătoriei judeţene, avocatul Dr Iulius Morwitzer, organistul-pianist Anton Valentin, care a fost profesor de muzică al lui Ciprian Porumbescu, renumita pianistă Ludmilla de Zygadlowicz.

Celebrul Vindireu, lăutarul Sucevei, avea un dar muzical aşa de rar, încât prindea orice melodie după auz, cum ne-o confirmă şi doamna Ştefania Antosehek, născuta Berger, care i-a cântat la pian melodii menite să fie executate la concerte cu orchestră, şi pe care el le-a reţinut în memorie dintr-o singură audiţie, cu toate amănuntele de armonie şi de tehnică.

Iată programa producţiei festive din 2 Iunie 1868:

1) „Weihelied" („Cântecul sfinţirii"), cor de Methfessel;
2) „Frühlingsmorgen" („Dimineaţă de primăvară"), cor de H Bönicke;
3) „Frühlingsgruss" („Salut de primăvară"), de Robert Schumann;
4) „Lasst mir den Schlummer" („Lăsaţi-mi somnul"), duet de A. Spät;
5) „Auf die Berge" („Pe dealuri"), în două voci, de Messer.
6) „Herr Ulrich" („Domnul Ulrich"), cântec popular, cor bărbătesc, de Reissmann;
7) Aus „Freischütz": „Victoria! Der Meister soll leben", „Schau dor Herr, mich als König" (Din „Freischütz": „Victorie, trăiască maestrul" şi „Iată-mă, Doamne, ca rege"), de C. M. Weber, cu acompaniament de orchestră;
8) „Sub o culme", după melodii naţionale, de Nosievici;
9) „Hier im ird'schen Jammertal" („Aici, în valea plângerii pământeşti);
10) „Wanderlied" („Cântecul drumeţiei"), de H. Bönicke;

11) „Waldstille” („Linişte de pădure”), cor de Bönicke;

12) „Piratengesang” („Cântecul piraţilor”), cor bărbătesc, de I. Otto;

13) „Pe album”, versuri de Alecsandri, muzică de Ştefan Nosievici;

14) „Waldlust” („Veselie de pădure”), cor de W. Würfel.

De mai mare interes pentru noi, astăzi, este faptul că, pe lângă cântecele nemţeşti, s-au cântat, la acelaşi festival, şi cântece româneşti: „Sub o culme” şi „Pe album”, ambele de Ştefan Nosievici.

Era şi natural să se cânte şi cântece româneşti, fiindcă între membrii activi se găseau o mulţime de români şi Românce, şi anume:

Doamnele:
Aglaia Isopescu
Rariţa Mitrofanovici
Ripsina Tranen.

Domnişoarele:
Maria Cerniavschi
Agripina Ferlievici
Eufrosina Comoroşan, mai târziu soţia profesorului I. Flaişer
Caterina Creangă
Alexandra Grigorovici, fiica parohului din Bosanci
Elena Grigorovici, fiica parohului din Bosanci
Elena Lomicovschi, fiica parohului din Vama, atunci catihet la şcoala primară Suceava
Maria Lomicovschi, fiica parohului din Vama, atunci catihet la şcoala primară Suceava
Paulina Lomicovschi, fiica parohului din Vama, atunci catihet la şcoala primară Suceava
Eleonora Mandicevschi

Maria Mandicevschi
Milixima Muntean, nepoata profesorului Ieronim Muntean
Aspasia Nedelcu, mai târziu soţia prof. univ. Ion Gh. Sbiira
Eufrosina de Preda, mai târziu soţia prof. Vasile Bumbac
Eugenia Tarnavschi
Minodora Tarnavschi;

Domnii:
Constantin Andrievici-Morariu
Ion Beldianu
Ilie Botezat
Iulian Cobilanschi
Cornel Cosovici
Ioan Ferlievici
Mihai Ferlievici
Dimitrie Isopescu
Ieronim Muntean
Ştefan Nosievici.

Iar printre membrii sprijinitori, erau aproape majoritatea români cu dare de mână şi anume:

Teoctist Blajevici, arhimandrit la mănăstirea Dragomirna......... 5 fl.
Vasile Blându, cantor în Bosanci .... 4 fl.
Vasile Ciupercovici, paroh în Pârteşti............................. 1 ducat aur
Mihai Constantinovici, paroh în Vatra-Dornei........................... 4 fl.
Nicolai Gallin, paroh în Suceava .... 1 fl.
Iraclie Golembiovschi (tatăl lui Ciprian Porumbescu),
paroh în Stupca.. 4 fl.
Constantin Grigorovici, paroh în Bosanci.................................. 4 fl.
Ioan Hostiuc, paroh în Ilişeşti .... 4 fl.
Anania Iacubovici, paroh în Mitocul Dragomirnei..................... 1 fl.

Ioan Mândrilă, paroh în Gura-Humorului .... 4 fl.
Constantin Polonic, consilier comunal în Suceava .... 4 fl.
George cavaler de Popovici, mare proprietar în Stroieşti .... 5 fl.
Iuon cavaler de Popovici, mare proprietar în Stroieşti .... 5 fl.
Darie Tarnovieţchi, arhimandrit la mănăstirea
Sf. Ioan din Suceava.. 1 ducat aur.

Între aceşti membri sprijinitori români, cei mai mulţi sunt din tagma preoţească, o elocventă dovadă că nu numai boierii şi aristocraţii au ajutat mişcările artistice şi culturale din Bucovina, ci şi preoţimea bucovineană şi-a dat cu drag obolul pentru artă şi cultură. Din sânul ei au ieşit un Ştefan Nosievici şi un Ciprian Porumbescu, doi străluciţi reprezentanţi ai mişcării naţionale şi ai muzicii româneşti din Bucovina.

La 27 iulie 1868, numita societate de cântare a mai dat un concert de grădină (Gartenliedertafel) în Suceava, cu un program, în parte schimbat, de 12 cântece, din care făceau parte, iarăşi, două cântece româneşti, şi anume „Pe album”, care se repeta, şi „Tătarul”, o nouă compoziţie. de acelaşi Ştefan Nosievici.

S-au cântat, deci, în cuprinsul programului acestui concert de gradină, următoarele cântece:

1) „Motette”, de Rink;

2) „Wanderlied”(„Cântecul drumeţului”), de Bönicke;

3) „Gebet” („Rugăciunea”) din „Freischütz”, de Weber, aranjată pentru cinci voci, de L. Erk;

4) „Frühlingslied” („Cântec de primăvară”), cor de Weber;

5) „Abschied der Zugvögel” („Adio al păsărilor călătoare”), cor bărbătesc de Steinhauser, după Mendelsohn-Bartholdy;

6) „Waldstille” („Linişte de pădure”), de Bönicke;

7) „Wie ist doch die Erde so schön!” („Cât de frumos e pământul!”), de Bönicke;

8) „Tătarul”, text de Alecsandri, muzica de Ştefan Nosievici;
9) „Jägerlied” („Cântec vânătoresc”), cor de F. W. Liebau;
10) „Abschied vom Walde” („Adio pădurii”), cor de H. Esser;
11) „Abendlied” („Cântec de seară”), de C. Greger;
12) „Pe album”, text de Alecsandri, muzica de Ştefan Nosievici.

Producţiunea s-a făcut în aer liber, în grădina lui Gheorghe Antonovici, astăzi proprietatea familiei Isidor Popovici, din nemijlocita apropriere a ruinelor Cetăţii lui Ştefan cel Mare, odinioară grădină voivodală. Acest amănunt nu este lipsit de semnificaţie, în privinţa romantismului acestei societăţi, care, după cum era, se vede, şi spiritul vremii, cânta cu predilecţie în apropierea locurilor istorice: mănăstiri sau ruine înconjurate de poieni romantice şi învăluite de misterul trecutului.

Aşa se explică plecarea la Dragomirna, cu primul concert, şi tot aşa trebuie să explicăm şi excursia lor, odată, la ruinele Baia (sau la Cetatea Neamţului), conform informatoarei mele, nonagenara doamnă Francisca Popovici, născuta Lintner, nu-şi mai aduce bine aminte unde anume au concertat; ştie bine, însă, că lângă nişte ruine, noaptea, în bătaia luminii de lună plină!

Veniturile Reuniunii de cântare, în primul ei an de funcţionare, au fost destul de frumoase: şapte ducaţi aur şi 520 florini, 66 cruceri; scăzând din această sumă toate spesele de întreţinere şi de diferite achiziţii de note, mai rămânea încă un plus de 27 florini, un crucer şi şapte ducaţi aur[48].

La 6 octombrie 1868, s-a ţinut a doua adunare generală anuală, care a hotărât să dea ilustrului conducător al corului, Ştefan Nosievici, pentru anul trecut, o remuneraţie onorifică (Ehrensold) de 200 florini, o sumă însemnată pentru acele vremuri, fapt care, în acelaşi timp, este şi o consacrare a lui Nosievici, ca principal organizator şi suflet

[48] Vezi: *Rechenschaftsbericht des Suczawaer Gesang-Vereines* für *das Vereinsjahr 1867/68*, Czernowitz 1869.

al Societăţii corale.

Ştefan Nosievici s-a născut la Sadagura, în 12 decembrie 1833 (stil vechi), ca fiu al parohului oriental-ortodox din Sadagura, Theodor Nosievici, şi al Mariei, născută Drabek (?).

Numele Nosievici e de origine slavă. Aici ar fi de remarcat faptul că, până la apariţia lui Arune Pumnul, a lui Constantin Andrievici-Morariu, a lui Calinciuc-Călinescu, în viaţa politică şi culturală a Bucovinei, nu se prea făcea distincţie, în sens naţional, între Bucovinenii ortodocşi, de naţionalitate română, şi cei de altă naţionalitate; în schimb, însă, se dădea mare importanţă deosebirii confesionale între ortodocşi şi uniţi.

Cât despre Ştefan Nosievici, el s-a simţit, totdeauna, român, dovadă compoziţiile sale pur româneşti, spre deosebire de Isidor Vorobchievici, care, sub pseudonimul Danilo Mlaca, publica poezii şi compoziţii rutene. De altfel, Ştefan Nosievici îşi ortografiază numele său, în scris sau în tipar, cu „u" final: Nosieviciu. E şi acest amănunt, poate, un indiciu pentru sentimentele sale naţionale.

În anul 1845, Ştefan Nosievici se înscrie la primul Liceu de Stat din Cernăuţi (azi „Aron Pumnul"). E elev cu distincţie, în cursul inferior, şi termină clasa a opta, în 1852, ca al patrulea elev în ierarhia clasificării. După bacalaureat, s-a dedicat, întâi, între anii 1853-1856, teologiei; aceasta se vede şi dintr-o notiţă din matricola parohială Sadagura, care spune că „el învaţă la seminar, unde ajunse şi prefect". Trecu, apoi, la secţia ştiinţifică şi studiază matematicile şi ştiinţele fizico-chimice. Nu se ştie la care universitate şi-a făcut aceste studii de matematici şi ştiinţe; probabil la Viena, căci, in Cernăuţi, încă nu era universitate De la 8 noiembrie 1858, până în august 1860, funcţionează ca profesor suplinitor la primul Liceu de Stat, din Cernăuţi, predând matematicile, fizica şi limba ruteană[49].

[49] Vezi: *Festschrift zur 100 jährigen Gedenkfeier der Gründung des k. k. I. Staatsgymnasiums*, Czernowitz 1909, p. 232.

Timpul de la septembrie 1860, până la septembrie 1863, anul in care Ştefan Nosievici înlocuieşte pe profesorul Wilhelm Henke, transferat, de la liceul din Suceava, la Olmütz, l-a petrecut la Viena. Acolo îl cunoaşte şi Lnon cavaler de Goian, ca bursier al Fondului Religionar greco-ortodox, luat în vedere ca viitor profesor pentru Liceul greco-ortodox din Suceava, întreţinut de Fondul Religionar, la care liceu se simţea, din ce în ce tot mai mult, lipsa de profesori ortodocşi români.

Ştefan Nosievici moare, la Suceava, în 12 noiembrie 1869, nu în 1870, cum afirmă Posluşnicu, în „Istoria Muzicii la Români"[50].

Şi e bine să se ştie şi casa în care acest talent muzical şi-a dat, prea devreme, obştescul sfârşit: este casa, proprietate a doamnei institutoare A. Verenca, din strada Dimitrie Dan, nr. 8.

Neîmplinind, deci, nici 36 de ani, Nosievici e secerat de aceeaşi boală neiertătoare, care-l va răpune, 14 ani mai târziu, şi pe Ciprian Porumbescu.

Într-o zi ploioasă şi noroioasă, trupul său neînsufleţit a fost încredinţat pământului. Mai trăiesc puţini martori oculari ai înmormântării, care povestesc că numărul exorbitant al participanţilor şi plânsetul mulţimii, fără deosebire de sex şi vârstă, a arătat cât de iubit, cât de stimat a fost Nosievici.

„Foia Societăţii pentru Cultura Poporului Român din Bucovina", publicând, în 1869, marşul lui Nosievici, „Drum bun" (mai bine zis: „Marşul ostaşilor români în Basarabia", 1856), din „Vivandiera" lui Vasile Alecsandri), relevă că el „a adunat o mulţime de arii naţionale din popor, a compus foarte multe şi de la sine şi avea de cuget a le da, cât mai curând, publicităţii", şi apelează la public, să trimită manuscrisele

[50] Conform Mihai Gr. Posluşnicu: *Istoria muzicii la Români*, Cartea Românească, Bucureşti 1928, p. 451. De altfel, tot acolo, se reproduce, la p. 450, necrologul Societăţii pentru Cultura Poporului Român din Bucovina, tipărit cu ocazia morţii lui Nosievici, în anul 1869!

muzicale inedite, ca să fie publicate[51].

Domnul George cav. de Onciul şi Posluşnicu citează, în scrierile lor, numai marşul, „Drum bun", fără a vorbi despre alte compoziţii valoroase, ca următoarele: „Cântecul Margaretei", „Iată ziua cea de dor" (serenadă), „Părintescul ajutor", „Pe album", „Sub o culme", dar mai ales despre capodopera sa, corul bărbătesc „Tătarul" („Românul către Tătar")

Din toate acestea, numai „Tătarul" a mai fost publicat, în colecţia de coruri bărbăteşti a „Armoniei" din Cernăuţi, la p. 8, sub 5.

La expoziţia „Luna Cernăuţilor", din 1935, manuscrisele lui Ştefan Nosievici „Cântecul Margaretei" şi „Serenadă", erau expuse de un preot[52]; societatea „Academia ortodoxă" din Cernăuţi le-a litografiat[53].

Cum am arătat mai sus, Ştefan Nosievici a fost sufletul Societăţii de cântare, înfiinţată, la 1867, în Suceava, şi merită ca activitatea sa culturală să fie arătată în adevărata ei lumină.

Iată aprecierea distinsului specialist, care este profesorul de muzică, directorul August Karnet din Suceava:

„Ştefan Nosievici era, ce-i drept, autodidact, dar şi un talent de muzician fin, ceea ce reiese mai ales din compoziţia sa cea mai bună „Tătarul", cor bărbătesc, compus cu multă măiestrie, ca de un muzician titrat.

Interesantul cor înfăţişează şi momente dramatice şi gradări; este, aşadar, şi din punct de vedere psihologic, foarte bine prins.

Cu conştiinţa împăcată, îl putem pune pe Nosievici, cu operele sale, în şirul celor mai buni compozitori de coruri români".

Toate cântecele lui Ştefan Nosievici erau, adesea, cântate atât

---

[51] Posluşnicu, op. cit. p. 451

[52] Informaţie comunicată de domnul director şcolar Ioan Vicoveanu, din Vicovul de Jos

[53] Posluşnicu, op. cit. p. 451

de coruri studenţeşti, cât şi de societăţi corale. Fiecare societate de cântare cântă şi azi, cu entuziasm, „Tătarul”. Acest cor s-a popularizat până în straturile cele mai largi, prin faptul că se cânta foarte des şi la petreceri poporale pe la sate.

Meritul lui Nosievici pentru muzica românească din Suceava se mai desprinde şi din alt amănunt. El, iniţiatorul şi primul profesor de muzică al liceului, a sădit în sufletul elevilor săi acea dragoste de muzică şi de cântare, care nu s-a manifestat numai în corul elevilor acelei generaţii, ci a devenit tradiţie; încât toate generaţiile de elevi, de atunci, încoace, şi-au avut corurile lor. Ei au cântat la biserică, la colinde, la serenade, şi la sindrofii, înveselind, astfel, atmosfera socială a Sucevei[54].

Nu era ocazie şi nu era zi în care să nu auzi, mai ales în cartierul elevilor, din partea oraşului dinspre Zamca (un fel de cartier latin al Sucevei), arii executate de cvartete corale şi instrumentale; căci elevii îşi aveau şi orchestrele lor.

Renumită era, bunăoară, orchestra compusă din liceeni şi condusă de conductorul de şosele, cehul Eduard Rasek, sau cea dirijată de Ciprian Porumbescu.

Prin moartea lui Nosievici, liceul, elevii şi publicul sucevean, împreună cu Societatea muzicală şi muzica românească, au pierdut un talent şi o forţă muzicală, ce n-a fost aşa de curând înlocuită.

Societatea de cântare suceveană o mai duce încă un an, lâncezind, sub urmaşul lui Ştefan Nosievici, dirijorul Titus Erbn, funcţionar la P.T.T.; iar în liceu, abia în 1873, se reia învăţământul muzicii, încredinţat, de asta dată, catihetului Arcadie Vasilovici, direcţiunea având convingerea că şcoala nu se poate lipsi de acest

[54] Şi eu am făcut, cândva, parte dintr-un astfel de cor, condus de colegul meu din clasa a şaptea, Emilian Tăutu; în acest cor, mai cântau, cu voci admirabile, tenorii Nondi Prelici şi Grigore Sotniţchi, basiştii renumiţi Vespasian Corvin, fraţii Totoescu şi alţii, ale căror nume îmi scapă

important mijloc de cultură.

Trecerea-i cometică prin viaţa socială şi artistică a Sucevei şi ecoul bogatei sale activităţi muzicale au creat şi legende în jurul numelui său, cum e şi cea deşănţată, a faimosului foiletonist Dr. Marco Brociner[55], cunoscut prin defăimarea poporului românesc, în drama sa „Die Hochzeit von Văleni", fluierată de studenţimea de la Viena.

Acesta nu se sfiieşte să improvizeze o moarte voită a compozitorului, făcându-l să se arunce în apele Sucevei, de dragul unei oarecare Irodiade sucevene, cu firmă de băuturi spirtoase. Chiar şi titlul „Der Haderlump", adică „haimana", este o profanare a unei vieţi şi a unui talent ca cel al lui Nosievici.

În biografia sa („Viaţa mea muzicală, dedicată iubitei mele vioare"), Leon cavaler de Goian are câteva amănunte, în legătură cu activitatea şi viaţa lui Ştefan Nosievici, încadrat în viaţa muzicală a Vienei şi a Bucovinei. Părţi din memoriile acestea le-a tradus, din limba germană, domnul profesor Victor Morariu şi le-a publicat în gazeta „Viaţa nouă", numerele 162-168, 172 şi 176, din anii 1915 şi 1916.

Păcat că Goian n-a avut un carnet de note zilnice, în care să-şi fi trecut exact întâmplările şi datele pe care, părăsindu-l, la bătrâneţe, memoria, le cam stâlceşte şi le confundă.

De exemplu: pe prietenul şi camaradul de studii cu Nosievici, la Viena, îl numeşte mereu, în însemnările sale, Basil şi nu Ştefan. Tot aşa, e nesigur şi în privinţa datei decesului, nearătând exact nici anul morţii, în acea autobiografie a sa, cu toate că a fost împreună cu Nosievici, în Suceava, până la moartea acestuia, şi a rămas la Suceava şi după această dată. De aici, eroarea cu anul morţii, 1870, în loc de 1869, şi la Posluşnicu.

De asemenea, Goian nu ştie, sau cel puţin nu aminteşte, că cvartetul la care a colaborat şi el, la „Freischütz", de Weber, a existat de mai înainte, fiind înjghebat de Nosievici înainte de stabilirea lui

55 Vezi: Dr. Marco Brociner: *Der Haderlump*, Czernowitzer Morgenblatt, 28, Februarie 1932

Goian (octombrie 1868) la Suceava, având deci, la aceasta dată, la activul său, două concerte, cu acompaniament de orchestră, la unele piese din program.

Urmărind, în însemnările lui Goian, amănuntele asupra timpului petrecut la Viena (1861-1866), aflăm despre Ştefan Nosievici că făcea parte, ca bucovinean, din grupul de români din toate ţinuturile româneşti, care se întâlneau, adeseori, în locuinţa bucovineanului Iancu de Zotta. Acolo, Nosievici le-a propus înfiinţarea unui club de „cantus", care a şi luat fiinţă, sub conducerea lui.

Nu e tocmai măgulitoare prima apreciere a cunoştinţelor şi a talentului muzical al lui Ştefan Nosievici, făcută, în această autobiografie, la capitolul Viena: „a fost autodidact; dintre instrumente, zdrăngănea („klimperte") numai la ghitară şi exercita cu noi atâta, („drillte uns ein"), până ce cântam câteva cântece româneşti, aproximativ suficient. Pentru revelionul anului 1864/65[56], scrie Goian, la care a fost de faţă toată suflarea românească din Viena, Ştefan Nosievici a pregătit, cu cântăreţii săi, un cor umoristic, „Kir Director", probabil o compoziţie a sa, care a plăcut foarte mult şi s-a repetat adeseori, după aceea".

De la Viena, Goian nu se mai întâlneşte cu Nosievici, până la mutarea şi stabilirea sa la Suceava. E interesant de reţinut amănuntul că, ajuns la Suceava, Goian nu i se adresează, pentru informaţii muzicale locale, lui Nosievici, cum era de aşteptat, ci ia aceste informaţii de la doamna Morwitzer, şi intră, în mod activ, în viaţa muzicală a Sucevei, abia „după ce s-a stabilit de-a binelea".

Prea era vrăjit Leon cavaler de Goian de centrul muzical al Vienei. Sufletul lui trăia numai şi numai la Viena, oraşul muzicii, oraşul valsului. Cu sufletul încărcat de obidă, s-a mutat el, în octomvrie 1868, de la Cernăuţi, la Suceava, unde, în primii trei ani, s-a simţit stingher, ba chiar de tot nefericit. Nici Cernăuţii nu-l mulţumeau. Cum putea

[56] Iarăşi o dată greşită; trebuie să fi fost 1862/63, căci, în 1864/65, Nosievici era, acum, la Suceava.

el, deci, să se simtă bine într-un orăşel de provincie ca Suceava, unde, după părerea sa, bărbaţii îşi pierdeau vremea cu verificarea celor mai bune şi celor mai ieftine vinuri româneşti, iar sexul slab cultiva, până la superlativ, dictonul referitor la „gura Sucevei".

Colaborarea lui Goian cu Nosievici, la Suceava, deci – îmbolnăvindu-se cel din urmă – n-a durat decât câteva luni.

Totuşi, acum, în memoriile sale, Goian are şi cuvinte de mare laudă pentru Nosievici. Iată ce scrie el:

„Ştefan Nosievici întemeiase o societate muzicală de cor mixt. Repetiţiile muzicale se ţineau, de două ori pe săptămână, în sala de şedinţe a primăriei[57]. A fost, într-adevăr, de admirat ce a putut realiza şi înjgheba, în scurt timp, Nosievici. Vreo 80 de corişti cântau foarte bine, în cor mixt şi în cor bărbătesc şi-şi dădeau cea mai mare osteneală de a cânta piano, forte şi crescendo, executând aceste nuanţări cu cea mai mare preciziune şi urmând cu toată atenţia îndrumările şi intenţiunile dirijorului, pe care-l venerau cu toţii.

S-a, cântat, întotdeauna, jumătate de ceas, cor şi, jumătate de ceas, se făcea şcoală. Se cântau solfegii, trebuind să ne deprindem cu ritmul respiraţiei. Cu un cuvânt, el a fost un profesor de muzică model, având cele mai bune auspicii de a avea, în viitor, un cor excelent".

Goian aminteşte pe domnişoara Cornelia Frisch, „cu un frumos sopran, ca primadonă, la care mai adăugăm noi, pentru acea vreme, pe doamna Eugenia Okunowski, care cu uşurinţă ajungea la do-ul cel mai înalt, pe domnişoara Milixima Muntean, nepoata profesorului Ieronim

---

[57] Care, pe atunci, era în clădirea în care, astăzi, e birtul „La Petru", Strada Regele Ferdinand (Şi Reuniunea de cântare „Ciprian Porumbescu", datorită bunăvoinţei vrednicului membru şi actual primar al oraşului, George Doroftei, este instalată, astăzi, în fastuoasa clădire a primăriei, unde se fac repetiţiile corale, cum se făceau şi pe vremea lui Ştefan Nosievici, acum 70 de ani, tot în încăperile primăriei) – Sediul primăriei, adică a Palatului Administrativ de astăzi, în care repeta Reuniunea „Ciprian Porumbescu", a fost construit în anii 1903-1904 – n.r.

Muntean, cu un alto admirabil, şi pe doamna Ripsima Trancu, cu un alto profund, care, în timbru, parcă era bas”.

„Trebuie numaidecât de remarcat, continuă Goian, că Nosievici a fost simplamente autodidact şi, dintre instrumente, cânta numai la ghitară. Lui trebuie de atribuit meritul excepţional de a fi luat iniţiativa înjghebării unui institut de muzică la Suceava, în care urmărea, într-adevăr, numai scopuri artistice, pe care le-ar fi realizat, cu siguranţă, dacă nu l-ar fi răpit o crudă boală de piept, cam pe la 1870”.

„Mai trebuie de adăugat, scrie Goian, că la corul „Iată-mă, Doamne, ca rege”, din „Freischütz”, de Weber, Ştefan Nosievici alcătuise un cvartet de coarde, în care eu cântam prima vioară, avocatul Dr. Morwitzer, cello, organistul Anton Valentin, viola şi comisionarul Marcu Krämer, vioara a doua”[58].

Aici, memoria îl părăseşte pe Goian, cum am arătat mai sus; căci Nosievici, stabilit la Suceava din 1863, avea o societate corală şi un cvartet de coarde, în care intră şi Goian, când veni, spre sfârşitul toamnei 1868, la Suceava.

Rezultă de aici că nu Leon cavaler de Goian a înfiinţat Societatea muzicală din Suceava (cu Ştefan Nosievici, în paranteză), cum afirmă Gheorghe cavaler de Onciul, în „Din trecutul muzical al Bucovinei”, pag. 13, ci lui Ştefan Nosievici e de atribuit meritul excepţional de a fi luat iniţiativa înjghebării unui institut de muzică la Suceava, cum mărturiseşte însuşi Goian, în manuscrisul său, pag. 26.

Prin constatarea aceasta, nu voim să micşorăm meritele mari ale lui Goian, de a fi cultivat şi el mereu muzica, dar, cu predilecţie, numai cea de cameră. Partenerii cvartetului înfiinţat de Nosievici, din care făcea parte şi Goian, lansează ideea înjghebării unei societăţi instrumentale.

Goian ia preşedinţia acestei societăţi instrumentale; însă, după

58 Reuniunea „Ciprian Porumbescu” are şi ea, astăzi, un cvartet, compus din domnişoara Otilia Peyersfeld (pian), Dr. Leon Wachtel (vioară), A. Migdal (violoncel) şi Aurelian Isar (flaut).

două concerte, în colaborare cu societatea corală (de altfel, reuşite), noua societate îşi încheie activitatea ei, prin dizolvare; în urma morţii lui Ştefan Nosievici, se dizolvă şi societatea corală.

Goian regretă că şi această societate, aşa de trainic închegată, trebuie să lichideze. O nouă dovadă că numai el, Nosievici, a fost sufletul mişcării muzicale din Suceava, căci mult timp nu s-a găsit nimeni să-1 înlocuiască.

Leon cavaler de Goian n-avea calităţi de organizator, sau poate că împrejurările din Suceava nu i-au fost favorabile în această direcţie. E adevărat că a fost, în repetate rânduri, membru în comitet şi preşedinte de societăţi muzicale: în Societatea Filarmonică (Musikverein) Cernăuţi, în „Armonia” din Cernăuţi, în Societatea instrumentală şi corală din Suceava etc.; însă aceste alegeri trebuie de pus, pe lângă faima sa de meloman, mai mult pe seama originii sale boiereşti şi a situaţiunii sale sociale de magistrat şi de prim-procuror.

El a fost un element agreat de guvernul austriac, fapt care i-a adus, o dată, şi un mandat de deputat în parlamentul din Viena; de aceea, probabil, şi românii îl alegeau ca preşedinte al societăţilor muzicale, ca să aibă în dânsul un ajutor şi o persoană cu trecere pe lângă stăpânirea vitregă.

Chestiunile naţionale, de fapt, nu-l prea pasionau. Îi impunea rezerve, de exemplu, numele lui Ciprian Porumbescu, care evoca atitudini iredente, încât a refuzat preşedinţia la Reuniunea de cântare „Ciprian Porumbescu”, când aceasta i s-a oferit, de adunarea generală; faţă de Societatea corală din Cernăuţi, cu numele de „Armonia”, n-a avut această atitudine.

Totuşi, ultimul său gest, cum releva domnul profesor Victor Morariu, în traducerea memoriilor lui Goian, a fost o faptă frumoasă românească: „bogata sa bibliotecă muzicală, iubita sa vioară şi încă alte patru instrumente muzicale, le-a testat Goian Reuniunii de cântare „Ciprian Porumbescu”, dovedind, astfel, pe patul de moarte, sentimentele sale româneşti, care i s-au contestat uneori, fiindcă

educaţia, şi mediul în care a petrecut, au fost, ce-i drept, în mare parte străine”[59].

Abia în anul 1887, întemeiază alt profesor al Liceului greco-ortodox din Suceava, Constantin Procopovici, un curs de cântare pentru cor mixt, sub conducerea sa. Această iniţiativă, pornită, din nou, de la un profesor al aceluiaşi liceu de băieţi din Suceava, este o verigă nouă în seria profesorilor care au ţinut mereu sus steagul activităţii muzicale sucevene. Marek şi Nosievici încep, Constantin Procopovici continuă, urmează Severian Procopovici, ca dirijor şi preşedinte; iar după aceasta, profesorii generaţiei de azi, Ilarion Bereznіţchi şi Ştefan Pavelescu, de la acelaşi liceu, ca preşedinţi ai Reuniunii „Ciprian Porumbescu”, având, timp de peste 25 de ani, în persoana lui August Karnet, profesor de muzică şi el, tot la acest liceu şi celebru muzician, absolvent al conservatorului vienez, un preţios colaborator, ca dirijor, care a dat pe „Crai nou” al lui Ciprian Porumbescu în mai mult de zece reprezentaţii, alături de prestaţii ca „Beizadea Epaminonda”, al lui Caudella, ca „Baba Hârca”, de Flechtenmacher[60], ca „Vânzătorul de păsări”, al lui Zeller etc., în care s-au ridicat, la înălţimi de profesionişti, şi soliştii, şi coriştii.

Aceasta e, însă, altă pagină glorioasă din viaţa muzicală a Sucevei, care urmează să se scrie, de acum, înainte!

După doi ani, acest curs al lui Constantin Procopovici fu transformat într-o adevărată şcoală de muzică, având, de astă dată, pe Leon cavaler de Goian ca preşedinte. Se nasc, însă, neînţelegeri în comitet, pe chestia scopurilor artistice ale acestei societăţi, şi, după doi ani, Goian demisionează. Îl înlocuieşte căpitanul (adică prefectul) judeţului, Dr. Basil de Duzinchievici, iar profesorul Constantin Procopovici fu ales vicepreşedinte.

În anul 1903, viaţa muzicală a Sucevei ia un nou curs, prin

[59] Morariu, Victor: *Din amintirile lui Goian*, „Viaţa nouă”, Anul IV, nr. 162, din 12 septembrie 1915.

[60] Şi Matei Millo – n.r.

înfiinţarea reuniunii de cântare pur româneşti „Ciprian Porumbescu", care, în scurt timp, întrece, în activitate, societatea muzicală mai veche, având ca preşedinte şi dirijor al corului, din nou, un autodidact, pe profesorul Severian Procopovici, cum am amintit mai sus.

Această nouă reuniune, care, de la înfiinţarea ei, avea ca ctitori pe profesorii Emanoil Iliuţ, Liviu Marian, Victor Morariu, Cornel Sorocean, Laurentie Tomoiaga etc., alături de Severian Procopovici, este fireasca continuare a unei activităţi şi a unei tradiţii, moştenite de la înaintaşi.

Ca elev de liceu, mergeam, adeseori, la cimitirul vechi, de lângă mănăstirea Sfântului Ioan, părăsit de mult. O făceam aceasta mai mult primăvara, când înfloreau viorelele, care nicăieri, parcă, nu erau mai albastre şi mai parfumate, sau toamna, în ziua tuturor morţilor (Allerseelen), când lumânările de pe morminte completau simfonia culorilor de sfârşit de toamnă şi sugerau, celor ce veneau să-şi caute câte un mormânt drag, sentimentul melancolic al caducităţii celor pământeşti. Îmi aduc bine aminte că, de la intrare, la stânga, se afla o cruce de piatră, cu inscripţia în litere cirilice: „Aici odihneşte robul lui Dumnezeu Ştefan Nosievici".

Astăzi, nu se găseşte nici o urmă din crucea aceea. În general, vechiul cimitir este, astăzi, într-o deplorabilă părăsire şi uitare. O mulţime de cripte sunt surpate, coşciugele dinăuntru le vezi sfărâmate, probabil de mâni sacrilege şi profanatoare, iar aceste devastări se pun pe seama invaziei ruşilor.

Ar fi de datoria Liceului „Ştefan cel Mare" şi a Reuniunii de cântare „Ciprian Porumbescu" să reînnoiască şi memoria lui Ştefan Nosievici, aşa cum ar crede de cuviinţă, ca a unuia care a fost primul profesor de muzică la acest liceu şi care a contribuit, în mod efectiv, la tradiţia şi atmosfera muzicală suceveana, din care s-a născut şi în care viază şi astăzi numita reuniune.

Victor Morariu:

Mişcarea muzicală şi teatrală a Sucevei româneşti, înainte de înfiinţarea Reuniunii „Ciprian Porumbescu"

Istoria muzicală a Sucevei[61] începe cu două nume vestite de lăutari: Moş Niculai Picu (mort în 20 octombrie 1864, în vârstă de 75 ani[62]) şi ucenicul şi urmaşul lui, Grigori Vindireu (mort în 12 mai 1888, la 58 ani[63]). Despre amândoi ne-a lăsat veşti Leon cavaler de Goian[64], cu care ne vom mai întâlni în acest istoric al nostru, şi anume

[61] Portretele sau fotografiile personajelor, precum şi scene din anumite spectacole sunt reproduse, la sfârşitul cărţii, în Anexe – n.r.

[62] S-a născut în 1807, la Suceava. Staroste al unui taraf, format din nai, două cobze, un violoncel şi şapte viori, care cânta, în fiecare vară, în anii de după 1850, la Lăpuşna, staţiune balneară care figurează în „Bucovina luminată" a lui Knapp (care i-a făcut portretul), Nicolae Picu, fost component al tarafului lui Barbu Lăutaru, „cânta dansurile tuturor naţiunilor… El se bucura, oriunde, de cea mai mare stimă, pe care o merita pe deplin, atât prin arta sa, cât şi prin purtare" (Leon cav. de Goian) – n.r.

[63] S-a născut în 21.01.1830, la Suceava (Tişăuţi, după alte surse). Starostele unui taraf de lăutari suceveni, din care mai făceau parte şi Andrei Ursachi, Mihail Lucaciuc, Grigore Cozma, Gavril Ghiţescu şi Lazăr Luţa, Grigore Vindireu, lăutar legendar, încredinţat memoriei de Leon cav. de Goian, încă îşi mai poate face auzit inegalabilul repertoriu, înveşnicit de colecţia „Muza Română" a lui Calistrat Şotropa: „Hora Rădăuţilor", „Câte flori pe Dorna-n sus", „Arcanul", „Corăgheasca", „Hora Domeniilor", „Hora Gura Solcii" etc. – n.r.

[64] S-a născut, în 12.02.1843, la Jadova, şi a murit, în 16.10.1911, la Cernăuţi. Vag cunoscut în Bucovina, datorită unor trimiteri la volumul lui de „Memorii", făcute de Leca Morariu şi preluate de Grigore Posluşnicu, dar publicate parţial (din pricina războiului), în 1915 (traducere din germană), sub titlul „Din memoriile muzicale ale lui Leon cav. de Goian" („Viaţa Nouă"), Goian este, alături de Ştefan Nosievici, un pionier şi un mărturisitor al vieţii

în memoriile sale, scrise nemţeşte, manuscript din care prof. Victor Morariu[65] a publicat, în traducere românească, părţile de interes românesc[66], pasaje reproduse în schiţa-portret „Cei din urmă lăutari ai Bucovinei”, din colecţia „Ce a fost odată. Din trecutul Bucovinei”, de Leca Morariu[67] (ed. I-a, Cernăuţi, 1922, ed. A II-a, Bucureşti 1926), unde se dau şi chipurile celor doi lăutari, amândoi în vechiul port moldovenesc, cu zobon şi anteriu, iar Nicolai, zis „Barbu Lăutaru al Bucovinei”, având şi fes pe cap[68].

Pe vremea acestor doi lăutari, deci cam de pe la 1830, înainte, şi până la 1888, Suceava era un adevărat centru de muzică românească, a cărui faimă trecea de hotarele Bucovinei.

Este important faptul că Goian, muzician de marcă, apreciat violonist, desăvârşit cunoscător al muzicii de cameră, vorbeşte despre amândoi în termenii cei mai elogioşi, respectuoşi chiar, şi anume nu numai în ce priveşte muzicalitatea lor, ci şi caracterul, individualitatea omenească a unuia şi a celuilalt, amândoi bucurându-se, în toate cercurile, de cea mai mare consideraţiune.

---

muzicale bucovinene de după anul 1850, deci de după Neculai Picu şi Grigore Vindireu – n.r.

65 S-a născut, în 12.02.1888, la Toporăuţi, şi a murit, în 01.07.1946, la Caransebeş. A publicat: „Un proces de înaltă trădare în Bucovina de la 1780“ (1920), „Călăuza istorică a oraşului Suceava“ (1921), „Novalis, teoretician al romantismului“ (1924), „Amintiri despre Ion Grămadă“ (1926), „Sintaxa propoziţiunii în Psaltirea Şcheiană“ (1927), „Pedagogia lui Jean Paul“ (1933), „Pedagogia lui Herder“ (1936) „Istoricul Reuniunii muzical-dramatice Ciprian Porumbescu “ (1939), „Vasile Bumbac“, „Problema nuvelei în literatura germană“ şi „Prima traducere a Luceafărului“ (1940) – n.r.

66 În gazeta suceveană „Viaţa nouă”, 1915 şi 1916.

67 Născut, în 25.07.1888, la Toporăuţi, mort, în 15.12.1963, la Râmnicu Vâlcea. Întemeietorul revistelor „Făt-Frumos“ (1926-1944), „Fond şi formă“ (1938-1944) şi Buletinul „Mihai Eminescu“ (1930-1943), Leca Morariu a publicat cărţile „De la noi. Poveşti“ (1920), „Războiul Troadei“ (1923), „Institutorul Creangă“ (1925), „Drumuri moldovene. Pe urmele lui Creangă“ (1925), „La fraţii noştri“ (1928), precum şi o mulţime de studii despre viaţa şi opera lui Porumbeşti, Eminescu, Veronica Micle, Nicu Gane, T. Robeanu, Grămadă, Teliman etc. – n.r.

68 Amândouă portretele sunt reproduse şi la Posluşnicu, „Muzica la Români”, în capitolul „Lăutarii Bucovinei”, pp. 623-625.

Goian mai ţine să releve că amândoi erau români, negreşit, ca să nu se creadă cumva că ar fi fost ţigani, origine cu care nu s-ar fi împăcat nobila demnitate ce-i caracteriza pe unul şi pe altul.

Trimiţându-l pe cititor la izvorul citat, amintim, încă, numai că, de Paşti, de Crăciun şi de Anul Nou, când îi venea Grigori cu taraful, Goian îşi lua şi el însuşi vioara în mână şi cânta cu dânsul, visându-se în anii copilăriei.

Dar Grigori Vindereu ne mai interesează şi fiindcă de la dânsul a învăţat şi Ciprian Porumbescu[69], pe atunci elev de liceu, a zice din vioară româneşte sau, ca să fim exacţi, la dânsul s-a perfecţionat, după ce elementele muzicii româneşti le deprinsese „pe câmpiile Stupcei", la „academia" ţiganilor lăutari de acolo (vorba lui Valeriu Branişte[70], in biografia lui Porumbescu, Lugoj 1908, p. 32).

La rândul său, Porumbescu a avut şi el elevi în ale muzicii româneşti; dintre aceştia, mai trăieşte, în Suceava, violonistul Iosif Fischhof, un fel de epigon al marilor lăutari. Domnia sa a şi publicat nişte amintiri despre Porumbescu, în „Morgenblatt", din Cernăuţi, în care ne arată cum Grigori, dacă îl învăţa pe Porumbescu muzică românească, în schimb adese asculta şi el cum zicea Porumbescu la cântece populare şi diverse compoziţii sau reverii şi fantezii proprii, încât, uneori, tânărul se învrednicea să fie el învăţătorul maestrului

[69] Născut, în 02.10.1853, la Şipotele Sucevei, mort, în 24.05.1883 (6 iunie, stil vechi), la Stupca. Compozitor inegalabil, dar şi un poet valoros, probat de textele: „Nocturna Bertha" (1879), „Imn de urare" (1880), „Resignation" (1880), „Anacreon caută să bem" (1880), „Bericică cristalină" (1880), „Vechea gardă" (1881), „Cîntecul Tricolorului", „Inimă de Român", „Hora", „Nu-i viaţă mai plăcută", „Fraţi la masa asta'ntinsă", „Să ciocnim", „Dragoş vodă cel vestit", „Pân' era cioroaica barză", „Ţiganii se sfătuiră", „Candidatul Linte", „Cisla" etc. – n.r.

[70] S-a născut, în 10.01.1869, la Cincul Mare, lângă Braşov, şi a murit, în 01.01.1928, la Lugoj. Prezent în Bucovina, vreme de doar trei ani, ca fondator (în 2 iulie 1897) al gazetei „Patria", Valeriu Branişte, gazetar veşnic răzvrătit în întreg spaţiul românesc de sub dominaţie habsburgică, a scris editoriale politico-patriotarde incisive şi, tocmai de aceea, masiv şi mult prea des cenzurate. Istoricul sucevean Ioan Cocuz i-a adunat scrierile publicistice într-o carte definitorie, „Valeriu Branişte, în slujba Bucovinei, în slujba Neamului românesc" – n.r.

Vindereu (v. „Mărturii despre liceanul Ciprian Porumbescu, în revista „Făt frumos”, 1934, nr. 5, 6).

Dar, la 1868, când se stabilea Goian la Suceava[71], aici se apropia de sfârşit o viată tânără şi o carieră muzicală dătătoare de inimoase speranţe: era Ştefan Nosievici[72], profesor de matematici şi de fizico-chimie, de la 1863, la „gimnaziul greco-oriental”, de curând înfiinţat (1860), dar şi de muzică, în calitatea aceasta, urmaş al catihetului şi profesorului de limbă română Constantin Morariu-Andrievici[73].

Nosievici, care, cu tot numele său slav, s-a simţit, totdeauna, român, adunase mulţime de cântece populare, dar se remarcase şi prin compoziţii proprii, dintre care cele mai cunoscute sunt marşul „Drum bun, toba bate”, popularizat pe toată întinderea pământului românesc, dar nu şi cu numele autorului, şi „Măi Tătare” (pe versuri de Vasile Alecsandri).

La 20 noiembrie 1867, se constituie Societatea muzicală „Suczawaer Gesangverein”, cu filo-românul Dr. Josef Marek, directorul liceului, ca preşedinte, şi cu Nosievici, ca vicepreşedinte, fireşte şi cu Morariu-Andrievici, ca membru în comitet.

---

71 Pentru cele ce urmează, vezi studiul „Suceava muzicală de altădată”, de Prof. Dr. Rudolf Gassauer, publicat în Anuarul Liceului „Ştefan cel Mare” pe 1936/37 şi, în broşură, în Editura Reuniunii noastre.

72 Născut la Boian, în 01.12.1833, mort la Suceava, în 12.11.1869. Şcolit la Cernăuţi (teologie, 1853-1856) şi Viena (fizică şi matematici, 1856-1860), profesor la gimnaziile din Cernăuţi (1860-1863) şi din Suceava (1863-1869), fondator al Societăţii Filarmonice din Suceava şi dirijor al corului „Sol „ (1867-1869), autor al primului studiu folcloric bucovinean, „Despre cântecul poporal român” (1865), Nosievici a compus „Drum bun, toba bate”, „Sub o culme de cetate”, toate publicate, în 1885, de Societatea „Armonia” – n.r.

73 Născut, în 26.07.1835, la Mitocu Dragomirnei, mort în 20.03.1875, la Cernăuţi. Profesor al gimnaziului din Suceava, Constantin Morariu-Andrievici a scris „Mânuariu pentru învăţătura religionară a bisericei dreptcredincioase a răsăritului, compus spre folosul clasei întâia gimnasiale“ (1866), „Mânuariu pentru învăţătura istoriei testamentului vechiu, compus spre folosul clasei a doua gimnasiale“ (1866) şi „Mânuariu pentru învăţătura istoriei vieţii Mântuitoriului lumii Isus Christos, compus pentru clasa a treia gimnasială“ (1866) – n.r.

Dl. Gassauer[74] subliniază faptul că, în felul acesta, viaţa muzicală a Sucevei gravita, chiar de la început, în jurul liceului, cum a gravitat, apoi, mereu, până astăzi. Tot domnia sa relevă caracterul internaţional al acelei societăţii, care, în ce priveşte membrii, „înfăţişa o adevărată Austrie în miniatură". Ni se evocă, apoi, o producţiune muzicală a societăţii, aranjată în păduricea de lângă mănăstirea Dragomirna, frumoasă excursie, la care, dacă din cele 14 coruri, executate sub conducerea dirijorului şi animatorului Nosievici, 12 erau nemţeşti, erau, totuşi, şi două româneşti, compoziţii ale lui Nosievici : „Subt o culme[75], după o melodie naţională" şi „Pe album" (text de Alecsandri). Între cei 117 membri activi, 69 de doamne şi 48 de domni, din elita Sucevei, erau 19 Romînce şi 10 Români[76]. Dar în acea zi, de 2 iunie 1868 (hramul Sfântului Ioan cel Nou), muzica românească va fi fost, totuşi, biruitoare, şi anume prin Grigori Vindereu, cu taraful lui, „care şi el lua parte la excursie".

Mai aflăm, apoi, de un concert de grădină (Gartenliedertafel) în Suceava, la 27 iulie 1868, cu program în parte schimbat, de 12 cântece, între care, iarăşi, două româneşti, „Tătarul" lui Nosievici[77] şi, din nou, „Pe album".

---

[74] Născut la Suceava, în 12.09.1885, mort, în 16.01.1952, la Sigmaringen, în Germania. Doctor în istorie şi custode al Muzeului din Suceava (zeci de ani, a săpat printre ruinele Cetăţi Sucevei, îmbogăţind colecţiile muzeului şi scriind numeroase studii, în română şi în germană), Rudolf Gassauer, membru al Societăţii Numismatice Române, cercetător al istoriei românilor, al tradiţiilor şi al modului lor de viaţă, a publicat, printre altele, şi lucrarea „Contribuţii la istoria culturală a Bucovinei" („Beitrage zur Kulturgeschichte der Bukowina", Munchen, 1941) – n.r.

[75] Cântec popular, cules, fără text, în 1848, de Karol Mikuli, sub titlul „Sub o culme de cetate", pe melodia căruia Iraclie Porumbescu a scris versurile pentru „Cântecul Iancului", cântat, cu un refren ulterior, astăzi de Veta Biriş. Prin piesa lui corală, Nosievici a salvat versurile, pe care Iraclie Porumbescu nu le mai trimisese lui Vasile Alecsandri, din moment ce făurise un alt text – n.r.

[76] Dl. Gassauer ni-i înşiră pe toate şi toţi cu numele.

[77] Cea mai bună din compoziţiile lui, din punct de vedere al psihologiei şi al gradării dramatice (v. aprecierea dlui director de muzică August Karnet, în broşura dlui Gassauer, p. 12).

Producţiunea s-a făcut în aer liber, într-o grădină din apropierea Cetăţii lui Ştefan cel Mare, notă romantică, ce se manifestă şi în plecarea la Dragomirna, precum şi într-o excursie la ruinele de la Baia sau Cetatea Neamţului, unde s-a cântat, noaptea, în bătaia luminii de lună plină.

La 6 octombrie 1868, societatea îşi ţine a doua adunare generală, care îi votează dirijorului Nosievici, principal organizator, sufletul societăţii, o remuneraţie onorifică de 200 florini. „Tătarul" şi „Drum bun" au fost publicate în „Foaia Societăţii pentru literatura şi cultura română în Bucovina", 1868 şi 1869.

Dar Nosievici moare, la 12 noiembrie 1869, secerat, când nu împlinise nici 36 de ani, de aceeaşi boală neiertătoare, ce-l va răpune, 14 ani mai târziu, la vârsta de abia 30 de ani, pe Ciprian Porumbescu, cel mai înzestrat dintre elevii lui, notat, la cântare, aproape neîntrerupt cu „vorzüglich" (eminent).

Domnul Gassauer mai relevă încă un mare merit al lui Nosievici şi, cu acesta, încă un aspect, o latură din viată muzicală a Sucevei, arătând că, în calitate de profesor de muzică la liceu, „a sădit în sufletul elevilor săi acea dragoste de muzică şi de cântare, care nu s-a manifestat numai în corul elevilor acelei generaţii, ci a devenit tradiţie, încât toate generaţiile de elevi, de atunci, încoace, şi-au avut corurile lor. Ei au cântat la biserică, la colinde, la serenade şi la sindrofii, înveselind, astfel, atmosfera socială a Sucevei". Dar elevii îşi aveau şi orchestrele lor; astfel, şef de cvartet instrumental, dar şi de orchestră, a fost şi Ciprian Porumbescu.

Într-adevăr, nu exagerăm, dacă spunem că corurile acestea de „studenţi" ar merita şi ele un loc în expunerea noastră, îndeosebi întrucât unele din clementele lor, dirijori sau solişti, s-au ilustrat, în viaţa muzicală a Bucovinei. Ne rezervăm s-o dăm, poate, cu un alt prilej.

Moartea lui Nosievici a fost o mare pierdere. „Societatea de cântare suceveană o mai duce încă un an, lâncezind, dar continuă a

exista şi mai departe, latent”, cum ne povestea regretatul Constantin Procopovici, inventarul ei păstrându-se la inimosul profesor Ieronim Muntean şi la doamna Eufrosina Bumbac, născută Preda, soţia ilustrului profesor şi poet al Sucevei[78], care şi ea cânta adesea în public, acompaniindu-se din ghitară, deci cea dintâi solistă română a Sucevei, de care avem ştire. Iar în liceu, abia în 1873 se reia învăţământul muzicii, încredinţat, de astă dată, catihetului Arcadie Vasilovici”.

Din iniţiativa lui Goian, se înjghebase şi o societate de muzică instrumentală, chiar sub prezidenţia lui, societate care, însă, se dizolvă, după două concerte, aranjate în colaborare cu societatea corală.

Un urmaş al lui Nosievici se găsi, apoi, abia în persoana lui Constantin Procopovici, profesor de ştiinţe naturale şi de muzică la liceu. Acesta, transferat la Suceava de la Rădăuţi, la 1883, întemeiază, la 1887, un curs public de cântare pentru cor mixt, curs transformat, după doi ani, într-o adevărată şcoală de muzică, patronată de noul „Gesangklub” (1888), care va deveni, mai târziu, „Musikverein”, cu Goian ca preşedinte. După alţi doi ani, Goian demisionează, în urma unor neînţelegeri, şi e înlocuit cu „căpitanul” (prefectul) judeţului, Dr. Basil de Duzinkiewicz, artist la violoncel, iar Constantin Procopovici fu ales vicepreşedinte.

În noua societate de muzică şi în şcoala pe care o întreţinea, îmbogăţindu-i treptat programul şi cu muzica instrumentală, se continua tradiţia pretinsă internaţională, în realitate mai mult germană.

Muzica românească nu prea avea loc în programele producţiunilor ei, chiar şi atunci când la conducere se afla un Goian

[78] Vasile Bumbac, născut, în 07.02.1837, la Costâna, mort, în 27.02.1918, la Suceava. Deşi a scris numeroase poezioare („Imnul Crucii”, „La Basarabia“, „Partea şi norocul meu“, „Portretul iubitei“, „Anacreon şi femeile“, „Cântec“ etc., toate publicate în „Aurora Română”), ba chiar şi o epopee, „Dragoşiada“, cu titlu final „Descălecarea lui Dragoş în Moldova“, precum şi o sumedenie de versificări ale poveştilor şi tradiţiilor populare, meritul mare al lui Vasile Bumbac stă în traduceri din Schiller („Contele de Habsburg“), Horaţiu („Oda a 4“-a), Homer („Iliada”) etc. – n.r.

sau un Procopovici.

Dar curentul naţional românesc, din ce în ce mai pronunţat, îşi cerea drepturile şi în domeniul muzicii.

În Martie 1887, se înfiinţează, în Suceava „Clubul Român”, societate de lectură şi de petrecere, cu rostul de a concentra şi a consolida elementul românesc în domeniul social. Noua societate urma să aranjeze întâlniri sociale, prelegeri publice, dar şi să cultive muzica şi teatrul de amatori[79]. Astfel, secţia artistică a „Clubului”, condusă, mai întâi, de Constantin Procopovici, apoi de Severian Procopovici, este nucleul din care va ieşi, apoi, Reuniunea „Ciprian Porumbescu”. Dar asupra activităţii acesteia nu mai suntem informaţi decât din tradiţia orală, care ne vorbeşte de Constantin Procopovici. Ar părea straniu faptul că „Revista Politică”, apărută chiar atunci (1886), aici, în Suceava, nu aminteşte de vreo asemenea activitate a „Clubului”. Ni se spune, ca explicaţie, că publicitatea n-o dorea, chiar Constantin Procopovici, din modestie, dar şi de teamă de guvernul austriac, care nu vedea cu ochi buni asemenea manifestaţii româneşti – explicaţie plauzibilă, dacă avem în vedere, bunăoară, că şi Goian fusese disciplinat, oarecum, pentru activitatea sa de la „Armonia”, fiind avansat şi trimis la Suceava.

Prezidentul celui dintâi comitet al „Clubului” fu prof. Constantin Cosovici, care, ulterior, îşi va câştiga merite atât de mari ca preşedinte al „Şcoalei Române” şi ca director al liceului. Îi mai găsim, în acest comitet, pe Eugen Botezat, Şt. Ştefureac şi pe T. Bujor, veneratul octogenar de astăzi, care s-a ilustrat ca preşedinte al „Armoniei”.

La începutul anului 1887, „Clubul” avea 80 de membri, iar pe masa de lectură, 35 de foi[80].

„Revista Politică” mai înregistrează, apoi, o excursiune a societăţii, tot la Dragomirna şi tot la 2 iunie, ca şi cea a lui Nosievici,

79 Vezi „Revista Politică”, din Suceava, 1887.
80 Astăzi (1937), pe masa Cazinoului din „Casa Naţională”, abia de mai sunt 3 ziare!

de la 1868, deci excursiune oarecum tradiţională. Încolo, „Revista" nu ne mai spune nimic despre o activitate muzicală şi teatrală a „Clubului", ci numai despre o „întrunire" foarte animată, de lăsat de sec, în noiembrie 1887, la care a mai cântat şi „Moşul Grigori cu taraful său". Zicem „a mai cântat", căci, la 14/26 Mai 1888, se săvârşeşte înmormântarea lui.

„Revista" îi face un necrolog, în care îl caracterizează, la fel ca şi Goian, în memoriile citate de noi mai sus: „Purtarea sa modestă, însă plină de demnitate îi câştigară (!) simpatiile tuturor oamenilor iubitori de arta muzicii, fără deosebire de naţionalitate". Necrologul se încheie cu această prevedere pesimistă, care s-a şi împlinit: „Caută să mărturisim cu durere că cu greu vom mai putea avea un urmaş, care l-ar suplini pe Grigori, precum l-a suplinit el pe premergătorul său, Niculai, în arta muzicii naţionale".

Dar, fiindcă ne interesează, aici, tot ce e în legătură cu viaţa muzicală şi artistică românească a Sucevei, e locul să amintim de concertul cântăreţului Constantin Georgescu, la 12 ianuarie 1888, cu concursul domnişoarei Josefine Morwitzer, reputată pianistă, fiica primarului de atunci al Sucevei, şi al cântăreţei Paulina Binder, fiica renumitului medic Dr. Otto Binder.

În decembrie 1887, vine la Suceava o trupă din România, în care jucau nişte artişti bătrâni, ca Chirimescu şi „Albeasca", dar şi tânărul N. A. Bogdan, cunoscut şi ca autor dramatic, ale cărui piese, alături de ale lui Alecsandri, erau nelipsite din repertoriul teatrului de diletanţi, de atunci, al Bucovinei româneşti. Căci era, în anii aceştia, şi mişcare teatrală în Bucovina.

La Cernăuţi, „Armonia", sub prezidenţia lui Leon Goian, avuse chiar o întreagă stagiune, de la 17 octombrie 1884, la 16 aprilie 1885, încât se spera în apropiata întemeiere a unui teatru naţional românesc, (vezi I. G. Sbiera, „Familia Sbiera", după tradiţiune şi istorie, şi „Amintiri din viaţa autorului", Cernăuţi, 1899, p. 398), dar avansarea lui Goian la gradul de procuror, la Suceava, făcu să scadă această

frumoasă activitate, fără să înceteze, însă, cu totul.

La 17 martie şi 2 aprilie, se mai reprezintă, în acelaşi „Hotel Moldavie" de lângă biserica Sf. Paraschiva, „Doi morţi vii", de Alecsandri, la 5 martie 1888, comedia „Cărăbuşul", de Constantin Stamate-Ciurea, iar în decembrie 1888, „Ginerele lui Hagi-Petcu", de Alecsandri.

Dar se făcea teatru şi în „provincie".

La Câmpulung, se înjghebase o trupă româno-germană, care juca în amândouă limbile. Astfel, la 23 ianuarie 1887, se joacă „Cinel-cinel", iar la 23 februarie „Rusaliile" lui Alecsandri, cu muzica de Flondor. Reprezentaţia aceasta e de interes special sucevean, întrucât, în rolul „vornicului", îl găsim pe Ion Berhang, căruia îi era scris să ajungă, după o bogată carieră de teatru românesc, Moş Corbu al Sucevei.

În 1889, „Revista" mai anunţă o petrecere a „Clubului Român", la 9 noiembrie, şi încă una, de Sfântul Vasile, acum şi „patronul" preşedintelui societăţii, căci, la adunarea generală din 5 decembrie, fusese ales „simpaticul literat şi profesor Vasile Bumbac", ceilalţi membri ai comitetului fiind: Emil Isopescul, Dr. V. Tarnavschi, Dr. I. Luţa (tatăl eroului Lascăr[81]) şi prof. L. Vicol, deci niciunul cu preocupări muzicale. De aceea, şi pentru anul acesta, „Revista" înregistrează numai aranjarea unui ciclu de prelegeri publice; la fel, în 1891. La 6 iulie, de Sânziene, sucevenii, în lipsa unei prestaţiuni proprii, asistă la un concert al „Academiei ortodoxe" din Cernăuţi, care se încheie cu „Cisla" lui Porumbescu. În octombrie, turneu al unei trupe armene, cu patru reprezentanţii.

[81] Născut, în 18.08.1895, la Suceava, căzut eroic, în 21.11.1916, la Ştefăneşti pe Neajlov. Fost gimnazist sucevean, cu un talent literar deja probat de colaborările la „Luceafărul", „Tribuna", „Neamul românesc", „Viaţă Nouă" etc., Lascăr Luţia a ales să îmbrace uniforma Armatei Române pentru a lupta în Războiul Sfânt de Întregire a Neamului. Condamnat la moarte în Bucovina, Lascăr Luţia a căzut, în 21 noiembrie 1916, în luptele de pe Neajlov, fiind înmormântat la Ştefăneşti şi reînhumat, în 1922, cu motivaţii electorale, la Cernăuţi – n.r.

La 20 decembrie, iarăşi adunare generală a „Clubului Român": se realege preşedinte prof. Vasile Bumbac. În comitet, îl găsim, acum, pe Ştefan Hnidei, pe care îl vom vedea, curând, manifestându-se frumos în teatrul de diletanţi, dar nu sub egida „Clubului", care, de An Nou, dă iar o simplă „.petrecere", ci sub o firmă nouă: filiala „Societăţii Doamnelor Române", în fruntea căreia activau doamnele Mitrofanovici, Cosovici, Marian şi Ciupercovici.

Sânzienele anului 1892 devin, astfel, o dată memorabilă, începutul unei tradiţii, prin reprezentarea vodevilului „Rusaliile", de Alecsandri, cu doamnele Aglaia Creţu (Susana), Zenovia Mleşniţă (Catrina) şi domnii Ion Berhang (primarul Teoder Buimăcilă), Vasile Tudan (Galuşcus), Epaminonda Voronca (Veveriţă) şi Dimitrie Galin (Răzvrătescu).

Raportul din nr. 51 al „Gazetei Bucovinei", din Cernăuţi (10 iulie), insistă, la sfârşit, mai pe larg asupra domnişoarei Aurelia Mandicevschi[82], rezervându-i un „loc deosebit", pentru „vocea-i curată, mlădioasă şi dulce, cu care a fermecat pe toţi cei ce au avut fericirea să o audă".

Corespondentul e convins că „pe lângă o şcoală bună, domnişoara Mandicevschi[83] ar putea să devină o cântăreaţă celebră şi cel mai mare păcat, pe care l-ar comite, ar fi dacă s-ar neglija în această privinţă". Se relevă, apoi, meritul lui Victor Emery, profesor de muzică, pentru acompaniamentul la pian şi „instruarea" corurilor, corurile din piesă, dar probabil şi din concertul care a precedat-o şi în care a cântat şi domnişoara Mandaşevschi.

Nu e uitat, apoi, „zelosul regizor, prof. Procopovici", aici Constantin, după cum rezultă chiar din cronica următoare, asupra reprezentaţiei, de la 1 februarie 1893, a aceleiaşi „trupe", să-i zicem

[82] Este una dintre elevele cursului lui Constantin Procopovici, regretata doamnă Filip Siretean, mama artistului Nicu Sireteanu, de la fostul Teatru Naţional din Cernăuţi, acum la Cluj.

[83] Aurelia Mandaşevschi, cum era scris, în actul de botez, este numele Aureliei Mandicevschi.

a „Societăţii Doamnelor Române” („Gazeta Bucovinei”, nr. 8, din 9 februarie 1893). Este o cronică entuziastă, inspirată şi prezentând destul interes, de document al vremii, ca să insistăm mai pe larg asupra ei.

Chiar începutul interesează: „În fine, am aflat ceea ce a lipsit. Dorinţa de a ne accentua în societatea Sucevei şi iniţiativa de a manifesta această dorinţă. Bucovinencele române... ele au dat impulsul, şi de astă dată, scoţându-ne din nepăsarea şi letargia socială prin care am trecut”. Mijlocul este teatrul. „Cuvântul românesc, ieşind limpede şi armonios din gura tinereţii, a produs şi produce încă un entuziasm călduros în sufletul spectatorului; entuziasmul are darul de a se comunica tuturora şi, astfel, teatrul diletant român a devenit centrul petrecerilor alese din Suceava”.

Corespondentul e animat de o frumoasă speranţă pentru teatrul acesta: „el pare că se va declara în permanentă”. Se insistă, apoi, asupra meritului doamnelor amintite mai sus. Aflăm, de o „introducţie” a „mult eruditului şi mult talentatului nostru domn profesor Vasile Bumbac”, după care s-au reprezentat piesele lui Alecsandri, „Rămăşagul” şi „Cinel-cinel”, piese „lucrate în fuga condeiului, pentru un teatru în faşe”, încât „nimic din reuşită nu se datoreşte pieselor în sine, totul numai reprezentării”, zice corespondentul, hipercritic în punctul acesta. Insistă, apoi, asupra jocului actorilor, între care, dintre cunoştinţele noastre de astăzi, nu lipseşte domnişoara Elena Lazăr (doamna Dr. Ichim), şi domnul Ion Berhang, pentru a continua: „Centrul, însă, al viilor simpatii şi al încântărilor erau două dame, de care n-am vorbit încă. Domnişoara Mandicevschi (Mandaşevschi, conform actului de botez, în textul jurnalistic), acest odor tânăr şi preţios, această floare gingaşă şi frumoasă, a jucat pe Florica, în „Cinel-cinel”. Chipul ei fraged şi răpitor, mişcările ei copilăreşti şi, mai cu seamă, vocea ei limpede şi sonoră, care, de la întâiul moment, îţi pătrunde în suflet şi se dezmiardă ca glasul ciocârliei, vestind sosirea primăverii... au făcut ca tânăra

şi gingaşa copilă să fie acoperită de aplauze nesfârşite de entuziasm şi de uimire.

A doua e doamna Mleşniţă (Smărăndiţa, în „Rămăşagul” şi tot Smărăndiţa în „Cine-cinel”), care a jucat cu atâta graţie, cu atâta mişcare firească şi cu atâta pricepere, că uitai, de multe ori, că doamna este diletantă”. Aceste două dame s-au unit într-un cvartet cu Ştefan Hnidei şi cu Ion Berhang, „pentru a interpreta o melodie foarte duioasă a mult iubitului nostru profesor Procopovici”. Să fi fost cunoscutul cvartet „Somnoroase păsărele”? „Acest cvartet, urmat de nu solo al domnişoarei Mandaşevschi, a răpit, din capul locului, publicul spectator, dându-i o presimţire clară a prisosului de plăcere ce o va afla”.

Profesorului Procopovici i se aduc mari elogii; e „sufletul acestei seri de adâncă încântare, ba nu, al întregului teatru românesc de diletanţi, inima din al cărei sânge cald şi nobil se nutreşte acest teatru”; i se recunoaşte „un rar talent de organizare”, „privirea cuprinzătoare, simţul artistic atât de fin şi dezvoltat”, „adânca cunoştinţă a armoniei muzicale”, seriozitatea, cultura şi căldura dezinteresată, cu care „îşi pune multiplele sale calităţi în serviciul binelui public şi, mai cu seamă, în serviciul binelui românesc”, bărbat „predestinat a fi, totdeauna, sufletul tuturor aranjărilor, pe terenul senin al artei”.

Aceeaşi trupă reprezintă, apoi, de Sânziene, iarăşi „Cinel-cinel” şi „Nunta ţărănească”, şi aceasta de Alecsandri. Erau vodeviluri, deci şi teatru, şi muzică.

Din viata muzicală a Sucevei mai merită să fie reţinut concertul baritonului Traian Mureşanu, la 18 octombrie 1893, acompaniat tot de pianista Josefine Morwitzer.

La 31 mai 1894, „Gazeta Bucovinei” (nr. 39) anunţă că, la Suceava, tineretul face pregătiri pentru o reprezentaţie de diletanţi, de Sânziene, dar nu ni se spune sub ce firmă. Piesa jucată, într-adevăr de Sânziene (6 iulie), a fost comedia „Drumul de fier”, de Alecsandri.

În adunarea generală de la 18 decembrie 1894 a „Clubulu

Român" e ales preşedinte tânărul profesor Eusebie Popovici, care îndrumă o activitate mai vie a societăţii.

Anul 1895 aduce înfiinţarea unui „Club al cântăreţilor", la Storojinet, prezidat de Iancu Flondor, fratele compozitorului, şi a unui „Club muzical", la Vatra Dornei, sub conducerea muzicală a unui domn Solonar şi având, între cântăreţi, nume de români ca Avram, Bendeschi, Georgescu, Hnidey, Ţurcan.

În 1896, „Clubul Român" din Suceava aranjează, de Sânziene, un concert, în folosul filialei „Societăţii Doamnelor Române", care, înainte, fusese ea aranjoarea; iar de Sânziene, tot „Clubul", aranjează un „concert de promenadă", cu concursul violonistului Iancu Filip şi al recitatorului Dionisie Zaharescu din Fălticeni, care ne-a mai venit, apoi, de câteva ori.

Toamna anului 1897 îi aduce Sucevei un mare eveniment artistic: un turneu al celebrei trupe române de operetă de la Craiova, Al. Bobescu, trupă care, la 1893, avuse o strălucită stagiune la Cernăuţi. În repertoriul ei, figura şi opereta „Orfanul din Dorna", cu text de Miclescu, iar muzica de Ciprian Porumbescu (aşa ne spuneau afişele, spre surprinderea noastră, a Bucovinenilor, care nu auzisem nimic de această a doua operetă a celui ce ni-l dăduse pe „Crai nou", şi totuşi, la reprezentaţie, aveam uneori impresia de ceea ce s-ar putea numi factură porumbesciană a muzicii). Dar Bobescu a mai făcut un gest de interes oarecum sucevean, urmând rugăminţii vrednicului director al şcolii primare din Tişăuţi, Gavril Mleşniţă (soţul artistei noastre dramatice, amintită mai sus), de a da o reprezentaţie în folosul copiilor sărmani de la şcoala sa (vezi „Patria", din Cernăuţi, numărul din 25 octombrie 1897).

Un alt mare eveniment e, apoi, concertul Corului Mitropolitan, al lui Gavril Muzicescu, la 6 iulie 1898, de Sânziene, concert care face epocă în viată muzicală a Sucevei, întrucât, de aici, înainte, compoziţiile marelui maestru de la Iaşi vor fi nelipsite în programele sucevene.

Sânzienele anului 1899 aduc două manifestări proprii ale Sucevei: la 6 iulie, un concert al corului „Însoţirii orăşenilor români din Suceava" (despre care urmează să vorbim îndată), iar cu o seară înainte, la 5 iulie, teatru de diletanţi: comediile „Mademoiselle Mephistophele" şi „Cărăbuşul", de Constantin de Stamati-Ciurea, autor basarabean, care se bucura de mare prestigiu în Bucovina, îndeosebi fiind cuscrul Mitropolitului Silvestru.

„Mai ales Eugenia, din „Cărăbuşul" (domnişoara Aurelia Mandicevschi), scrie „Patria", „a secerat, atât prin jocul ei dexter, cât şi prin vocea-i plăcută, succese strălucite… Domnul Filip Siretean şi-a dai multă silinţă pentru realizarea acestei reprezentaţii. În „Cărăbuşul", l-a predat (!) pe Costachi Vrabie foarte bine. La fine, au fost logodiţii Eugenia şi Costachi viu aplaudaţi", aplaudaţi nu numai ca artişti (Siretean debutase cu succes, la 3 ianuarie 1899, şi pe scena teatrului german din Cernăuţi, în rolul lui Boris Mensky, din comedia „Hans Huckebein"; vezi „Patria", nr. 220), ci şi ca logodnici reali.

Într-adevăr, curând, la 16 iulie, „Patria" anunţă: „Domnul Filip Siretean, student la filologie s-a logodit cu gentila domnişoară Aurelia Mandicevschi, fiica doamnei Ana Mandicevschi, văduvă de preot în Suceava", iar la 29 August a şi urmat cununia perechii atât de simpatizată de public.

*

„Clubul Român" era şi înţelegea să fie şi să rămână o societate a „inteligenţei", a intelectualilor. Rămânea, astfel, deschisă problema întăririi păturii de mijloc, a vechii burghezimi a Sucevei, aşa-zişilor „cetăţeni" sau „orăşeni".

S-a întemeiat, deci, la 1899, „Însoţirea orăşenilor români din Suceava"[84], cu rostul de a aranja petreceri, la care să ia parte şi

[84] Vezi „Istoricul" ei, publicat de acela care, vrednic urmaş al neuitatului Întemeietor, părintele Mihai Sârbul, i-a fost, mulţi ani, de-a rândul, sufletul şi cârma,, părintele Dr. George Mihuţă, născut, în 1881, la Ilişeşti, mort, în 25.01.1945, în exil românesc, la

intelectualitatea română, spre a-i apropia pe unii de alţii, de a apropia chiar diferitele categorii de „cetăţeni" unele de altele şi de a-i ajuta în domeniul economic.

La 1899, Dimitrie Popovici, student în teologie, însuşi „cetăţean" de origine, pune baza pentru formarea unui cor mixt al societăţii, cor care, ulterior, de la 1902, înainte, a fost condus de profesorul Severian Procopovici. Acest cor a făcut progrese grabnice şi frumoase şi a început a cânta în bisericile din Suceava, la sfânta liturghie, şi a dat şi vreo două concerte bine reuşite, care au fost primite de publicul român cu multă plăcere şi bucurie şi apreciate elogios de către ziaristică (Mihuţă, op. cit., p. 11).

De la anul 1900, înainte, petrecerile „Însoţirii" se aranjau împreună cu „Clubul Român", cu „Şcoala Română" şi „Casa Naţională", deci cu intelectualii. Mai totdeauna, ele începeau cu producţiuni ale corului.

*

„Progresele frumoase ale corului", ne spune părintele Mihuţă, „au adus societatea la ideea de a face, în sânul său, deocamdată, o secţie independentă a corului, care, mai în urmă, să se prefacă într-o reuniune de cântare a cetăţenilor români din Suceava.

„Între timp, intelectualii din Suceava întemeiază Reuniunea de cântare „Ciprian Porumbescu". Conducătorul corului de orăşeni, Severian Procopovici, deveni şi conducătorul corului nou înfiinţatei reuniuni şi părăsi, respectiv neglijă şi slăbi corul orăşenilor, luând cu sine unele puteri mai bune. Totuşi, mai târziu, „s-a putut afla modalitatea" paşnică ca să revină în corul societăţii nu numai

Turnu-Severin. Prieten al lui Grigore Filimon întemeietorul cooperativelor de credit rural, care în casa lui a fost adus, după neaşteptata, dar grava îmbolnăvire, el însuşi întemeietor al cooperativei de credit din Suceava, George Mihuţă a publicat două monografii utile, „Însoţirea orăşenilor români din Suceava / 1890-1933" (1935) şi „Monografia satului Lisaura" (1939), dar şi o amănunţită relatare despre „Intrarea ruşilor în Suceava" anului 1915, publicată în „Viaţa Nouă" – n.r.

cântăreţii, ci şi însuşi profesorul Severin Procopovici, fără a rupe legătura cu Societatea „Ciprian Porumbescu”. Anticipăm că a urmat o perioadă când Severian Procopovici n-a mai făcut parte din Societatea „Ciprian Porumbescu”; în anii aceştia, îndeosebi, el a putut să se dedice, cu mai multă râvnă, corului orăşenilor.

La 1 martie 1902, „Clubul român” aranja un concert cu dans, despre care ne raportează „Deşteptarea”, din Cernăuţi, în nr. 17, din 13 Martie. Ni se spune, aici, că „domnul prof. Severian Procopovici a avut deosebitul merit de a constitui un cor mixt de inteligenţă română din loc şi district, care a păşit, în 1 martie, înaintea publicului Sucevei, delectându-l în modul cel mai plăcut, cu frumoasele compoziţii naţionale”.

Şi iată programul concertului acestuia, cel mai vechi, pe care l-am putut afla:

1. a) Muzicescu, „Deşteaptă-te Române”; b) Dima, „Rămâi sănătoasă”; c) Vidu, „Răsunetul Ardealului” (coruri mixte, al treilea cu mezzo-soprană solo, domnişoara C. Mandaşeschi[85]);

2. a) Moszkovski, „Serenade”; b) Liszt, „La Regata veneziana” (la pian, doamna E. Vasilovschi);

3. a) Timotei Popovici, „Frunză verde de trifoi”; b) Vidu, „Andaluza” (coruri bărbăteşti);

4. Karasz, „Ilustraţiunea română” (la pian, doamna I. Vasiloschi);

5. a) I. Vorobchievici, „Dulce Bucovină”; b) Kücken, „Vânătorii” (duete cântate de domnişoarele Elena şi Eugenia Botezat);

6. Muzicescu: a) „Stăncuţa”; b) „Moş bătrân” (cor mixt); c) Scorpan, „Fraţi români” (cor mixt).

Corurile mixte au fost acompaniate la pian de domnişoara Sofia Siretean, iar duetele, de domnişoara Virginia Ciupercovici.

[85] Cornelia Mandicevschi, sora Aureliei.

Raportul mai ţine să releve faptul că „străinii, fie cu scop sau ba, s-au absentat cu totul”. Este, în sublinierea aceasta, tendinţa pe care o vom vedea accentuându-se tot mai mult; căci să nu uităm că suntem în epoca „Semănătorului”.

Tot în 1902, de Sânziene, aranjează, apoi, filiala „Societăţii Doamnelor Române” un mare concert, cu concursul muzicii militare a Regimentului 16 Infanterie din Fălticeni. A fost, iarăşi, şi cor, „sub conducerea zelosului conducător, domnul Severian Procopovici, singurul (?) răspânditor şi cultivator al muzicii naţionale în cercurile româneşti din Suceava”, zice „Deşteptarea”, în nr. 51, din 17 iulie.

Din program, corespondentul remarcă îndeosebi: „Concert religios”, de Muzicescu, „Sub pajura dublă” (Vidu), „Somn uşor”, de C. Şorban, şi „Marş imperial” (Trompetele răsună), de Muzicescu.

Înfiinţarea Reuniunii „Ciprian Porumbescu”

Înfiinţarea Reuniunii a avut rostul reacţiunii faţă de internaţionalismul germanizator de la „Musikverein”. Atmosfera aceasta, din preajma înfiinţării, ne-o înfăţişează, cât se poate de lămurit, un raport, publicat în „Deşteptarea”, din Cernăuţi, nr. 26, din 12 April 1903, asupra concertului, aranjat de „Clubul Român”, sub conducerea lui Severian Procopovici, despre care ni se spune că conduce concertele „Clubului”, de un şir de ani, încoace.

Corespondentul, care semnează „Titus Livius” (prof. Liviu Marian), constată că „foarte mulţi români cu talent muzical fac parte din societatea muzicală germană din loc”, îndeosebi „mai toţi funcţionarii”. De aceea, se cere crearea, cât de grabnică, a „Reuniunii româneşti de cântări, atât de numeroase la fraţii Transilvăneni”. Însuşi termenul acesta de „Reuniune”, menţinut până astăzi, este de origine ardeleană.

Ni se dă şi programul concertului:

1. a) Kiriac, „Psalm 26” (cor mixt); b) Mendelssohn-Bartholdy: „Privighetoarea” (cor mixt);

2. Nelli de Cornea, „Rhapsodie roumaine”; şi Fr. Chopin, „Fantaisie impromptu (ambele executate, la pian, de domnişoara Sofia Siretean, astăzi doamna N. Abageriu, Cernăuţi);

3. C. Dimitrescu: „La o rândunică” (cor mixt) şi „La mijloc de

codru des” (cor mixt);

4. A. Rubinstein, „Sonată în sol major” (domnişoara Elena Botezat, astăzi doamna Dimitrie Cojocariu) şi domnul A. Schlütter;

5. Muzicescu „Răsai lună”, „Zis-a badea”; şi G. Scorpan: „Fraţi Români”, coruri mixte, tustrele acompaniate de domnişoara Sofia Siretean.

Corespondentul mai înregistrează absenţa străinilor, astăzi am zice a „minoritarilor”, şi încheie cu apelul către Românii rătăciţi: „Părăsiţi rândurile străinilor şi întăriţi-le pe ale noastre!”.

Să nu uităm că suntem în epoca „Semănătorului”.

Şi iată că, în nr. 51, din 12 iulie 1903, al „Deşteptării”, citim, acum, invitarea „la adunarea constitutivă, care se va întruni, în scopul înfiinţării unei reuniuni de cântare, pe joi, în 16 iulie, în localul „Clubului Român” (Otelul Langer)”.

Semnează Severian Procopovici şi Ilie Dan, consilier de tribunal.

Într-un alt număr al „Deşteptării”, ni se dă, apoi, şi raportul asupra acestei memorabile adunări, şi, fiindcă o credem şi este memorabilă, fie-ne îngăduit să-i eternizăm, şi aice, pe acei şi acele care au ţinut să fie de faţă şi să pună umărul: Ilie Dan, cu doamna, prof. Vasile Bumbac, prof. Dr. Animpodist Daşchievici, Constantin Procopovici, prof. Arsenie Comoroşan, părintele I. Cercavschi, cu doamna, părintele I. Doroftei, Eugenie Botezat, cu doamna şi domnişoara Elena, consilier Dr. N. Ţurcan, părintele V. Lucan, apoi „învăţătorii”, subliniere ce se impunea în acea eră, a lui Aurel Onciul şi Florea Lupu, dar şi a lui George Tofan: Rodinciuc, Preutesei, Rusu, Ieremiciuc, Mleşniţă, Ţăran, Donisă, Franciuc, Şandru, Borosan, Gemeniuc, Cerjan, Cosmovici.

Urmează, acum abia, doamnele: doamna Susana Ciupercovici, cu domnişoara Virginia (astăzi, doamna Eugen Tarangul), domnişoara Elena Lazăr (astăzi, doamna Dr. Ichim), domnişoara A. Patraş,

doamna M. Siretean, cu domnişoara Viola, doamna profesor Samuil Isopescul, cu domnişoarele; apoi încă: Nicolae Prelici, doamna R. Reuţ, cu domnişoara Silvia Isopescu (astăzi, doamna Bolocan), Eug. Comoroşan, N. Abageriu, Tica Grigorovici, Cosmovici şi Macovei; „cetăţenii" Saghin şi G. Buleandra, G. Vihovici şi un număr de studenţi universitari: fraţii Inocenţiu şi Liviu Marian, L. Tomoiagă etc.

A vorbit Severian Procopovici, apoi, îndeosebi, Liviu Marian[86]. Li s-a arătat celor adunaţi că este vorba să creăm o reuniune de cântare, care să cultive muzica noastră naţională; dacă unora li se pare chiar ridicolă asemenea încercare, aceasta nu e decât neîncrederea românului în puterea sa. La „Musikverein" îşi dau concursul zeci de români; răsplata e desconsiderarea muzicii româneşti, reprezentată, în programe, doar sub numele „ein romänisches Volkslied".

Când a fost, apoi, să se boteze noua reuniune, au fost trei propuneri: Dr Animpodist Daşchievici a zis „Lyra", Dr. N. Ţurcan, „Armonia din Suceava", iar Liviu Marian, bine inspirat, a propus, într-un ceas binecuvântat, numele „Ciprian Porumbescu", motivând că „suntem datori de a venera şi perpetua memoria celui mai mare şi mai iubit compozitor din ţară", vorbe care trasau şi programul pe care reuniunea l-a respectat cu sfinţenie şi cu râvnă, în tot timpul de când există.

S-a mai precizat, ca necesitate a vremii, că limba în Reuniune va fi, in toate împrejurările, numai cea românească, şi s-a mai prevăzut, ca dispoziţie statutară, că membrii vor purta o „distincţie", cu portretul lui Porumbescu, în email.

86 Fiul lui Simion Florea Marian, născut, în 06.06.1883, la Siret, mort, în 25.11.1942, la Craiova. Doctor în litere al Universităţii din Cernăuţi, cu lucrarea „Contribuţiuni la istoria literaturii române din veacul al XIX-lea" (1927), ctitorul şi întâiul preşedinte al Societăţii studenţeşti „Dacia", Liviu Marian rămâne un pe nedrept uitat poet (remarcabile sunt cele patru „Tablouri flamande"), prozator, istoric literar şi traducător, care şi-a risipit opera, după anul 1905, prin paginile gazetelor vremii. Câteva povestiri au fost adunate într-un volum de „schiţe şi nuvele originale", „Suflete stinghere" (1910). Fotografia, în Anexă – n.r.

S-a ales, apoi, comitetul provizoriu, care, ulterior, s-a constituit astfel: prezident, Severian Procopovici, vice-prezident, Ilie Dan, cassier, Ioan Hostiuc, controlor, Dr. Nicu Ţurcan, secretar, Nicolae Prelici, bibliotecar, Procopie Rodinciuc, econom, Niculae Abageriu, membru fără funcţie, Eugen Comoroşan.

Şi corespondentul „Patavinus”, adică tot Titus Livius (Liviu Marian), încheie cu exclamarea: „Am învins! Cu tărie, înainte!”.

Perioada I-a: Severian Procopovici (1903-1907)

Primul concert s-a putut da abia la 24 martie 1904. Programul anunţat, dar modificat în timpul concertului, a fost:

1. Kiriac, „Psalmul 26” (cor mixt);
2. Pormbescu, „Cântec sicilian”; şi Isidor Vorobchievici, „Ceasul rău” (coruri bărbăteşti);
3. Mezetti, „Retraşi de ochii lumii” (romanţă cântată de domnişoara H. Bucher (astăzi doamna prof. Haliţchi, absolventă a Conservatorului de la Viena, acompaniată, la pian, de domnişoara Elena Botezat);
4. E. Mandicevschi, „El R'baa” (cor mixt);
5. V. Lubicz, „Rhapsodie roumaine” (executată la pian de domnişoara H. Bucher);
6. Vidu, „Răsunet de la Crişana”; şi Dima, „Copilă tinerică” (cor mixt).

La o săptămână, în numărul 23 al „Deşteptării” (31 martie), apare apoi un raport, care, chiar prin începutul său, arată că producţia a fost cea dintâi şi, deci, mult aşteptată: „În fine, ne-a fost dat şi nouă, românilor suceveni, să petrecem câteva ore plăcute de viaţă românească”.

Aflăm că „serala muzicală” a deschis-o, cu un cald „prolog”,

inimosul prof. Arcadie Dugan. Dar, la „Psalmul 26”, corespondentul (de astă dată „Orfeu”, probabil tot Liviu Marian) remarcă, din nou, „impresia unei nesiguranţe, a cărei provenienţă va trebui s-o căutăm, în parte, şi în emoţia prea explicabilă a tinerilor cântăreţi”.

Apoi, Orfeu continuă: „De altfel, e şi numărul cântăreţilor prea mic”, insistă, deci, să se primească, în reuniune, şi cântăreţi buni dintre „cetăţeni” şi chiar unii dintre „gimnazişti”.

Totuşi, corurile bărbăteşti, „Cântec sicilian” şi „Ceasul rău”, au fost „puternice, pline de foc”. Domnişoara Bucher a executat, la pian, „Ronde brillante”, de Weber, apoi un potpuriu naţional din „Moş Ciocârlan”, opereta lui Tudor Flondor, în care domnia sa se distinsese ca solistă. S-au cântat corurile mixte „Luna Mai” (Cântec de primăvară), de Porumbescu, şi .„De ce nu-mi vii”, de Vorobchievici, şi criticul observă: „Compozita lui Vorobchievici reduce mult gingaşul lirism al poeziei lui Eminescu”. Domnişoara Bucher a mai cântat romanţa „Pustie-mi e viaţa”, de Tito Matei, apoi încă un cântec italian şi „Româncuţa”, de Şorban. Iar în „Răsunet de la Crişana”, „o capodoperă a muzicii noastre naţionale”, „merită a fi relevat în special solo-ul de bariton, cântat de domnul Cornel Sorocean”. S-a mai executat şi „Haţegana”, de T. Popovici. În încheiere, corespondentul îi urează reuniunii „să unească toţi cântăreţii români din oraş şi împrejurime, fără deosebire de stare”, şi îi pune în vedere un alt domeniu de activitate, în care, ulterior, reuniunea se va manifesta cu strălucire, zicând: „De la un cor mai mare, cu puteri alese şi bine instruit, vom putea, atunci, aştepta, pe lângă concerte, şi reprezentări teatrale”.

Teatrul românesc era, într-adevăr, una din marile necesităţi ale timpului şi o preocupare statornică a lui Liviu Marian, care, în curând, la 1905, reuşeşte să înjghebe „o trupă de diletanţi” şi să reprezinte, cu mult succes, la Suceava, apoi şi la Rădăuţi, comedia de moravuri „O căsnicie”, de căpitanul Gheorghe Ursachi.

Rolurile principale le-au avut domnişoarele Janetta Parola şi

Elena Lazăr, şi domnii Karl Bayng şi Liviu Marian, care, ne-o spune „Voinţa poporului”, este „ales director al trupei de diletanţi”, trupă care era, acum, de fapt a Reuniunii „Ciprian Porumbescu”.

Aceasta se mai manifestase, între timp, la 14 mai 1904, cu o „serată muzicală „împreunată” (!) cu dans”, al cărei program nu-l mai cunoaştem, apoi a cooperat, la 2/15 iulie, la marea serbare de la Cetate, pentru comemorarea lui Ştefan cel Mare, executând un „Imn festiv”, cu textul compus ad-hoc de poetul Sucevei, Vasile Bumbac, muzica de Eusebie Mandicevschi[87], şi „Cântecul lui Ştefan Vodă”, de Muzicescu.

La 18 decembrie, se ţine, apoi, adunarea generală, despre care ne raportează „Voinţa poporului”, din 1 ianuarie 1905. Corespondentul, „Moş Cimpoi”, probabil tot Liviu Marian, constată că „au participat, durere!, numai prea puţini”; critică, în special, „absenţa unui domn din comitet, care n-a lucrat un an nimic şi se închină la zeiţa Cosmopolis, al cărei cult se serbează într-o altă societate din Suceava” (aluzie la „Musikverein” şi la prof. Const. Procopovici, care, totuşi, ulterior va ajunge la un rost conducător în reuniune).

Aflăm, apoi, că reuniunea avea 25 membri sprijinitori, 4 fondatori, şi „mai mulţi binefăcători”, între care studentul în litere Liviu Marian, Ioan Bolocan (astăzi, Vicoveanu, proprietarul uneia din cele mai bogate biblioteci de muzică românească[88], comoară din care adesea i-a făcut parte şi reuniunii noastre), Societatea „Armonia” ş. a. Lipseşte, aici, numărul membrilor activi, care încă tot era mic: raportul din volumul jubiliar „Românii din Bucovina” (1906) ne dă

[87] Născut, în 18.08.1857, la Molodia, stins, în 13.07.1929, la Viena. Compozitor şi muzicolog bucovinean de valoare europeană, căruia i s-au conferit titlul de „Cetăţean de onoare al Vienei”, cel de Doctor fără examen al Universităţii din Leipzig şi cel de membru de onoare al Societăţilor Muzicale din Bonn şi Londra, Eusebie Mandicevschi, onorat în Bucovina şi cu o monografie-recuperare parţială de operă, datorată lui Liviu Rusu (1957), a editat integral operele lui Schubert, Haydn şi Brahms şi promovat tineri compozitori ai Europei – n.r.

[88] În prezent, ca donaţie ulterioară, fond documentar la Muzeul Bucovinei – n.r.

abia 20. De aceea, înţelegem că, la adunare, Liviu Marian relevă „interesul slab al românilor suceveni pentru societate" şi înfierează, din nou, sprijinirea societăţilor străine.

În ce priveşte situaţia financiară, reuniunea avea 50 coroane, bani gata.

Adunarea îi votează comitetului laudă, realegându-l, cu două modificări: în locul lui Eugen Comoroşan şi al lui Procopie Rodinciuc, îi găsim pe domnii Cornel Sorocean şi Laurentie Tomoiagă.

Hotărârea cea mai importantă a adunării acesteia a fost lansarea de liste de subscripţie pentru cumpărarea unui pian.

Marian insistă, din nou, să fie primiţi şi membri din „cetăţenime", şi încheie: „Pe cei ce întorc spatele, spre a trece în rândurile cântăreţilor străini, dispreţuiţi-i!".

*

La 15 martie 1905, „Viaţa poporului" relatează, într-o „Cronică Suceveană", semnată „Stan şi Bran", despre o serată cu dans a „Româncuţelor" (societatea „cetăţencelor", în deosebire şi în contrast, desigur intenţionat, faţă de filiala Societăţii „Doamnelor române"), şi despre un concert al Reuniunii „Ciprian Porumbescu". Se constată, din nou, lipsa de interes a publicului: „Românii erau aşa de numeroşi ca oazele Saharei, iară străinii ca părul în palmă". Dar corespondentul nu e mulţumit nici de concert: „Programul a fost cam scurt. Ne-am aşteptat, cu drept, după un interval aşa de lung de secetă, la care nu poartă vină dirigentul corului, la un program mai bogat şi mai nou. Apoi cere o datorie sfântă a Reuniunii, de a pune în program cel puţin o singură piesă de Porumbescu".

În program, a mai fost marşul iredent „La arme", de Mehul („Auzi, departe strigă slabii", de Eminescu), şi iarăşi „Răsunet de la Crişana", în care se remarcă, din nou, baritonul Cornel Sorocean, şi „Răsunetul Ardealului", cu domnişoara Olga Dan[89] ca solistă, cu

89 Ulterior, căsătorită şi numită Olga Fischer-Kowszewicz, cu două fotografii din

„vocea plăcută, clară, care ştie a se acomoda armoniei generale”. Dar criticul îi cere „să se dedice exclusiv muzicii româneşti”, căci „domnia sa e singura fiică de român, care mai cooperează în cosmopolitul cor sucevean, care a maltratat, mai zilele trecute, în două rânduri „Cavaleria” confratelui italian Mascagni”.

Se mai relevă doamna Viola Abageriu, în „La Regatta Veneziana”, de Liszt (pian), şi „frumosul debut de solist al domnului Laurentie Tomoiagă” (tenor), acompaniat de domnişoara Iulia Isopescu, cu „Mai am un singur dor”, de Şorban, şi „E noaptentunecoasă”, de Flondor.

A urmat iar o pauză lungă, căci, într-o cronică, din „Voinţa poporului”, asupra seratei literar-declamator-muzicală, aranjată, în Suceava, de Duminica Tomei (7 mai), citim că „publicul… care, după un răstimp cam îndelungat, n-a putut să-şi dea întâlnire la vreo petrecere”.

Abia la tradiţionala serbare de Sânziene (7 iulie), s-a mai dat un concert al Reuniunii, în grădina „Şcoalei Române”: 6 coruri, numai româneşti, zice „Voinţa poporului” din 23 iulie, dintre care a plăcut cel mai mult „Pâc, pâc”, de Vidu, fiind chiar bisat. Dar, de data aceasta, Reuniunea s-a prezentat şi cu teatru, trupa sa, proprie acum, dar nu sub conducerea lui Marian, ci a lui Arcadie Dugan. S-a jucat „Baccilul amorului”, farsă de Constantin de Stamati-Ciurea. Criticul de la „Voinţa”, probabil tot Marian, califică reprezentaţia aceasta drept „Un fiasco artistic”, acesta e chiar titlul recenziei, şi anume din cauza piesei, „cea mai anostă” din câte le-a scris mediocrul autor, „dar şi una din cele mai triviale”. Aceasta nu-l opreşte, însă, de a-i face elogii lui N. Abager, în rolul lui Bivoleanu.

În numărul din 12 august al aceleiaşi foi, prof. Dugan, „regizorul trupei”, replică, arătând că trivialităţile din text au fost suprimate.

În adunarea generală, care s-a ţinut, la 26 noiembrie (sau la 3 decembrie – autorii au pierdut foiţa cu însemnarea), s-a ales următorul

spectacol, în Anexă.

comitet: preşedinte – Severian Procopovici, vicepreşedinte – Ilie Dan, secretar – Victor Morariu[90] (care va deţine, apoi, resortul acesta până la 1930), controlor – Amfilochie Turturean, cassier – Nicu Abager, bibliotecar – Niculae Prelici, econom – Mihail Ţimpău, membru fără funcţie – George Tofan.

La 21 ianuarie 1906, „Voinţa poporului" publică o corespondenţă „Din vechea Capitală", în care recunoaştem preocuparea statornică a lui Liviu Marian (din nou, „Moş Cimpoi"): „Cum să-ţi explici astfel cooperarea românilor într-o societate muzicală cosmopolită, când avem Reuniunea „Ciprian Porumbescu?". În aceeaşi cronică, se anunţă reprezentarea comediei lui Caragiale „O noapte furtunoasă", de către trupa teatrală a Reuniunii, reprezentare condusă iar de Marian, care deţine rolul lui Rică, rolurile celelalte având-le domnişoarele Parola şi Lazăr, şi domnii Abager, Ilarion Taniac şi un domn Rebreanu. A fost, într-adevăr, o reprezentaţie foarte reuşită. Dar noua trupă a reuniunii e şi opera lui George Tofan[91], care aşa îşi înţelegea rostul de „membru fără funcţie", şi vom vedea că a rămas, apoi, tradiţie ca membrul, mai târziu cei doi membri „fără funcţie" să se însărcineze cu teatrul.

La 25 februarie 1906, Reuniunea aranjează un concert. S-au

---

90 Născut, în 12.02.1888, la Toporăuţi, mort în exil românesc, în 01.07.1946, la Caransebeş. A publicat: „Un proces de înaltă trădare în Bucovina de la 1780" (1920), „Călăuza istorică a oraşului Suceava" (1921), „Novalis, teoretician al romantismului" (1924), „Amintiri despre Ion Grămadă" (1926), „Sintaxa propoziţiunii în Psaltirea Şcheiană" (1927), „Pedagogia lui Jean Paul" (1933), „Pedagogia lui Herder" (1936) „Istoricul Reuniunii muzical-dramatice Ciprian Porumbescu " (1939), „Vasile Bumbac", „Problema nuvelei în literatura germană" şi „Prima traducere a Luceafărului" (1940) – n.r.

91 Născut, în 05.11.1880, la Bilca, mort, în 15.07.1920, la Cernăuţi, „George Tofan a fost tipul profesorului bucovinean de atunci şi de totdeauna, care s-a dedicat cu pasiune carierei pe care şi-a ales-o şi s-a dăruit cu abnegaţie neamului pe care l-a slujit cu fanatism până la moarte" (Loghin). Co-întemeietor al „Junimii Literare", publicist şi critic literar lucid, George Tofan a scris la ziarele locale „Junimea Literară", „Patria", „Deşteptarea" şi „Foaia poporului", la „Şcoala" şi la „Viaţa românească" din Iaşi, dar şi în mai toate gazetele ardeleneşti – n.r.

cântat corurile bărbăteşti „Frunză verde de bujor” şi „Cine n-are dor pe vale”, ambele de G. Şorban, şi corurile mixte „Ştii, mândro, când ne iubeam” şi „Toarce leleo”, de Timotei Popovici.

Domnişoara Olga Dan, acompaniată de doamna Virginia Nistor, a cântat „Rândunica”, de Tudor Flondor şi „Frunză verde mărgărit”, de Ciprian Porumbescu, iar violonistul Victor Morariu a debutat cu „Balada” lui Porumbescu, acompaniat de domnişoara Lala Ciupercovici, clasica compoziţie, care va mai figura, adesea, în producţiile Reuniunii.

Cronica din „Voinţa poporului”, din care extragem informaţiile acestea, încheie polemic: „din rândurile coriştilor… au lipsit, de astă dată, doi domni tineri… dumnealor nu mai sprijină întreprinderile reuniunii româneşti”, căci „au trecui la cea cosmopolită”.

Mai aflăm, din aceeaşi cronică, îmbucurătorul fapt că „Reuniunea posedă deja un excelent clavir Höltzel & Heizmann, cumpărat, cu 1.000 coroane (exact: 940).

Dar zelul şi nobila ambiţie a membrului fără funcţie, George Tofan, îndrăznesc să viseze, pe seama Reuniunii, realizări care îi depăşeau puterile. Căci, în „Voinţa poporului” din 1 aprilie 1906, citim, sub titlul „Un mare eveniment artistic”, că, la 4 aprilie, se va reprezenta, în Suceava, piesa „Suprema forţă”, de G. Lecca, cu domnul Lecca însuşi, Aristiţa Romanescu şi Maria Filotti, şi cu diletanţi din trupa Reuniunii „Ciprian Porumbescu”. „Domnul Haralambie G. Lecca a fost, deja, în Suceava, şi a pus piesa în studiu, şi a făcut toate pregătirile”.

Informatorul exagera: artistul a fost, o singură dată, într-o seară, în localul „Clubului Român” (Langer), unde era adăpostită şi Reuniunea; a făcut, atunci, o probă de lectură cu ansamblul, şi n-a mai venit...

George Tofan visase prea frumos, dar era acelaşi Tofan, care ne-a dat o generaţie de învăţători, pătrunşi de conştiinţa naţională, care a iniţiat cursurile de vară de la Vălenii de Munte, care ne-a adus,

apoi, în Bucovina, „Trilogia" lui Delavrancea şi turneul lui Liciu şi al lui Belcot.

Tot în primăvara anului 1906, „Clubul Român" aranjase un ciclu de Conferinţe, care, însă, nu găsise răsunetul aşteptat. Blamând indiferenţa publicului, corespondentul „Voinţei poporului" (15 aprilie) cere să se întemeieze o bibliotecă publică românească, pe seama acestei „inteligenţe", care vorbeşte nemţeşte, cooperează la întreprinderi nemţeşti, nu citeşte româneşte, nu vrea să-şi câştige cultură românească".

Marele eveniment muzical românesc al anului 1906 a fost concursul de coruri de la „Arenele Romane" din Bucureşti, organizat în cadrul Expoziţiei. Fireşte, n-a putut fi vorba de participarea firavului şi micului cor al reuniunii sucevene la aşa întrecere grandioasă, unde Bucovina a fost reprezentată numai prin „Armonia".

După vacanţă, Severian Procopovici reia un proiect favorit al său: reprezentarea operetei „Beizadea Epaminonda", a maestrului Caudella.

În vederea realizării acesteia, numărul coriştilor a fost sporii la 40, prin asocierea corului mixt al „Însoţirii orăşenilor", şi s-au dus la capăt repetiţiile pentru Actul I.

La adunarea generală, care s-a ţinut la 30 decembrie 1906 (13 ianuarie 1907, stil vechi), preşedintele îşi exprimă speranţa că opereta se va putea reprezenta, cu ajutorul unor membri ai „Armoniei", speranţă care nu s-a împlinit. Le-a fost menit lui Ştefan Pavelescu[92] şi lui August Karnet să reia proiectul, la 1927, şi să-l înfăptuiască cu strălucire.

---

92 S-a născut, în 14.01.1898, la Stupca, şi a murit, în 10.08.1985, în exil românesc, la Timişoara. Preşedinte al Reuniunii muzical-dramatice „Ciprian Porumbescu" din Suceava, între anii 1925-1942, Reuniune întemeiată, în 1904, de Liviu Marian, Ștefan Pavelescu are în palmares 36 de montări scenice, o puzderie de colaborări la gazetele vremii, anuarele Liceului „Ştefan cel Mare" şi cărţile „Istoricul Reuniunii muzical-dramatice „Ciprian Porumbescu" / 1903-1938" (1939, coautor Victor Morariu) şi „Viaţa lui Ciprian Porumbescu" (1940) – n.r.

Raportul asupra adunării, publicat în „Voinţa poporului”, mai înregistrează că s-a cântat, în cursul anului, la mai multe prilejuri, în bisericile locale, şi că, de Sânziene, s-a dat iar o reprezentaţie teatrală. Noul comitet este, apoi, aproape identic cu cel anterior, cu deosebirea că bibliotecar e ales Alexandru Voevidca[93], meritosul compozitor şi culegător al folclorului românesc muzical, Nicu Prelici trecând la economat, iar în locul lui George Tofan, membru „fără funcţie” ajunge, acum, chiar Liviu Marian. Corespondentul mai arată că, în locul consilierului Dan, ca vicepreşedinte, era să fie ales „cetăţeanul” George Buleandra, care, însă, la insistenţa preşedintelui, a trebuit să renunţe, procedeu ironizat de corespondent: „Astfel procedează inteligenţa (!) iubitoare de unire”. Lui Dan i se reproşează că e „factotum” la „Musikverein“.

În anul 1907, se dau trei concerte: o serată muzicală, combinată (!) cu dans, la 10 martie (coruri de Vidu, Porumbescu, Caudella, Flondor, Dimitrescu, T. Popovici şi T. Teodorescu, cu concursul domnişoarelor Amtiţa Rădulescu, canto, şi E. Turturean, pian, amândouă din Burdujeni); un concert de Sânziene, la 7 iulie (în cadrul serbării, aranjate împreună cu „Şcoala Română” şi cu „Societatea Doamnelor Române”; în ajun, la 6 iulie, „Junimea”, din Cernăuţi, reprezentase „D-ale carnavalului”); şi un concert, la 1 septembrie, cu concursul domnişoarei Amtiţa Rădulescu şi al doamnei Eugenia Atanasiu (pian), şi al domnului Alfred Schlüter (vioară), cu următorul program:

1. Id. Lubicz, „Poloneză” (pian);

[93] Născut, în 27.05.1862, la Vaslăuţi, mort, în 06.06.1931, la Cernăuţi. Din cele zece volume de manuscrise cu „Cântece populare româneşti” din Bucovina, culese şi transcrise de compozitorul („Doi morţi vii”, „Potpuriu naţional” etc.) şi folcloristul Alexandru Voevidca, volume pe care încercase să le publice, în 1938, Liviu Rusu, au văzut lumina tiparului doar „17 Colinde, cântece de stea şi urări de Anul Nou” (1924) şi 300 de piese, publicate, în 1940, la Wurzburg, de Mattias Friedwagner, sub titlul „Rumanische Volkslieder aus der Bukowina” – n.r.

2. Wieniawski, „Legendă” (vioară şi pian);
3. G. Scorpan, „Doina dorului” (canto);
4. Porumbescu, „Marşul cântăreţilor”; Vidu, „Andaluza” (coruri bărbăteşti;
5. H. W. Ernst, „Elegie”; A. d’Ambrosio, „Canzonetta” (vioară şi pian);
6. Ch. Paraschiv, „După fragi şi după mure” (canto);
7. I. Raff, „Amintire” (pian).

A urmat dans.

Cititorul atent va fi observat că, în programul acesta, partea instrumentală nu mai e deloc românească.

În septembrie, Reuniunea „Ciprian Porumbescu” patronează concertul, dat în Suceava, de Societatea „Carmen”, cu marele Kiriac. Comitetul Reuniunii îngrijeşte de găzduirea oaspeţilor, lansează o invitare către public, iar în ziua concertului, la 19 septembrie, oaspeţii sunt salutaţi, la gara Iţcani, cu deviza „Pe-al nostru steag e scris unire” şi cu o alocuţiune a preşedintelui.

Cu data de 10 noiembrie, maestrul Kiriac şi D. A. Teodoru, preşedintele Societăţii „Carmen”, îi adresează preşedintelui Severian Procopovici o caldă scrisoare de mulţumită.

Dar concertul „Carmen”, dacă a produs însufleţire şi mândrie românească, a mai avut darul de a strânge puternic rândurile acelora care doreau ridicarea nivelului artistic al Reuniunii. I s-a pus, deci, în vedere preşedintelui să consimtă ca să-l angajeze, pentru corul Reuniunii, pe Alfred Schlüter, eminentul director al Şcolii de muzică şi dirijor al corului de la „Musikverein”.

Propunerea aceasta, întâmpinând refuz hotărât, nu mai rămânea decât soluţia, oricât de penibilă, dureroasă şi, îndeosebi, odioasă, a debarcării întemeietorului Reuniunii. În adunarea generală din 31 decembrie 1907, pregătită metodic, se alege următorul comitet :

Prezident – Leon Goian, viceprezident – Ilie Dan, secretar

– Victor Morariu, cassier – Nicolai Abager, bibliotecar – Cornel Sorocean, controlor – Laurentie Tomoiagă, econom – Nicolai Prelici, fără funcţie – Constantin Procopovici.

Se începe, astfel, perioada a doua din istoria Reuniunii, de incontestabil avânt şi de frumoase realizări artistice, dar şi de frământări, de luptă între cele două curente, cei noi, stigmatizaţi ca „cosmopoliţi”, „înstrăinaţi”, şi cei vechi, reprezentanţi ai intransigenţei naţionaliste.

II. De la 1908, până la 1913

Alegerea lui Goian se impunea, pentru prestigiul lui de muzician şi de glorios fost preşedinte al „Armoniei”. Raportul anual ne spune, însă, că Goian n-a putut primi conducerea Reuniunii, din „consideraţiuni sanitare”, ceea ce e plauzibil, dacă avem în vedere moartea lui, urmată prea curând, la 1911. Dar domnul Gassauer (în broşura citată, p. 17), arată şi alt motiv: „Îi impunea rezerve… numele lui Ciprian Porumbescu, care evoca atitudini iredente, încât a refuzat prezidenţia la Reuniunea de cântare „Ciprian Porumbescu”, când aceasta i s-a oferit de adunarea generală; faţă de societatea corală din Cernăuţi, cu numele de „Armonia”, n-a avut această atitudine”.

Să nu uităm că Goian era magistrat, procuror chiar, şi că, în procesul „Arboroasei”, funcţionase sub ordinele procurorului. Vom vedea, însă, cum „pe patul de moarte, îşi arată sentimentele sale româneşti, care i s-au contestat uneori, testându-şi[94] avutul muzical chiar societăţii care purta numele „iredentistului” de la 1875.

Comitetul de la 1908 a funcţionat, deci, sub conducerea vice-preşedintelui, consilierul Ilie Dan, dar numai până în iunie, când şi acesta, din cauza sănătăţii sale zdruncinate, a fost silit să se retragă. Dan moare în acelaşi an, la 29 August.

Conducător provizoriu al Reuniunii rămase prof. Constantin Procopovici. Noul comitet îşi începe activitatea, angajându-l pe domnul Alfred Schlüter, directorul Şcolii de muzică din localitate,

[94] Lăsând prin testament – n.r.

ca „să nu mai fie dirigent al corului un diletant, ci... un specialist probat în muzică, după pilda altor societăţi muzicale româneşti”, zice raportul, replicând, astfel, criticilor din presă, şi continuă: „Astăzi, putem constata, cu satisfacţie, că, graţie stăruinţei şi priceperii noului dirigent, precum şi zelului membrilor activi, care, se ştie, e condiţionat foarte mult de personalitatea dirigentului, dispunem de unul din cele mai bune coruri din Bucovina, fapt constatat, la diferite prilejuri, de bărbaţi cu totul nepreocupaţi în afacerile ce privesc reuniunea noastră. Cu zelul membrilor, a sporit şi numărul lor, încât, astăzi, vedem grupat în reuniunea noastră aproape tot ce Suceava românească are mai bun ca voce, ca talent şi ca cunoştinţe muzicale”. Urmăm şi mai departe expunerilor raportului, dispensându-ne de a mai aplica ghilemelele.

Pentru producţiile Reuniunii, comitetul a avut, totdeauna, în vedere, conform statutelor, muzica naţională şi bisericească, dând, însă, atenţiune şi muzicii clasice.

După o seară muzicală familiară, pentru membri, aranjată în 15 februarie nou 1908, s-a prezentat corul, întâia oară în public, în concertul de la 1 martie, la care s-a executat următorul program:

1. a). Ciprian Porumbescu: Deviza „Steagul nostru”, aranjament de Constantin Procopovici, b). Mendelssohn: „Adio pădure” (cor bărbătesc);

2. Eusebie Mandicevschi: „Draga mea” şi „Camarada” (cor mixt);

3. Timotei Popovici: „Cucule pană galbenă”, „Ştii, mândro, când ne iubeam”; şi Heyberger, „Serenadă” (cvartet solo, executat de Laurentie Tomoiagă, Elie Iliuţ, Cornel Sorocean şi Eugen Forgaci);

4. a). Gheorghe Dima: „Între piatra detunată”; b). Gavril Muzicescu: „Stejarul şi cornul” (cor mixt);

5. a). Constantin Procopovici: „Peste noapte a picat”, b). Porumbescu: „Frunză verde mărgărit” (tenor solo: Laurentie

Tomoiagă, cu acompaniament la pian: A. Schlüter);

6. E Caudella: „Fantazie pentru vioară” (Schlüter), la pian domnişoara Elena Botezat;

7. a). T. Popovici: „Toarce, leleo”, b). D. G. Kiriac: „Cântă cucul, se roteşte” (cor bărbătesc);

8. a). F. G. Gevaert: „Păstoriţa”; b). Porumbescu-Kiriac „Tricolorul” (cor mixt).

O revelaţie, în ce priveşte virtuozitatea corului, fineţea nuanţării, a fost îndeosebi „Păstoriţa”.

„Voinţa poporului”, Cernăuţi, din 8 martie, raporta: „Concert reuşit în Suceava”: „Societatea corală „Ciprian Porumbescu” a dat, duminică, seara, un concert, care a reuşit pe deplin. Un cor de peste 50 dame şi domni a executat precis mai multe cântece naţionale. Am auzit şi un bun cvartet şi două prestaţiuni solo, ale domnului Laurentie Tomoiagă. Domnul Schlüter s-a excelat, atât ca conducător, cât şi ca violonist desăvârşit, acompaniat fiind, la pian, de domnişoara Botezat. Publicul românesc a fost mai puţin indiferent ca altădată”.

Evident, recenzia aceasta nu e chiar entuziastă, ditirambică, dar, aşa, austeră cum e, relevă cele două momente noi, care constituiau progresul: precizia executării şi interesul publicului.

În 21 martie, a avut loc a doua seară muzicală familiară, pentru membri.

În Duminica Floriilor (19 aprilie), s-a cântat, în biserica Sf. Dimitrie, „Liturgia în Mi-major”, de Eusebie Mandicevschi, pentru cor mixt.

În Duminica Paştilor (26 aprilie), după Înviere, aceeaşi liturghie, în biserica Mirăuţilor. S-au mai cântat, tot atunci, doi „Hristos a înviat!”, de Porumbescu, şi unul de Muzicescu, precum şi „Îngerul a strigat”, de Muzicescu.

Aceleaşi cântări liturgice s-au mai cântat, de Duminica Tomei (3 mai), în biserica Sf. Niculai.

La 9 mai s-a dat concertul al doilea, cu programul următor:

1. G. Muzicescu: „Fiii României”; I. Vidu: „Lugojana” (cor mixt);
2. Beethoven: „Sonată în fa-major, pentru vioară (Schlüter) şi pian” (Lena Procopovici);
3. Porumbescu: „Romanţă” („Luna surâde”); H. Bönicke: „Coroana scufundată”; Dima: „Cucule cu pană sură” (cvartetul solo de la concertul întâi);
4. Haydn: „Serenadă, în do-minor” (cvartet de coarde: Schlüter, V. Morariu, C. Procopovici şi Dr. O. Scalat);
5. Chopin: „Vals în mi-minor, pentru pian” (Lena Procopovici);
6. Porumbescu: „Sosirea primăverii”; T. Teodorescu: „Hai, leliţă, hai!” (cor mixt);
7. Kiriac: „Morarul”; Mehul: „La arme!” (cor mixt).

Serbând Societatea Filarmonică, adică „Musikverein”-ul din Suceava, la 25 mai, jubileul artistic de 49 ani al prezidentului său, maestrul violoncelist Duzinkiewicz, şi fiind Reuniunea „Ciprian Porumbescu” invitată la serbarea aceasta, ea a cooperat, executând corurile: „Păstoriţa”, de Gevaert, „Lugojana”, de Vidu, şi „Hai, leliţă, hai!”, de Teodorescu.

Cooperarea aceasta a fost prilej binevenit pentru adversarii noii conduceri, ca s-o atace în publicitate.

În nr. 7, din 8 noiembrie, al ziarului „Românul”, din Cernăuţi, se publică o corespondenţă, în care se spune că Reuniunea, „de când a ajuns să fie condusă de domnul Constantin Procopovici, a pierdut orice sentiment naţional. Ea cooperează la întreprinderile „Musikverein”-ului jidovesc din localitate… fără a respecta scopul pentru care s-a creat această reuniune: pentru a ne separa, cu totul, de străini”.

Totuşi, la data aceea, Reuniunea avea, la activul său, o mare

faptă, cu adevărat naţională: comemorarea marelui compozitor şi marelui Român, al cărui nume îl poartă.

„La 25 mai vechi (6 iunie nou), se împlineau 25 de ani de la moartea prea timpurie a acestui mare talent, care era să pună bază muzicii clasice româneşti”. Comitetul, împreună cu moştenitorii răposatului, domnul Liviu Raţiu, şef de gară în Câmpina, jud. Prahova şi soţia sa, doamna Maria, născută Porumbescu, sora compozitorului, au luat, de cu vreme, iniţiativa pentru restaurarea demnă a mormintelor de la Stupca şi pentru sărbătorirea memoriei lui Ciprian Porumbescu, nu numai în Bucovina, ci în toate centrele mai însemnate ale românimii. S-au lansat, deci, apeluri către societăţile muzicale româneşti, ca să-i comemoreze amintirea prin concerte, cu programe din compoziţiile lui, iar din venitul acestora să contribuie la spesele restaurării celor patru morminte.

Pe calea aceasta şi pe câteva liste de subscripţie, adresate unor particulari şi societăţilor noastre culturale şi studenţeşti, a incurs frumoasa sumă de 1.386 coroane.

Duminică, în 31 mai nou, s-a aranjat, în Suceava, un concert festiv, la care, afară de uvertura operei „Titus”, de Mozart (orchestră), s-au executat numai compoziţii de ale lui Porumbescu, şi anume: „Cheruvicul liturghiei Sf. Grigore” („Acum, puterile cereşti”), cor mixt; „Baladă” pentru vioară (Victor Morariu) şi pian (domnişoara Maura Luţia); „Frunză verde mărgărit” (Laurentie Tomoiagă şi Alfred Schlüter); „O seară la stână”, executată, la pian, de domnişoara Maura Luţia; „Tabăra română”, mare scenă din „Dumbrava roşie”, de Alecsandri, cor bărbătesc cu solişti (Tomoiagă, Scalat, Sorocean şi Aurel Isopescu), cu acompaniament, la pian, aranjat de C. Procopovici şi executat de domnişoara Alice Procopovici; diafana „Serenadă” („Dormi uşor”), pentru cor mixt, cu sopran solo (doamna Natalia Procopovici); în sfârşit, „Rapsodia română”, pentru orchestră.

În privinţa concertului acestuia, corespondentul „Voinţei poporului”, înregistrând, în numărul din 7 iunie, deplina reuşită,

constată, însă, că „s-a aşteptat o participare mai bună”, îndeosebi din partea celor de la „Musikverein”, cu tot concursul dat lor de reuniunea românească. Corespondenţa încheie cu un avertisment pentru viitor, la adresa conducerii Reuniunii.

„În ziua aniversară, şi-a dat întâlnire, la Stupca, „multă lume românească din Bucovina şi din alte ţinuturi româneşti”, aşa zice „Raportul” oficial. Dar adevărul era cel semnalat de Liviu Marian, în „Voinţa poporului”, nr. 24, din 14 iunie: „Încep a număra în gând mulţimea de tot mică (!) a oaspeţilor ce au venit, în acea zi, la Stupca şi mă întreb nedumerit: numai voi nu l-aţi uitat?.

S-a săvârşit liturghia festivă în sobor, din care n-a putut să lipsească „Preotul Constantin Morariu”, prietenul şi tovarăşul de închisoare al lui Porumbescu, apoi sfinţirea mormintelor restaurate şi parastasul.

Corul Reuniunii a cântat, în biserică, imnuri liturgice, parte de Porumbescu, parte de Eusebie Mandicevschi, iar la mormânt s-a intonat măreţul, profund răscolitorul „Adusu-mi-am aminte”, de Porumbescu, şi un imn ocazional, compus anume de Mandicevschi. Serbarea s-a încheiat cu „Cântecul Tricolorului”.

Parohul local, Onufrei Mironovici, a rostit o prea frumoasă predică, iar discursul comemorativ, din partea Reuniunii, l-a ţiinut prof. Dr. Eusebie Popovici. Cuvinte duioase, de închinare, s-au mai spus din partea trimişilor societăţilor „Academia ortodoxă”, „Armonia”, „Dacia”, „Junimea” şi „România Jună”. Tot cu prilejul acesta, s-a împărţit poporului adunat, ţăranilor din Stupea, între care trăieşte vie amintirea fostului lor păstor sufletesc, Iraclie Porumbescu, ca şi a marelui său fiu, broşura ocazională „Ciprian Porumbescu, după 25 de ani de la moartea lui”, scrisă, în graiul şi pe înţelesul poporului, de Constantin Morariu şi tipărită în editura Reuniunii.

În aceeaşi zi sau în zilele următoare, s-a sărbătorit amintirea compozitorului nostru şi în alte centre ale românismului: la Bârlad

(„Armonia”), Bucureşti („Carmen”), Coşteiu (Banat), Oradea Mare („Hilaria”), Reşita Montană („Reuniunea de cântări”), Sibiu („Reuniunea românească de muzică”), Turnu-Severin („Doina”)”.

„Astfel, numele Ciprian Porumbescu”, zice „Raportul”, „e astăzi o verigă puternică în lanţul unităţii culturale a Românilor. Ea va deveni, însă, mai puternică, când ne vom fi împlinit datoria cea mai mare faţă de el: de a cunoaşte în întregime opera vieţii lui, tipărind compoziţiile sale inedite, care ajung numărul de 200”.

S-a făcut, atunci, şi în privinţa aceasta, un pas însemnat, punându-se baza unui fond, din prisosul sumelor incurse, pentru restaurare. Cu învoirea familiei Porumbescu, s-au îndrumat colecte, pentru scopul acesta, şi din partea „Reuniunii Filarmonice” din Craiova.

*

Reuniunea şi-a mai dat, apoi, concursul la serbările tradiţionale de Sânziene, executând, în seara de 7 iulie, în grădina „Şcoalei Române”, următorul program:

1. Kiriac: „Morarul” şi „S-a dus cucul (cor mixt);
2. Porumbescu: „Cântec de Mai” şi „Cântec vânătoresc” (cor bărbătesc);
3. Vidu: a). „Nu-mi place”, b). „Îmi place”; Mandicevschi: „Toarce, puică, toarce!” şi „E miez de noapte” (cor mixt);
4. Flondor: „Cântec haiducesc” (cor bărbătesc);
5. Vidu: „Negruţa” (solişti: soprana A. Procopovici, tenorul Filaret Doboş) şi „Coasa” (cor mixt);
6. Kiriac: „Cântă cucul, se roteşte”; şi Vidu: „Haideţi, fraţi!” (cor bărbătesc).

„Vacanţele”, continuă „Raportul”, „ne-au oferit posibilitatea

să ducem cântecul artistic românesc şi în munţii Bucovinei, unde el răsună, de altfel, mai cu prisosinţă, în forma sa primitivă". S-a dat, deci, un concert la Câmpulung (19 iulie nou), iar a doua zi, la Vatra Dornei, programul fiind ales din repertoriul concertelor anterioare.

La 1 noiemvrie nou, Reuniunea aranjează o serată muzicală, cu dans, la care s-a executat următorul program:

1. Eusebie Mandicevschi: „Despărţirea"; I. Mureşanu: „Dorul meu" şi „Auzit-am, auzit", (cor mixt);
2. Dima: „În zadar alerg pământul"; Vidu, „Haideţi, fraţi" (cor bărbătesc);
3. T. Teodorescu: „Frunzuleană mărăcine", Strauß[95]-Teodorescu, „Frumoasă Dunăre albastră", vals (cor mixt, cu acompaniament de pian, domnul Schlüter).

În seara de 2 decemvrie nou, Reuniunea a aranjat, împreună cu „Clubul Român", o convenire festivă, cu prilejul jubileului de 60 ani de domnie a împăratului Franz Josef.

În fine, s-a mai cântat „Liturghia"[96], de Mandicevsehi, la 19 decembrie, în biserica Sf. Nicolai, la serbarea hramului acestei biserici, iar a doua zi, aceeaşi liturghie, în biserica Mirăuţilor, cu prilejul jubileului de 25 ani al Societăţii „Şcoala Română".

În încheiere, raportul constată, cu satisfacţie, că „numărul producţiunilor trece departe de cadrele statutelor, care nu cer decât două producţiuni pe an"; sunt 21.

Pe ziua de 31 decemvrie 1908, Reuniunea avea 5 membri fondatori, 45 sprijinitori şi 50 activi.

Din activitatea diferitelor resorturi, merită menţiune specială cea a bibliotecarului Cornel Soroceau, care înţelege să îmbogăţească considerabil biblioteca şi s-o aranjeze într-o ordine exemplară.

95 Strauss, cum se scria pe atunci – n.r.
96 „Liturghia românească", publicată, sub acest titlu, la Viena – n.r.

La 6 decembrie 1908, Porumbescu mai e comemorat la Cernăuţi, printr-o şezătoare a Societăţii Teologice „Academia ortodoxă”, iar la 19 decembrie, printr-un concert al „Armoniei”.

Tot aici, trebuie amintit şi Concertul comemorativ „Porumbescu”, aranjat, la Cernăuţi, la 4 iulie 1909, concert al studenţimii române, sub conducerea domnului Aurel Morariu, pe atunci preşedinte al „Junimii”.

Tot în decembrie, secretarul Victor Morariu lansa, în presă, un „apel literar”, aducând la cunoştinţa publicului românesc că Reuniunea a primit, de la familie, un bogat material de scrisori şi documente, care aveau să fie baza unei biografii mai întinse, definitive. Cu redactarea ei se însărcinase Victor Morariu, care apela, acum, la toţi cei ce l-au cunoscut pe Porumbescu, pentru informaţii.

Apelul n-a avui răsunet, iar biografia o scrie, abia astăzi (1938), Leca Morariu.

Dar, la 1908, negreşit, tot în vederea comemorării, a mai apărut încă o biografie, cât se poate de valoroasă, scrisă de Dr. Valeriu Branişte[97], ardeleanul care, în calitate de director al ziarului „Patria”, din Cernăuţi, ajunsese să fie unul din fruntaşii vieţii româneşti bucovinene.

*

La 31 decembrie 1908, s-a ţinut adunarea generală ordinară, în care, dacă s-a relevat activitatea excepţional de bogată, cu care se inaugurase noua eră, s-a discutat şi asupra acelui articol injurios, din ziarul „Românul”, şi i s-a votat comitetului, aproape unanim, încredere. A urmat alegerea noului comitet, care s-a constituit astfel: preşedinte – Dr. Cornel Chiseliţă, consilier la Tribunal, deci un fel de urmaş al lui Goian ; vicepreşedinte – Cornel Sorocean (deplin meritată avansare, de la funcţia de bibliotecar), secretar – Victor Morariu, cassier – Emanuil Antonovici, controlor – Dr. Octavian

[97] „Ciprian Porumbescu. Icoane din frământările unui suflet de artist”.

Scalat, econom – Laurentie Tomoiagă, bibliotecar – Nicolai Prelici, fără funcţie – Constantin Procopovici.

Aceeaşi adunare generală l-a proclamat membru onorar pe Dr. Eusebie Mandicevschi, profesor la Conservatorul din Viena, în vederea meritelor sale ca compozitor în domeniul muzicii clasice şi naţionale, precum şi în vederea deosebitei bunăvoinţe, manifestată la diferite ocaziuni, faţă de reuniunea noastră.

După o seară muzicală familiară pentru membri, aranjată la 20 martie nou, s-a prezentat corul, în public, în concertul din 3 aprilie, cu programul următor:

1. a). Gevaert: „Îngerul a strigat"; b). Mendelssohn: „Privighetoarea" (cor mixt);

2. Procopovici: „Romanţă" pentru vioară (Schlüter) şi pian (domnişoara Lena Procopovici);

3. a). Porumbescu: „Serenadă"; b). W. Briem: „Drăguţă păsărea" (cunoscutul cvartet solo);

4. a). G. Şorban: „Cucuruz cu frunza-n sus"; b). T. Teodorescu: „Spune-mi, mândro!" (cor mixt);

5. Mendelssohn: a) „Din Elias"; b). „Cântec popular", duet pentru tenor (Tomoiagă) şi bariton (Sorocean), la pian – Schlüter;

6. Mendelssohn: „Rondo capricioso", executat la pian de domnişoara Otilia de Peyersfeld, absolventă a Conservatorului din Bucureşti;

7. F. de Blon: „Sicilietta", executată pe mandolină de Dr. Octavian Scalat, la pian – domnişoara Procopovici;

8. a). Porumbescu-Teodorescu, „Cântec de primăvară"; b). Teodorescu, „Frunzuleană mărăcine".

Corespondentul „Patriei" (numărul din 20 aprilie) caracterizează „Romanţa" pentru vioară a lui Constantin Procopovici „ca interesantă încercare de a prelucra un motiv românesc în stil clasic".

La 6 mai, de hramul Sf. Gheorghe, s-a cântat, în biserica Mirăuţilor, „Liturghia în mi-major”, de Eusebie Mandicevschi, pentru cor mixt.

La 26 mai 1909, concertează, în Suceava, Societatea corală „Hora”, sub conducerea maestrului compozitor Juarez Movilă, concert patronat, fireşte, de reuniunea noastră, de pe urma căruia a rezultat şi o îmbogăţire a repertoriului nostru.

Iar dacă, la 7 şi 8 iunie, „Armonia” reprezintă, la Cernăuţi, „Crai nou”, şi aceasta e, oarecum, fapta reuniunii sucevene.

După o serbare de grădină, aranjată, împreună cu „Clubul Român”, Reuniunea cooperează, la 1 iulie, cu acelaşi „Club” şi cu „Şcoala romăna”, la comemorarea aniversării a 20-a a morţii lui Eminescu.

Corul bărbătesc a executat cântările funebre la parastasul, celebrat dimineaţa, la Mirăuţi, iar la serbarea ce s-a aranjat, seara, în grădina „Şcoalei române”, s-au cântat piese cu text de Eminescu:

1. G. Teodorescu: „Rugăciune” („Rugămu-ne-ndurărilor”, cor mixt);
2. A. Sequens: a). „Codrule, codruţule”; b). C. Dimitriu: „La mijloc de codru des” (cor bărbătesc);
3. G. Şorban: „Ultima dorinţă” şi „Chemarea pădurii”, cântate de Laurentie Tomoiagă, tenor solo;
4. Ionescu: „Doina” („De la Nistru pân’ la Tisa”), cor mixt, cu soprană solo doamna Natalia Procopovici);
5. Méhul: “La arme!” (cor mixt).

La serbările tradiţionale ale Sânzienelor (7 iulie), Reuniunea ia parte, cu un concert şi două piese de teatru. Programa concertului a fost:

1. a). G. Dima: „Fântână cu trei izvoare”; b). J. Movilă: „Hora

fetiţelor” (cor mixt);

2. Procopovici: Scena I-a din opera „Umbra Ilincei”, cor mixt, cu solo sopranǎ (doamna Natalia Procopovici) şi solo tenor (L. Tomoiagă);

3. C. Dimitriu: „La mijloc de codru des” (cor bărbătesc);

4. Strauss-Teodorescu: „Frumoasă Dunăre albastră” (cor mixt).

Piesele de teatru au fost, „Jertfă”, dramă într-un act de I. G. Miclescu, şi „O palmă, la bal mascat”, comedie într-un act, de C. Bengescu. În cea dintâi, rolurile au fost ţinute de doamna Zenovia Mleşniţă, domnişoara Silvia Mleşniţă şi domnul Orest Procopovici; în a doua, de doamnele Alice Procopovici şi Glicheria Macariciuc şi domnii Ilarion Taniac, Orest Procopovici şi Roman Orchiş, elev al Conservatorului din Viena, care, prin concursul său, a ridicai mult nivelul reprezentaţiei.

Iată şi aprecierea corespondentului „Patriei” (15 iulie), asupra scenei din opera „Umbra Ilincăi”: „Muzica domnului Procopovici e veselă, vie, românească… După proba aceasta, dorinţa noastră ar fi, acum, să putem auzi, cât de curând, opera întreagă. Va fi un eveniment în literatura noastră muzicală”.

Astăzi, manuscriptul operei se găseşte la d. Emil Teudelof, din Cernăuţi, ginerele regretatului compozitor, dar numai partitura de pian, căci autorul n-a ajuns s-o orchestreze. Ar urma ca aceasta să se facă, de aici, înainte, şi poate va face-o tot reuniunea noastră.

Dar de Sânzienele anului 1909 se mai leagă şi un incident. Era să coopereze, ca de atâtea ori în anii trecuţi, muzica militară a Regimentului de Infanterie din Fălticeni. Când colo, se vesteşte că guvernul austriac nu-şi mai dă învoirea pentru această trecere a frontierei. „Patria”, înregistrând ştirea, întreabă: „Poate s-a expulzat, acum, şi întreaga muzică militară?”. Aluzie la recenta expulzare a lui Nicolae Iorga, căruia, la 1 iunie 1909, i se înmânase, la Iţcani, decretul prin care era „abgeschafft” de pe tot cuprinsul monarhiei

austro-ungare.

În numărul următor (43), „Patria” dezminte ştirea, care, totuşi, era adevărată; de Sânziene, a trebuit să ne mulţămim cu taraful, de altcum excelent, al simpaticului Duma Geza, care ne cântă şi româneşte, chiar şi potpuriul din „Crai nou”.

Era firesc ca, în atmosfera aceasta, tendinţele naţionaliste să se potenţeze; ele vor găsi, curând, prilej să se îndrepte, din nou, împotriva conducerii Reuniunii, şi iată cum: la 9 octombrie, corul bărbătesc a cooperat la concertul de adio al fostului său dirigent, A. Schlüter, într-un concert, aranjat de „Musikverein”, executând „Dorul”, de Dima, şi „Cântecul soldaţilor”, de Porumbescu. Dar de ce numai corul bărbătesc? Era numai el dator cu recunoştinţă maestrului care pleca la Cernăuţi?

Enigma ne-o lămureşte tot „Patria”, în corespondenţa „Din Suceava”, cu subtitlul „O veste rea” (nr. 72, din 17 octombrie).

A fost o grevă a damelor din cor, „toate doamnele şi domnişoarele s-au absentat ostentativ”, fiindcă „conducătorii Reuniunii… rău stricaţi cu conştiinţa naţională a neamului lor, au crezut că sunt în drept să zădărnicească întreprinderea naţională a învăţătorilor noştri”…, hotărând „să sprijine şi ei, alături de străini şi evrei, un concert aranjat în cinstea unui străin, ce ne-a necinstit limba. Şi aceasta, cu o zi înainte de concertul, cu scop naţional, al vrednicei noastre învăţătorimi”. E vorba de un concert, organizat de „Reuniunea învăţătorimii române din districtul Suceava”, sub conducerea lui Alexandru Voevidca, anunţat, într-adevăr, pentru seara de 10 octombrie.

Într-un raport asupra acestui concert al învăţătorilor („Patria”, nr. 73, din 21 octombrie), acelaşi corespondent zice, apoi: „Domnul Alexandru Voevidca, deşi „neacademic”, deşi din neamul nostru prost, românesc, şi nu importat din apusul străin, deşi neplătit, a dovedit că e un român şi artist admirabil”.

Comitetul a răspuns, tot în „Patria”, arătând că concertul pentru

Schlüter fusese fixat anterior, iar data nu mai putea fi schimbată; a urmat o replică, în care se reamintea „lovitura, pregătită în ascuns”, contra întemeietorului Reuniunii, şi se constata că „foarte mulţi membri ai Reuniunii s-au retras”.

Constatarea aceasta din urmă era adevărată; ne-o dovedeşte chiar „Raportul anual”, care ne dă cifra de 84 membri, faţă de 95, în 1908; la 1910/11, sunt, apoi, numai 75, iar la 1917/13, 76.

Dar cifrele acestea încă nu ne lămuresc, prin ele înseşi, ci abia când, în raportul anual pe 1910/11, citim că, „în decursul anului, s-au înscris 2 membri sprijinitori şi 9 activi”, dar „Reuniunea a pierdut 10 membri sprijinitori şi 12 activi”, iar în raportul pe 1912/13: În decursul anului, s-au înscris 3 membri sprijinitori şi 16 membri activi, dar „Reuniunea a pierdut, în decursul anului, 11 membri sprijinitori şi 8 activi”. Deci, în doi ani, un minus de 31, faţă de un plus de 30, sforţări eroice ale comitetului de a compensa pierderi atât de mari!

Evident, cu toate meritele şi realizările artistice, nemulţumirea se accentua, opoziţia câştiga teren. Dar să ne întoarcem la 1909.

La 19 decembrie, se mai aranjează o seară muzicală familiară între membri, la care corul cântă, acum, sub conducerea noului dirigent, domnul August Karnet, noul director al Şcolii de muzică din Suceava, căruia i-a fost sortit să înscrie, după Unire, pagini de glorie în analele Reuniunii.

„Dacă, astfel, activitatea artistică a Reuniunii”, continuă raportul, „deşi întrece şi de astă dată numărul de producţiuni, cerut de statute, totuşi se prezintă mai săracă decât cea din anul trecut, aceasta se explică prin schimbarea dirigentului artistic şi prin faptul că atenţiunea comitetului a fost îndreptată, cu deosebire, asupra realizării unei vechi dorinţe, am putea zice unui ideal al obştii româneşti, din care Reuniunea noastră îşi făcuse o datorie de onoare: începerea tipăririi compoziţiilor inedite ale lui Ciprian Porumbescu, întreprindere a cărei bază materială s-a pus în anul trecut. Se aminteşte, apoi, de tratativele cu moştenitorii compozitorului, soţii Liviu şi

Mărioara Raţiu, în urma cărora „a sosit domnul Raţiu, în 30 iunie nou, la Suceava, şi i-a predat Reuniunii, cu act notarial, manuscriptele, cedându-i, cu rară generozitate, dreptul de a tipări o ediţie.

Astăzi, avem satisfacţia de a putea vesti membrilor Reuniunii şi publicului românesc că a şi apărut fascicola I-a a ediţiei acesteia[98], conţinând „Deviza" („Pe-al nostru steag e scris unire") şi următoarele opt coruri bărbăteşti: „La un nor", „În pădure", „Dup-un veac de suferinţă", „O, zi frumoasă, ai sosit", „Marşul călăraşilor", „Ieri, o floare radioasă", „Sunt arboros", „Sosirea primăverii"!".

Raportul încheie, înregistrând trecerea din viaţă a membrului sprijinitor Iulian Olinschi, preşedintele Tribunalului.

*

Adunarea generală s-a ţinut abia în 27 februarie 1910. S-a ales aproape acelaşi comitet: preşedinte – Dr. Cornel Chiseliţă, vice-preşedinte – Cornel Sorocean, secretar – Victor Morariu, cassier – Laurentie Tomoiagă, controlor – Nicu Tarasievici, bibliotecar – Nicolai Prelici, econom – Emanuil Antonovici, iar Constantin Procopovici a înţeles să rămână, şi acum, în umbră, cu titlul modest de „membru fără funcţiune".

La 3 martie, corul bărbătesc al Reuniunii, petrecând-o la cele eterne pe una dintre cele mai zeloase cântăreţe ale sale, domnişoara Hortensia Ilniţchi, a executat, între cântările funebre, oarecum „în primă audiţie", prea frumosul şi duiosul cor de Porumbescu „Ieri, o floare radioasă". Iar la 20 martie, celebrându-se, în biserica Mirăuţilor, un parastas pentru marele amic al românilor, Dr. Carol Lueger, s-a executat, iarăşi, acelaşi cor, dar cu textul modificat „Ieri, stejar plin de vigoare".

Primul concert s-a aranjat în 9 aprilie, cu un program de noutăţi:

[98] Tipărită la F. M. Geidel (Lipsca) şi împodobită cu o frumoasă copertă, cu chipul compozitorului.

1. G. Dima: a). „Fântână cu trei izvoare”, b). „Mândruliţă de demult” (cor mixt);

2. Porumbescu: a). „Noapte consolatoare”, b). „Salutare” (cor bărbătesc);

3. Porumbescu: „Dorul”, romanţă pentru vioară (Victor Morariu) şi pian (A. Karnet), prima audiţie, căreia îi vor mai urma multe;

4. Horhocea-Radu: a). „Foaie verde colilie”, b). „Auzit-am, auzit” (cor mixt);

5. Weinwurm: „Cântece toscane”;

5. Dima: „Mama lui Ştefan cel Mare” (cor mixt, cu solişti, alto şi bariton, şi cu acompaniament de pian).

La 17 mai, corul şi cvartetul Reuniunii cooperează la serbarea de adio, aranjată de societăţile româneşti din Suceava, în onoarea directorului gimnazial Constantin Cosovici, unul din bărbaţii cei mai binemeritaţi ai neamului.

.Joi, în 5 mai (Înălţarea Domnului), „Liturghia în sol major”, de Dima, pentru cor mixt, în biserica Mirăuţilor; aceeaşi liturghie, duminică, în 5 iunie, în biserica Sf. Nicolae.

De Sânziene, tradiţionalul concert, cu:

1. a). Gevaert: „Îngerul a alergat”, b). Dima: „Mândruliţă de demult” (cor mixt);

2. a). Horhocea-Radu: „Foaie verde colilie!”, b). Mandicevschi: „Toarce, puică, toarce!” (cor mixt);

3. a). Porumbescu: a). „Noapte consolatoare”, b). „Salutare” (cor mixt);

4. Mandicevschi: „Marşul lui Dragoş” (cor mixt, cu acompaniament la pian);

5. Weinwurm: „Cântece toscane”;

6. a). Muzicescu: „Doina”, b). Teodorescu: „Frunzuleană

mărăcine” (cor mixt).

În 1 octombrie, când Suceava întreagă îl întimpina, cu adâncă veneraţiune, pe Mitropolitul Vladimir de Repta, sosit pentru sfinţirea vechii biserici a Sf. Gheorghe (biserica Mănăstirii), după restaurarea şi renovarea ei, corul bărbătesc al Reuniunii i-a făcut o serenadă, la care s-a cântat: „Iată ziua cea de dor”; Ştefan Nosievici: „Părintescul ajutor”; şi Constantin Procopovici: „Serenadă” („Somnoroase păsărele”).

A doua zi, Duminică, în 2 octombrie, la solemnitatea înălţătoare a sfinţirii străvechiului lăcaş dumnezeiesc, Reuniunea a executat „Liturghia românească”, de Eusebie Mandicevschi, pentru cor mixt (mi major), cu răspunsurile în fa major, de Muzicescu.

Aceeaşi liturghie s-a mai cântat, la 4 octombrie, tot în biserica Sf. Gheorghe.

În 4 februarie 1911, s-a aranjat un concert, cu următorul program:

1. a) Kiriac: „Cântecul pescarului”, b). Mezetti: „Spre lumină” (cor mixt);

2. Tartini: „Sonată în sol minor”, pentru vioară (Victor Morariu) şi pian (A. Karnet);

3. Vidu: „Răsunet de la Crişana” (cor mixt, cu solo bariton: Cornel Sorocean);

4. a). Vorobchievici: „Frate, frate de stejar”, b). „Fa Frăsino”, aranjată de A. Karnet (cvartete de solişti, executate de domnii Tomoiagă, Ieremievici, Sorocean şi Berhang);

5. a). Radu-Horhocea, „Săraca inima mea”, b). D. Dimitriu: „Puişorul” (cor mixt);

6. Vidu: „Negruţa” (cor mixt, cu soprană şi tenor solo).

La 24 februarie, Reuniunea a aranjat, împreună cu „Clubul

Român", o seară de adio pentru preşedintele său, domnul Cornel Chiseliţă, care părăsea Suceava, trecând, în calitate de consilier superior, la Curtea de Apel din Leov.

La 1 octombrie, un cvartet al Reuniunii a executat cântările bisericeşti la sfinţirea noii biserici din Capu Codrului.

La 16 octombrie 1911, a încetat din viaţă neuitatul membru fondator şi sprijinitor al Reuniunii, Leon Goian.

„Iubitor entuziast al muzicii, însuşi artist pe vioară şi pe alte instrumente, acest bărbat nobil a arătat, totdeauna, interes foarte viu faţă de întreprinderile Reuniunii şi, încă pe patul morţii, şi-a adus aminte de ea, lăsându-i moştenire averea sa muzicală: instrumente (trei viori, două violoncele, o violă) şi o bibliotecă întreagă de note.

La înmormântare, care s-a săvârşit în 18 octomvrie, corul, bărbătesc al Reuniunii a executat cântările funebre, în biserică, iar la parastasul din 21 octombrie, a cântat un cvartet al Reuniunii".

Dar anul administrativ 1910/11, normal sub raportul producţiilor, este un an glorios în ceea ce priveşte editarea ineditelor lui Porumbescu. „S-au tipărit nouă fascicole (a 2-a, până la 10-a), record care nu se datorează atât interesului din partea publicului, ci, mai mult, generosului sprijin pe care ni l-a acordat onorata administraţie a „Casei Şcoalelor" din Bucureşti, făcând o comandă în valoare de 1.000 lei, şi anume în urma intervenţiei unei nobile familii din Regat, care însăşi a donat pentru întreprinderea aceasta suma de 400 lei, dorind, însă, să nu fie numită în publicitate". Aşa scrie „Raportul anual" (pag. 7).

Dar, astăzi, suntem liberi să divulgăm secretul: generosul sprijinitor a fost ministrul Al. Constantinescu, care, încă de pe atunci, luase contact cu Bucovina şi, în special, cu Suceava, avându-şi înscris, la liceul din Suceava, pe fiul său, Atta[99].

[99] Căruia îi va fi meditator viitorul Erou al Bucovinei, Ion Grămadă.

Dar istoricul e dator să înregistreze încă un nume, care are partea leului în această editare atât de conştiincioasă şi de rapidă: este neobositul Cornel Sorocean, care înţelegea să se însărcineze până şi cu copierea notelor, revizuite de domnul Karnet, şi cu corecturile tipografice.

Încă o observaţie, înainte de a încheia cu anul 1910/11:

Dacă numărul producţiilor, deşi satisfăcător, e mai scăzut şi faţă de anul 1909, aceasta se explică şi printr-o intensificare a concurenţei: la 15 ianuarie 1910, mare şezătoare a „Societăţii Scriitorilor Români" (Sadoveanu, Anghel, Iosif, Gârleanu, Minulescu, C. Pavelescu); la 5 februarie, concert al violonistei Margareta Protopopescu; la 3 aprilie, concert al baritonului N. Corfescu; la 14 şi 15 iunie, turneu Agata Bârsescu, apoi, în iulie, Petre Liciu); la 10 septembrie, violonistul Kneisel. Iar de la 29 ianuarie 1911, înainte, un ciclu de „conveniri sociale", aranjate de filiala „Societăţii Doamnelor Române", unde îşi dau concursul chiar şi cântăreţi ai Reuniunii, ca doamna Viorica Abager, domnişoarele E. Botezat, S. Mleşniţă şi V. Verenca, domnii V. Morariu şi G. Sotniţchi, dar şi un cor bărbătesc, sub conducerea lui Severian Procopovici. Cooperează, aici, şi unele eleve de liceu, ca debutante la pian şi canto; printre ele, se remarcă domnişoara Porfira Ieşan, soprană, căreia, după 11 ani, i-a fost menit s-o întrupeze, cu strălucire, pe Dochiţa din „Crai nou".

Am amintit concertele acestea şi pentru a evoca atmosfera vremii, dar şi fiindcă, aproape la toate, Reuniunea avea obligaţii de patronaj.

Ajungem la anul administrativ 1912/13, ultimul pentru care s-a mai publicat un raport anual.

Evenimentul cu care s-a început anul acesta a fost schimbarea statutelor, care s-a votat în adunarea generală din 28 ianuarie 1912. Modificările cele mai importante sunt următoarele:

1. Pe lângă muzica naţională, Reuniunea o va cultiva şi pe cea

clasică, dispoziţiune necesară, mai ales după ce a primit, ca moştenire de la mult regretatul Leon Goian, o bibliotecă întreagă de muzică clasică şi instrumente pentru un cvartet;

2. Reuniunea va avea dreptul de a întreţine şi o şcoală de muzică;

3. Comitelui va consta din 12 membri, în loc de 8, fiind agendele mult mai multe şi mai complicate decât la început;

4. Se instituie o comisie revizuitoare, care lipsea în statutele vechi.

În aceeaşi adunare generală, comitetul anului administrativ 1910/11 a fost însărcinat să poarte agendele mai departe, până la întărirea noilor statute. Aceasta a urmat cu data de 9 martie 1912, încât, la 14 aprilie, s-a ţinut, apoi, adunarea generală, pe baza noilor statute.

Comitetul ales, în adunarea aceasta, s-a constituit astfel: prezident – Dr. Erast Tarangul, viceprezident I – Severian Procopovici, viceprezident II – Cornel Sorocean, cassier – Laurentie Tomoiagă, secretar de interne – Constantin Ieremievici-Dubău, secretar de externe – Victor Morariu, econom – Mihai Ţimpău, bibliotecar I – Nicolai Prelici, bibliotecar II – Procopie Rodinciuc, controlor – Nicu Tarasievici, membri fără funcţiune – Constantin Procopovici şi Orest Procopovici.

În comisia revizuitoare s-au ales domnişoara Elena Botezat şi domnii Remus Sbiera şi Constantin Lucaci.

Lista comitetului arată că se făcuse un pas important: intervenise împăcarea cu Severian Procopovici, care, în sfârşit, îl acceptase pe d. Karnet ca dirigent.

Dar în noiembrie, Erast Tarangul şi Laurentie Tomoiagă demisionează: iar comitetul se completează, alegându-se prezident prof. Dr. Iancu Cuparencu şi cassier, prof. Emil Săhlean.

Prima manifestare publică a corului, în acest an, fu, iarăşi una funebră: înmormântarea uneia dintre membrele sale cele mai zeloase

şi distinse, domnişoara Maura Luţia, la 14 martie, sora aceluia care avea să fie eroul Lascăr Luţia.

De aici, înainte, nimic, până de Sânziene, când se execută un concert, cu program în cea mai mare parte nou:

1. Brediceanu: „Câtu-i lumea pe sub soare" şi „Mândruţă cu ochii verzi", amândouă din opereta „La şezătoare", coruri mixte;
2. a). Gevaert: „Păstoriţa", b). Teodorescu: „După fragi şi după mure" (cor mixt);
3. a). Rameau: „Cântecul nopţii", b). Flondor: „Cântec haiducesc" (cor bărbătesc);
4. a) Porumbescu: „Cât îi ţara românească", b). Teodorescu: „Fata de păstor" (cor mixt).

Şi iar pauză lungă, până la Sf. Nicolae (18 decembrie), când Reuniunea aranjează, împreună cu „Clubul român", o „convenire socială", la care s-au cântat:

1. a). Mehul: „La arme", b). E. Mezetti: „Spre lumină" (cor mixt);
2. a). Teodorescu: „Cântare solemnă", b). Teodorescu: „Fata de păstor" (cor mixt);
3. Flondor: „Viorica" (cor bărbătesc).

A urmat un concert, la 8 februarie 1913, cu program pe de-a întregul nou:

1. a). Kiriac: „Domnul Isus Hristos", b), „Trei crai de la răsărit"[100] (cor mixt);

---

[100] Începuse, deci, promovarea creaţiilor culte, numite, impropriu, „colinde creştine", deci a vifleimurilor şi a cântecelor de stea, care vor deveni, în cele din urmă, prin asimilare de către popor, folclor – n.r.

2. Vidu: „Moţul, la drum”, cor bărbătesc, cu solo tenor (G. Sotniţchi);

3. a) Muzicescu: „Stejarul şi cornul”, b). Mandicevschi: „Lăcrimioare” (cor mixt, cu acompaniament de pian: August Karnet);

4. L. Tomoiagă – A. Karnet: a). „Mai am un singur dor”, b). „Doina”, ambele pentru solo tenor (L. Tomoiagă), cu acompaniament de pian;

5. a). Dima: „Între piatra detunată”, b). Teodorescu: „Ţiganca” (cor mixt);

6. Porumbescu: „La malurile Prutului” (vals pentru cor bărbătesc, cu pian).

La 3 martie, la înmormântarea arhimandritului şi priorului Ghedeon G. Balmoş, „generosul sprijinitor al reuniunii noastre şi al tuturor întreprinderilor şi instituţiunilor naţionale şi culturale din Suceava”, corul mixt al Reuniunii a cântat, în biserică, „De-oi adormi curând”, de Murgu.

Prea curând, încă o manifestare funerară: „în 16 aprilie, corul Reuniunii a dat onorurile din urmă mult veneratului profesor Ieronim Muntean. Bătrânul dascăl, cu inima pururi tânără, iubitoare de tot ce e frumos şi ideal, a fost unul dintre cei mai devotaţi membri sprijinitori ai reuniunii noastre şi, cât timp i-a îngăduit-o starea sănătăţii sale, totdeauna a participat cu însufleţire la producţiile ei.

În Dumineca Paştilor (27 aprilie 1913), corul bărbătesc a executat cântările bisericeşti la vecernia mare, în biserica Sf. Gheorghe; s-a cântat „Hrisios a înviat!”, de Porumbescu, Vorobchievici şi de George Mandicevschi.

Ultima producţie din acest an administrativ, de 18 luni şi mai bine, a fost concertul de Sânziene (7 iulie), cu următoarele coruri mixte:

1. a). Vidu: „Grânele vara se coc”, b). Kiriac: „Jalea orfanului”;

2. a). Mendelssohn: „Rămas bun, codrului”, b). Tessarin: „Marinăresca”;

3. L. Domide: „Înşiră-te mărgărite” (legendă pentru cor mixt, cu solo bariton, executată, atunci, întâia oară în Bucovina);

4. Kiriac: „Morarul”;

5. a). Kiriac: „Sfântul Domn Iisus”, b). Teodorescu: „Ţiganca”.

Anul 1912/13 se caracterizează prin numărul redus al producţiilor, compensat şi motivat, însă, prin tendinţa de a înnoi mereu programul.

„Marea întreprindere a tipăririi compoziţiilor inedite ale lui Ciprian Porumbescu”, zice raportul, „nu a putut înainta după dorinţele şi aşteptările noastre, lipsindu-ne sprijinul material al publicului. Totuşi, după ce, acum un an, apăruse fascicolul al 10-lea, acum, de curând a apărut fascicolul al 11-lea, conţinând „Altarul mănăstirii Putna”, pentru cor bărbătesc, cu solişti şi acompaniament de pian”.

III. Războiul şi Unirea (1913-1920)

Am ajuns, astfel, la perioada din preajma şi, apoi, din timpul războiului şi de după război, până la reactivarea Reuniunii, perioadă din care nu mai avem nici rapoarte anuale, nici arhivă, încât informaţia noastră se reduce la însemnări de carnet, amintiri şi material din ziare.

Astfel, o notiţă de carnet ne spune că adunarea generală s-a ţinut la 25 septemvrie 1913. În comitet s-au ales: preşedinte – Dr. Iancu Cuparencu, vicepreşedinte I – Cornel Sorocean, vicepreşedinte II – Nicu Tarasievici, cassier – Emil Săhlean, secretari – Victor Morariu şi Constantin Ieremievici-Dubău, bibliotecari – Emanuil Iliuţ şi P. Rodinciuc, controlor – Nicu Prelici, fără funcţiune – Constantin Procopovici şi Orest Procopovici.

Iată, deci, că Severian Procopovici iarăşi lipsea din comitet, Împăcarea nu fusese deplină.

La 22 octombrie, se încep repetiţiile de cor.

La 1 noiembrie, Reuniunea aranjează o „convenire socială".

La 6 noiembrie, ia parte activă la jubileul de 30 de ani al Societăţii „Şcoala Română", cu un concert şi cu reprezentarea comediei „Leac pentru soacre", de Trocaru.

Iată ce scrie, despre producţia aceasta „Viaţa nouă", din Cernăuţi, în nr. 101, din 6 decemvrie 1913: „Corul Reuniunii „Ciprian Porumbescu", condus de neobositul A. Karnet, a executat, cu o preciziune uimitoare, cu o vervă artistică ce a stors admiraţia chiar şi a celui mai pretenţios amator de muzică, piesele: „Luceferii", de C.

Cucu; „Sfântul Domn Iisus”, de Gevaert; „S-a dus cucul”, de Kiriac; „Lugojana”, de Vidu; şi „Hora leliţelor”, de Movilă”. În comedia amintită, au jucat domnii I. Boca, N. Tarasievici, O. Procopovici, L. Tomoiagă, doamnele Holca şi Reuţ, şi domnişoara Popovici.

Un concert se mai aranjează, apoi, la 14 decembrie 1913, cu programul:

1. E. Stătescu: „Aidem fraţi!” (cor mixt);
2. E. Mezetti: „Cucul”, cor de dame, cu acompaniament de pian;
3. Brediceanu: „Câtu-i lumea pe sub soare” şi „Mândruţă cu ochi verzi” (coruri mixte, din opereta „La şezătoare”);
4. Mendelssohn: „Andante din Trio nr. 29” (vioară – V. Morariu, violoncel – M. Totoiescu, pian – Karnet);
5. Castaldi-Karnet: „La arme!”, text de Şt. O. Iosif, cântec nou, pe atunci (cor mixt, cu pian);
6. Porumbescu: „Altarul mănăstirii Putna” (cor bărbătesc, cu solişti şi acompaniament de pian, şi această compoziţie abia apărută);
7. a). Bizet: „Marşul regilor magi”; b). Mendelssohn: „Cântecul ciocârliei”.

La 8 martie 1914, corul mixt cântă la „Te Deum”-ul solemn de la biserica Sf. Gheorghe (Mănăstire), în onoarea noului egumen, Inochentie Stefanelli, executând un psalm de Beethoven şi „Liturghia” pentru cor mixt, de Mandicevschi.

La 26 aprilie, corul are bucuria de a cânta la cununia domnişoarei Elena Botezat, apreciată solistă şi pianistă, cu domnul Dimitrie Cojocariu.

De Sânziene, n-a mai putut să aibă loc nici o producţiune, fiindcă intervenise asasinatul de la Serajevo, urmată de sinistra precipitare a evenimentelor.

La 2 septembrie, ruşii ocupă Cernăuţii, guvernul Bucovinei se mută la Vatra Dornei, iar Suceava se umple de pribegi.

La 2 ianuarie 1915, primii cazaci îşi făcură intrarea în Suceava, dar ocupaţia aceasta nu ţine decât 5 săptămâni, căci, la 9 februarie, ne văzurăm, iarăşi, cu husarii unguri.

În cursul anului 1915, corul Reuniunii, aşa redus cum era, prin recrutări şi prin pribegii, a fost ţinut să-şi dea concursul la manifestări patriotice austriece.

La 18 august 1915, de ziua naşterii împăratului Franz Josef, Reuniunea a cooperat la un asemenea concert; s-au cântat, în afară de imnurile de rigoare, şi „Doina”, de Muzicescu, cu finalul:

Verde-i bradul şi stejarul,
N-a fi tot cum vrea duşmanul.
Pune-om umăr doi cu doi
Şi-a mai fi cum vrem şi noi!,

final care nouă, cântăreţilor români, ne spuneau cu totul alta decât auzitorilor cezaro-crăieşti! S-a executat, atunci, şi frumosul cvintet al lui Porumbescu „Noapte de primăvară”. Astfel, Reuniunea înţelegea să se manifeste româneşte şi în acele zile de strâmtoare, de siluire. Erau zilele când se zvonea că, la graniţele austro-ungare, se fac pregătiri militare contra României.

La 3 iunie 1916 începe ofensiva lui Brusilof, ofensivă politică, menită să atragă în război şi România, începe deci şi pe frontul bucovinean.

În noaptea de 17 spre 18 iunie, ruşii intră în Cernăuţi, iar in 21 iunie, în Suceava.

„Veni, în sfârşit, şi vestea cea mare, aşteptată cu atâta înfrigurare: Intrarea României în război. Trei zile în urmă, miercuri, în 17/30 august, marele eveniment fu sărbătorit printr-o manifestaţie pe ruinele Cetăţii, iniţiată de Societatea „Dacia Română”, din Burdujeni. Atunci, întâia oară, s-a aclamat, pe pământul Bucovinei, România

Mare, iar pe bătrânele ziduri, alături de steagul cuceritorilor ruşi, s-a văzut fluturând Tricolorul libertăţii naţionale".

Amintim manifestaţia aceasta, fiindcă, în fruntea grupului de intelectuali din Suceava, care au luat parte, a fost şi Severian Procopovici, care le-a şi vorbit sucevenilor, „crimă" pe care şi-o va ispăşi cu multe luni de închisoare austriacă.

De aici, înainte, zidurile Sucevei vor răsuna de corurile cazacilor, care cântă şi la slujba dumnezeiască, în biserica Mirăuţilor. Dar cântă şi ai noştri, corul „studenţilor" şi cu elemente din corul Reuniunii, la înmormântări, ca bunăoară a mult meritatului prof. Dr. Animpodist Daşchevici, în ziua de 17 noiembrie 1916, sau în Duminica de 3 decembrie 1916, când se execută, la Sfânt, coruri de compozitorul bucovinean, sucevean chiar, Dionisie Para, şi de Muzicescu.

La 6 februarie 1917, se redeschide, sub oblăduire rusească, şi chiar la dorinţa ocupanţilor, liceul de băieţi, bineînţeles numai în româneşte, dar predându-se şi limba rusă.

Dar iată, acum, o însemnare de carnet, a celui ce scrie acestea, pe ziua de 5 aprilie 1917: „Făcând ordine între notele Reuniunii, am găsit, cu bucurie, manuscriptele lui Porumbescu şi chiar opereta „Crai nou", pentru toate instrumentele de orchestră şi pentru voci", regăsire de bun augur.

Era anul revoluţiei ruseşti, sărbătorită şi în Suceava, într-un adevărat delir, la 25 februarie 1917, când tot oraşul era o mare roşie de steaguri şi pancarte.

Dar revoluţia însemna şi începutul dezrobirii fraţilor basarabeni, şi iată că la, 31 octombrie, învăţătorii „moldoveni" din Bălţi au putut să aranjeze un concert, al cărui program, tipărit cu chirilice, îl am în clipele acestea pe masă, program bogat, de 16 numere, cu coruri mixte („Pe-al nostru steag", de Porumbescu; „Hora Dobrogei", de E. Mezetti; „Pescarul" şi „Totdeauna să bem vinul", de Kiriac, „Ce te

legeni, codrule”, de Schelezetti (adică Scheletti-Mezetti), „Doina”, de Teodorescu, „Stăncuţa”, de Muzicescu; „Axion”, de Porumbescu; „Morarul”, de Kiriac); cu „terţet de dame” („Voiajul în China”, de Mezetti) şi duet de dame („Fată de păstor”, melodie populară din Bucovina) şi cu recitări din Alecsandri („Adio, Moldovei”, „Sergentul”, „Pohod na Sibir”), Neniţescu („Ţara mea”), Coşbuc („Cântec”), Speranţia (anecdote).

Finalul acestui concert, cu adevărat reprezentativ – recunoaştem în el opera pribegilor noştri bucovineni, în frunte cu George Tofan, care ne-a şi vizitat în zilele acele – va fi fost impozant: „Marşul”, din opera „Olteanca”, de Dr. G. Otremba şi E. Candala (recte Caudella).

Dar de ce insistăm, aici, asupra programului acestuia? Pentru că, dacă el se datora însufleţirii bucovinene şi chiar sucevene, la rândul său i-a fost îndemn tot unui învăţător, unuia din cei mai vrednici, regretatului V. Fediuc, răpus de gripă, în zorile Unirii, 30 noiembrie 1918, să aranjeze un mare concert în Suceava, la 2 decembrie 1917, zi care nu mai avea semnificaţia de aniversare a împăratului Austriei, căci acesta era mort de un an.

Sala a fost arhiplină de uniforme ruseşti. S-au executat coruri, cu elemente de ale Reuniunii, dar mai ales din „Asociaţia” învăţătorilor, piese pentru vioară: „Balada” lui Porumbescu, „Serenadă”, de Drdla, şi „Berceuse”, de Godard, şi s-au jucat dansuri naţionale.

Încurajat de reuşita concertului, Fediuc aranjează, curând de tot, la 17/30 decembrie 1917, al doilea concert sub firma „Comitetul învăţătoresc al districtului Sucevii”, cu program similar ca al celui anterior:

1. Muzicescu: „Concert religios” (cor mixt, acompaniat la pian);
2. N. Popovici: „Hora Dobrogeană” (cor mixt, cu pian);
3. N. Ganea: „Luceafărul serii”, cor bărbătesc, cu solo bariton (I. Macariciuc);

4. V. Vasilescu: „Corăbiasca” (cor bărbătesc);

5. „Ardeleanca”, joc naţional (domnişoarele Silvia Lucan, Jeni Sachelarie, Virginia Rodinciuc şi Filomela Şandru, şi domnii I. Dan, C. Miclea, V. Fediuc şi Oct. Balintescu);

6. Anecdote (recitări);

7. V. Bellini: „Norma”, trio pentru vioară (V. Morariu), violoncel (M. Totoescu) şi pian (doamna Viola Abageriu, care a acompaniat la toate piesele);

8. Vidu: „Răsunetul Ardealului”, cor mixt, cu solo soprană (domnişoara Jeni Sachelarie, care a avut un adevărat triumf);

9. Kiriac: „Morarul” (cor mixt);

10. Muzicescu: „Cea din urmă noapte a lui Mihai Viteazul”.

În sală, de rândul acesta, noile uniforme poloneze, ale unuia dintre regimentele naţionale, produse ale revoluţiei, după care începutul anului 1918 ne aduse trupe ucrainene, iar un ziar ca „Vestea” anunţă că, în Basarabia, se restabileşte ordinea, de către armata moldovenească, ajutată de trupe ucrainene şi româneşti.

Ziua de 2 februarie ne aduse, apoi, marea surprindere şi bucurie a ocupaţiei româneşti; dar, deocamdată, a fost o iluzie, un vis de scurtă durată, căci, la 8 martie, trupele româneşti părăseau Bucovina, iar în aceeaşi zi, după-amiază, intră în Suceava cea dintâi patrulă austriacă.

Un destin drept a făcut că trupele româneşti, care ocupaseră Suceava, să dea onorurile, în ziua de 29 februarie, sicriului profesorului poet Vasile Bumbac, cântăreţul lui Dragoş Descălecătorul.

Încep, curând, arestările „trădătorilor”: e dus şi Severian Procopovici, iar Reuniunea lui trebuie să-şi dea concursul, în aprilie, la un concert în folosul „Crucii de argint” austriece, care îngrijea de invalizi, orfani şi văduve, şi de familiile celor plecaţi la război.

La 8 iunie, corul Reuniunii îşi dă iar concursul la un concert în folosul invalizilor, iar la 27 şi 28 august, cântă la solemnitatea reîntoarcerii moaştelor Sf. Ioan de la Viena, unde fuseseră duse, în

preajma venirii Ruşilor.

Ca eveniment muzical, mai trebue relevat, aici, un concert al primadonei Viorica Ursuleac, la 16 august 1918. Marea cântăreaţă, care, astăzi, ne cinsteşte neamul la Berlin, era, pe atunci, la opera din Zagreb (Àgram), în Croaţia, iar venirea ei la Suceava era în legătură cu faptul că se afla, aici, chiar în zilele acelea, un regiment croat, ultima garnizoană austro-ungară, pe care a văzut-o Suceava.

Ofiţerii croaţi îi ziceau „Violiţa Ursuelaţ” şi o revendicau pentru neamul lor, încât am fost nevoiţi să-i lămurim.

La 30 august, ei aranjează, apoi, un concert al lor, la care au luat parte activă şi elemente din reuniunea noastră, concurs dat cu drag, întrucât noi, românii, vedeam în aceşti croaţi pe tovarăşii de luptă ai fraţilor noştri ardeleni împotriva opresiunii maghiare.

Într-adevăr, şi la concertul acesta, ei au înţeles să se manifeste naţional: sala, împodobită aproape numai cu tricolorul lor, iar programul concertului, compus din coruri naţionale croate.

La 2 noiembrie, garnizoana aceasta croată, ofiţeri şi soldaţi, proclamă revoluţia şi rup rozetele de la chipie, înlocuindu-le cu tricolorul lor.

În sfârşit, în dimineaţa zilei de 6 Noiembrie 1918, intrau în Suceava grănicerii maiorului Anton Ionescu, aducând solia mântuitoare: „Graniţă între români, de astăzi, înainte, nu trebuie să fie!”.

Iar acum, a fost tot reuniunea noastră, care a făcut din Dumineca de 11/24 noiembrie 1918, în preajma zilei proclamării Unirii, la Cernăuţi (15/28 Noiembrie) „o zi de sărbătoare la Suceava”: liturghie în sobor, în sobor, la Sfânt, cu doxologie pentru Regele Ferdinand şi Regina Maria. „Au fost clipe înălţătoare”, scrie Glasul Bucovinei”, care, atunci, era într-adevăr al întregii Bucovine (în nr. 19) „când sub străvechile bolţi ale bisericii lui Bogdan şi a lui Ştefăniţă Vodă s-au pomenit, întâia oară, numele acelora care de mult sunt Suveranii inimilor româneşti din Bucovina.

Corul mixt al Reuniunii „Ciprian Porumbescu” intonează, cu mândră însufleţire, „Trăiască Regele!”; atunci, în mulţi ochi, am văzut lacrimi de fericire”.

Seara, a fost concert festiv „Ciprian Porumbescu”, sărbătorind „intrarea glorioasei armate române liberatoare”. Rândurile dinainte ale sălii arhipline erau ocupate de corpul ofiţeresc, care apăruse complet, în frunte cu colonelul Gheorghe Liciu.

Serbarea a deschis-o prof. Victor Morariu, cu un discurs, în care, plecând de la soarta tragică a românismului în războiul mondial, a reamintit fazele de durere, dar şi cele de înălţare şi mândrie ale războiului; a evocat umbrele acelor luptători bucovineni, care au murit fără să fi văzut cu ochii visul neamului împlinit. A insistat, îndeosebi, asupra lui Ciprian Porumbescu, compozitorul imnurilor „Pe-al nostru steag” şi „Tricolorul”, „martirul de la 1875 al cauzei ce triumfă astăzi”.

A urmat „Imnul Regal”, în cor mixt, apoi, la fel, nr. 3, cu „La arme!”, de Castaldi-Karnet, şi .„Dorul meu”, de Ion Mureşanu. Nr. 4 din program a fost măreaţa compoziţie a lui Porumbescu, „Altarul mănăstirii Putna”, cor bărbătesc cu solişti (tenor Grigore Sotniţchi, bas O. Baltinescu) şi acompaniament la pian (domnişoara V. Rodinciuc). N-a putut să lipsească, îndeosebi ca revelaţie pentru fraţii ce ne veniseră ca oaspeţi scumpi, duioasa „Baladă” a lui Porumbescu (vioară Victor Morariu, pian domnişoara Natalia Piţul).

Corul mixt intonează „Hora Severinului”, de Dima, şi „Lugojana” lui Vidu. Urmează marşul pentru cor bărbătesc „Treceţi regimente”, de I. Petrescu, şi celălalt „La arme!”, de Eminescu-Méhul (cor mixt).

Elevul Erast Tarangul (clasa a VIII-a) recită oda patriotică „Învierea”, de Radu Cosmin.

Serbarea s-a încheiat cu un tablou vivant, aranjat de prof. Em. Sahlean: România (domnişoara Silvia Lucan) dezrobind Bucovina (domnişoara Eugenia Sbiera), Basarabia (domnişoara Octavia Lupu) şi Transilvania (domnişoara Maria Tarangul).

Dirigentul corului a fost domnu1 Ion Macariciuc, teolog absolvent.

A urmat dans, cu muzica fanfarei Regimentului 16 Infanterie Fălticeni, fanfară care fusese „expulzată” la 1909!

La 2 decembrie, corul Reuniunii are durerea de a-i da onorurile cele din urmă lui Vasile Fediuc.

A urmat, la 8 decembrie, serbarea oficială a Unirii în Suceava, cu Tedeum, la care, iarăşi, a cântat corul „Ciprian Porumbescu”.

A treia zi de Crăciun (27 decembrie vechi, 9 ianuarie nou) s-a săvârşit, tot la Sfânt, pomenirea lui Ştefan cel Mare, cu parastas în sobor, cântând, fireşte, tot corul bisericesc al Reuniunii.

Seara, iarăşi concert festiv, cu concursul corului Reuniunii, sub conducerea domnuui I. Macariciuc, programul fiind:

1. Kiriac: „Domnul Isus Hristos” şi „Morarul” (cor mixt);
2. E. Caudella: „Ochi albaştri”; Scheletti: „Ce te legeni codrule”; şi Porumbescu: „Cât îi ţara românească” (domnişoara Jeni Sachelarie, acompaniată la pian de domnişoara V. Rodinciuc);
3. a). Beriot: „Concert nr. 9”; b). Silvestri: „Serenade d’autrefois”, vioară (Victor Morariu) şi pian (domnişoara Hortensia Donisă):
4. a). Händel: „Cât de dulce şi plăcut”; b). Schubert: „Solie de amor” (bariton solo: domnul locotenent Nicolae Arghir, acompaniat la pian de doamna Lena Iacubovici de Boldişor);
5. Porumbescu: „Noapte de primăvară”, cvintet (soprană: domnişoara Porfira Ieşan, tenor: Grigore Sotniţchi, bas: I. Berhang, vioară Victor Morariu, pian domnişoara Duduţa Tarnavschi);
6. a). Brediceanu: „Cât îi lumea pe sub soare”; b). J. Movilă: „Hora fetiţelor” (cor mixt).

De aici, înainte, nu mai întâlnim, în cursul anului 1919, nici o manifestare a Reuniunii.

Ca evenimente muzicale româneşti sunt de înregistrat, în Suceava:

1. concertul violonistului Vasile Filip, la 11 martie;
2. în iulie, chiar trei concerte: al seminariştilor din Chişinău, al şcolii pregătitoare din Litenii moldoveneşti, şi al studenţilor de la Facultatea de Medicină din Bucureşti;
3. la 6 august, concert al Societăţii „Nicu Gane" din Fălticeni, cu concursul violonistului Aurel Mihăilescu, elev al maestrului Enescu;
4. la 17 august, concert al regretatului tenor Şt. Ionescu-Milano, care ne vizitase şi înainte de război şi care, apoi, va deveni bucovinean şi chiar sucevean şi, împreună cu soţia sa, doana Lucreţia Ionescu, protagonişti ai „trupei" de operetă a Reuniunii.

Am amintit toată seria aceasta de concerte, fiindcă şi acum, ca şi altădată, ele au compensat absenţa Reuniunii noastre, care, dacă se manifestase pentru a sărbători Unirea, o făcuse, totuşi, aşa-zicând, neoficial, neavând existenţă legală, nefiind încă reconstituită.

IV. De la reconstituire (1920), până la 1925. „Crai nou” şi „Baba Hârca”

Abia la 11 octombrie 1920[101] s-a putut întruni, în sfârşit, adunarea generală ordinară, în localităţile liceului de fete, cu 36 membri prezenţi. Severian Procopovici, urmat de domnul Victor Morariu, au recapitulat istoria Societăţii, în cele două perioade, de la 1903-1908 şi, de acolo, înainte. Se înregistrează, apoi, pierderile materiale, îndurate de Reuniune, în cursul războiului, arhiva, procesele verbale şi o parte din mobilier, pe când biblioteca a fost salvată, în partea cea mai mare. S-au păstrat şi instrumentele muzicale, donate de regretatul Goian.

A urmat, prin aclamaţiune, alegerea comitetului, care, în şedinţa sa de la 7 octombrie, s-a constituit astfel: preşedinte – Severian Procopovici, vicepreşedinte I – Ioachim Ciuntuleac; vicepreşedinte II – Constantin Procopovici, casier – I. Hostiuc, secretar de externe – Victor Morariu, secretar de interne – Ilarie Berezniţchi, bibliotecar I – Grigore Sotniţchi, bibliotecar II – Pentelei Borosan, controlor – Eugen Palie, econom – Procopie Rodinciuc, membri fără funcţie – Orest Procopovici şi Chrisfi Saco. În comisia revizuitoare: Dr. Dragoş Bumbac, Pantelimon Nimigean şi Dim. Olinic.

Raportul din „Glasul Bucovinei”, de la 14 octombrie, constată că adunarea aceasta s-a ţinut într-o atmosferă de caldă însufleţire. A fost prima, după 7 ani (ultima, înainte de război, fusese la 25

[101] De aici, înainte, expunerea noastră se întemeiază, în prima linie, pe procesele verbale.

septembrie 1913). „A triumfat, de astă dată, deviza Reuniunii, „Pe-al nostru steag e scris unire”, căci s-a făcut împăcarea între întemeietorul ei, prof. Severian Procopovici, şi cei ce au venit, după el, la cârma Reuniunii”. Am văzut că împăcarea de la 1912 nu fusese definitivă.

Între deciziunile mai importante ale noului comitet, au fost: admiterea elevilor de liceu în cor, bineînţeles a elementelor selecte; executarea, cel puţin o dată pe lună, a unei liturghii, şi înfiinţarea şcolii de muzică, prevăzută în noile statute.

Prima producţiune a fost, apoi, un concert, la 3 decembrie 1920, „splendidă inaugurare a unei ere noi”, zice „Glasul Bucovinei”, în nr. 584, din 10 decembrie): „Iată, deci, că avem, în Suceava, un cor puternic, bine disciplinat de mâna viguroasă şi abilă a maestrului Karnet. Voci frumoase, din belşug: vocile vechilor membri ai Reuniunii şi alte voci, tinere, pline de frăgezimea vârstei visurilor.

Soliste şi solişti aleşi: sopranul fin, discret al doamnei Eugenia Bacinschi (în „Ce te legeni, codrule”, de Scheletti, şi în „Ştii tu, bade”, de Brediceanu) şi sopranul plin, cald şi limpede al domnişoarei Porfira Ieşan (în romanţele „Si vous l’aviez compris”, de Denza, şi „Parfum de tei”, de Em. Drosino); apreciatul tenor, de un timbru întunecat, al părintelui Grigore Sotniţchi (în „Marinăreasca”, de Vessarin), şi tenorul, şovăitor încă, dar totuşi simpatic, al domnului Grigore Ruptaş (în veşnic frumoasa doină, din „Iarna” lui Porumbescu).

Programa, atât de variată şi bogată, i-a dat prilej corului să-şi arate, pe rând fineţa nuanţării (în „Păstoriţa”, de Gevaert, şi în „S-a dus cucul”, de Kiriac), forţa şi verva (în marşul „Fiii României”, de Muzicescu, şi în marşul „Haideţi, haideţi!”, din „Crai nou”, amândouă bisate), avântul vesel şi zglobiu (în hora „Cât îi ţara românească”, de Porumbescu).

Sala, plină, aplauzele, frenetice. La sfârşit, preşedintele Severin Procopovici a adresat câteva cuvinte publicului, evocând memoria lui Ciprian Porumbescu, vorbind despre reactivarea Reuniunii şi terminând cu aclamaţiuni la adresa Regelui şi Reginei, după care s-a

intonai „Imnul Regal”.

A urmat o „convenire socială”.

Comitetul a şi intrat în corespondentă cu doamna Mărioara Raţiu, pentru reprezentarea operetei „Crai nou”, dar chiar primul răspuns a fost o decepţie: odată cu felicitările pentru reactivarea Reuniunii, doamna Raţiu ne înştiinţează că opereta s-a pierdut, fiind distrusă în timpul războiului, odată cu arhiva Şcolii Centrale din Braşov.

Răspuns negativ a venit şi de la „Armonia”; în schimb, părintele Grigore Sotniţchi a găsit-o la domnul învăţător Ioan Bolocan-Vicoveanu, care s-a arătat dispus să dea la copiat, pentru Reuniune, corurile, solo-urile şi partitura de pian. Să nu uităm că „ştimele” s-au fost găsit, la Reuniune, încă la 1917.

Până să se pună în studiu opereta, secţia teatrală, adică cei doi „membri fără funcţiune”, Christi Saco şi Orest Procopovici, pregătesc o reprezentare mai modernă, cu „Ariciul şi Sobolul”, fabulă într-un act, de Victor Eftimiu, şi „Nevasta lui Cerceluş”, comedie de Petre Locusteanu, care s-au reprezentat, cu frumos succes, la 21 aprilie.

„Fabula” lui Eftimiu a fost debutul dramatic al domnişoarei Porfira Ieşan, tot atât de promiţător ca şi debuturile anterioare de cântăreaţă.

Cele două roluri bărbăteşti le-au înfăţişat înşişi domnii Orest Procopovici şi Christi Saco.

În „Nevasta lui Cerceluş”, a reapărut doamna Glicheria Sotniţchi, cunoscută publicului, încă dinainte de război, încadrată de domnii Saco, T. Macariciuc, P. Rodinciuc şi P. Borosan.

Dar seara aceasta ne-a mai adus un debut de mare succes: acel al altistei Octavia Lupu[102], în „Mama lui Ştefan cel Mare”, de Dima. Pe Ştefan l-a cântat, demn întru toate de aşa „mamă”, apreciatul bas I. Berhang.

---

[102] E doamna Octavia Lupu-Morariu, care va ajunge, apoi, laureată a Concursului Internaţional de Canto, de la Viena, din 1932.

Grandios şi precis şi corul, care a mai executat, cu strălucită bravură, „Cântec de primăvară", al lui Porumbescu, şi marşul „Spre Alba Iulia", de I. Chirescu, foarte aplaudate.

În urma invitării, din partea domnului primar George Popadiuc, Reuniunea a plecat, la 9 iunie, la Rădăuţi, cu aceleaşi două piese, dar şi cu un concert, cu următorul program:

1. Porumbescu: „Cât îi ţara românească" (cor mixt);
2. Dima: „Mama lui Ştefan cel Mare" (aici, însă, cu domnişoara Eliza Manug şi domnul E. Palie, ca solişti);
3. a). Dima: „În zădar alerg pământul"; şi b). Porumbescu: „Marşul cântăreţilor (cor bărbătesc);
4. Kiriak: „S-a dus cucul" (cor mixt).

„Culmea concertului", zice „Glasul Bucovinei" din 28 iunie, „a fost balada lui Dima, „Mama lui Ştefan cel Marc". Persoane competente asigură că, în executarea acestei dificile şi complicate partituri, corul reuniunii sucevene n-a fost mai prejos de corul „Armoniei".

Dacă corespondentul nu insistă asupra celor doi solişti, e fiindcă amândoi se aflau într-o situaţie ingrată, domnişoara Manug, nefiind altistă, ci mezzo-soprană, iar domnul Palie nefiind bas, ci tenor!

Raportul continuă: „În piesele de teatru „Ariciul şi sobolul" şi „Nevasta lui Cerceluş", diletanţii Reuniunii, doamna G. Sotniţchi, domnişoara Porfira Ieşan şi domnii P. Borosan, P. Rodinciuc şi T. Macariciuc, îndeosebi însă domnii Or. Procopovici şi Chr. Saco, au jucat cu vervă de adevăraţi artişti".

Pentru Sânzienele anului 1921, domnu1 Barbu Grigoroviţa, pe atunci prefect al judeţului Sucevei, proiectase o mare serbare, de o jumătate de zi, având să se desfăşoare şi la Cetate, care, seara, urma să fie iluminată, proiect zădărnicit de o ploaie torenţială, încât, în cele

din urmă, serbarea s-a redus la concertul şi reprezentaţia de teatru, aranjate de reuniunea noastră.

S-au cântat: „Cadril”, de Porumbescu, şi „Andaluza”, de Vidu (cocuri bărbăteşti); „Tu te duci”, de Dimitrie Voevidca (cor mixt); „Un răsunet de la Crişana”, de Vidu (cor mixt), şi două coruri din „Crai nou”, care era în pregătire.

Dar concertul i-a oferit publicului şi o surpriză, în afară de program, „două romanţe, cântate de domnişoara Porfira Ieşan, apreciată soprană, de un timbru dulce, foarte simpatic” („Glasul Bucovinei”, nr. 754, din 22 iulie 1921).

A urmat reprezentarea comediei, în două acte, a lui Alecsandri, „Doi morţi vii”.

„E un merit deosebit al secţiei teatrale a Reuniunii „Ciprian Porumbescu”, zice „Glasul Bucovinei” (nr. 754), „că a ţinut să scoată, din nou, la lumina zilei, piesa aceasta plină de haz şi de viaţă.

Plin de viaţă a fost şi jocul talentaţilor noştri diletanţi. Rolurile principale, Ghiftui, Egor şi Ferchezanca, au fost susţinute de domnii Orest Procopovici, Procopie Rodinciuc şi de domnişoara Finuţa Oscobeniuc.

Domnul Procopovici, în rolul atât de complicat, de variat în nuanţe de comic şi tragic, al boierului blazat Ghiftui, ne-a dat o adevărată creaţiune, reuşind să atingă, pe alocuri, înălţimi tragice.

Domnul Procopie Rodinciuc l-a înfăţişat foarte bine pe lipovanul Egor, cu umorul său flegmatic, cu furia şi disperarea sa, iar domnişoara Oscobeniuc, în rolul veselei văduve Ferchezanca, a realizat la perfecţiune tipul subretei, dând dovadă de talent real dramatic, adevărat temperament de scenă.

Nu mai puţin au plăcut, însă, în rolurile secundare: umorul domnului Christi Saco, în berbantul Agachi Flutur; patosul ridicol al poetului Acrostihescu-Odobaşa (domnu1 P. Borosan), îngâmfarea comică a posesorului Talpă Lată (Gheorghe Ruptaş) şi sfiala duioasă a orfanei Tinca (domnişoara F. Teutul)”.

În vacanţă, Reuniunea întreprinde, din iniţiativa membrului său fondator şi generos sprijinitor, regretatul Dr. Teofil Lupu[103], directorul Spitalului din Suceava, o excursiune la munte, un mic turneu, la Câmpulung şi la Vatra Dornei, la 7 şi 9 August, cu concert şi teatru.

Programul concertului a fost acelaşi ca la Rădăuţi, deci având, iar, ca punct culminant „Mama lui Ştefan cel Mare”, tot cu soliştii Octavia Lupu şi I. Berhang. S-a jucat aici şi comedia „Doi morţi vii”, cu aceeaşi distribuţie ca la Suceava şi la Rădăuţi, afară de un singur rol, despre care iată ce scria „Glasul Bucovinei” (nr. 779, din 23 August):

„Rămâne să vorbim numai de noua achiziţie a ansamblului, pentru rolul orfanei Tiţa, domnişoara Porfira Ieşan, care a fost o vrednică parteneră a domnişoarei Oscobeniuc, prin jocul său atât de natural şi sigur, plin de căldură şi gingăşie. Meritul domnişoarei Ieşan e cu atât mai mare, cu cât domnia sa a primit rolul numai cu două zile înaintea reprezentării, în urma indispoziţiunii domnişoarei Teutul. Domnişoara Ieşan a mai încântat publicul şi ca soprană, cântând, în piesă, trei arii diverse”.

La Vatra Dornei, a asistat şi ministrul Vintilă Brătianu, cu doi fii ai săi, stând până la sfârşitul producţiunii.

La 5 noiembrie 1921, s-a ţinut, apoi, adunarea generală, în care raportul preşedintelui, enumerând realizările anului, constată că toate i-au adus societăţii venit material satisfăcător şi i-au ridicat moralul şi prestigiul. Bine se prezenta, deci, şi raportul casei, 11.510,90 lei venit, spese 9.008,90 lei, rămânând, deci, 2.502 lei disponibili, la care se mai adaogă 2.650 lei fond neatacabil. S-a ales, apoi, noul comitet, care s-a constituit astfel: preşedinte – Severian Procopovici, vicepreşedinte I – Constantin Procopovici, vicepreşedinte II – Grigore

[103] Născut, în 06.06.1869, la Tărăşeni, mort, în 07.07.1935, la Suceava. Susţinătorul tuturor gazetelor bucovinene care au apărut, iniţial, la Suceava („Junimea Literară”, în 1904, „Făt-Frumos”, în 1926) şi ctitorul Băncii Sucevene, medicul sucevean Teofil Lupu a reluat, în 1910, „Revista Politică”, întemeiată, în 1885, de medicul Matei Lupu, activitatea lui publicistică desfăşurându-se, mai ales cu subiecte care vizau cultura, într-o arie mult mai largă. În 1935, a publicat broşura „Soluţii la câteva probleme bucovinene”.

Sotniţchi, secretar de externe – Victor Morariu, secretar de interne – Ilarie Berezniţchi, bibliotecar I – Pentelei Borosan, bibliotecar II – Dimitrie Voevidca, casier – E. Palie, controlor – Gheorghe Ruptaş, econom – Sidor Mitre, membri pentru secţia teatrală – aşa zice, acum, procesul verbal – Procopie Rodinciuc şi Christi Saco.

Urmează anul de glorie 1922, anul operetei „Crai nou”.

N-am putea să caracterizăm mai bine atmosfera de entuziasm a celor trei reprezentaţii, decât reproducând, în întregime. cronica apărută, în nr. 690 din 6 aprilie al ziarului „Glasul Bucovinei”:

Zile de sărbătoare la Suceava.
Jubileul operetei „Crai nou”

„Duminică, 19, luni, 20 şi marţi, 21 martie 1922, au fost adevărate zile de sărbătoare ale Sucevei româneşti, zile de triumf ale culturii naţionale. A fost triumful harnicei Reuniuni „Ciprian Porumbescu”, care s-a ridicat la o prestaţiune artistică cum n-a realizat-o încă Suceava românească.

Senina, vecinic tânăra operetă a neuitatului Ciprian Porumbescu s-a înfăţişat publicului în condiţiuni care au întrecut orice aşteptare: orchestraţie bogată, executând cu preciziune nuanţele cele mai fine; soliste încântătoare, solişti vrednici de partenerele lor; cor puternic, bine disciplinat şi plin de viaţă; înscenare plină de poezie.

A fost o vrednică reprezentaţie jubilară, împlinindu-se 40 de ani de când „Crai nou” a văzut lumina rampei, la Braşov, în 28 februarie şi 26 martie 1882, sub conducerea compozitorului însuşi, căruia publicul braşovean i-a făcut ovaţii delirante.

Şi acum, la Suceava, opereta s-a reprezentat într-o atmosferă de nobil şi sincer entuziasm, iar ovaţiile mergeau mai ales la adresa celor doi maeştri, ale căror nume garantau, din capul locului, înfăptuirea minunii: domnul inspector general Dr. Grigorie de Pantazi, condu-

cătorul artistic al montării şi înscenării, şi domnu1 August Karnet, ca dirigent muzical.

Solistele au fost domnişoara Porfira Ieşan şi domnişoara Eliza Manug (Anica).

Domnişoara Ieşan, cunoscută publicului, de doi ani, încoace, ca apreciată soprană şi ca remarcabil talent dramatic, a pus mult temperament şi inteligenţă în rolul complex al Dochiţei, rol în care duioşia alternează cu veselie, haz, umor, cochetărie nevinovată, vervă ironică, dar şi cu grijă, frică, spaimă. Această gamă de nuanţe a fost redată într-un joc mimic de toată fineţa, culminând în duetul-vals cu Ispravnicul, scenă jucată, dansată cu verva umoristică a unei veritabile subrete. Jocul acesta, unit cu înfăţişarea drăgălaşă şi cu farmecul vocii de soprană, limpede, caldă, mlădioasă, ne-a dat o Dochiţă ideală.

Anica domnişoarei Manug ne-a captivat, înainte de toate, prin exteriorul ei de dulce şi frumoasă „copiliţă de la munte”. Ne-a emoţionat în scena trezirii din leşin, unde e îngrozită încă de viziunea duşmanilor care o urmăresc, ca şi în duetul de fericire, unde ochii ei de mură se pierd în ai lui Leonaş; a fost de o graţie răpitoare în hora „Copiliţa de la munte”. Mezzo-sopranul domniei sale e dulce, plin, puternic, emisiunea vocii foarte justă, denotând o frumoasă şcoală”.

Dintre rolurile bărbăteşti, s-au impus, cu deosebire, Moş Corbu al domnului I. Berhang şi Ispravnicul domnului, P. Rodinciuc.

Domnul Berhang, care, deşi nu e român, e un veteran al teatrului românesc din Bucovina – nu e mic numărul rolurilor jucate de domnia sa – ne-a dat un Moş Corbu nespus de simpatic, prin umorul său plin de viaţă, prin duioşia doinelor, cântate cu vocea-i plină şi puternică, de bas, şi prin cheful neaoş românesc, cu care juca şi chiuia, în scena unde bea cu jandarmii.

Figura comică a Ispravnicului a întrupat-o, cu mult haz, domnul Procopie Rodinciuc, cunoscut ca talent comic din alte piese, îndeosebi din rolul lipovanului Egor, din „Doi morţi vii”.

Foarte simpatic, ca joc, ca înfăţişare şi ca voce (tenor) a fost

domnul Nicolae Ştefanschi, în rolul tânărului Leonaş, iar domnul Teofil Macariciuc (Bujor) a fost un impozant căpitan de jandarmi.

Dacă soliştii s-au achitat, în mod atât de splendid, de rolurile lor, să nu uităm că au fost povăţuiţi nu numai de îndemnurile frumoaselor lor talente, ci şi de indicaţiile maestrului Pantazi, cel care a dat suflet, din sufletul său bogat, realizând frumoasa viziune a ansamblului, aşa cum o concepuse imaginaţia sa fecundă.

Opera lui Pantazi, operă de o săptămâna numai, se vădea îndeosebi în viaţa de care era animat corul. Corul acesta, compus, în partea cea mai mare, din elevi şi eleve de liceu, trăia în fiecare clipă, se mişca, se agita, se mlădia, se alcătuia în grupe încântătoare şi executa figuri de o estetică ireproşabilă – era corul coregrafului Pantazi.

La această frumuseţe a mişcărilor, se adăoga splendoarea costumelor naţionale şi frumuseţea montării – în mare parte, şi meritul regizorului, domnul Christi Saco – cu Crai nou lucind aievea pe cer, cu casa Dochiţei şi „Crâşma lui Moş Precup" – încât, dacă opereta a fost un deliciu al auzului, a fost şi o desfătare a ochilor.

Orchestra, care a cucerit auditoriul de la primele acorduri ale uverturii, era compusă din 14 persoane, între care, partea cea mai mare, diletanţii cei mai aleşi ai Sucevei, domnii: A. Bendas, C. Botezat, M. Derer, M. Feller, Dr. O. Ferlievici, Dr. J. Halpern,. Arnold Hasenöhrl, A. Migdal, V. Morariu, Const. Procopovici, Mih. Totoiescu, D. Voevidca, câţiva elevi de liceu, iar din Cernăuţi, domnii Const. Lupu (corn) şi Salter (trompetă).

Corul şi orchestra au urmat, cu preciziune, baghetei dirijorului Karnet, a cărui muncă, de aproape jumătate de an, a fost încoronată de succes desăvârşit.

Ca şi la 1882, la Braşov, aşa şi acum, la Suceava, au fost trei reprezentaţii, una după alta, căci matineul de duminică, în 19, deşi fusese anunţat ca o „repetiţie generală", de fapt a avut tot farmecul şi tot fastul unei reprezentări.

Dar adevărata festivitate a fost în seara de luni, 20 martie, când

sala era plină de publicul cel mai distins şi când, după Actul I, publicul i-a aclamat frenetic pe domnii Pantazi şi Karnet, iar preşedintele Reuniunii, domnul Severian Procopovici, le-a mulţumit tuturor celor ce şi-au dat concursul şi, îndeosebi, domnului Pantazi.

În răspunsul său, acesta a arătat că aceea ce l-a făcut să vină la Suceava, ca să conducă înscenarea operei „Crai nou” a fost cultul şi admiraţiunea pentru muzica acestei operete, a cărei reprezentaţie a condus-o, acum 20 de ani şi mai bine, la Cernăuţi, şi pe care, şi acum, o găseşte tot atât de frumoasă, limpede, cristalină ca un pârâuaş de munte. Domnul Pantazi a terminat evocând memoria lui Ciprian Porumbescu şi invitând asistenţa să-i aducă omagiul cuvenit, sculându-se de pe scaune, ceea ce s-a şi făcut.

Tot atunci, domnişoarele Ieşan şi Manug au primit, din partea Reuniunii, câte un coşuleţ cu flori, în oale, drept recunoştinţă şi amintire pentru frumoasele lor prestaţiuni.

La reprezentaţia de luni, multă lume a fost rămas pe dinafară, ne mai aflând bilete; a trebuit, deci, să mai urmeze un matineu, marţi, în 21. Iarăşi, sala plină, iar reuşita şi entuziasmul, încă mai mare decât în cele două seri anterioare.

A urmat, apoi, la orele 9, o veselă „convenire”, la Hotel „Central”, un fel de „picnic”, la care „artiştii” au fost oaspeţii damelor din societatea românească.

I s-au adus, iar, omagii domnului Pantazi, prin rostirile domnului Victor Morariu, care a scos în evidenţă strălucita carieră şi personalitate artistică a maestrului şi deosebita onoare ce a făcut-o Reuniunii, prin cooperarea sa.

A fost salutat, ca oaspe drag, şi domnul prof. Constantin Şandru, care i-a făcut Reuniunii preţioase servicii, la reprezentare, având şi intenţiunea de a reprezenta opereta la Cernăuţi, cu Societatea „Tudor Flondor” şi cu concursul reuniunii sucevene…

Citesc, din nou, cele scrise şi caut să-mi dau seamă dacă entuziasmul nu m-a făcut să exagerez în bine. Şi răspunsul e: nu!

Nu-mi e frică să fiu dezavuat din vreo parte sau alta, îndeosebi fiindcă aprecierile de mai sus sunt culese, în partea cea mai mare, chiar din acest public, pe care l-am văzut atât de entuziasmat şi care aşteaptă cu dor, cu nerăbdare, reprezentarea a patra şi a cincia, care vor urma".

Aşa încheie raportul „Glasului".

Dar se mai impune, aici, îndeosebi pentru ilustrarea generoasei spontaneităţi a gesturilor artistului Pantazi, să povestim cum anume a ajuns chiar el să-i facă Reuniunii acest nepreţuit şi neuitat serviciu.

Era în seara de 16 ianuarie. Repetam Actul I din operetă, în sala „Dom Polski", toţi şi toate în mantale, căci era frig şi sala neîncălzită.

Deodată, ne pomenim cu Pantazi, ca privitor.

Ai noştri stăteau pe scenă nemişcaţi, cu mâinile în buzunare, şi cântau „Haideţi, haideţi pe plaiul înverzit!".

La un moment dat, Pantazi sare pe scenă şi se răsteşte: „Apoi, asta-i „haideţi!"? Şi, nici una, nici două, o apucă de mână pe cutare duduie şi porneşte cu ea, mână în mână, roată, împrejurul scenei, arătându-le celorlalţi să facă la fel. După câteva minute de asemenea evoluţie a corului întreg, jur-împrejur, se opreşte şi conchide: „Asta-i „haideţi"!". Şi atunci ni s-a şi oferit, aşa, fără de veste, să ne facă „regia"; ba, a doua zi, l-am căutat pe domnul Inspector General al Artelor la Mănăstire, unde stătea ca oaspe, de i-am înaintat o cerere a Reuniunii, pentru o subvenţie, pe care ne-a şi scos-o, în sumă de 2.000 lei.

Ne-a venit, apoi, abia în ziua de 15 martie şi a stat lipcă de noi şi, în mai puţin o săptămână, a înfăptuit „minunea"!

„Crai nou" s-a mai reprezentat, apoi, a patra oară, la 6 mai, cu aceeaşi distribuţie.

Dar, înainte de aceasta, corul Reuniunii şi-a dat concursul, în duminica de 23 aprilie, la serbarea inaugurării Societăţii „Ateneul Român" din localitate, înfiinţat din iniţiativa regretatului luptător naţionalist G. G. Burghele, de la Dorohoi.

S-a executat iar balada „Mama lui Ştefan cel Mare", unde altista

Octavia Lupu a avut acelaşi mare succes, înfiorând cu vocea-i de un puternic dramatism. A mai cooperat, cu frumos succes, domnişoara Margareta Burduhos, cu „Doi ochi”, de Caudella, „La Espagnole”, de Chiara, şi cu aria populară „Scumpă, dragă lelişoară”, acompaniată de regretata pianistă, domnişoara Maria Procopovici, fiica preşedintelui Reuniunii. Concertul s-a încheiat cu marşul „Spre Alba Iulia!”, de Chirescu.

A urmat, apoi, concertul din ajunul Sânzienelor (6 iulie), cu „programă selectă de noutăţi”, care „denotă că Reuniunea îşi dă seama că e datoare să se menţină la nivelul superior, pe care l-a atins cu reprezentările operetei „Craiu nou”.

Iată programul:

1. a). Mendelssohn: „Ciocârlia”; b). E. Mandicevschi: „Marşul lui Dragoş” (cor mixt);

2. a). C. Bohm: „Peste un an”; b). Aug. D’Albert: „Fetiţa şi fluturele”; c). „Arii româneşti” (toate cântate, solo, de domnişoara E. Manug);

3. Mendelssohn: „Trio în Re-minor” (vioară – V. Morariu, violoncel – M. Totoiescu, pian – A. Karnet);

4. a). G. Meyerbeer: „Cavatina pajului”, din opera „Hughenoţii”; b). Ch. Gounod: „Aria lui Siebel” din „Faust”; c). A. de Quelle: „Liliacul alb”, vals (domnişoara Porfîra Ieşan);

5. G. Bizet: „Corul ţigarierelor” din opera „Carmen” (cor mixt, cu mezzo-soprană solo: Carmen – domnişoara Manug);

6. Porumbescu: „Cisla”, cvartet (domnii Ştefanschi, Ruptaş, Rodinciuc şi T. Macariciuc).

Raportul din „Glasul Bucovinei” remarcă preciziunea şi sonoritatea corului, apoi continuă:

„Pe Carmen însăşi ne-a înfăţişat-o şi a cântat-o domnişoara E. Manug.

Am scris „a înfăţişat-o”, pentru că însuşi tipul de frumuseţe brună, oacheşă, o predestina pentru rolul acesta, iar mezzo-sopranul domniei sale plin, viguros, dramatic a redat toată pasiunea ce clocoteşte în pieptul neînfrânatei ţigănci spaniole. Dar pe solista noastră, publicul a putut s-o admire şi ca fină interpretă de „lied”-uri.

Aplauze calde şi prelungite a secerat şi cealaltă solistă, domnişoara Porfira Ieşan, soprană lejeră, cu timbru cald şi dulce şi cu dicţiune superioară. În dificila cavatină din „Hughenoţii”, s-a revelat viitoarea cântăreaţă de coloratură, iar în aria lui Siebel, din „Faust”, şi în „Liliacul alb”, de A. Quelle, a fost de o frăgezime răpitoare”.

A doua zi, de Sânziene (7 iulie), a cântat, la liturghia solemnă de la Sfânt, corul bisericesc al Reuniunii, condus de domnul Pentelei Borosan.

La 15 octombrie, s-a sărbătorit, şi în Suceava, ca în tot cuprinsul ţării, marele eveniment al încoronării de la Alba-Iulia, printr-un Te Deum la Sfânt, unde, fireşte, a cântat acelaşi cor bisericesc al Reuniunii.

Ziua a doua a fost a serbărilor şcolare; a treia zi, marţi, în 17 octombrie, a fost un festival, aranjat de Reuniune în frumoasa sală a Primăriei, cu concursul fanfarei regimentului 113, staţionat, pe atunci, în Suceava.

Serbarea s-a început printr-un discurs al domnului Victor Morariu.

Măreţ a fost, apoi, „Imnul Regal”, intonat de corul mixt şi de muzica militară, care a continuat cu valsul „Valurile Dunării”, cu „Dans spaniol”, de Moszkowski, încheind cu potpuriul din „Crai nou”, preafrumoasă surpriză şi omagiu pentru porumbescienii noştri. Sfârşitul a fost marşul „Spre Alba Iulia”, cântat de cor.

La 25 noiembrie 1922, s-a ţinut, apoi, adunarea generală. Raportul preşedintelui insistă asupra anului de glorie, care a încoronat activitatea Reuniunii. Şi raportul casei prezenta un progres simţitor:

dacă, la 1 noiembrie 1921, în casă erau 2.572 lei, în cursul anului s-au încasat 27.419 lei, din care s-au cheltuit 22.821, încât au rămas 7.269 lei.

La propunerea comitetului, adunarea l-a proclamat, cu mare însufleţire, pe maestrul Pantazi membru de onoare al Reuniunii.

Adunarea a mai luat importanta hotărâre da a se intra în tratative de afiliere a Reuniunii la „Cântarea României”, Fundaţia „Principele Carol”.

Noul comitet s-a constituit astfel: preşedinte – Severian Procopovici, vicepreşedinte I – Grigore Sotniţchi, vicepreşedinte II – I. Berhang, secretar I – Victor Morariu, secretar II – Ilarie Berezniţchi, bibliotecar I – Pentelei Borosan, bibliotecar II – Vasile Ţurcan, casier – E. Palie, econom – Christi Saco, controlor – Gheorghe Ruptaş, secţia teatrului: Pentelei Rodinciuc şi Nicolae Ştefanschi.

Anul administrativ 1922/23

La 28 ianuarie 1923, noul „Ateneu Român” al Sucevei îşi inaugurează primul ciclu de conferinţe, festivitate pe care o deschide corul mixt al Reuniunii, cu „Pe-al nostru steag”, şi o încheie cu „Doina”, de Muzicescu. Corul îşi dă, apoi, concursul şi la unele dintre conferinţele următoare ale Ateneului.

De ziua Unirii, 24 Ianuarie vechi (6 Februarie nou) Reuniunea a aranjat un mare concert, care, dacă a început cu „Imnul Încoronării”, grandioasa compoziţie a maestrului Kiriac, încolo a fost „concert de operă”, cum îl anunţa şi afişul, având în program:

1. Verdi: aria Violetei, din „Traviata”; F. Délibes: valsul „Coppelia”, (ambele cântate de domnişoara Porfira Ieşan);
2. Gounod: „Aria bijuteriilor”, din „Faust” (domnişoara E. Manug);

3. Mozart: duet din opera „Nunta lui Figaro” (soprană şi mezzo-soprană, domnişoarele Ieşan şi Manug);

4. K. Flotow: cor mixt cu cvintet din opera „Marta” – solişti: domnişoarele Ieşan şi Manug, domnii Nicu Ştefanschi, (tenor), T. Macariciuc (bariton), I. Berhang (bas);

Bizet: „Corul ţigarierelor” şi „Habanera”, din „Carmen”, (mezzo-soprană solo: domnişoara Manug).

Programa aceasta denotă, încă o dată, tendinţa comitetului de a menţine Reuniunea la nivelul superior, pe care îl reclama triumful cu „Crai nou”, tendinţă din care a ieşit şi deciziunea de a pune în studiu „Cavaleria rusticană”, de Mascagni. S-au şi început, în februarie, repetiţiile de cor pentru opera aceasta, dar, apoi, ambiţiosul proiect a fost abandonat, primind executarea altei hotărâri mai urgente: comemorarea aniversării a 40-a a morţii lui Ciprian Porumbescu (6 Iunie 1923), pentru care se impunea şi reluarea operei „Crai nou”.

Ca şi la 1908, aşa şi acum, s-au lansat apeluri către toată obştea româneasca şi, în special, către societăţile muzicale, ca să-şi trimită reprezentanţii la Stupca, dar să comemoreze data aceasta şi la sediile lor, ceea ce, în mare parte, a şi urmat.

La Stupca, a fost, deci, din nou, mare slujbă în sobor, ca şi la 1908, cu acelaşi vrednic paroh, regretatul părinte O. Mironovici, care, de altcum, înţelegea să comemoreze ziua aceasta an de an. A urmai panahida, la cele 5 morminte, din nou îngrijite prin pietatea iubitoare a domnului Christi Saco, porumbescian din cei mai însufleţiţi.

Discursul comemorativ l-a rostit, de data aceasta, însuşi preşedintele Severian Procopovici.

A urmat o masă comună, în curtea marelui proprietar Krizmanic, boier care, fără să fie român, şi-a manifestat, astfel, frumoasele sentimente de preţuire a neamului şi a muzicii româneşti.

Merită să fie reţinut şi faptul că şi şcoala primară din Stupca a ţinut să aranjeze o serbare comemorativă.

Dar să-l ascultăm, iarăşi, pe corespondentul „Glasului Bucovinei” (nr. 1204, din 26 iunie 1923):

„La Suceava, îi aştepta pe corişti, în aceeaşi zi, o recepţie pentru „Crai nou”; sosise neobositul, unicul Grigorie Pantazi şi se şi apucase de lucru: cu cuie şi cu clei, cu sfori şi cu sârmă, dregea culisele şi scena din sala Dom Polski.

El, artistul de reputaţie europeană, Inspectorul General al Artelor!

Duminică, în 10 iunie, la a cincia reprezentaţie a operetei „Crai nou”, sala prezenta acelaşi aspect ca la reprezentaţiile din martie 1922: o mare aglomeraţie, încât iarăşi multă lume a rămas fără bilete. Nu, „Crai nou” nou rămâne şi ar fi de datoria celor care au în mână destinele teatrului românesc să-i asigure operetei acesteia viaţa perpetuă pe care o merită. Ne gândim la domnul Leonard[104], care şi-ar face un nou titlu de glorie, luând „Crai nou” în repertoriul său.

Reprezentaţia a fost, sub toate raporturile, la înălţimea celor din anul trecut. Nou a fost, între solişti, Bujor (Liviu Halip, elev din clasa a VIII-a), care a făcut o figură foarte simpatică, surprinzând prin jocul firesc şi degajat şi prin timbrul plăcut al vocii sale de tenor-bariton.

Orchestra, mai puternică, mai completă decât anul trecut, fiind compusă din diletanţi şi din elemente ale Regimentului 113 Infanterie, a urmat cu preciziune baghetei maestrului A. Karnet, fapt care s-a remarcat chiar de la uvertură.

Antractul a fost închinat memoriei lui Porumbescu: într-un stelaj, acoperit cu un covor, se vedea portretul compozitorului, în ulei, ovaţionat de ambele soliste (domnişoarele Ieşan şi Manug) şi de alte doamne din cor, care întindeau crengi de brad deasupra portretului.

A vorbit, apoi, preşedintele Severian Procopovici, arătând rostul reprezentării comemorative şi salutând, în asistenţă, pe doamna Laura Porumbescu, cumnata lui Ciprian, şi exprimând regretul că nu

[104] Nicolae Leonard, pe atunci directorul Teatrului Naţional din Cernăuţi.

s-a putut împlini dorinţa ca la această pioasă comemorare să asiste şi sora compozitorului, doamna Mărioara Raţiu.

A mai fost salutat, ca oaspete, şi domnul director Ştefan Scalat, care reprezenta „Armonia" din Cernăuţi.

O întâmplare norocoasă a făcut că la serbare au asistat şi elevele Şcolii Normale din Bucureşti, care sosiră în excursie şi au fost salutate, cu însufleţire, de toată asistenţa.

Domnişoarele Ieşan şi Manug au primit frumoase buchete.

În antract, s-au vândut publicului două ilustrate, tipărite în Editura „Glasul Bucovinei", una înfăţişându-l pe Ciprian, a doua, pe el, împreună cu fratele său, Ştefan, şi cu surioara, Mărioara.

A urmat, apoi, într-o dispoziţie încă mai veselă şi mai solemnă, actul al doilea, terminându-se în aplauze şi aclamaţiuni entuziaste.

După plecarea publicului, cântăreţele şi cântăreţii, împreună cu membrii comitetului şi cu iubitul Pantazi, de asemeni şi muzicanţii din orchestră, s-au întrunit la o masă veselă, după care a urmat dans, până în zori.

În aceeaşi zi de 10 iunie, s-a sărbătorit memoria lui Porumbescu şi la Gura Humorului, printr-un parastas şi printr-o şezătoare, la care a vorbit Dr. Christi Saco, vrednicul iniţiator al serbării".

În seara zilei de 6 iulie, ajunul Sânzienelor, s-a reprezentat iar „Crai nou", cu domnul Halip în Bujor, iar Dochiţa – domnişoara Elvira Palie, care a înlocuit-o, cu frumos succes, pe domnişoara Ieşan.

Reprezentaţia a 7-a a fost, apoi, la Vatra Dornei, la 15 iulie, dar iarăşi cu domnişoara Ieşan, care a fost „mai bine ca oricând". A fost să fie reprezentaţia ei de adio, căci, în luna septembrie, îşi părăsea postul de la Spitalul din Suceava, trecând la Cernăuţi – pierdere mult regretată de Reuniune.

Un succes, care trebuie considerat tot ca al Reuniunii noastre, a fost şi intenţia Societăţii „Carmen" din Bucureşti de a reprezenta „Crai nou", intenţie comunicată doamnei Mărioara Raţiu.

La 6 octombrie, corul Reuniunii şi-a dat, apoi, concursul la un concert, aranjat de filiala locală a Societăţii „Principele Mircea”, de sub prezidenţia regretatei doamne Olimpia Lupu, mama apreciatei noastre primadone, care, şi în seara aceasta, şi-a meritat, pe deplin, laurii de argint, ce-i purta pe frunte.

Programul a fost acesta:

1. „Imnul Regal”, cor mixt, acompaniat de fanfara Batalionului 12 Vânători de Munte;

2. a). E. Grieg: „Sonata în sol-minor”; b). Sarassate: „Arii ţigăneşti” (vioară: domnul Arnold Krämer; pian: domnul August Karnet);

3. Poetul George Voevidca: recitări din versurile proprii;

4. a). E. Caudella: „Greşeala florilor”; b). „Vals”, de A. Karnet (domnişoara E. Manug);

5. „Ne-a cântat, apoi, domnişoara Octavia Lupu, adică ne-a înfiorat cu trei cântece, de colorit sumbru, sinistru, tragic: „Leacul” lui Caudella, „Cioara” şi „Litanie”, ambele de Schubert”.

„Altista noastră”, continuă „Glasul Bucovinei” (nr. 1390, din 24 octombrie 1924), „atât de admirată, a întrecut, de data aceasta, tot ce eram deprinşi să aşteptăm şi să auzim dela ea”.

După două coruri de Alexandru Voevidca, executate de corul liceului de băieţi, sub conducere domnului Dimitrie Voevidca, au urmat, la nr. 6 din program „duetele celor două primadone: „Cântec de noapte al călătorului”, de Rubinstein, şi „Salutul”, de Mendelssohn, duete în care contopirea celor două voci, atât de înrudite prin timbrul lor comun, a fost ideală. Ai fi zis: două voci, predestinate una pentru alta”.

La 12 octombrie, Reuniunea a trebuit să evacueze localul ce-l ocupa în „Casa Naţională”.

Din bunăvoinţa domnului director Vasile Burduhos, a fost adăpostită, apoi, într-o clasă a Liceului „Ştefan cel Mare”.

Adunarea generală, ţinută la 15 decembrie 1923, a fost, iarăşi, trecerea în revistă a unui an de frumoase realizări. La propunerea comitetului, doamna Mărioara Raţiu e numită, cu vii şi entuziaste aclamaţiuni, membră de onoare a Reuniunii.

S-a discutat, din nou, asupra chestiei afilierii la Fundaţia „Principele Carol”, urmând ca noul comitet să facă demersurile definitive.

Anul administrativ 1923/24

Comitetul ales de adunarea generală s-a constituit astfel: preşedinte – Severian Procopovici, vicepreşedinte I – Grigore Sotniţchi, vicepreşedinte II – I. Berhang, secretar I – Victor Morariu, secretar II – Nicu Ştefanschi, casier – Ilarie Berezniţchi, bibliotecar I. – Dimitrie Voevidca, bibliotecar II – Pentelei Borosan, econom – E. Palie, controlor – P. Nimigean, membri fără funcţiune – V. Vasilescu, P. Rodinciuc.

Chiar în prima şedinţă, preşedintele a ţinut să exprime bucuria comitetului de a-l avea în sânul său pe compozitorul Vasile Vasilescu, atât de apreciat şi de pe urma activităţii sale de la Societatea cantorală „Lumina” din Cernăuţi.

Noul comitet se preocupă, întâi, de înfiinţarea şcolii de muzică, prevăzută în noile statute, iniţiativă subvenţionată de domnul Dimitrie Cojocariu, pe atunci prefectul judeţului, cu suma de 1.000 lei.

S-a hotărât să se predea canto, vioara şi pianul, eventual şi violoncelul, s-a şi fixat deschiderea şcolii în ziua de 5 februarie 1924, dar, înscriindu-se prea puţini elevi, şcoala nu s-a deschis nici atunci, nici ulterior.

Un reflex al comemorării lui Ciprian Porumbescu a fost faptul

că, chiar la începutul anului, Reuniunea de cântări din Turda şi cea din Reşiţa montană s-au adresat Reuniunii noastre, cerându-ne opereta „Crai nou”.

De revelion (pe atunci, încă 13 ianuarie 1924), Reuniunea, cooperând cu „Ateneul” şi cu „Cazinoul” funcţionarilor, execută un program cu două mari coruri mixte: cor din „Cavaleria rusticană”, de Mascagni, şi valsul „La malurile Prutului”, de Porumbescu.

Într-o şedinţă a comitetului, din 8 ianuarie 1924, se înregistrează, ca fapt împlinit, afilierea Reuniunii la Fundaţia Culturală „Principele Carol”.

De aici, înainte, adresele Reuniunii, ca şi plicurile, poartă antetul „Fundata Culturală „Principele Carol” / Reuniunea de cântare „Ciprian Porumbescu” din Suceava”, aceasta fiind şi noua inscripţie pe sigiliul Reuniunii. Dar afilierea aceasta nu s-a menţinut nici doi ani, şi anume fiindcă avantajele ce le oferea scutirea de porto poştal, reducerea impozitelor la producţiuni şi reducerile pe CFR, pentru turnee, au fost desfiinţate succesiv, încât nu mai rămăsese în fiinţă decât obligaţia Reuniunii de a raporta despre activitatea sa la centru, de unde nu venea nici măcar un răspuns, necum vreo îndrumare sau iniţiativă, sau vreun sprijin pentru îmbogăţirea bibliotecii noastre muzicale, cum era prevăzut în condiţiile afilierii. Să nu uităm, totuşi, că Fundaţia i-a cerut Reuniunii o fotografie a membrilor în grup, fotografie care s-a şi executat, la 6 februarie.

Au urmat, în aprilie şi în mai, două evenimente festive, la care Reuniunea a avut prilej să se manifeste în mod vrednic.

La 20 aprilie, sosea la Suceava, pentru prima oară, ASR Principele Carol, în calitate de comandant suprem al vânătorilor de munte, pentru a lua jurământul recruţilor batalionului staţionat aici. Corul Reuniunii şi-a dat concursul la un festival, aranjat în sala Primăriei, în prezenţa înaltului oaspete. S-au cântat: „Doina”, de Muzicescu, „Spre Alba Iulia”, de Chirescu, „Pe-al nostru steag” şi „Imnul Regal”.

A doua sărbătoare a fost Congresul Ligii Culturale, de Dumineca Tomei, la 4 şi 5 mai, prezidat de însuşi Preşedintele ei suprem, Nicolae Iorga, şi organizat de secţia locală a Ligii, care fusese înfiinţată de curând, la 30 martie 1924, în preajmă, în vederea Congresului.

În seara întâia, a fost un festival al oaspeţilor, între care locul de frunte l-a avut corul ce ni le aducea pe frumoasele seliştence.

În seara a doua, a fost, apoi, rândul nostru, al sucevenilor; Reuniunea s-a prezentat cu patru coruri: „Mama lui Ştefan cel Mare”, „Valurile Dunării”, „Privighetoarea” (Mendelssohn) şi „Toarce, leleo”, iar Octavia Lupu, care, iarăşi, fusese „mama” lui Ştefan cel Mare (Berhang), a cântat două arii de Tosti („Dopo” şi „Matinata”), „Bagă, Doamne, luna-n nor” (Brediceanu), „Măi Române” şi „Fata Popii” (Porumbescu).

Dar încă înainte de aceste două festivităţi, la 14 aprilie, Reuniunea îşi dăduse concursul la concertul tenorului Piotr Romanowski, de la opera din Varşovia, care ne venea, în numele prieteniei româno-polone, având în program, pe lângă ariile polone, ruse şi italiene, şi două romanţe româneşti. Din partea noastră, s-a cântat şi aici: cor din „Cavaleria rusticană”, „Privighetoarea”, „Toarce, puică” şi „Valurile Dunării”.

Cum vedem, programele se repetă, ceea ce denotă o scădere a activităţii. Ne-o confirmă şi o corespondenţă „Din Suceava”, publicată în „Glasul Bucovinei”, nr. 1501, din 18 martie, unde citim:

„Reuniunea „Ciprian Porumbescu” pregăteşte un concert, dar luptă greu cu indiferenţa publicului românesc. Atâtea doamne şi domnişoare şi aţâţi domni, cântăreţi, nu găsesc, în conştiinţa lor românească, îndemnul de a da concurs Reuniunii, care are, doar, la activul său prestaţiuni aşa de frumoase. Oare nu e păcat?”.

Este o plângere care a rămas valabilă până astăzi şi e un fel de refren în istoria Reuniunii.

După un mare succes, triumf chiar, un stadiu de dezinteresare, oarecum de oboseală, ca şi acum, recent de tot, după incontestabilul

succes de la Radio. Astfel, într-o şedinţă a comitetului, la 15 iulie 1924, un membru cerea „să li se adreseze coriştilor un ultimatum: ori-ori!”. Aceasta, după ce, de Sânziene, se cântaseră, totuşi, măcar două piese noi: „Aproape este Domnul” de Haydn, şi „Bat-o focul”, de Galinescu, alături de reluările „Cântecul lui Ştefan cel Mare” (Muzicescu), „Hora fetiţelor” (Movilă), „Fraţi Români” (Scorpan) şi „Valurile Dunării”.

„Concertul”, scrie „Glasul Bucovinei” (nr. 1602, din 27 iulie) „a culminat în nr. 3 şi 6, executate de domnişoara Octavia Lupu, mult apreciata altistă, care a cântat ariile „Dopo” şi „Matinata”. de Paolo Tosti, apoi o doină, „Bagă, Doamne, luna-n nor”, şi „Fata Popii”.

Programul de Sânziene s-a încheiat cu teatru: comedia într-un act „Creditorii”, de Alecsandri, cu Ştefan Pavelescu (Alecu), domnişoara Elize Palie (Aglae) şi Procopie Rodinciuc (Jăvrescu), ca să nu amintim decât rolurile principale.

Suntem, aici, la un moment istoric: este debutul lui Pavelescu în Reuniune, acel Pavelescu, care apoi, în octombrie 1924, se oferă să organizeze secţia teatrală, căreia el, ajuns curând sufletul, animatorul Reuniunii, îi va da, apoi, o dezvoltare strălucită, care ar putea să fie considerată, după cum a şi fost, chiar ca excesivă, în raport cu rostul primordial al Reuniunii, cel muzical, dacă preocuparea de drama vorbită n-ar fi fost compensată din belşug prin strălucite realizări în domeniul operetei.

Anul nou, „era Pavelescu”, se anunţă chiar de revelion, Reuniunea cooperând, de data aceasta, numai cu teatru:

„Moştenirea de la răposata”, de R. D. Rosetti-Max, cu următoarea distribuţie: Poticnescu – Ştefan Pavelescu, Cafegiopulo – Procopie Rodinciuc, Ciripilă – M. Babor, Arghira – G. Ruptaş, Eliza – Eliza Palie, şi servitoarea – M. Cosmovici.

Iată ce scrie, despre reprezentaţia aceasta, „Glasul Bucovinei”, nr. 1731, din 11 ianuarie 1925:

„În cunoscuta farsă a lui Rosetti „Moştenirea de la răposata”, s-a distins îndeosebi, prin vervă şi temperament, domnul Ştefan Pavelescu (Poticnescu), care a fost directorul de scenă, sufletul reprezentării”; apoi: „A fost o idee ingenioasă că s-a adăugat, la sfârşitul piesei, un tablou, înfăţişând ospăţul de nuntă a celor două perechi, în seara de Sf. Vasile. Astfel, s-a putut intercala şi pluguşorul, ţiganul cu ursul, malanca”.

Anul administrativ 1925

Adunarea generală s-a ţinut, anul acesta, cam târziu, la 2 februarie. Raportul preşedintelui constată că activitatea din 1923/24 a fost mai redusă – azi am putea adăuga, din perspectiva desfăşurării ulterioare, că a fost un an de tranziţie, de dibuire, în căutarea unei îndrumări noi, care a şi venit, prin talentul şi iniţiativa lui Ştefan Pavelescu.

Noul comitet s-a constituit astfel: preşedinte – Severian Procopovici, vicepreşedinte I – Grigore Sotniţchi, vicepreşedinte II – I. Berhang, secretar I – Victor Morariu, secretar II – Nicu Ştefanschi, casier – Ilarie Berezniţchi, bibliotecar I – Ştefan Pavelescu, bibliotecar II – Pentelei Borosan, econom – T. Macariciuc, controlor I – P. Nimigean.

Comisia revizuitoare: T. Coclici, preşedinte, G. Ruptaş şi N. Cervinschi, membri.

Ca activitate, anul începe cu repetiţiile pentru „Baba Hârca”, a cărei reprezentare, la 23, 24 şi 25 martie, fu al doilea mare succes, al doilea triumf al Reuniunii şi cel dintâi al lui Pavelescu.

Iată cum ni-l relatează acelaşi corespondent sucevean al ziarului „Glasul Bucovinei” (numărul din 3 aprilie 1925):

„De la Crai nou”, la „Baba Hârca”!

După neuitatele sărbători de la 1922 şi 1923, întru comemorarea lui Ciprian Porumbescu, harnica reuniune suceveană a făcut un mare pas – înapoi, de la 1882, tocmai la – 1849, la „opereta vrăjitoare”(!) a lui Millo şi a lui Flechtenmacher. Un regres în timp şi în calitate, căci libretul de naiv romantism al lui Millo nu se poate asemăna cu vioiciunea limpede şi spirituală a lui Alecsandri, iar muzica lui Flechtenmacher nu are amploarea, avântul şi frumuseţea cristalină a melodiilor lui Porumbescu. Cu aceasta, nu i-am contestat bătrânei operete calităţile, pe care, totuşi, le are şi datorită cărora a fost foarte populară, pe vremuri, şi trăieşte până astăzi – dovadă şi turneul „Şcolii Normale” din Cernăuţi, dovadă faptul că s-a jucat şi la Iaşi, în stagiunea de astă iarna (vezi „Viaţa Românească”, numărul din decembrie 1924).

Deci „Baba Hârca” trăieşte, pe când – durere! – continuitatea operetei lui Porumbescu încă tot n-o vedem asigurată. Repetăm: direcţia Teatrului Naţional din Cernăuţi nu se poate sustrage de la datoria ei incontestabilă faţă de memoria lui Ciprian Porumbescu”.

Dar să ne întoarcem la „baba” operetei româneşti. Iată cum o aprecia chiar critica contemporană a „Albinei” lui Asachi, pe la 1849 (citată de Iorga, „Istoria literaturii române moderne, în veacul al 19-lea, vol. III, pag. 134): „Piesa nu se înseamnă prin ţesătura intrigii, ci prin tablourile pitoreşti, copiate după natură, prin costumele naţionale, chiar ţigăneşti”.

Să-l ascultăm şi pe cronicarul de la „Viaţa Românească”, din 1924: „Această feerie, cu muzică, draci şi îngeri, cu o vrăjitoare, care aduce patul Vioricăi pe scenă, prin puterea farmecelor, cu o droaie de ţigani, tăbărâţi într-un codru, cu o nuntă ţărănească, în car cu boi veritabili, care întră în scenă – pe scena din Suceava, carul nu încăpea – cu săteni în port naţional, cu cântece populare, cu horă, cu şotii – feeria aceasta, ce se isprăveşte cu un tablou vivant, apoteoza

cununiei, are toate elementele cerute de o feerie naţională. Mâna şovăielnică a autorului de-abia a schiţat opera. Rămâne ca un poet adevărat s-o desăvârşească".

„Baba Hârca" se menţine şi se va menţine, deci, îndeosebi prin elementul pitoresc şi spectaculos. Astfel, „regresul" făcut de Reuniunea din Suceava a putut fi, totuşi, un mare succes, un nou triumf. Şi dacă marele succes al lui „Crai nou" se datora îndeosebi maestrului Karnet şi marii competenţe a lui Pantazi, succesul de acum e al aceluiaşi maestru de muzică şi al directorului de scenă, domnul Ştefan Pavelescu, sufletul reprezentării. Acesta ne-a dat însuşi o „Hârcă" de o vervă inepuizabilă, un tip nespus de viu şi de bogat în nuanţe: milogeala, linguşirea, ipocrizia ţigănească, orgoliul de vrăjitoare şi elementul mistic fioros, umorul şi zbuciumul tragic – toată gama aceasta am văzut-o redată, cu deplină iluzie a realităţii. Domnul Gheorghe Ruptaş, partenerul „eroinei", a fost un ţigan (Chiosa) mucalit şi foarte real, în fiecare clipă, ţigan în carne şi în oase, delicios îndeosebi prin mulţime de giumbuşlucuri acrobatice".

Pe bătrânul amorez şi logodnic păcălit (Bârzu) l-a făcut domnul Procopie Rodinciuc, specialist în asemenea roluri (Ispravnicul, în „Crai nou", Jăvrescu, în „Creditorii"). Domnia sa place, prin felul său cu totul degajat de „a se juca pe sine însuşi", aproape fără nici o sforţare, încât publicul i-a iertat, cu drag, răguşeala din seara a treia.

Viorica (domnişoara E. Manug), „o puicuţă de pădure, ochi-s parcă-s două mure, mijlocelul ca inelul şi sprânceana scris cu pana" – a captivat mai mult încă prin farmecul cântării: mezzo-sopranul domniei sale, plin şi generos, nu mai are nevoie de elogii. Plin de graţie şi de temperament i-a fost şi jocul; duioasă, în aria „Tata zice: Fată, fată", isteaţă, în duetul umoristic cu Bârzu, răpitoare, în jocul moldovenesc „Cu cordele mândre-n gâţă, noi fetiţele jucăm". Domnia sa a fost punctul culminant al reprezentării, ca parte muzicală. A avut un partener demn în domnul Nicu Ştefanschi (Lascu-Vlad), simpatică figură de amorez, care a cântat îndeosebi de frumos aria „Nu voi

nobleţe, averi, mărire”.

Am regretat că domnu1 Berhang, care ni l-a dat pe acel neuitat „Moş Corbu”, din „Crai nou”, de astă dată n-a putut să aibă decât un rol episodic, în care abia de cântă 6 facte. Dar şi aşa, în două scene numai, moş Gânju a fost plin de viaţă şi de haz.

Să nu uităm de „îngerul păzitor al Viorică i”, domnişoara Duduca Sotniţchi, înger zglobiu şi graţios, cântând just şi drăgălaş, deşi cu voce fragedă.

Ca muzică, remarcăm, încă în special, cvartetul din Actul I (Hârca – Viorica – Lascu – Chiosa).

Corul, compus în majoritate din elevi şi eleve de liceu, plin, puternic şi bine disciplinat.

Orchestra Batalionului 12 Vânători de Munte, completată cu câţiva distinşi amatori, la înălţime. S-a remarcat, însă, monotonia relativă a uverturii, în raport cu cea din „Crai nou”, uvertură care nu are decât un singur motiv din ariile operetei”.

Montarea a realizat un maximum pentru mijloacele de care se poate dispune în Suceava: căsuţa Viorică i, acoperită cu rogoz veritabil; patul, cu ea, venind prompt, prin vraja Hârcei, la fel şi cutiile cu daruri, ieşite din pământ, de unde, apoi, în Actul al II-lea, ieşea foc îngrozitor; în acelaşi timp, întuneric, fulgere, tunete, vâjâit de furtună, cazanul în care se fierb cei doi drăcuşori negri cu cornițe roşii, ţiuind amarnic de groaza supliciului, pentru ca, apoi, să iasă, alb şi strălucitor, îngerul, menit să-i strice socotelile vrăjitoarei.

Costume frumoase şi bogate de ţărani şi ţărance, prinşi în horă, la începutul şi la sfârşitul Actului I; viaţă şi mişcare intensă în cor, îndeosebi în tabăra ţigănească, de la începutul Actului al II-lea, unde sar scântei – electrice – de pe nicovală, unde ingeniozitatea directorului de scenă şi cu inspiraţia umoristică a fiecăruia în parte dădeau un tablou de un nespus pitoresc. Aici, domnul Octav Rodeanu a fost un admirabil bulibaşă, plin de autoritate ţigănească.

Bag de seamă că n-am amintit, până aici, de irezistibila mască

şi de costumul Hârcei şi al lui Chiosa; nu voi intra în amănunte; acestea trebuie văzute. Şi se vor mai vedea, căci, ca şi la „Crai nou”, succesul a mers crescând, din seară, în seară, încât, la reprezentarea de Bunavestire (a doua, de fapt a treia, fiindcă – tot ca la „Crai nou”, din 1922 – repetiţia generală din 23 a avut tot fastul unei reprezentări), a fost o aglomeraţie de nedescris, încât unii au rămas pe dinafară. Aceştia să se mângâie cu perspectiva reprezentărilor proiectate pentru luna mai.

Marele succes a fost, de astă-dată, şi financiar: 13.726 venit curat, ceea ce nu fusese şi nu se va mai repeta.

Dar reprezentaţiile proiectate pentru luna mai n-au aflat loc, pentru motivul că Reuniunea a trebuit să restituie notele, împrumutate de la „Armonia”.

La 23 aprilie, corul Reuniunii a cooperat la o serbare unică în felul său: se serba Sf. Gheorghe, hramul din vechime al oraşului Suceava şi patronul oştirilor Moldovei, printr-un „bal”, întitulat „La Curtea Domnească din Suceava”, o serată costumată istorică, aranjată de societăţile „Ateneul Român” şi „Liga Culturală”, măreaţă manifestaţie, pusă sub patronajul lui Nicolae Iorga, care a şi ţinut să asiste chiar activ, acordând premii pentru cele mai frumoase costume naţionale, singurele admise alături de costumele istorice din trilogia lui Delavrancea, costume puse la dispoziţie de către Direcţiunea Teatrului Naţional din Chişinău.

Erau, deci, pe scenă, care înfăţişa Sala Tronului, Ştefan Vodă, cu Doamna Măria şi cu Bogdan, şi cu marii boieri, între ei şi Luca Arbore (Victor Morariu), care a şi cuvântat în graiul cronicarilor, zicând, între altele:

„Făcutu-s-au aceasta pre gândul şi pre povaţa vestitului mare dascăl Nicolae Iorga, meşter la voroavă, carele iscusite letopiseţe au isvodit. Dumnealui această a noastră serbare cu a sa fiinţă de faţă o cinsteşte, pentru care cinste cade-se nouă tuturora a-i mulţămi din

adâncurile inimelor" (vezi discursul întreg în „Glasul Bucovinei", nr. 1818, din 3 mai 1925).

La intrarea solemnă a alaiului domnesc, corul „Ciprian Porumbescu" a intonat „Ştefan, Ştefan, Domn cel Mare", de Musicescu.

Cu prilejul acesta, Ştefan Pavelescu s-a manifestat şi în calitate de coreograf, conducând dansurile naţionale şi a luat şi premiu pentru costum bărbătesc, de la domnul Iorga.

La mijlocul lui iunie, obţinându-se din nou notele „Baba Hârca", s-au şi început imediat repetiţiile pentru cele două reprezentaţii de Sânziene: matineu, pentru elevi, în 23 iunie, iar în 24, pentru public. A fost şi o memorabilă schimbare în distribuţie, rolul lui Vlad avându-l domnul Nicolae Mihuţă, debutul acestui artist, care, în curând, va ajunge unul din protagoniştii „trupei" lui Ştefan Pavelescu, rămânându-i credincios chiar şi după ce a ajuns să facă parte din ansamblul defunctului Teatru Naţional din Cernăuţi, unde s-a ridicat până la rolul lui Ştefăniţă Vodă.

Pentru vacanţă, s-a reluat ideea unui turneu, dar nu cu „Barba Hârca", ci cu „Crai nou", şi anume, de data aceasta, dincolo de fostele hotare, la Botoşani şi la Dorohoi. Dar trimisul nostru, domnul Berezniţchi, ni s-a întors cu vorba să amânăm reprezentaţiile, până după campania electorală, ba primarul din Dorohoi bănuia, în numele „Crai nou", un truc politic, propagandă pentru „secera" iorghistă!

Am şi renunţat la Dorohoi, iar la Botoşani am plecat, la 30 august, şi a fost iar un triumf. Terenul ni-l pregătise îndeosebi însufleţitul Mihail Grigore Posluşnicu[105], dirijorul şi sufletul Societăţii muzicale „Armonia", lansând şi un apel cât se poate de cald.

---

[105] Născut la Suceava, în 14.10.1871, mort, în 30.01.1936, la Botoşani. Compozitor, dar şi muzicolog de marcă, autor al unei lucrări monumentale, „Istoria musicei la români. De la renaştere până la epoca de consolidare artistică" (1928), suceveanul Grigore Posluşnicu, deşi preţuit de Iorga, care-i scrisese prefaţa, a fost pururi ignorat în urbea sa natală. A mai scris: „Din trecutul muzical al românilor. Gavriil Musicescu. Viaţa şi opera sa muzicală" (1925), „Instrumente muzicale la români" (1927), „Irozii sau Vicleimul, mister al Naşterii Domnului" (1930) etc.

La fel au făcut Societatea de muzică instrumentală „Harfa”, de sub prezidenţia doamnei Goraş, şi gazeta locală „Vestea”.

Ospitalitatea botoşănenilor a fost mai presus de orice laudă.

„Seara”, scrie „Glasul Bucovinei” (nr. 1926, din 24 septembrie), „reprezentarea: o revelaţie pentru botoşăneni, care ne-au mărturisit că nu se aşteptaseră, nici pe departe, la aşa realizare artistică. Au fost aplauze cum nu le-a avut „Crai nou” niciodată la Suceava, aplauze chiar în cursul actelor”.

Iar „Gazeta Cetăţenilor”, din Botoşani, îşi încheia astfel reportajul plin de elogii: „Şi doar nu-s decât diletanţi, care, totuşi, unii din ei ar putea ocupa, cu vrednicie, locul prim în alcătuiri muzicale cu pretenţie de artă, ca artişti rutinaţi în profesiunea lor”.

Un mare succes, artistic şi financiar, a fost, apoi, şi „Crai nou”, la Rădăuţi, la 21 noiembrie, reprezentaţie precedată de repetiţia generală pentru publicul din Suceava, în seara de 19.

Distribuţia, la Botoşani şi la Rădăuţi, a fost următoarea: Moş Corbu – I. Berhang, Bujor – Ştefan Pavelescu, Leonaş – Octav Rodeanu, Ispravnicul – Procopie Rodinciuc, Anica – domnişoara Eliza Manug, Dochiţa – domnişoara Elvira Palie.

„A fost un mare succes”, zice „Glasul Bucovinei” (nr. 1982, din 2 decembrie), „al operetei lui Porumbescu şi al Reuniunii de cântare din Suceava, succes artistic şi material. Rădăuţenii ne spuneau că rar când o întreprindere socială românească a putut să întrunească atâta lume, câtă s-a întâlnit, în seara de 21 noiembrie 1928, în vasta sală a „Casei Germane”.

Astfel, „Crai nou”, la Rădăuţi, a avut darul de a fi o impozantă manifestare a românismului din oraş şi judeţ, a fost un îndemn şi o festivitate. Caracterul festiv al reprezentaţiei s-a accentuat şi prin cooperarea orchestrei Batalionului 12 Vânători de Munte din Suceava, sub conducerea locotenentului Nicolae Stan, executând, înainte de uvertura lui Porumbescu. o altă uvertură, clasică, „Rosamunde”, de

Schubert, iar în antract brilianta „Rapsodie română”, a lui Porumbescu.

În ce priveşte reuşita artistică a reprezentaţiei însăşi, corespondentul, sucevean fiind, preferă să nu se pronunţe şi zice: „Lăsăm cuvântul rădăutenilor, vom spune numai că sala, fiind arhiplină, a venit şi verva, de s-a jucat şi s-a cântat ca şi deunăzi, la Botoşani. Ne-a confirmat-o şi entuziastul prieten, Dr. A. Comoroşanu, care a ţinut să nu lipsească, nici de data aceasta, ba chiar a adus şi un număr de ţărani din Solca”.

Şi iată, acum, şi „cuvântul rădăutenilor”; e al domnului prof. I. Vişan, fost prefect, astăzi director (în „Gazeta poporului”, din Cernăuţi, numărul din 6 decembrie 1925):

„Sala Casei Germane, plină de lume din oraş şi de la ţară, ca în vremea neuitatelor reprezentaţii ale lui Liciu. Cortina se ridică. Preşedintele Reuniunii de cântare „Ciprian Porumbescu” din Suceava, venerabilul profesor Severian Procopovici, vorbeşte lumii adunate. Idealele compozitorului, răpit artei româneşti în vârstă atât de fragedă, toarnă căldură în rostirea evocatoare şi revarsă tinereţe asupra atâtor capete încărunţite în cultul aceluia ce ne-a fost şi mare artist, şi mare român.

În faţă, la orchestră, domnul Victor Morariu îşi pregăteşte vioara, alături de soldaţii muzicii militare de la Batalionul 12 Vânători de Munte. De tot aproape, între privitorii din staluri, s-a aşezat PCS. părintele Arhimandrit Dr. Ortisie Popescu. Tovarăş de aspiraţii şi suferinţe cu Ciprian Porumbescu, luptând cu patima nestăpânită a tinereţii pentru împlinirea visului ce ne-a vrăjit şi nouă copilăria, au fost amândoi părtaşi, ca membri în vechea „Arboroasă”, ai gestului de vrednică afirmare românească, pe urma căruia aveau să li se deschidă largi porţile temniţelor chesaro-crăieşti...

În aplauzele ce le trimite sala, cu voioasă dărnicie, simţim prinosul de recunoştinţă, închinat trecutului, dar şi celor ce-i continuă tradiţia în zilele noastre”.

Urmează rezumatul acţiunii operetei, după care continuă:

„Impunându-se, de la început, când corul îşi încredinţează dorinţele lui Crai Nou, el este cu deosebire impresionant în Rugăciune.

Basul cuprinzător, simpatic al domnului Berhang face din creaţia cimpoierului Moş Corbu un rol ce nu se uită; domnişoara Manug ne cucereşte sufletele, în scena revederii cu Leonaş. Cochetăria rustică îşi găseşte expresie fericită în rolul Dochiţei, interpretat de domnişoara Palie. Ispravnicul nu putea să găsească un tălmaci mai bun decât domnul Rodinciuc. În rolul lui Bujor, domnul Ştefan Pavelescu se prezintă cu vioiciunea şi naturaleţea ce i le cunoaştem demult. În jocul domniei sale dispare diletantul. Vocea simpatică a domnului Rodeanu e, uneori, acoperită de cor.

Orchestra şi corul cooperează ireproşabil, sub dirijarea domnului Karnet. Cu acţiunea luată din viata satelor de munte, cu muzica ce tinde să exprime ritmul sufletului popular, cu aureola ce învăluie figura lui Ciprian Porumbescu, opereta „Crai nou" răsplăteşte cu bogăţia recunoştinţei străduinţele celora ce o cântă pe meleagurile noastre.

De nu ne-am teme de opoziţia zelosului vistiernic al Reuniunii din Suceava, domnu1 profesor Berezniţchi, noi ne-am îngădui o rugăminte: repetaţi reprezentaţia lui „Crai nou", de la 21 noiembrie a. c. şi veniţi-ne şi cu „Baba Hârca".

Dar anul 1925 a mai adus un eveniment important pentru Reuniune, un frumos spor al averii. Dizolvându-se, adică, vechiul „Musikverein", Reuniunea a fost invitată de Prefectura judeţului să declare dacă e de acord, în baza unei dispoziţiuni din statute, să moştenească averea societăţii dizolvate. Răspunsul a fost afirmativ, fiind vorba de un pian.

Concomitent, s-a hotărât vânzarea vechiului pian, cumpărător fiind domnul Bereznițchi.

V. Inaugurarea scenei renovate din „Dom Polski". Anul administrativ 1926/27

În adunarea generală ordinară din 29 decembrie 1925, continuată, apoi, în 6 ianuarie 1926, se alege următorul comitet: preşedinte – Severian Procopovici; vicepreşedinţi – Grigore Sotniţchi şi Ion Berhang; secretar de externe – Victor Morariu; secretar de interne – Gheorghe Ruptaş; casier – Ilarion Berezniţchi; bibliotecar I – Ştefan Pavelescu; bibliotecar II – Pentelei Borosan; econom – Teodor Coclici: membri fără funcţie –Procopie Rodinciuc şi Eugen Palie; controlor – Pintea Nimigean.

Cu prilejul acestei adunări generale, remarcăm o iniţiativă lăudabilă, luată la ultimul punct din ordinea de zi: domnul Ştefan Pavelescu, care a intrat în cadrele Reuniunii din 15 iunie 1924, activând în secţia de teatru şi cor, punând în scenă câteva piese de teatru şi interpretând mai multe roluri, s-a convins că situaţia precară a scenei din „Dom Polski" nu mai poate dăinui, căci culisele şi cortina sunt simple epave, rămase de pe urma războiului, care ultragiază direct simţul estetic al spectatorilor. Propune, deci, ca societatea noastră să ia iniţiativa de a colecta un fond de mai multe zeci de mii de lei, la care să contribuie, în primul rând, societăţile culturale, apoi autorităţile şi toţi ceilalţi oameni de bine din oraş şi judeţ, urmând ca, din ofrandele adunate, să se confecţioneze culise noi, cortină, draperii, recuzită etc.

Propunerea este primită, cu entuziaste şi unanime sufragii, de

către adunarea generală. În acest scop, s-au ţinut două şedinţe cu reprezentanţii autorităţilor, şcolilor, băncilor şi celorlalte societăţi culturale din localitate, care au aprobat această iniţiativă, promiţând cel mai larg sprijin.

Domnul Ştefan Pavelescu a alcătuit, aşadar, un apel, aprobat într-una din şedinţele comitetului, apel care a fost trimis autorităţilor civile şi militare, şcolilor primare şi secundare de toate gradele, instituţiilor financiare locale, societăţilor culturale, precum şi tuturor oamenilor cu dare de mână din Suceava şi din judeţ.

Iată conţinutul acestui apel:

„Una din necesităţile cele mai ardente în viaţa artistică şi culturală a oraşului şi a judeţului nostru este, fără îndoială, o scenă de teatru, amenajată cu minimul de întocmiri tehnice, care să corespundă măcar celor mai modeste cerinţe teatrale.

Este aceasta o chestiune de interes pentru toate societăţile culturale, ca şi pentru şcolile primare şi secundare din localitate, cărora o asemenea scenă le-ar putea sta la dispoziţie oricând şi în condiţii optime pentru aranjările şi serbările lor, iar pentru publicul din oraş ar mai rezulta şi avantajul că ne-ar vizita, mai des, trupe ca cele de la teatrele naţionale din Cernăuţi, Iaşi şi Bucureşti.

Comitetul Reuniunii noastre, care, în timpul din urmă, a dezvoltat o activitate atât de bogată pe terenul teatrului, lovindu-se necontenit de neajunsurile scenei, s-a gândit la o acţiune comună, întreprinsă de toţi factorii amintiţi, cu concursul autorităţilor civile şi militare, al instituţiilor financiare şi, eventual, al particularilor, spre a aduna un fond din care să se repare şi să se amenajeze scena din „Dom Polski”, în modul următor: 1). cortină nouă; 2). instalarea luminii, de diferite culori, la rampă, sufleur, rivaltă, prosceniu; 3). sonerii; 4). decoruri ; 5). Draperii, în faţă şi pe scenă; 6). mobilier şi alte accesorii”.

Apelul acesta a fost îmbrăţişat cu toată căldura de suceveni, care s-au grăbit să-şi dea, neprecupeţit, obolul. Fondul pentru scenă sporeşte mereu, ajungând, la finea anului 1926, la frumoasă cifră de 59.795 lei.

Între timp, comitetul nou ales e preocupat de opera comică „Beizadea Epaminonda", de Iacob Negruzzi, muzica de Eduard Caudella, care e pusă în scenă din 27 septembrie 1925. S-a tot amânat reprezentarea ei, deoarece comitetul se lovea de două mari dificultăţi: 1). costumele (acţiunea operei lui Caudella se petrece în vremea Fanarioţilor); şi b). scenografia, având nevoie de schimbat decoruri de patru ori: blănăria lui Tănase, grădina Mamei Axinia, strada de mahala şi casa cu cerdac şi, în fine, palatul Prinţului Epaminonda. Toate acestea reclamau o mulţime de bani, pe care comitetul nu-i avea. S-a încercat ca problema costumelor să fie rezolvată, adresându-ne marii artiste Agatha Bârsescu şi dramaturgului Adrian Pascu, care să intervină pe lângă Teatrul Naţional din Iaşi – eram siguri că ea acolo a fost jucată. Dar opera aceasta nu s-a jucat pe scena ieşeană.

Dăm, mai jos, răspunsurile primite:

„19/I 1927, Iaşi, Str. Sf. Sava

Onorabile Comitet,

Cu toată dragostea şi bunăvoinţa, voi fi interpreta Domniilor Voastre pe lângă Direcţia Teatrului Naţional din Iaşi; Vă doresc din suflet o reuşită cât se poate de strălucită, atât morală, cât şi materială.

Cu dragoste frăţească,

Agatha Bârsescu".

Direcţia Teatrului Naţional, ne trimite, cu data de 18 ianuarie 1927, următoarele rânduri:

„Domnule Preşedinte,

La adresa Domniilor Voastre Nr. 73 din 13 Ianuarie a. c, Vă aducern la cunoştinţă că, cu mult regret, nu Vă putem satisface cererea, întrucât nu posedăm costumele piesei „Beizadea Epaminonda.

Director,

C. B. Peunescu”.

„Iubite Domnule Morariu,

Am primii frumoasa Dumneavoastră scrisoare şi Vă asigur că, fără intervenţia mea, domnul Director C. B. Penescu, care a fost informat de entuziasta primire făcută Teatrului ieşean[106], precum și de dragostea ce ne-o purtaţi. V-aş fi servit cu cele cerute, dar, din nenorocire, piesa din Caudella nu s-a jucat la noi.

Regret din suflet că n-am putut să Vă servesc.

Cu toată dragostea ce V-o poartă,

Adrian Pascu”.

Menţionăm că acest neajuns, de ordin pecuniar, va fi mereu un motiv esenţial de a tot amâna reprezentarea acestei opere comice, până când, în primăvara lui 1927, se va putea realiza acest deziderat, numai cu ajutorul unui împrumut de 25.000 lei, contractat la „Banca Suceveană”.

Aşadar, noul comitet continuă cu repetiţiile operei amintite...

Secţia de teatru, însă, ia în repertoriu, în regia domnului Ştefan Pavelescu, următoarele patru piese de teatru:

1) „Ariciul şi sobolul”, comedie într-un act, de Victor Eftimiu, cu domnişoara Aurica Neagu (Puica), Ştefan Pavelescu (Dimancea)

[106] E vorba de concursul ce i l-am dat, cu ocazia turneului Teatrului Naţional, cu „Strigoii”, având în fruntea interpreţilor pe marea Agatha Bârsescu.

şi Eugen Chirovici (Pârvu);

2) „Trei crai de la răsărit”, comedie în 2 acte, de Bogdan Petriceicu-Hasdeu, având ca interpreţi pe domnii Gh. Ruptaş (Hagi-Pană), Ştefan Pavelescu (Jorj), N. Mihuţă (Petrică), Valerian Doboş-Boca (Numa Consule), domnişoarele O. Cosmovici (Trandafira) şi Maria Cosmovici (Mariţa);

3) „Năpasta”, dramă în 2 acte, de I. L. Caragiale, cu doamna Lucrezzia Ionescu-Milano (Anca), E. Chirovici (Dragomir), Şt. Pavelescu (Ion) şi N. Mihuţă (Gheorghe);

4) „O soacră”[107], comedie într-un act, de 1. L. Caragiale (reluare) jucată de domnişoarele Maria Cosmovici (Liza), Aurica Neagu (Fifina), Eugenia Nimigean (Iulia) şi domnii Ştefan Pavelescu (Peruzeanu), Nicu Mihuţă (Furtunescu) şi Gh. Ruptaş (Victor).

Domnul profesor August Karnet pune în repetiţie corurile „Cadrilul”, de Ciprian Porumbescu, „Peste deal”, de I. Vidu, „Valurile Dunării”, de Ivanovici, „Frumoasa Dunăre albastră”, de Strauss-Teodorescu şi „Înşiră-te, mărgărite”, de L. Domide, care, dimpreună cu scene întregi din „Beizadea Epaminonda”[108], urmau să constituie suplimentul muzical la cele patru piese de teatru, menite să fie reprezentate de Sânziene.

Astfel, repetiţiile se desfăşoară în trei direcţii:

1) opera comică „Beizadea Epaminonda”;
2) corurile şi
3) piesele teatrale.

---

[107] Piesa aceasta s-a jucat, pentru prima oară, de Ciprianişti, în 1925, cu prilejul adunării generale a Asociaţiei Învăţătorilor din judeţul Suceava.
[108] *Corul Arnăuţilor*, valsul *Kera Zinca* şi cvintetul de soli din Actul II.

Rar când s-a văzut atâta cheltuială de energie, atâta jertfă depusă pe altarele Thaliei şi Euterpei…

Şi, la 23 iunie, se reprezintă „Ariciul şi sobolul" şi „Trei crai de la răsărit", iar a doua zi, în 24 iunie (de Sânziene), „O soacră" şi „Năpasta", ambele spectacole fiind precedate de piesele muzicale amintite mai sus. Succesul moral şi material, pe deplin satisfăcător.

Săli arhipline, stăpânite de cel mai viu entuziasm şi admiraţie pentru asemenea realizări. Încasările, la ambele spectacole, se ridică la suma de 20.871 lei, spesele fiind de 14.526; rezultă, deci, un venit net de 6.345 lei.

Sucevenii au avut prilejul să înregistreze o nouă achiziţie a secţiei de teatru: pe domnul Eugen Chirovici, artist cu reale şi variate calităţi dramatice, trecând, cu multă uşurinţă, de la comedie, la dramă. De aici, înainte, domnul Ştefan Pavelescu va avea un real sprijin în persoana domnului Eugen Chirovici.

Aceste două manifestări muzical-dramatice au fost singurele înainte de vacanta cea mare. Cele două luni de vară, iulie şi august, în loc să fie folosite pentru recreare, Ciprianiştii le întrebuinţează pentru repetiţii (soliştii şi libretul din „Beizadea Epaminonda", sub conducerea domnilor Severian Procopovici şi Ştefan Pavelescu), ţin adunări cu reprezentanţii autorităţilor, societăţilor culturale şi ai băncilor particulare, în vederea augmentării fondului pentru amenajarea scenei din „Dom Polski", iar domnul Ştefan Pavelescu continuă colecta de bani în acest scop.

La 27 septembrie, încep repetiţiile de cor la opera „Beizadea Epaminonda".

În octombrie, secţia de teatru pune în studiu „Deputatul tatei" (Durand et Durand), comedie în 3 acte, de M. Ordoneau şi Valabregue, localizată de A. C. Brăiloiu, având următoarea distribuţie: doamna Lucrezzia Ionescu-Milano (doamna Topuzoglu), domnişoara Aneta

Samson (Linica), doamna Maria Chirovici (Veselica), doamna Adina Stănescu (Nataliţa), domnişoara E. Isopescu (Kati); domnii Ştefan Pavelescu (Iorgu), Eugen Chirovici (Belmegeanu), Nicu Stănescu (Popescu), Gheorghe Ruptaş (Căpitan Sloftovici şi Gherasie), C. Nicuţă (Un deputat), Nicu Cervinschi (Tănase), I. Neagu (băiatul de prăvălie).

Paralel cu repetiţiile acestei comedii, încep şi lucrările decorurilor necesare acestui spectacol. Sala de gimnastică a liceului de băieţi „Ştefan cel Mare”, şi aceasta datorită bunăvoinţei domnului director Vasile Burduhos, a fost transformată într-un spornic atelier, unde domnii Eugen Chirovici şi Aurelian Buleandra, ajutaţi de câţiva elevi (Emilian Pauliuc b. o.), munceau de zor la confecţionarea culiselor.

Şi, în sfârşit, la 26 noiembrie, mare sărbătoare pentru suceveni: inaugurarea scenei renovate din „Dom Polski” şi, totodată, deschiderea „stagiunii” Teatrului din Suceava, cu piesa „Deputatul tatei”.

Dar dăm cuvântul domnului Victor Morariu, corespondentul ziarului „Glasul Bucovinei”, care, în numărul din 5 decembrie 1926, şi sub titlul „O reprezentaţie festivă: inaugurarea unei noi ere teatrale”, scrie următoarele:

„Se ştia, de mai multe săptămâni, încoace, că Reuniunea „Ciprian Porumbescu” a luat iniţiativa unei acţiuni pentru amenajarea scenei de la „Dom Polski”; se mai ştia că s-a adunat un început de fond şi că se lucra febril.

Sala de gimnastică a liceului „Ştefan cel Mare” se transformase, în zilele din urmă, într-un atelier, unde pictorul Eugen Chirovici, ajutat de domnul profesor Aurelian Buleandra, lucrau pe un cap la decoruri; iar bravele fetiţe de la Şcoala profesională lucrau şi ele, de săptămâni întregi, cosând la noua cortină.

În sfârşit, afişe mari anunţă reprezentarea comediei în 3 acte „Deputatul tatei” (Durand et Durand), de M. Ordoneau şi A.

Valabregue, localizată de A. C. Brăiloiu. Afişul spunea că reprezentaţia se va bucura de o montare fastuoasă şi seara de 26 noiembrie arătă că reclama nu exagera.

Sala arhiplină; noua cortină de satin roşu şi, deasupra ei, somptuoasa draperie, la fel, cu ciucuri de aur, dau nota de festivitate.

După o aşteptare încordată şi prelungită, apare, în faţa cortinei, domnul Ştefan Pavelescu, însufleţitul şi inventivul iniţiator al întregii acţiuni, care, în seara asta, are bucuria de a culege roadele străduinţelor sale neobosite.

„Directorul Teatrului Naţional din Suceava" vorbeşte pentru a lămuri publicului geneza operei înfăptuite. Vocea şi dicţiunea i se resimt de oboseală, dar vorbele merg la inimă. Vorbeşte de patima sa pentru teatru, îşi exprimă îndoiala că românii din Suceava, divizaţi, cum sunt, în diverse partide politice şi puţini la număr, ar putea să realizeze, vreodată, importanta operă a ridicării unei „Case Naţionale", care să fie demnă de acest nume. Laudă iniţiativa Asociaţiei Învăţătorilor din judeţul Suceava, care a cumpărat o casă, în curtea căreia urmează să se ridice, chiar la vară, o sală de teatru.

Arată, apoi, cum i-a încolţit în suflet ideea adunării de fonduri pentru scenă, cum l-a câştigat, întâi, pe colegul Eugen Chirovici, şi pe al|ii, cum au decurs tratativele cu Societatea „Casei Polone" şi cum, în sfârşit, s-a ajuns la suma efectivă şi la înfăptuirile pe care le va vedea publicul. Termină, aducând cuvinte de mulţumire tuturor acelora care şi-au dat concursul: domnului director Vasile Burduhos, pentru bunăvoinţa de a pune la dispoziţie sala de gimnastică a liceului, pentru efectuarea tuturor lucrărilor (Datorită solicitudinii directorului său pentru tot ce e operă culturală, edificiul Liceului „Ştefan cel Mare" substituie, în bună parte, mult adăstata „Casă Naţională"; sediul Reuniunii „Ciprian Porumbescu" e la liceu şi tot aici îşi au sediul şi îşi ţin conferinţele „Ateneul" şi „Liga").

Mulţumeşte, apoi, domnişoarei Matilda Gheorghiu, directoarea Şcolii profesionale de fete, (astăzi, doamna Sbiera), care a binevoit a

admite să se coase cortina, pânzele pentru culise, draperia şi covorul, în atelierele numitei şcoli; deosebite mulţumiri merită domnişoara profesor Aneta Samson, care, alături de eleve, a lucrat, cu multă dragoste, la efectuarea lucrărilor acestora. Elevele şcolii profesionale să ne trăiască şi să mai coasă, căci, ca cuvântul din poveste, ,,înainte mult mai este"… de cusut…

În sfârşit, mulţumeşte tuturor persoanelor şi instituţiunilor care au contribuit la fondul pentru scenă (Darea de seamă asupra sumelor incurse se va publica în curând in ziare). Termină cu un apel către comisia interimară o oraşului, către bănci şi către toţi cei prezenţi, să contribuie, din răsputeri, acordând Reuniunii cel puţin sprijinul de care se bucura, înainte de război, fostul ,,Musikverein".

Încă o pauză şi cortina se dă înlături (nu se ridică), pentru a arăta publicului primul din noile decoruri, un interior relativ simplu.

Reprezentaţia însăşi a fost o concurentă de talente, care, dintr-o piesă ce nu prea rezistă criticii, au tăcut o splendoare. Nu e uşoară pentru cronicar hotărârea cui să dea întâietatea sub raport calitativ. Totuşi, s-a impus mai mult atenţiei domnul Eugen Chirovici, în rolul lui Belmegeanu, naivul, sentimentalul socru al pretinsului deputat şi avocat.

Domnia sa dispune de o gamă bogată de savante, subtile mijloace mimice, datorită cărora obţine efecte de un comic irezistibil. Şi când te gândeşti că acelaşi Chirovici, care, de data aceasta, ne-a făcut să râdem cu atâta poftă, astă-vară ne înfăţişa, cu acelaşi succes, zbuciumul tragic din sufletul lui Dragomir!

Verva domnului Ştefan Pavelescu n-a prea avut prilej să se desfăşoare, de data aceasta, întrucât rolul lui Popescu, băcanul, se reduce aproape la o singură situaţie: perplexitatea.

Pe Sloftovici, căpitan în rezervă, care bâlbâie şi apoi, ca să nu bâlbâie, trebuie să cânte, l-a făcut domnul Gheorghe Ruptaş; a fost o ,,şarjă", stârnind ilaritate enormă.

O frumoasă achiziţie a făcut ansamblul Reuniunii în persoana

domnului judecător Nicu Stănescu, care ne-a dat un avocat şi deputat (Iorgu Popescu) plin de temperament.

Trecând, acum, la doamne – şi cerem scuze, dacă am fost aduşi să vorbim, întâi, de bărbaţi – ni se impune să relevăm, îndeosebi, valorosul concurs al doamnei Lucrezzia Ionescu-Milano, apreciată artistă, care, cu dicţiunea ei superioară şi cu admirabila-i vervă, a înfăţişat tipul clasic al soacrei, dublată de cucoana orgolioasă de prestigiul castei militare (doamna Săftica Topuzoglu).

O surpriză a fost doamna Maria Chirovici, care a debutat în rolul cochetei Eracliţa Veselica, cu un joc atât de nuanţat, încât s-au găsit persoane cărora să le placă chiar mai mult decât soţul dumisale; iarăşi una din achiziţiile de care se poate felicita ansamblul Reuniunii.

Foarte simpatice, ca joc de scenă, cele două partenere ale celor doi Popescu: Nataliţa (logodnica avocatului: doamna Adina Stănescu) şi Lina (soţia băcanului, domnişoara Aneta Samson), iar domnişoara Maria Cosmovici a fost o servitoare cât se poate de nostimă şi isteaţă. Bine şi domnul Nicu Cervinschi, în rolul lui Tănase, şi I. Neagu (băiatul de prăvălie).

Un cuvânt, încă, despre decoruri: după interiorul simplu din Actul I, în Actul II, un interior mai somptuos, cu ornamente mai bogate, în flori şi aur, iar în Actul III, publicul a admirat opera propriuzisă a piciorului Eugen Chirovici: coloanele Camerei Deputaţilor, cu colonade şi cu o boltă maiestoasă, un decor cum nu a văzut niciodată scena din Suceava. Noile decoruri vor avea şi rostul de a fi un mijloc de atracţie pentru alte trupe, asigurându-se, astfel, publicului sucevean măcar un surogat de stagiune teatrală.

Deocamdată – încheie domnul Victor Morariu – se lucrează la montarea operei comice „Beizadea Epaminonda”, care se va reprezenta, probabil, în februarie 1927. Până atunci, se mai pregăteşte „Nodul gordian”, de V. Al. Jean, şi „Zorile”, de Şt. O. Iosif”.

După succesul piesei „Deputatul tatei”, secţia de teatru,

amânând „Zorile” şi „Nodul gordian”, se apucă de repetat „O noapte furtunoasă”, de I. L. Caragiale, cu care Reuniunea urmează să dea concurs de Revelion (31 Decembrie 1926) Cazinoului Funcţionarilor Publici din localitate.

Cu acest prilej, societatea noastră face două achiziţii remarcabile, angajând pe doamna Vica Sucevanu şi pe Gheorghe Socoliuc.

Piesa se joacă, făcându-i-se o entuziastă primire. Rolurile sunt interpretate de doamna Vica Sucevanu (Veta), doamna Maria Chirovici (Ziţa), Eugen Chirovici (Jupân Dumitrache), Gheorghe Socoliuc (Nae Ipingescu), Ştefan Pavelescu (Chiriac), Gheorghe Ruptaş (Rică Venturiano) şi elevul Eugen Doboş-Boca (Spiridon). Direcţia de scenă: Ştefan Pavelescu şi Eugen Chirovici.

În cursul anului 1927, până la adunarea generală (6 februarie 1927), societatea noastră mai înregistrează următoarele realizări culturale: la 16 ianuarie, se inaugurează, la iniţiativa domnului Ştefan Pavelescu, un nou fel de manifestări artistice, numite (aşa ne spun afişele) „şezători muzical-literare declamatorice”, iar mai târziu, din 1933, vor purta numele de „academii muzicale”, după modelul Societăţii Muzicale „Armonia” din Cernăuţi.

Aceste şezători, cu program bogat şi variat şi preţuri populare, aveau, în primul rând, menirea (după cum ne informează procesele verbale) „să popularizeze opera muzicală a lui Ciprian Porumbescu şi să ofere publicului, în lipsă de alte spectacole, plăcute momente de reculegere sufletească”.

La 21 ianuarie, societatea noastră aranjează o seară Caragiale. S-au reprezentat comediile „O noapte furtunoasă”, având distribuţia de la 31 decembrie 1926, şi „Conu Leonida faţă cu reacţiunea”[109], interpretată de domnii Eugen Chirovici (Leonida), Gheorghe Ruptaş

[109] În ajun (20 ianuarie), domnul profesor Ştefan Pavelescu a conferenţiat despre cele două piese, în cadrul „Ateneului Român”, ca un fel de pregătire a publicului pentru acest spectacol.

(Efimiţa) şi doamna Maria Chirovici (Safta). A fost un spectacol demn, cu distribuţie fericit aleasă; decorurile, lucrate de domnul Eugen Chirovici, şi costumele epocii, împrumutate de la Teatrul Naţional din Cernăuţi, au contribuit, în largă măsură, la reuşita acestei seri rare.

„La Suceava”, scrie domnul Leca Morariu („Junimea literară”, XVI, 63), făcând bilanţul activităţii culturale pe anul 1926 din Bucovina şi, deci, şi din vechea Cetate de Scaun a Moldovei, „a doua metropolă a Bucovinei (prima e Cernăuţi), e o adevărată concurentă între societăţile „Ciprian Porumbescu”, „Principele Mircea”, „Liga Culturală”, „Ateneul Român”, concurenţă sporită prin reprezentaţiile teatrale, datorită profesorului şi artistului dramatic (artist fără diplomă, dar cu talent) Ştefan Pavelescu, şi concurenţă ilustrată şi prin concertele simfonice, realizate cu o admirabilă stăruinţă şi de domnul sublocotenent Nicolae Stan, numai cu desinteresată pasiune”.

*

În cursul acestui an administrativ, comitetul decide, la iniţiativa domnului Ştefan Pavelescu, înfiinţarea unei biblioteci dramatice, bibliotecă ce s-a îmbogăţit mereu, încât astăzi (1938) atinge numărul de 734 volume.

*

Tot în cursul anului 1926, profesorul Mihail Grigore Posluşnicu, din Botoşani, un devotat prieten al Reuniunii, editează monografia „Ciprian Porumbescu”, închinată societăţii noastre. E un omagiu binemeritat, adus autorului operetei „Crai Nou” şi Reuniunii sucevene, care cultivă, cu atâta stăruinţă, amintirea celui ce-şi doarme somnul de veci în cimitirul bisericii din Stupca.

*

Comitetul Societăţii „Ciprian Porumbescu” s-a străduit, în tot cursul anului administrativ 1926/27 (acelaşi lucru îl vor face şi

comitetele viitoare), să obţină, de la familie, una din operetele lui Tudor Flondor, „Moş Ciocârlan" sau „Noaptea Sfântului Gheorghe", însă toate stăruinţele noastre, în această direcţie, au rămas infructuoase, şi n-am înţeles, nici până astăzi, de ce atâta ermetism, când e vorba de popularizarea unor operete româneşti.

VI. Două culmi în viaţa artistică a Reuniunii: „Beizadea Epaminonda" şi „Avarul". Anul administrativ 1927/28

În adunarea generală ordinară, din 6 februarie 1927, s-a ales următorul comitet: preşedinte –Severian Procopovici; vicepreşedinţi – Grigore Sotniţchi şi I. Berhang; secretar de externe – Victor Morariu; secretar de interne – Gh. Socoliuc; bibliotecar I – Şt. Pavelescu; bibliotecar II – Eugen Chirovici; casier – I. Berezniţchi; econom – Gh. Ruptaş; controlor – T, Coclici; membri fără funcţie – N. Stănescu şi E. Palie. Comisia de control – domnii Grigoriu, Pintea Nimigean şi I. R. Sbiera.

Comitetul acesta a moştenit un lucru început încă din toamna lui 1925, care e în curs de executare: opera comică „Beizadea Epaminonda". Corul şi soliştii, sub conducerea domnului August Karnet, repetă cu asiduitate, iar comitetul, în şedinţele ţinute aproape săptămânal, discută modalităţile de montare, pentru că „Beizadea Epaminonda", fiind operă istorică, reclamă costume, decoruri noi, balet etc.

În timp ce repetiţiile cu opera îşi urmează cursul normal, harnica secţie de teatru pune în studiu „Avarul", de Moliere. „Cam prea se întind unde n-ajung domnii de la „Ciprian Porumbescu", obiectau unele voci din public, la ştirea că domnii Şt. Pavelescu şi E. Chirovici

se încumetă să-l atace până şi pe Moliere. Dar ei nu s-au prea lăsat impresionaţi de obiecţiunile anumitor oameni, ci şi-au văzut de lucru, iar, la 21 martie, sucevenii au fost invitaţi la spectacolul „Avarul", care a spulberat orice scepticism.

Reprezentaţia a fost răsplătită cu frenetice aplauze şi interpreţii cald felicitaţi. Costumele epocii au fost împrumutate de la Teatrul Naţional din Cernăuţi, iar ansamblul, admirabil pus la punct de dioscurii Şt. Pavelescu şi E. Chirovici.

Rolurile au fost interpretate de următoarele persoane: Eugen Chirovici (Harpagon), Ştefan Pavelescu (Cleante), doamna Vica Suceveanu (Elisa), doamna Adina Stănescu (Mariana), domnişoara O. Cosmovici (Frozina), domnul Nicolai Stănescu (Valere), Gheorghe Ruptaş (Jupân Jaques), Gheorghe Socoliuc (La Feche), domnul Nicu Drăgoiu (Jupân Simon), domnul P. Irimescu (Anselm), domnul A. Penteleiciuc (Brendavoine), domnul N. Drăgoiu (La Merluche), domnul R. Strahmuţchi (Comisarul); D. Străchinaru (sufleur).

În fruntea interpreţilor stă, fără îndoială, domnul Eugen Chirovici, care, în rolul titular, ne-a dat o creaţie desăvârşită. Reprezentarea piesei „Avarul" constituie un adevărat eveniment în activitatea teatrală a Reuniunii.

În 9 aprilie, Batalionul 12 Vânători de Munte din Suceava aranjează o serbare, în folosul „Casei Naţionale" din Bucureşti; Societatea „Ciprian Porumbescu" cooperează cu piesa lui Valjean, „Nodul gordian", şi serenada din Actul II al operei „Beizadea Epaminonda", acompaniată de orchestra Batalionului 12 Vânători de Munte.

Reuniunea continuă cu aranjarea de şezători muzicale-literare. Aceste şezători s-au ţinut în sala de gimnastică a liceului „Ştefan cel Mare". Primele două şezători din noul an administrativ au avut loc în 6 şi 28 februarie. Ambele manifestări s-au bucurat de mare afluenţă de public, datorită varietăţii de program (muzică vocală, instrumentală, recitări, lecturi etc).

Au cooperat: doamnele Oclavia Lupu-Morariu, Eliza Manug-Tabacaru, Vica Suceveanu, domnişoara Margareta Burduhos (canto), domnii Victor Morariu (vioară), locotenent Nicolae Stan, dirijorul muzicii Batalionului 12 Vânători de Munte (flaut), A. Karnet (pian); N. Stănescu, G. Suceveanu, I. Berhang (canto), George Voevidca, Şt. Pavelescu şi E. Chirovici (lecturi şi recitări), corul mixt al Reuniunii. dirijat de d. A. Karnet. Şezătorile aceste, care au început sub auspicii atât de frumoase, au fost întrerupte din cauză că comitetul şcolar al liceului „Ştefan cel Mare" a interzis ţinerea astorfel de manifestări, pe motivul că se ruinează băncile, motiv destul de serios, căci, într-adevăr, băncile trebuiau duse, din clase, în sala de gimnastică şi, de aici, înapoi.

*

Repetiţiile operei „Beizadea Epaminonda" se apropiau de sfârşit, însă comitetul nu avea mijloacele băneşti, s-o monteze.

Într-una din şedinţele comitetului, s-au făcut diverse propuneri, pentru a procura fondurile necesare montării acestei opere: ba să se lanseze cărămizi a 5 lei (domnul I. Berezniţchi); ba să facem un apel la jurnalele mari din Bucureşti, să deschidă liste de subscripţie pentru amenajarea scenei la teatrul din Suceava (domnul I. Berhang); ori să cerem subvenţii de la Ministerul Artelor şi Consiliul Eparhial din Cernăuţi (domnul Gheorghe Ruptaş) etc.

În sfârşit, s-a recurs la expedientul unui împrumut de 25.000 lei, de la „Banca Suceveană", girând domnii Severian Procopovici şi Victor Morariu. Astfel, domnul Eugen Chirovici, în mod absolut gratuit, a executat decorurile (o grădină, un fundal de câmpie, casa Babei Axinia şi cerdacul casei blănarului Tănase). S-au cumpărat, apoi, stofele necesare pentru costumele arnăuţilor, turcilor, şorţurile calfelor şi costumul Beizadelei[110]. Şi, în fine, după o muncă de mai

[110] De remarcat: montarea acestei opere ne-a costat peste 77.155 lei; dar şi încasările, de la cele cinci reprezentări (10, 11 şi 12 iunie şi 12 şi 13 noiembrie) s-au ridicat la aproape 70.000 lei.

bine de un an, cu unele intermitenţe, Reuniunea s-a putut arăta în faţa publicului, în trei seri consecutive (10, 11 şi 12 iunie).

Atât cronicarii teatrali, cât şi publicul au subliniat că reprezentaţiile operei comice „Beizadea Epaminonda" constituie cel mai însemnat spectacol din câte le-a dat Societatea „Ciprian Porumbescu", de la întemeiere şi până astăzi.

Distribuţia: doamnele Eliza Manug-Tabacaru şi Henriette Cuşnevici (Zinca, în dublură), Eleonora Franke (Mama Axinia), Ştefan Pavelescu (Beizadea Epaminonda), Nicu Stănescu şi I. Berhang (blănarul Tănase, în dublură), N. Mihuţă (Mucalidi), Gh. Ruptaş (Plictichidi), Oct. Rodinciuc (Zamfir), A. Mihuţă (Lăutarul I), N. Prăgoiu (Paşa).

Baletul de turcoaice a fost aranjat de domnişoaara Mimi Scherzer, baletiste fiind : Duduca Sotniţchi, Ortenzia Apşitar, Maria Cosmovici, Veturia Gherman-Moldovanu, Viorica Gherman, Lidia Pneongec, Grete Franke, Ortansa Moldovanu, Eugenia Nimigeanu şi Lily Tăutu-Simionovici.

Corespondentul ziarului „Glasul Bucovinei" scrie următoarele:

„În sfârşit, după o pregătire de aproape un an şi jumătate şi după repetate amânări, provocate de multe şi mari dificultăţi, Reuniunea de cântare „Ciprian Porumbescu" a putut să se prezinte în faţa publicului cu această operă a regretatului Caudella, operă care e numai cu trei ani mai tânără decât „Craiu Nou" (căci premiera a fost la 1885, la Bucureşti) şi care a fost şi mai nedreptăţită decât opera lui Ciprian Porumbescu, întrucât nu s-a mai jucat, apoi, decât la Cernăuţi, de „Armonia".

Ne-o spune compozitorul însuşi, notând, pe titlul partiturii de orchestră: „Compusă în luna Mart 1884. Reprezentată, după 27 ani, la 7 şi 8 mai 1911, în Teatrul Comunal din Cernăuţi, de Societatea „Armonia".

Am zis „nedreptăţită", pentru că e o lucrare cu calităţi remar-

cabile, atât ca libretto, care îl are de autor pe Iacob Negruzzi, cât şi ca muzică, în care, ca şi în „Craiu Nou”, factura de operetă vieneză şi reminiscenţe din opere se împletesc fericit cu motive orientale şi româneşti, toate înveşmântate într-o orchestraţie bogată şi savantă. Desconsiderarea unei astfel de lucrări e încă unul din aspectele snobismului nostru cosmopolit, care încă nici acum n-a învăţat să aprecieze ceea ce e autohton, stăruind în direcţia preferinţei pentru tot ce e marfă de import, indiferent de calitate.

Libretul are meritul de a înfăţişa o epocă puţin utilizată în literatura noastră dramatică: Bucureştiul domniei fanariote şi, de aici, rezultă mult element pitoresc, dar şi mari dificultăţi pentru montare: costume de boieri, de greci, arnăuţi, turci, de blănari, calfe şi ucenici.

Conflictul e între poftele şi lăcomia veneticilor şi demnitatea şi isteţimea românului breslaş, de la mahala, care, aici, ţine deci locul tradiţionalului ţăran pitoresc din celelalte operete naţionale.

Acţiunea are o gradaţie magistrală, interesul crescând de la act la act, gradaţie secundată admirabil şi de partea muzicală, care, după ce, în Actele I şi II, prezintă o mare varietate de forme: cor bărbătesc şi mixt, romanţe (solo şi duo), duel comic, terţet, cvintet şi sextet – în actul ultim culminează în puternice coruri mari, cu caracter dramatic pronunţat.

Din această analiză sumară, cititorul a putut desluşi şi dificultăţile cu care a luptat Reuniunea de la Suceava, până să ajungă a-şi adăuga acest nou triumf în şiragul bogat al realizărilor sale artistice. Căci a fost un triumf sub orice raport: ca joc dramatic, ca montare, ca execuţie muzicală, triumf datorit fericitei cooperări de talente şi de devotament, de care dispune, în prezent, Suceava românească: zelul neobositului preşedinte, domnul Severian Procopovici (pentru care reprezentarea operei acesteia a fost realizarea unei vechi dorinţe, întrucât domnia sa, încă acum 20 de ani şi mai bine, încercase s-o pună în studiu), bagheta maestrului August Karnet, penelul pictorului Eugen Chirovici, care ne-a surprins cu splendide decoruri, stăruinţa

şi priceperea aceluiaşi Eugen Chirovici, împreună cu a domnului Ilarie Berezniţchi, conducerea jocului de scenă şi râvna regizorului Aurel Buleandra.

Iată, acum, şi subiectul libretului: Beizadea (Prinţul) Epaminonda e fermecat de frumuseţea Zincăi, fata lui Moş Tănasă, blănarul, pe care îl numeşte mai mare staroste şi blănar domnesc. Dar Zinca se iubeşte în taină cu Zamfir, calfa cea mai de încredere a lui Tănasă, care, acum, şi-a pus de gând să-şi mărite fata după un boier. Dragostea tinerilor o ocroteşte mama Axinia, vrăjitoare şi cumătră lui Tănasă; dar chiar acesteia i se adresează şi Epaminonda, ca să-i dea cu cărţile şi, prin farmece, să-i robească pe Zinca, şi atunci Axinia îşi face un plan, să-i scape pe tineri de primejdie. Prinţul, după obiceiul vremii, ia un taraf de lăutari şi, însoţit de arnăuţi, vine, noaptea, la casa lui Moş Tănasă, ca, prin cântece, să câştige inima Zincăi. Dar când Prinţul, înduplecat de oamenii săi, dă poruncă s-o răpească pe Zinca, Axinia îi face scăpaţi pe amândoi tinerii, iar ea, îmbrăcată anume şi de mai înainte la fel cu Zinca, cu văl pe obraz, se lasă răpită în locul fetei. La curte, Prinţul încearcă, în toate felurile, s-o îmblânzească pe această pseudo-Zincă îndrăcită, care stă mereu cu vălul pe obraz, nepăsătoare la vorbele dulci ale Prinţului şi la dansul turcoaicelor, menit s-o înveselească (Aici, s-a făcut o uşoară abatere de la textul libretului, care prevede dans de greci şi arnăuţi). Între timp, Moş Tănasă a ridicat toată mahalaua şi dă buzna la palat, urmat de calfe, ucenici şi popor, înarmaţi cu ciomege, cerând-o pe Zinca înapoi. Situaţia se complică şi mai tare, când apare adevărata Zincă, cu Zamfir al ei, implorând îndurarea beizadelei, şi, când se descoperă vicleşugul Axiniei, Prinţul, mânios foc, dă poruncă de straşnică pedeapsă. În acest moment de supremă tensiune, soseşte un paşă, cu un firman de la Sultan, prin care Epaminonda e numit guvernator în Kandia. De bucurie, beizadeaua iartă pe toată lumea şi promite s-o cunune el însuşi pe Zinca cu Zamfir.

Pe Epaminonda l-a înfăţişat domnul Ştefan Pavelescu, dându-ne

un prinţ maiestos şi simpatic, adânc zbuciumat de chinurile dragostei, prinţ romantic de operă, distins în fiecare atitudine şi gest, contrastând, astfel, frumos cu caraghioslâcurile celor doi oameni de casă ai săi, Mucalidi şi Plictichidi, din care domnii Nicu Mihuţă şi Gheorghe Ruptaş au făcu nişte şarje de un comic irezistibil.

Rolul lui Moş Tănasă a fost dublat: în seara întâia, l-a jucat şi cântat domnu1 Ion Berhang, cu verva şi vioiciunea care ni-l reamintea pe Moş Corbu, din „Craiu Nou”, iar în seara a doua şi a treia, domnul judecător Nicu Stănescu, care a înţeles să dea figurii blănarului o mare amploare, printr-un joc mimic foarte nuanţat, impunându-se, în acelaşi timp, şi prin timbrul vocii sale puternice, de bas dramatic.

Foarte simpatic ca figură, ca joc de scenă şi prin dulceaţa şi timbrul tenorului său liric a fost domnul Octav Rodinciuc, în Zamfir.

Axinia doamnei Eleonora Franke a fost o figură pe care sucevenii n-o vor uita curând, prin ingenioasa vervă umoristică, prin mimica şi gesticulaţia atât de neaoş românească şi bătrânească şi prin frumuseţea cântării.

Rolul Zincăi a fost dublat: în seara întâia, l-a cântat iubita noastră primadonă, care, deci, înţelege să rămână şi mai departe a noastră, doamna Eliza Manug-Tabacaru, cu acea artă suverană în joc şi în cântecul ei generos, biruitor, şi cu acel farmec, pentru care, de mult, orice elogiu e de prisos. În seara a doua, a debutat în rolul eroinei, cu frumos succes, doamna Henriette Cuşnevici.

Corul, bine disciplinat şi destul de viu în mişcări, făcea să nu se simtă prea mult lipsa direcţiei de scenă a lui Pantazi, în munca căruia, de data aceasta, s-au împărţit domnii Ilarie Berezniţchi, Eugen Chirovici şi domnişoara Mimi Scherzer, care merită o menţiune specială pentru aranjarea admirabilului balet oriental din Actul III, şi d-1 prof. Mihai Cărăuşu, care a dirijat efectele de lumină, element care a contribuit mult la frumuseţea montării cu adevărat fastuoasă.

Casa Axiniei, cu un adevărat fundal (Actul II, Tabloul I), cerdacul casei lui Tănasă (Actul II, Tabloul II) şi, îndeosebi, palatul

lui Epaminonda (Actul III), au pus în evidentă gustul şi talentul domnului Eugen Chirovici.

Din scenele de ansamblu, trebuie relevate, în special: intrarea arnăuţilor, scena cu lăutarii, evocând vremea lui moş Niculai Picu şi Grigori Vindereu, valsul-serenadă din aceeaşi scenă şi, ca punct culminant în frumuseţe, baletul cu splendide costume turceşti, confecţionate de înseşi domnişoarele baletiste, apoi scena revoltei mahalagiilor.

Frumuseţea şi bogăţia costumelor se datorează, în mare parte, bunăvoinţei Teatrului Naţional din Cernăuţi. Frumuseţea montării a culminat, în Actul III, unde persoane din public, obişnuite cu Teatrul Naţional din Bucureşti, declarau că n-au lipsit decât dimensiunile şi masa, ca să aibă impresia scenei din Capitală.

Buchete de flori au primit tustrele protagonistele, iar dintre baletiste: domnişoarele Maria Cosmovici şi Hortensia Apşitar. Menţionăm, aici, şi munca domnului maistru frizer E. Popovici, care s-a dovedit un iscusit meşter în ale deghizatului.

Reprezentaţiile de la Suceava erau să aibă un caracter de sărbătoare, prin faptul că se aştepta sosirea, de la Iaşi, a domnişoarei Clara E. Caudella, fiica regretatului compozitor; în momentul ultim, domnia sa a fost oprită acasă de o boală a mamei sale, şi astfel, cu regret, Reuniunea „Ciprian Porumbescu" şi publicul din Suceava au trebuit să se lipsească de prilejul de a sărbători pe moştenitoarea unui nume din cele mai ilustre în istoria muzicii româneşti.

S-ar putea întâmpla, însă, ca, la toamnă, sucevenii să le arate ieşenilor, pe scena lor proprie, cine a fost directorul Conservatorului din Iaşi, a cărui operă, totuşi, nu s-a putut juca acolo.

Comitetul a făcut toate pregătirile pentru turneul la Iaşi, fixând şi zilele de 15 şi 16 octombrie, însă, având în vedere enormele spese cu transportul (85 de persoane) şi găzduire, a renunţat, în cele din urmă, la acest proiect.

*

În cursul lunii august şi septembrie, secţia de teatru pune în repetiţie, în regia domnului Iancu Economu, actor de la Teatrul Naţional din Cernăuţi, ilarianta şi veşnic noua comedie în 3 acte „Extemporalul”, de Sturm, localizată de P. Gusti.

La 25 septembrie, a avut loc premiera (matineu pentru elevi), repetându-se, apoi, şi a doua zi, seara, în 26 septembrie.

Rolurile au fost susţinute de următoarele persoane: doamna Maria Chirovici (Annie), domnişoara Eugenia Nimigean (Eliza Ionescu-Bicaz), domnişoara Coca Sepciuc (Catinca), domnii Eugen Chirovici (Brebeneag), Ştefan Pavelescu (Nistorian), Gheorghe Ruptaş (Conovăţ), Nicu Mihuţă (Ionescu II, din clasa a VIII-a) şi Eugen Doboş-Boca (elevul Petrescu).

Comedia aceasta a obţinut un răsunător succes. Ansamblul, strunit de domnul Iancu Economu, a fost de o rară omogenitate.

La 15 octombrie, Reuniunea pleacă la Gura Humorului, cu „Extemporalul”, recoltând acelaşi succes. La dorinţa publicului sucevean, comedia se mai reia şi la 25 octombrie.

La 12 şi 13 noiembrie, se reprezintă opera „Beizadea Epaminonda”, cu săli arhipline şi mereu acelaşi public, care o mai văzuse de trei ori.

La 31 decembrie, Reuniunea dă concurs Cazinoului Funcţionarilor Publici, cu prilejul serbării de Revelion, jucând piesa „Nodul gordian”, de Valjean, şi un act, cu prologul, din revista „Nu-i nimic!”, de locotenent Al. Pascali-Brăila, revistă în 3 acte, prolog şi epilog, care nu s-a putut juca în întregime, din cauza lipsei de distribuţie.

Rolurile din „Nodul gordian” au fost susţinute de: Ştefan Pavelescu (Tiberie Popescu), Eugen Chirovici (Sallo Weiss), Nicu Mihuţă (Mandragiu), Grigore Găină (Subcomisarul), domnişoara Olga Cosmovici (Lola), Nicolae Cervinschi (Tănase).

În revista „Nu-i nimic!”, au jucat: domnişoara Elena Isopescu

şi domnii Ştefan Pavelescu, Nicu Mihuţă, Octav Rodinciuc, Grigore Găină şi R. Malceanu.

După vacanţele Crăciunului, Reuniunea pregăteşte Festivalul Naţional de Ziua Unirii, 24 Ianuarie 1928, cu programul ce urmează:

1. „Armata şi cultul patriei”, conferinţă ţinută de domnul lt.-col. Gheorghe Manoliu, comandantul Batalionului 12 Vânători de Munte din Suceava;

2. „Cântecul lui Ştefan cel Mare”, de G. Muzicescu, şi „Negruţa” (solo tenor: Octav Rodinciuc şi solo soprană – domnişoara Margareta Burduhos), piese executate de corul Reuniunii, dirijat de domnul August Karnet;

3. muzica militară a Batalionului 12 Vânători de Munte, dirijată de lt. Nicolae Stan, acompaniază „Imnul Regal”, cântat de Ciprianişti, şi ne surprinde plăcut cu „Rapsodia Română”, de Ciprian Porumbescu.

La 15 februarie 1928, Reuniunea aranjează, în „Dom Polski”, un festival artistic-literar, în onoarea scriitorului I. Al. Brătescu-Voineşti, cu prilejul împlinirii a 60 de ani de viaţă.

Programul:

1) „Viaţa şi opera lui Brătescu-Voineşti”, conferinţă ţinută de domnul profesor Ştetfan Pavelescu[111];

2) Mascagni: arie din “Cavalleria Rusticana” şi altă arie, din opereta „Contesa Maritza”, cântate de domnul Octav Rodinciuc (tenor), domnişoara Grete Franke (pian);

3) „Doina”, de T. Brediceanu, o arie din „Bal mascat”, de G. Verdi, şi „Cei doi grenadiri”, de Schumann, executate de domnul Nicolae E. Gaspard, directorul Băncii Nationale (bariton) şi

---

[111] Conferinţa aceasta a fost publicată în „Junimea literară”, anul XVII (1928), pp. 11-18 şi 161-170.

domnişoara Grete Franke (pian);

4) corul reuniunii, dirijat de domnul August Karnet, execută „Iarna” şi „Serenada”, de Ciprian Porumbescu;

5) Schubert: „Sonată”; şi Schmidt: „Chanson Russe“, cu domnul Anton Göles (violoncel) şi domnişoara Grete Franke (pian);

6) Recită, apoi, domnii Ştefan Pavelescu („Ea dansează”, de N. Ţinc) şi Eugen Chirovici (fragment din „Neam rău”, de H. G. Lecca, şi „Voichiţa lui Ştefan”, de George Coşbuc).

Înregistrăm că Reuniunea, prin conferinţa ţinută de domnul profesor Ştefan Pavelescu, a încălcat domeniul „Ateneului Român” şi al „Ligii Culturale” (conferinţele sunt apanajul numitelor societăţi), încălcare ce se va accentua mereu şi va culmina b. o. în anul administrativ 1937/38, când s-au ţinut nu mai puţin de zece conferinţe, fără nici un fel de condiment muzical-declamatoric.

La 29 martie, Reuniunea aranjează a patra şezătoare muzicală-literară, ilustrată cu următorul program:

1) „Rolul revistei „Semănătorul” în literatura română”, conferinţă ţinută de domnul profesor Ştefan Pavelescu;

2) Serenada „Kubelik”, de Drdla, şi „Între brazi”, de Grigoraş Dinicu, cântate de domnul Victor Morariu (vioară) şi doamna Elena Cojocariu (pian);

3) Arie din „Bărbierul din Sevilla”, de Rossini şi „Mugur-mugurel” de George Dima, executate de Nicolae E. Gaspard (bariton) şi doamna Elena Cojocariu (pian);

4) Recitări: H. G. Lecca: „Matematici”, şi N. Ţinc: „Adam şi Eva” – domnul Nicu Minuţă; George Coşbuc: „Groparul” – domnul Ştefan Pavelescu; şi „Şfefăniţă Vodă”, de Coşbuc, recitate de domnul Eugen Chirovici;

5) Domnişoara Margareta Burduhos se produce cu o arie din „Carmen”, de Bizet, şi cu două romanţe, „Mon ange” şi „Parfum de

tei”, de Drossino, acompaniată la pian de domnul August Karnet;

6) Schubert: „Rosamunde”, executată de domnul Anton Göles (violoncel) şi domnişoara Grete Franke (pian);

7) Domnul Octav Rodinciuc execută două arii din „Tosca” şi „Beizadea Epaminonda”; la pian, domnişoara Grete Franke.

După acest festival, urma să se ţină adunarea generală ordinară, însă membrii Reuniunii au plecat cu toţii, rămânând numai comitetul; un indiciu, deci, că ideea domnului preşedinte Severian Procopovici, de a ţine adunarea după o manifestare artistică, nu e recomandabilă.

Aşadar, anul administrativ 1927/28 se soldează cu şaptesprezece manifestări artistice. Adevărat record! S-a muncit cu neţărmurit elan din partea tuturor reuniuniştilor, încât putem spune că Societatea „Ciprian Porumbescu” îşi îndeplineşte, cu prisosinţă, rolul de promotoare culturală pe meleagurile sucevene.

*

În şedinţa comitetului din 3 martie 1927 – redăm acest lucru cu titlu de document – preşedintele Severian Procopovici constata că „Reuniunea a ajuns în situaţia de a nu mai avea unde să-şi ţină repetiţiile de teatru şi cântare, şi nici unde să mai aranjeze şezătorile artistice muzicale”, întrucât comitetul şcolar al Liceului „Ştefan cel Mare”, care, până acum, a fost atât de ospitalier, ne-a denunţat „chiria”. Dar în şedinţa comitetului din 18 octombrie, tot domnul preşedinte Severian Procopovici ne aducea îmbucurătoarea ştire că, „datorită amabilităţii doamnei Maria Cristureanu, directoarea Liceului „Doamna Maria”, repetiţiile de cântare şi teatru se vor putea ţine, pe viitor, în edificiul liceului de fete”.

*

Doamna Mărioara Raţiu-Porumbescu ne aduce la cunoştinţă (11.10.1927) că Opera Română di Cluj şi-a deschis stagiunea 1927/28

cu opereta „Crai nou", de Ciprian Porumbescu. Ştirea aceasta a produs o vie impresie asupra Ciprianiştilor, văzând că patronul societăţii lor începe să fie apreciat după cum se cuvine.

*

Afişele aduc ştire a că, la 7 aprilie 1928, tenorul Nicu Leonard va da un spectacol în Suceava, cu opereta „Obraznicul", de Sidney.

Comitetul Societăţii „Ciprian Porumbescu" decide să-i acorde tot sprijinul, având în vedere că cu tenorul Nicu Leonard opereta românească şi-a atins cele mai înalte culmi. Domnul Ştefan Pavelescu, cu un detaşament de cercetaşi de la Liceul „Ştefan cel Mare", l-a întâmpinat în gara Burdujeni, conducându-l, apoi, în oraş.

Seara, sală arhiplină. Entuziasm şi aplauze delirante: apărea idolul femeilor, actorul neîntrecut, cântăreţul fermecător, promotorul operetei, pe care chiar vienezii îl puneau înaintea unui Hubert Marischka.

Nicu Leonard, însă, nu mai era cel de pe vremuri, în plenitudinea vocii sale; boala neiertătoare, care-l rodea de mult, îşi evidenţia, pe-ncetul, deznodământul, care nu avea să întârzie.

Într-adevăr, după vreo două luni de joc, se retrage din teatru, iar în decemvrie 1928 se stinge, plâns de toată lumea.

VII. Angajarea domnului Constantin Mărculescu ca director artistic al secţiei de teatru. Turneul, în Cernăuţi, cu „Extemporalul”. Jubileul de 25 ani de la înfiinţarea Reuniunii. Anul administrativ 1928/29

În adunarea generală ordinară din 5 aprilie 1928, se alege următorul comitet: preşedinte – Severian Procopovici; vicepreşedinţi – Grigore Sotniţchi şi Ion Berhang; secretar de externe – Victor Morariu; secretar de interne – Ştefan Pavelescu; bibliotecari – Gheorghe Socoliuc şi Eugen Chirovici; econom – Octav Rodinciuc; controlor – Gheorghe Ruptaş; casier – Leonte Burac; membri fără funcţie – Mihai Cărăuşu şi Nicu Stănescu. Comisia de control – domnii Vasile Stănescu, Gheorghe Sârbu şi Nicu Cervinschi.

Comitetul actual a hotărât să continue prodigioasa activitate din anul expirat. Şi aceasta cu atât mai mult, cu cât îl aveam pe domnul Constantin Mărculescu, societar al Teatrului Naţional din Bucureşti, care, stabilindu-se în Suceava, urmează să conducă secţia de teatru, timp de şase luni.

În şedinţa comitetului din 24 aprilie, se face un angajament cu domnul Constantin Mărculescu, în următoarele condiţiuni:

„1) Reuniunea îl angajează pe domnul Constantin Mărculescu

ca director artistic al secţiei de dramă şi comedie, pe timp de şase luni (de la 1 mai, până la 31 octombrie 1928);

2) secţia de dramă şi comedie să dea, în fiecare lună, un spectacol în Suceava;

3) domnul Constantin Mărculescu să primească venitul net de la spectacolul „Mândrie şi amor", dramă în 4 acte, de Georges Ohnet, care se va reprezenta în luna lui mai;

4) al doilea spectacol să se dea, apoi, în beneficiul Reuniunii;

5) începând cu a treia reprezentare, însă, să i se dea domnului Constantin Mărculescu 35 % din venitul brut, după ce se vor fi scăzut taxele către stat".

În aceeaşi şedinţă, domnul Constantin Mărculescu declară că îşi pune toată nădejdea în secţia de dramă şi comedie şi are convingerea că, cu ascultare şi muncă, Reuniunea o să câştige mult ca valoare artistică şi prestigiu în afară.

În şedinţa din 21 aprilie, Reuniunea încheie un nou angajament, cu doamna prof. Lucrezzia Ionescu-Milano, pe timp de un an (1 mai 1928 – 1 mai 1929), cu condiţia ca, în decursul acestui an, să se dea un spectacol în beneficiul domniei sale, cu piesa ce-şi va alege-o domnia sa.

Secţia de teatru, întărită, atunci, cu aceste două forţe dramatice, pune în studiu, la 26 aprilie, în regia domnului Constantin Mărculescu, „Mândrie şi amor", care s-a şi reprezentat, la 1 mai, cu următoarea distribuţie: Constantin Mărculescu (Filip Derblay), Nicu Mihuţă (Ducele de Bligny), Vasile Turtureanu (Octav), Octav Rodinciuc (Baronul de Prefont), Nicu Stănescu (Bachelin), Alexandru Pavelescu (Gober), Teodor Saghin (Dr. Pontac), Grigore Grămadă (lacheul), Lucrezzia Ionescu-Milano[112] (Marchiza), Maria Chirovici (Clara),

[112] Lucrezzia Ionescu-Milano a interpretat următoarele opt roluri: Doamna Topuzoglu („Deputatul tatei") ; Doris („Prostul"); Hani („Vânt de primăvară"); Dochiţa („Crai nou"); Cristina („Vânzătorul de păsări"); Anca („Năpasta"); Marchiza („Mândrie şi amor") şi

Modesta Reuţ-Olinic (Baroana), Aneta Samson (Atanaise), Olga Cosmovici (Suzana) şi Eugen Chirovici (Moulinet).

Publicul a putut înregistra o deosebită omogenitate artistică şi un ritm nou în modul de a interpreta rolurile. Munca domnului Constantin Mărculescu se vedea cu fiecare scenă.

La 15 mai 1928, Reuniunea pleacă în turneu, la Gura Humorului, cu un festival artistic. Programul:

1) Cuvânt de deschidere, ţinut de domnul preşedinte Severian Procopovici;

2) „Imnul Întregirii”, recitat de Constantin Mărculescu;

3) arii din „Beizadea Epaminonda”, „Tosca”, „Contesa Maritza” şi „Cine m-aude cântând”, cântate de Octav Rodinciuc, acompaniat la pian de domnişoara Grete Franke; Nicu Mihuţă recită „Maicile”, de Speranţia, şi parodia la „Peneş Curcanul”, iar Constantin Mărculescu se mai produce cu „Din depărtare”, de Panait Cerna, „Vara la ţără”, de Al. Depărăţeanu, şi „La mormântul Eroului Necunoscut”, de domnia sa.

Secţia de teatru joacă, apoi, uluitoarea dramă „Năpasta”, de I. L. Caragiale. Piesa a înregistrat un succes remarcabil, datorită excelentei distribuţii: Lucrezzia Ionescu-Milano (Anca), Eugen Chirovici (Dragomir), Ştefan Pavelescu (Ion) şi Nicu Mihuţă (Gheorghe). Direcţia de scenă: Constantin Mărculescu.

De Sânziene (24 iunie), se reia „Deputatul tatei”, comedie în acte, de M. Ordoneaux şi Valabregue, cu aceeaşi distribuţie ca în noiembrie 1926; deci: Eugen Chirovici (Belmegeanu), Nicu Stănescu (George Popescu), Nicu Mihuţă (Tudorică), Gheorghe Ruptaş (Sloftovici şi Gherasie); doamnele Lucrezzia Ionescu-Milano (Doamna Topuzoglu), Maria Chirovici (E. Veselica), domnişoarele Hortensia Apşitar (Linica), Elena Isopescu (Kati şi domnişoara

Mama Anisia („Zorile”).

Topuzoglu), rolul băcanului Iorgu, jucat la premieră de Ştefan Pavelescu, a fost interpretat, de astă-dată, de Constantin Mărculescu.

În august, s-a luat în repertoriu „Soacra domnului deputat”, de Bisson, localizare de Constantin Mărculescu.

Rolurile s-au distribuit astfel: Lucrezzia Ionescu-Milano (Tarsiţa), Hortenzia Apşitar (Elena), Otilia Zabocarschi (Florica), Frizzi Müller (servitoarea), apoi Constantin Mărculescu (autorul, în prolog), Ştefan Pavelescu (George), Nicu Mihută (Protopopescu), Gheorghe Ruptaş (Belcescu), Gheorghe Socoliuc (clientul), Octav Rodinciuc (Dumbrăveanu), Radu Malceanu (comisionarul I), Penteleiciuc (comisionarul II) şi I. Foit (comisionarul III).

Reprezentarea s-a dat în 26 septembrie, bucurându-se de o caldă primire. De remarcat e montarea cu totul nouă. Pentru acest lucru, s-au cheltuit peste 10.000 lei. S-au cumpărat perdele la ferestre, mobilă, s-a confecţionat un rând de draperii etc.

Tot Reuniunii i se datorează că la „Dom Polski” avem cabine şi lumină electrică, orchestră, rampă etc. Toate acestea le-a făcut comitetul „Casei Polone”, la intervenţia noastră pe lângă Prefectura judeţului Suceava.

Câteva zile după acest spectacol, reuniunea pleacă (29 septembrie) la Gura Humorului, cu „Soacra domnului deputat”, însă am rămas decepţionaţi de rezultatul moral şi material: public puţin. Unul din principalele motive a fost şi faptul că s-a amânat începerea învăţământului pe ziua de 8 octombrie; căci, orice s-ar spune, cel puţin o treime din venitul unui spectacol ni-l aduc tot elevii.

La 25 octombrie, Reuniunea a reprezentat „Extemporalul” în Rădăuţi. Piesa s-a jucat cu aceeaşi distribuţie ca la premiera din Suceava, afară de rolul lui Nicu Mihuţă (Ionescu II), care a fost

interpretat de domnul Grigore Vasiliu[113] de la Teatrul Naţional din Cernăuţi. Succesul moral şi material au fost satisfăcătoare. Spectacolul acesta a fost ultimul din venitul căruia domnul Constantin Mărculescu şi-a mai încasat remiza de 35%, conform contractului încheiat.

*

La 28 octombrie, Reuniunea a participat la solemnitatea inaugurării Muzeului „Porumbescu" şi a Muzeului Orăşenesc, cu două coruri: „Imn de închinare" şi „O sfântă zi...", de Ciprian Porumbescu, iar domnul Constantin Mărculescu a recitat compoziţia domniei sale „Slăvire lui Ciprian Porumbescu"[114]. Imnul acesta a fost tipării pe foi volante şi distribuit printre participanţi.

Ideea înfiinţării unui muzeu „Ciprian Porumbescu" la Suceava odrăslise în sufletul domnului Leca Morariu, pe când se afla în Viena (Faur 1915). De aici, domnia sa scria Mărioarei Raţiu-Porumbescu următoarele şire laconice:

„Respectuoase salutări, de lângă violoncelul lui Ciprian. Ne gândim la un muzeu „Ciprian Porumbescu".

Violoncelul se află la Societatea Studenţească „România Jună" şi era să fie vândut, la mezat, de guvernul austriac; domnu1 Leca Morariu îl cumpără pentru viitorul muzeu. Şi gândul acesta se înfiripă tot în 1915, Leca Morariu, editând volumul de poveşti bucovinene „De la noi", trecuse pe copertă următoarea notă: „Se vinde, în scopul înfiinţării unui muzeu „Ciprian Porumbescu".

În 1916, Preotul Constantin Morariu tipărea tălmăcirile „Versuri de Schiller şi Goethe", purtând aceeaşi notă. Altă broşură a Părintelui Constantin Morariu („Ciprian Porumbescu", 1926) cuprindea următorul apel: „Invităm, deci, cu ardoare, toată presa românească şi toate societăţile româneşti de cântare să se pună în serviciul adunării de colecte, care să se trimită Muzeului „Ciprian Porumbescu", în

113 Azi, irezistibilul şi reputatul comic Grigore Vasiliu-Birlic, de la Bucureşti.
114 Publicată în „Făt-Frumos", III (1928), pp. 133, 134.

Cernăuţi, str. Eusebie Popovici 4".

Şi în 1926, Muzeul „Porumbescu" avea fiinţă, alcătuit fiind din colecţiile lui Constantin Morariu, ale doamnei Mărioara Raţiu-Porumbescu şi ale altora. Colecta bănească se urcă la suma de 20.700 lei. „Banca Suceveană", datorită spiritului de distinsă comprehensiune a conducătorului ei, Dr. Teofil Lupu, donează 20.000 lei. Murind Părintele Constantin Morariu (16 martie 1927), domnul Leca Morariu mută Muzeul „Ciprian Porumbescu" la Suceava (într-o sală a primăriei).

La 8 octombrie, Muzeul „Ciprian Porumbescu" îşi lărgeşte şi generalizează eticheta în Muzeul „Porumbescu" („întrucât cuprindea, acum, şi relicvele muzeistice ale lui Porumbescu-tatăl"), de faţă fiind: Mărioara Raţiu-Porumbescu şi copiii ei, doamna Dr. Livia Cionca şi domnul Ciprian Raţiu.

La inaugurarea festivă a nou-organizatului Muzeu al oraşului Suceava şi al Muzeului „Porumbescu"(21.10.1928), au fost de faţă Mitropolitul Bucovinei, Nectarie Cotlariuc, şi domnii miniştri Alexandru Lapedatu şi Ion I. Nistor[115].

Şi acum, iată un moment important în activitatea societăţii noastre: turneul la Cernăuţi, cu „Extemporalul" (distribuţia: cea de la Rădăuţi, în frunte cu Grigore Vasiliu), în ziua de 9 noiembrie. Ziarele „Universul", „Rampa", „Glasul Bucovinei" etc. au subliniat că cei ce compun secţia de teatru de la Reuniunea „Ciprian Porumbescu" au trecut, de mult, bariera diletantismului, relevând şi faptul că foarte puţine societăţi culturale similare pot sta alături de societatea noastră. Reproducern cronica teatrală din ziarul „Glasul Bucovinei", No. 2810 din 14 noiembrie 1928, semnată „Spectator":

„Cunoaştem întrucâtva, din cronicele periodice sucevene, viata culturală care pulsează spornică în cetatea amintirilor, datorită

[115] Amănunte cu privire la Muzeul „Porumbescu", vezi Leca Morariu: *Muzeul „Porumbescu"*, extras din „Boabe de grâu", V nr. 7.

neastâmpărului binecuvântat al unui mănunchi de oameni cu tragere de inimă pentru treburile sufleteşti şi organizată în cadrul larg al activităţii neadormite a Reuniunii de cântare „Ciprian Porumbescu" din Suceava.

Pentru a arăta şi altora, printr-o juvenilă şi firească extensiune, roadele unei munci stăruitoare şi spre a înnoda fire de legătură cu alte centre culturale româneşti din acest colţ de ţară, „Teatrul Naţional din Suceava", cum atât de isteţ a fost numită secţia teatrală a merituoasei Reuniuni, a întreprins un mic turneu, în circuit scurt, care l-a adus şi la Cernăuţi, unde a jucat, vineri, 9 noiembrie, ilarianta comedie „Extemporalul", în 3 acte, de Sturm, localizată de P. Gusti.

Elevul Ionescu Dumitru al II-lea. din clasa a VIII-a, e slab la latină şi nu e, deci, de mirare că, în urma unui extemporal în consecinţă, vine la profesor să angajeze ore de meditaţie. Aflând-o acasă pe fiica profesorului şi stabilindu-se, imediat, inevitabilul curent de simpatie, poate în baza principiului că „extremele se ating", domnişoara e foarte, foarte tare la latină, Anişoara copiază, pentru Mitică, extemporalul în chestie, adăugând în plus câteva fraze din conceptul profesorului.

De aici, se descoperă delictul, a cărui anchetă, făcută cu antren de către directorul liceului, dă naştere la o serie întreagă de încurcături şcolare şi extraşcolare, disciplinare şi matrimoniale.

Oaspeţii interpreţi au reprezentat cu cinste teatrul din Suceava.

Doamna Maria Chirovici ne-a dat un straşnic „enfant terrible" de Anişoară zglobie, neastâmpărată, isteaţă şi irezistibilă, iar domnul Eugen Chirovici ne-a dat un director maestru în materie de instrucţie judiciară, mlădios, volubil şi insinuant: hotărât, menajul Chirovici are speciale aptitudini pentru teatru şi depăşeşte, evident, posibilităţile diletantismului.

Profesorul rutinatului animator, domnul Ştefan Pavelescu, a avut suficientă stângăcie didactică, Conovăţul domnului Gheorghe Ruptaş s-a arătat cu bune efecte de comic sănătos, iar domnişoara

Eugenia Nimigeanu şi domnişoara Coca Sepciuc, de la Cernăuţi, au fost în nota justă a rolurilor. Să amintim numai, rezervat pentru sfârşit, că elevul Ionescu Dumitru al II-lea, din clasa a VIII-a, a fost interpretat de domnul Grigore Vasiliu, de la Teatrul nostru Naţional, ca să nu mai fie nevoie de a detaila marele succes de ilaritate pe care l-a obţinut, in acest extrem de convenabil rol, alintatul publicului de pretutindeni.

Lumea, tineret mult şi amuzat, a petrecut câteva ore mai mult decât agreabile, manifestându-şi bună-dispoziţia prin frecvente aplauze şi, ceea ce e mai concludent, prin salve necontenite de râs animat”.

*

După Cernăuţi, comitetul nostru şi-a îndreptat toată atenţia în vederea pregătirii jubileului de 25 de ani de la înfiinţarea societăţii noastre. S-a hotărât ca aceasta sărbătorire să se facă în zilele de 18 şi 19 decembrie. Această aniversare scumpă nouă n-o puteam sărbători mai frumos decât reprezentând opereta „Crai nou”, operă care va rămâne nouă. S-au îndesit repetiţiile. Lumea aştepta cu înfrigurare această serbare jubilară.

Doamna Mărioara Raţiu-Porumbescu, sora lui Ciprian, care urmăreşte cu atâta interes activitatea societăţii noastre, trimite domnului prof. Victor Morariu, în preajma jubileului de 25 ani al Reuniunii, următoarea scrisoare:

„Cluj, 13 Decemvrie 1928

Stimate Domnule Morariu,

Se apropie ziua aniversării de 25 ani a societăţii „Ciprian Porumbescu”, care se serbează cu „Crai nou”. Societatea a avut o activitate frumoasă, muncind pe toate căile. În prima linie, serbarea

de 25 ani, la mormântul lui din Stupca[116], împrejmuirea mormântului cu grilaj de fier; tipărirea şi răspândirea compoziţiilor; reprezentarea operetei „Crai nou".

Felicit şi mă închin persoanelor, în prima linie Domniei Voastre, stimate Domnule Profesor, domnului Severian Procopovici, ca preşedinte, şi domnului August Karnet, ca dirijor al corului. Vă slăvesc pe toţi cei care aţi muncit pentru răspândirea muzicii neuitatului meu frate.

Doresc din suflet ca Societatea „Ciprian Porumbescu" să ajungă cât se poate de glorioasă, dobândind un renume mare, fiind totdeauna sărbătorită şi admirată… Sunt cu gândul la aniversarea şi reprezentarea operetei

Succes şi glorie!

Mărioara Raţiu-Porumbescu".

Pentru acest jubileu, comitetul a decis să facă o montare nouă operetei lui Ciprian Porumbescu. Domnul Emilian Pauliuc, elevul lui Eugen Chirovici, a executat decorurile necesare.

Şi, în seara zilei de 18 decembrie, în faţa unei săli arhipline, s-a desfăşurat următorul program:

1) discursul festiv al domnului prof. Victor Morariu („Istoricul Reuniunii, de la 1903-1928") şi

2) reprezentarea operetei „Crai nou", cu: Lucrezzia Ionescu-Milano (Dochiţa), Margareta Burduhos (Anica) Ion Berbang (Moş Corbu), Procopie Rodinciuc (Ispravnicul) şi Ştefan Pavelescu (Bujor).

Acest program s-a repetat întocmai şi a doua zi, în 19 decembrie (cu deosebirea că rolul lui Moş Corbu a fost interpretat de Nicu Stănescu).

Domnul George Voedvica, corespondentul ziarului „Glasul Bucovinei" (38/VII 1928), scrie următoarele:

---

116 E vorba de pelerinajul de la Stupca, din 1908.

„Prestigioasa Societate muzicală „Ciprian Porumbescu” şi-a serbat, zilele acestea, aniversarea a 25-a de la înfiinţare. Cu acest prilej, s-a reprezentat, în două seri de-a rândul, cu un răsunător succes, „Crai nou”, operetă care, pentru valoarea ei, s-a învrednicit să vadă lumina rampei, de curând, şi la Opera din Cluj.

Reprezentarea a fost precedată de un magistral discurs al domnului prof. Dr. Victor Morariu, având ca obiect istoricul Reuniunii muzicale din loc.

Opereta „Crai Nou”, reprezentată cu prilejul jubileului, a avut parte de o distribuţie aleasă şi de o montare deosebit de fericită. Interpretarea, realizată cu cel mai perfect acord de ansamblu, a fost admirabil armonizată în jurul doamnei Lucrezzia Ionescu-Milano, care, pentru încarnarea plastică şi sugestivă, pentru tonul mare şi cald, merită frumoase cuvinte de laudă.

O surpriză plăcută: domnişoara Margareta Burduhos, care se afirmă ca un puternic talent. Dovedeşte o pricepere deosebită în frazare şi o tehnică destul de reliefată pentru ca să poată râvni la o accentuare mai pronunţată a personalităţii sale.

Pe Moş Corbu l-a interpretat Ion Berhang, cu o bogăţie de nuanţe şi-ntr-un accent atât de fericit, încât a făcut o adevărată creaţie din acest rol, dublat, a doua seară de Nicu Stănescu, care a dat mult stil interpretării sale.

Procopie Rodinciuc: mască bună, joc degajat, umor sănătos. Un element de comedie bogat înzestrat.

Un viu succes a înregistrat tânărul Octav Rodinciuc: natural, plastic şi armonios, ne-a înfăţişat un tip prins cu o varietate deplină. O notă de eleganţă suplă aduce locotenentul (respectiv, căpitanul de jandarmi) al lui Ştefan Pavelescu.

Costumul naţional al protagoniştilor, cât şi al corului, bogat şi pitoresc, a fost nota sărbătorească a serii.

Montarea, datorată domnului prof. Ilarie Berezniţchi, cum

şi decorurile, executate de domnul Emilian Pauliuc, au contribuit, în mare măsură, la superbul succes al reprezentării. Ansamblul, ireproşabil pus la punct. La pupitru, maestrul August Karnet.

Activitatea intensificată a Societăţii muzicale „Ciprian Porumbescu" răspunde unei nevoi simţite a culturii noastre artistice şi nu putem s-o primim decât cu cea mai vie gratitudine".

Aşadar, de la 5 aprilie şi până la 19 decembrie 1928, zece manifestări dramatice-muzicale, pe diferite scene.

VIII. Patru remarcabile succese: „Prostul”, „Doctorul fără voie”, „Institutorii” şi „Vânt de primăvară”. Ideea unui bust al lui Ciprian Porumbescu. Anul administrativ 1929/30, preşedinţia Ştefan Pavelescu

Domnul Severian Procopovici, care, prin decurs de un sfert de veac, a condus destinele acestei vrednice societăţi, cu rosturi atât de mari şi frumoase pe aceste istorice meleaguri, jertfindu-şi, astfel, cei mai frumoşi ani pe terenul artistic şi naţional-cultural, s-a exprimat, în ultima vreme, că nu se mai simte în stare să meargă, cu acelaşi avânt, pe drumul variatelor şi multiplelor realizări ale Reuniunii; de aceea, ferma dumisale convingere e că urmaşul la prezidenţie nu poale fi altul decât fostul lui elev şi ucenic întru cele muzicale şi culturale: Ştefan Pavelescu, care, din 15 iunie 1924 şi până-n prezent, s-a afirmat ca un element harnic, de iniţiativă şi priceput în ale teatrului. Astfel, în adunarea generală ordinară, din 10 ianuarie 1929, se alege următorul comitet: preşedinte – Ştefan Pavelescu; vicepreşedinte I – Grigore Scotniţchi, vicepreşedinte II – Ion Berhang; secretar I – Victor Morariu; secretar II – Dimitrie Moldovan; casier – Eugen Ursachi; bibliotecar I – Octavian Rodinciuc; bibliotecar II – Adrian Olinic; controlor – Eugen Palie; membri fără funcţie – Ştefan Ionescu-Milano, Emilian Pauliuc; econom – Rudolf Malcean; comisia revizuitoare

– Eusebie Sârbu, preşedinte, Gheorghe Socoliuc şi Mihai Cărăuşu.

Tot în această adunare, domnul prof. Mihai Cărăuşu propune ca domnull Severian Procopovici să fie numit preşedinte de onoare[117] al Reuniunii. Propunerea aceasta e acoperită de unanime şi entuziaste aclamaţii.

Domnul preşedinte Ştefan Pavelescu, după ce ocupă scaunul prezidenţial, declară următoarele:

„Rolul de conducător al societăţii noastre mi se pare cu atât mai greu, cu cât sunt urmaşul vrednicului şi idealistului român, al scumpului nostru preşedinte de onoare, Severian Procopovici, care, vreme de 25 ani (1903-1928) a stat ca o santinelă credincioasă la cârma Reuniunii. În preajma unei atât de îndelungate şi rodnice activităţi, vorba cronicarului, se sperie gândul".

Comitetul actual şi-a propus, chiar din prima şedinţă, să pună accentul principal pe latura muzicală, întrucât unele voci din public, cunoscători şi iubitori de muzică, făceau necontenite obiecţiuni că Reuniunea cultivă prea mult teatrul, în detrimentul muzicii. Şi-ntr-adevăr, în ultimii doi ani, spectacolele de dramă şi comedie au prevalat. Deci, noul preşedinte a îndrumat serioase pregătiri, în vederea unui concert întru comemorarea lui G. Kiriac (mort în 1928).

După vreo zece repetiţii, însă, rândurile cântăreţilor rărindu-se mereu, comitetul s-a văzut silit să întrerupă această muncă şi cheltuială zadarnică şi să apuce pe acelaşi drum, pe care a mers comitetul vechi: teatrul.

S-a pus, deci, în studiu „Prostul"", comedie în 5 acte, de L. Fulda, traducere de Sofia Nădejde, care, după cinci săptămâni de repetiţii asidue, s-a reprezentat, în seara zilei de 26 martie 1929, cu un răsunător succes.

[117] Calitatea aceasta şi-a menţinut-o până la săvârşirea sa din viaţă (22 iunie 1933).

Distribuţia a fost fericită: doamnele Lucrezzia Ionescu-Milano (Doris) şi Eleonora Franke (Schirmer), domnişoarele Aneta Samson (Lucy), Frizzi Müller (Lisbeth) şi Greti Franke (servitoarea), apoi domnii Eugen Chirovici (Justus), Ştefan Pavelescu (Engelhardt), Gheorghe Ruptaş (Bohrmann), Gheorghe Socoliuc (judecătorul), Rudolf Malcean (Aprodul), Severin Doncean (Thilemis), Ion Grămada (Servitorul).

Corespondentul ziarului „Universul" (31.03.1929) găsea următoarele aprecieri:

„Reuniunea „Ciprian Porumbescu" şi-a inaugural noul an de activitate (al 26-lea) cu una din cele mai bune comedii din repertoriul teatrelor noastre: „Prostul", de L. Fulda. A fost un spectacol de elită. Până acum, nu s-a văzut o mai completă omogenitate a ansamblului Reuniunii noastre. Puţine din reprezentaţiile acestei active societăţi au obţinut un succes mai desăvârşit".

În cursul lunilor lui martie şi aprilie, comitetul a organizat, după modelul „Armoniei" din Cernăuţi, o serie de „conveniri", în Casa Germană, unde membrii şi prietenii Societăţii „Ciprian Porumbescu" aveau prilejul să se întâlnească, cu scopul de a cimenta mai mult legăturile, în jurul crezului Reuniunii.

La 12 mai, Reuniunea reprezintă, pentru a doua oară, „Prostul", în beneficiul Societăţii A.R.P.A., de sub preşedinţia domnului prof. Mihai Cărăuşu, rezultând un venit net de 2.000 lei.

Paralel cu manifestările amintite, Reuniunea pregătea „Vânt de primăvară" (Frühlingsluft), operetă în 3 acte, de Ernst Reiterer, care s-a reprezentat în trei seri consecutive (23, 24 şi 25 iunie).

Distribuţia: doamnele Lucrezzia Ionescu-Milano (Hani), Eleonora Franke (Knickebein), Eusebia Iliescu (Bertha), domnişoarele Margareta Burduhos (Emilia) şi R. Vijniţer (Baroneasa de Croise),

domnii Octav Rodinciuc (Landmann), Ştefan Pavelescu (Hildebrandt), Gheorghe Ruptaş (Knickebein), Nicu Mihuţă (Felix), E. Suharovschi (Nazzi), Gheorghe Socoliuc (birtaşul).

Direcţia de scenă: Ştefan Pavelescu; la pupitru: August Karnet. Baletul a fost organizat de domnişoara Grete Franke. Succesul a fost neaşteptat.

Corespondentul ziarului cernăuţean „Cuvântul Ţărănimii”, făcând bilanţul artistic al acestor trei spectacole, scrie următoarele rânduri:

„Vor fi existând ele, fără-ndoială, multe societăţi culturale şi artistice-muzicale, care, în limitele posibilităţii, desfăşoară o activitate lăudabilă în faţa publicului, o dată sau de două ori pe an, cu programe selecte şi temeinic studiate, însă, fără pic de exagerare, m-a uimit activitatea intensă şi prodigioasă a Reuniunii „Ciprian Porumbescu” din localitate, care, aproape în fiecare lună, reprezintă câte o piesă de teatru, operetă, aranjează vreo şezătoare literară-muzicală sau câte un concert. Aş putea spune că această societate, unică în felul ei, substituie onorabil, în acest orăşel izolat, toate turneele marilor teatre. Activitatea acestei societăţi m-a surprins, mai ales când am văzut opereta „Vânt de primăvară”, de Ernst Reiterer, pe care preşedintele Reuniunii „Ciprian Porumbescu”, domnul prof. Ştefan Pavelescu, a pus-o în studiu (10 aprilie) şi a terminat-o în două luni şi jumătate, cu diletanţi. Cele trei spectacole consecutive au întrecut orice aşteptări, încât domnii Nello Bucevschi şi Nicolae Sireteanu, actori ai Teatrului Naţional din Cernăuţi, mi-au mărturisit, fără nici o politeţe de circumstanţă, că n-au avut deloc impresia că se găsesc în faţa unui ansamblu de diletanţi”.

Iar „Făt-Frumos”-ul domnului Leca Morariu (anul IV, nr 165) ne aduce următoarele aprecieri:

„Dar Sânzienele pot, totuşi, rămâne o zi de sărbătoare a Sucevii.

A dovedit-o, şi de data aceasta, Suceava culturală românească, Societatea „Ciprian Porumbescu” şi-a cucerit iarăşi o strălucită izbândă cu reprezentarea operetei „Vânt de primăvară”. Fapt care nici nu mai surprinde, când ştim că această harnică societate dispune de forţe atât de rutinate şi de reputaţie ca doamnele Lucrezzia Ionescu-Milano, Eleonora Franke şi domnii Ştefan Pavelescu (acum chiar preşedintele societăţii) şi Gheorghe Ruptaş în jocul de scenă, şi ca domnişoara Margareta Burduhos şi domnul Octav Rodeanu în cântec, când cel ce creează minunea e neîntrecutul maistru August Karnet. Trei seri, de-a rândul, reprezentaţia aceasta n-a putut înfrâna aglomerata publicului”.

În urma acestor reprezentări, Reuniunea a intrat în vacanţa cea mare.

Pe la mijlocul lui august, însă, secţia de teatru a luat în repertoriu „Institutorii” lui Otto Ernst, comedie în 4 acte, care a văzut lumina rampei în 26 şi 27 septembrie.

Interpreţii rolurilor: Erica Voevidca[118] (Gisa Halm), Emilia Rodinciuc (Biesendal), Eusebia Iliescu (Dörman), domnişoara Otilia Zabocarschi (Sturhalm); domnii Ştefan Pavelescu (Flachsmann), Eugen Chirovici (Prell), Procopie Rodinciuc (Bröscke), Nicu Mihuţă (Fleming), Max Culin (Vogelsang), Alois Franke (Weidenbaum), Gheorghe Socoliuc (Dircks), Eugen Suharovschi (Riemann) Severin Doncean (Römer), Gheorghe Ruptaş (Regendanks), Rudolf Malceanu (Kluth şi Brockmann).

Această piesă, menţinându-şi aceeaşi distribuţie, s-a jucat (29 septembrie) la Fălticeni, unde Liga Culturală şi autorităţile locale ne-au făcut o caldă primire, terminându-se cu un copios banchet.

La 30 septembrie, Reuniunea joacă „Institutorii” în Gura

[118] Erica Voevidca a mai interpretat şi alte două roluri: Martine („Doctorul fără voie”, de Molière) şi Baronesa Elena Ameru („Supremul argument”, de George Voievidca).

Humorului.

În seara zilei de 14 octombrie, comitetul aranjează un Festival Eminescu (40 ani de la moartea poetului), cu următorul program:

1) „Ce-a adus Eminescu nou în poezia românească”, cuvânt festiv ţinut de domnu1 prof. Ştefan Pavelescu, preşedintele Reuniunii;

2) Ştefan Ionescu-Milano: „O, mamă”, „Ca floarea albă de cireş” şi „Lacul”, cântate de Ştefan Ionescu-Milano (tenor), acompaniat la pian de August Karnet;

3) Scheletti: „Ce te legeni, codrule?”, „O rămâi” şi „Somnoroase păsărele”, tustrele cântate de doamna Octavia Lupu-Morariu (canto) şi domnul August Karnet (pian);

4) „S-a dus amorul”; şi E. M. Drossino: „Când o să vii?”, cu Margareta Burduhos (canto) şi August Karnet (pian);

5) Corul mixt, dirijat de August Karnet, cântă: „De voi adormi curând” şi „Rugăciune”;

6) Domnul Eugen Chirovici recită „Scrisoarea I”, de Eminescu, şi „Odă lui Eminescu”, de George Voevidca, iar Ştefan Pavelescu „Floare albastră”, de Mihai Eminescu.

„La Suceava, scrie poetul George Voevidca, în „Tribuna”, din Cernăuţi (0l.11.1929), şi cu acest prilej (40 ani de la moartea „Luceafărului poeziei româneşti”) conştiinţa românească a zvâcnit dârz şi impresionant.

Un merit mai mult pentru venerabila Reuniune muzicală „Ciprian Porumbescu”, în cadrul căreia s-a desfăşurat festivalul.

Un merit mai mult pentru românii suceveni, care au învăluit, cu atâta înţelegătoare dragoste, această manifestare profund românească. Din nou, deci, cuvinte de laudă Societăţii „Ciprian Porumbescu” şi harnicilor ei membri şi colaboratori”.

La 1 noiembrie, Reuniunea reprezintă „Doctorul fără voie”,

de Molière, cu următoarea distribuţie: Eugen Chirovici (Sganarelle), doamna Erica Voevidca (Martine), Max Culin (Robert), Ştefan Pavelescu (Geronte), doamna Eusebia Iliescu (Lucinda), Gheorghe Socoliuc (Valere), Gheorghe Ruptaş (Luca), Otilia Zaborcaschi (Jaqueline), Max Culin (Tibaut), Şerban Bumbac (Octav) şi Cristea Tabacaru (Perrin). Direcţia de scenă: Eugen Chirovici şi Ştefan Pavelescu.

Cu această piesă, Reuniunea pleacă în turneu la Fălticeni (03.11), unde, presa locală, precum şi intelectualitatea din oraşul lui Foltea, al cărui suflet e domnul prof. Dr. V. Tempeanu, îi salută pe Ciprianişti ca adevăraţi şi osârdnici crainici culturali şi pioni de unificare sufletească.

Gazeta fălticeneană „Săptămâna", sub titlul „O nouă manifestare culturală a Societăţii „Ciprian Porumbescu", ne întâmpină (03.11) cu următoarele rânduri:

„Duminică, 3 noiembrie, va avea loc, în sala de spectacole a Liceului, reprezentarea comediei „Doctorul fără voie", de Molière.

Reuniunea de cântare „Ciprian Porumbescu" din Suceava vine a doua oară la noi, în scop de înfrăţire culturală. Cei ce au avut plăcerea să asiste la reprezentarea comediei „Institutorii" (29.10), jucată de aceeaşi Reuniune, sunt, desigur, în măsură să cunoască cu cât talent şi măiestrie de adevăraţi actori au interpretat rolurile membrii Reuniunii. Aceştia vor fi, desigur, cei mai buni propagandişti pentru serbarea de mâine.

Date fiind toate acestea şi nobilele scopuri ce le urmăreşte Reuniunea, de a cimenta legăturile între fraţi şi de a ridica un bust celui mai ales compozitor român, Ciprian Porumbescu, nu ne îndoim că fălticenenii îşi vor da cu toţii întâlnire, duminică, 3 noiembrie, la liceu. Din parte-ne, salutăm, cu toată dragostea, venirea între noi a iubiţilor şi distinşilor oaspeţi".

Şi-ntr-adevăr, fălticenenii au fost la înălţime: sala s-a dovedit neîncăpătoare pentru lumea ce-a alergat să asiste la acest spectacol. Ţinem să menţionăm că „Doctor fără voie” s-a jucat, ca şi „Avarul” (21 martie 1927), în costumele epocii, împrumutate de la Teatrul Naţional din Cernăuţi.

De Revelion (31 decembrie 1929), societatea noastră dă concurs Cazinoului Funcţionarilor Publici din Suceava, cu piesele „Supremul argument”, satiră într-un act, de George Voevidca, de faţă fiind şi autorul, jucată de: Erica Voevidca (Baroneasa), Emilia Rodinciuc (Stocker), Ştefan Pavelescu (Baronul şi Dr. Marton) şi Nicu Miluţă (Jean), şi „Un leu şi un zlot”, comedie într-un act de D. R. Rosetti, cu Emilia Rodinciuc (Tarsiţa), Otilia Zabocarschi (Lina), Frizzi Müller (Nataliţa), Ştefan Pavelescu (Trifan), Octavian Modreanu (Sărăcilă), Şerban Bumbac (Mişu), Cristea Tabcaru (Tertipof).

Satira dramatică a domnului George Voevidca a recoltat entuziaste aprecieri din partea publicului. Remarcăm faptul că domnul George Voevidca mai are o piesă de teatru („Puteri întunecate”, un act, Suceava, 1926); liricul bucovinean este, în acelaşi timp, şi-un remarcabil dramaturg.

Şi revista „Făt-Frumos”, an. IV, p. 227, făcând bilanţul ultimelor şase luni de activitate artistică a Societăţii „Ciprian Porumbescu”, scrie: „Din strădania câtorva eminente şi cu adevărat tinereşti energii (ca domnii profesori Ştefan Pavelescu, Eegen Chirovici şi Părintele Teodor Coclici), Suceava, ca pulsaţie culturală, deţine azi locul întâi în întreaga Bucovină”.

În şedinţa comitetului din 5 februarie, domnul preşedinte Ştefan Pavelescu vine cu propunerea ca Reuniunea să ridice un bust lui Ciprian Porumbescu.

„Astăzi, când opera lui Ciprian Porumbescu e tot mai mult

apreciată şi tot mai răspândită în cuprinsul ţării, când societatea noastră, ce-i poartă numele, desfăşoară o tot mai apreciabilă şi variată activitate, cred că ne-am achita de-o sfântă datorie faţă de memoria autorului operetei „Crai nou”, ridicându-i un bust, în parcul din Suceava, deci în această străveche reşedinţă voievodală, de care Ciprian Porumbescu e atât de indisolubil legat.

Reuniunea deschide o listă de subscripţie, semnând singură 500 lei”.

Propunerea aceasta e acceptată cu entuziasm, urmând ca Ciprianiştii să întreprindă o vie acţiune, în vederea strângerii fondurilor necesare acestei frumoase opere.

Revista „Făt-Frumos” (1929, p. 68) publică următoarele rânduri:

„Reuniunea de cântare „Ciprian Porumbescu” din Suceava, care, în decembrie 1928, şi-a serbat jubileul de 25 ani, a luat hotărârea de a ridica, într-unul din parcurile oraşului Suceava, un bust marelui compozitor bucovinean, al cărui nume îl poartă.

Reuniunea va aranja, începând cu luna septembrie a. c, diferite serbări, al căror venit va fi destinat pentru acest scop.

Până atunci, deschide o listă de subscripţie, invitând pe toţi oamenii de bine, cât şi toate instituţiile culturale şi financiare, să contribuie cu cât îi va lăsa inima.

Reuniunea, din sărăcia ei, face începutul cu 500 lei.

Donaţiile se vor trimite la adresa Reuniunii, în Suceava.

Revista „Făt-Frumos” înmânează, şi ea, 500 lei”.

De aici, înainte, una din preocupările principale ale Reuniunii va fi sporirea fondului pentru bust.

În cursul anului 1929, s-au adunat, afară de suma de 5.000 lei, colectată pe lista de subscripţie, deschisă de ziarul „Glasul Bucovinei”,

din Cernăuţi, 4.200 lei, bani rezultaţi din generoase ofrande şi de pe urma spectacolelor date de societatea noastră.

Astfel, ideea ridicării unui bust lui Ciprian Porumbescu prinde consistenţă şi strădaniile Reuniunii vor tinde, cu toată râvna, la realizarea cât mai grabnică.

IX. „O scrisoare pierdută”, „Vânzătorul de păsări”, „Anonimul”. Jubileul de 30 ani al Reuniunii. Semicentenarul morţii lui Ciprian Porumbescu. Dezvelirea bustului lui Ciprian Porumbescu. „Familia improvizată”, „Dracul”. Perioada 1930-1935, preşedinţia Ilarion Bereznіţchi.

Încă înainte de adunarea generală ordinară (13 februarie 1930), domnul prof. Ştefan Pavelescu, preşedintele Reuniunii pe anul administrativ 1929/30, a declarat că nu mai poate fi preşedinte şi-n acelaşi timp şi conducător al sec|iei teatrale, fiind prea ocupat. Îl recomandă, deci, pe domnul Ilarion Berezniţchi ca viitor preşedinte.

Acesta, după multe stăruinţe, depuse de domnii Severian Procopovici, Victor Morariu şi Ştefan Pavelescu, acceptă misiunea grea, ce i se încredinţa, cu condiţia ca adunarea generală să-i voteze lista comitetului propusă de domnia sa, având convingea că numai în felul acesta se poate munci mai cu spor.

De fapt, adunarea generală extraordinară din 20 februarie 1930 a ales, prin aclamaţiune, următorul comitet, propus de domnia sa: preşedinte – Ilarion Berezniţchi, vicepreşedinţi – Grigore Sotniţchi şi Ştefan Ionescu-Milano; secretar de externe – Victor Morariu; secretar

de interne – Ştefan Pavelescu; casier – Virgil Ionescu; econom – Gheorghe Socoliuc; controlor – Petre Iliescu; bibliotecari – Eugen Chirovici şi Alexandru Isar.

Noul comitet, stăpânit de multă dragoste de muncă, a şi pornit la drum, divizându-şi strădaniile in trei direcţii: a) intensificarea repetiţiilor de cor, în vederea unui concert; b) punerea în studiu a comediei lui I. L. Caragiale, „O scrisoare pierdută" (în locul abandonatului „Funcţionar de la Domenii", de Petre Locusteanu, luat în studiu în noiembrie 1929 şi din care se făcuseră o serie de repetiţii) şi a unei operete; şi c) organizarea internă a societăţii.

De la vechiul comitet mai rămăsese în studiu vodevilul „Doi morţi vii", de Vasile Alecsandri, cu muzica de cunoscutul folclorist muzical din Bucovina, Alexandru Voevidca.

În şedinţa comitetului din 23 februarie, se decide amânarea reprezentării, deci întreruperea repetiţiilor. Amânarea aceasta a fost, însă, fatală, căci „Doi morţi vii" nu s-a mai repetat, rămânând tot numai cu reprezentarea din 1921.

Comitetul se gândeşte la reprezentarea uneia din operetele lui Tudor Flondor („Moş Ciocârlan" sau „Noaptea Sfântului Gheorghe"), dar nu le poale obţine. Atunci, scăparea e tot Al. P. Marinescu din Fălticeni, fost director de trupă de operete, care, dispunând de vreo 20 de operete, ne împrumută „Vânzătorul de păsări".

„O scrisoare pierdută" se repetă conştiincios, avându-se ca directori de scenă domnii Eugen Chirovici şi Ştefan Pavelescu, şi, la 10 aprilie, are loc premiera, în „Dom Polski", cu distribuţia: Maria Chirovici[119] (Zoe), Eugen Chirovici[120] (Caţavencu), Ştefan Pavelescu

[119] Maria Chirovici a jucat, în total, şase roluri: Ziţa („O noapte furtunoasă"), Anişoara („Extemporalul"), Eracliţa („Deputatul tatei"), Clara („Mândrie şi amor"), Zoe („O scrisoare pierdută") şi Safta („Conu Leonida faţă cu reacţiunea").

[120] Eugen Chirovici, a interpretat, în răstimpul 1926-1930, treisprezece roluri: Pârvu („Ariciul şi sobolul"), Jupân Dumitrache („O noapte furtunoasă"), Conu Leonida („Conu Leonida faţă cu reacţiunea"), Caţavencu („O scrisoare pierdută"), Dragomir („Năpasta"),

(Tipătescu), Octavian Modreanu (Farfuridi), Gheorghe Socoliuc (Trahanache), Gheorghe Ruptaş (Pristanda), Grigore Vasiliu, de la Teatrul Naţional din Cernăuţi (Dandanache), sublocotenent Radu Anghel (Cetăţeanul turmentat), Octavian Burac (Brânzovenescu), Rudolf Malceanu (Popescu), A. Schley (Ionescu); figuraţia: elevi de la Liceul .„Ştefan cel Mare”.

Datorită priceputei şi serioasei pregătiri, piesa aceasta a înregistrat un frumos succes. Remarcăm, în primul rând, creaţia domnului Grigore Vasiliu, care ne-a dat un Dandanache ireproşabil, înţelegând să sublinieze, de minune, atât ramolismentul fizic, cât şi cel intelectual. Domnul Chirovici a înţeles să se identifice pe deplin cu rolul; de altfel, ca muntean, era cel mai indicat să ni-l redea pe aprigul şi zvăpăiatul Caţavencu.

Regretatul critic Garabet Ibrăileanu susţine, undeva, în criticile sale, că piesele lui Caragiale au succes desăvârşit numai când sunt jucate de actori munteni.

La fel, Zoe şi-a găsit o ideală încarnare în doamna Maria Chirovici. Restul actorilor a completat armonic ansamblul.

Comitetul, întrunindu-se în mai multe şedinţe, constată că ideea unui concert mare, aşa cum se proiectase la început, trebuie abandonată, deoarece cântăreţii manifestă un fel de apatie pronunţată pentru concerte. Lipsa de punctualitate, neregularitatea cu care coriştii vin la repetiţie, apoi şi predilecţia publicului pentru comedie şi operetă îndrituiesc comitetul să pună accentul pe acestea din urmă.

Deci, aceeaşi piesă şi cu aceiaşi interpreţi (de astă-dată, rolul lui Dandanache fiind jucat de Cristea Tabacaru) s-a reprezentat şi la 23 iunie (în ajunul Sânzienelor). E spectacolul de adio, dat în cinstea soţilor Chirovici, care, peste o lună (iulie 1930), vor pleca din Suceava, pentru a se stabili la Târgovişte, lăsând în sufletele sucevenilor amintiri

Sganarelle („Doctor fără voie”), Salo Weiss („Nodul gordian”), Belmegeanu („Deputatul tatei”), Harpagon („Avarul”), Brebeneag („Extemporalul”), Prell („Institutorii”), Moulinet („Mândrie şi amor”) şi Justus („Prostul”).

atât de frumoase, iar în sânul Reuniunii, două goluri ireparabile.

À doua zi, seara, în 24 iunie, Reuniunea a dat concurs Asociaţiei Învăţătorilor din judeţul Suceava, cu „Institutorii”, comedie în 3 acte, de Otto Ernst (reluare; premiera a avut loc în 26.09.1929). Interpreţi: Erica Voevidca (Gisa Halm), Eusebia Iliescu (doamna Dörmann), Otilia Zabocarschi (Sturhalm), Ion Falat (Prell), Ştefan Pavelescu (Flachsmann), Procopie Rodinciuc[121] (Bröscke), Alois Franke (Weidenbaum), Nicu Mihuţă (Flemming), Gheorghe Ruptaş (Regendank), S. Dorneanu (Römer), Gheorghe Socoliuc (Diercks), Traian Saghin (Riemann), Rudolf Malceanu (Kluth), Cristea Tabacaru (Brockmann).

În cadrul Ligii Culturale din Suceava, secţia de teatru a Reuniunii reprezintă „Pescuitorul de umbre”, dramă în 4 acte, de Jean Sarment, traducere de Sandu Teleajen, care se reprezintă în seara de 18 septembrie 1930, pe scena din „Dom Polski”.

Distribuţia: Eleonora Franke (Mama), Nicu Mihuţă (Jean), Ştefan Pavelescu (René), sublocotenent Radu Anghel (Monseniorul Lescure), À. Malceanu (Alfred); direcţia de scenă: Nicu Mihuţă.

Dintre toţi interpreţii, s-a remarcat îndeosebi Nicu Mihuţă, actor cu reale aptitudini dramatice dovedite, în acelaşi timp, şi-nu eminent regizor.

La 22 septembrie, piesa aceasta se reprezintă pe scena din sala de gimnastică a Liceului „Nicu Gane” din Fălticeni.

În timp ce manifestările artistice şi culturale îşi urmează drumul lor, domnul preşedinte Ilarion Bereznіţchi elaborează noul statut, „lărgind programul Reuniunii, împrospătând anumite dispoziţiuni şi punând întreaga structură şi spiritul societăţii, în acord cu cerinţele şi cu vremea de azi. S-a schimbat denumirea de Reuniunea de cântare

[121] Procopie Rodinciuc a interpretat următoarele roluri: Ispravnicul („Crai nou”), Schneck („Vânzătorul de păsări”), Bröscke („Institutorii”); Cafegiopulos („Moştenire de la răposata”) şi Tache Jăvrescu („Rămăşagul”).

„Ciprian Porumbescu" în „Reuniunea muizical-dramatică „Ciprian Porumbescu", dându-se, astfel, în program, laturii dramatice, pe lângă cea muzicală, importanţa ce şi-o merita, prin activitatea desfăşurată în trecutul apropiat. S-au modificat denumirile de membri în: a) fondatori; b) de onoare; c) activi şi d) aderenţi; s-a sporii numărul membrilor comitetului la 20, pentru a atrage, astfel, cât mai multe puteri şi talente artistice în comitet; s-a prelungit termenul de funcţionare a comitetului, la 3 ani, pentru a nu stânjeni continuitatea de activitate. Numai cenzorii au rămas să fie aleşi anual; s-au prevăzut acordarea de ajutoare şi subvenţii.

Aceste statute s-au discutat şi s-au votat într-o serie de şedinţe, ultima finindu-se la 7 octomvrie 1930, când s-a votat pe articole, alegându-se, în adunarea generală constitutiva din 15 octomvrie 1930, la notar (căci, pentru a evita conflicte cu legea, am procedat ca la înfiinţarea unei noi societăţi) următorul comitet: Ilarion Berezniţchi – preşedinte; Grigore Sotniţchi şi Ştefan Ionescu-Milano – vicepreşedinţi; Ştefan Pavelescu – secretar; Aurelian Isar – bibliotecar; Petre Iliescu – casier; Gheorghe Socoliuc – econom; comisia de control – C. R. Niculescu, Virgil Ionescu şi Eugen Palie. Membri în comitet, dar fără funcţie: Victor Morariu, Procopie Rodinciuc, Dimitrie Moldovan, Leonte Burac, Gheorghe Ruptaş, Eusebie Oscobeniuc, Vasile Turtureanu, Dr. Rudolf Gassauer, Haralambie Mitre, sublocotenent Radu Anghel, Ion Cârdei[122], Eleonora Franke şi Glicheria Sotniţchi.

Împlinindu-se, deci, toate formele de constituire şi de legalizare a statutelor la notarul public, in ziua de 15 octombrie 1930, dosarul s-a înaintat Tribunalului, iar cu data de 25 februarie 1931, nr. Asoc.

[122] Născut, în 12.11.1906, la Smârdan-Dorohoi, mort, în 10.01.1970, la Bucureşti. Sculptorul care ne-a dăruit bustul lui Ciprian Porumbescu (1933) şi, indirect, prin desenele sale, pe cel al lui Mihai Eminescu, a fost şi un poet iconar autentic, poezia lui fiind pe atât de picturală, pe cât de poetică i-a fost opera plastică. Ca şi opera plastică, poezia lu Ion Cârdei transpune, învăluie într-o stare şi te urcă „pe mâini divine" spre „corabie de nouri", spre vecinătatea lunii („măr de aur"), acolo unde e linişte de câmp abia secerat.

II/175, Reuniunea a fost recunoscută şi înregistrată ca persoană juridică, în baza noilor statute. Cu această înregistrare, am intrat, cu noul comitet, arătat mai sus, într-o nouă perioadă administrativă, de 3 ani, care începe cu anul 1931, urmând ca, după acest termen, deci în 1934, adunarea generală să aleagă alt comitet”[123].

Între Reuniune şi celelalte societăţi culturale din Suceava există, încă dinainte, strânse relaţii de prietenie. În special Societatea „Ciprian Porumbescu” a înţeles şi înţelege să cultive asemenea legături cu deosebită râvnă. De aceea, ori de câte ori i se cere concursul, la aranjări de festivaluri, concerte, spectacole de binefacere etc., îl oferă cu dragă inimă şi din belşug.

Astfel, în 10 octombrie 1930, când „Ateneul Român” aranjează o serbare comemorativă, cu prilejul împlinirii a patru decenii de la moartea bardului de la Mirceşti, secţia de teatru a Reuniunii joacă piesa „Creditorii”, comedie într-un act, de Vasile Alecsandri, având ca interpreţi pe: domnişoara Sylvia Culin (Aglaia), Ştefan Pavelescu (Alecu Verişan), Octavian Modreanu (Jăvrescu), Gheorghe Ruptaş (ciubotarul) etc., iar Ştefan Pavelescu a conferenţiat despre „Satira comediilor lui Alecsandri”.

Aceeaşi secţie de teatru cooperează, cu vodevilul „Cinel-Cinel”, de Vasile Alecsandri, la Festivalul Naţional, aranjat de Liga Culturală, în 24 ianuarie 1931, în „Dom Polski”. Piesa e jucată de doamna Eusebia Iliescu (Florica), domnişoarele Sylvia Culin (Tincuţa) şi Coca Warchow (Smărăndiţa), cu sublocotenentul Anghel Radu (Graur) şi Octavian Modreanu (pitarul Sandu).

La 14 Martie 1931, Prefectura şi Primăria oraşului Suceava, având în vedere criza care bântuia în toate părţile, organizează un

[123] Din raportul general asupra activităţii, citit de domnul preşedinte Ilarion Bereznіţchi în adunarea generală ordinară din 22 martie 1932.

festival pentru ajutorarea şomerilor din localitate. Reuniunea îşi dă concursul cu piesa „Creditorii", de Vasile Alecsandri, susţinută fiind de aceiaşi interpreţi ca şi la spectacolul din 10 octombrie 1930.

Repetiţiile la opereta „Vânzătorul de păsări", de Carl Zeller, care începuseră în toamna anului 1930, au continuat, cu febrilitate (partea muzicală, sub conducerea domnului prof. August Karnet, iar cea dramatică, sub direcţia de scenă a domnilor Ilarion Bereznіţchi şi Ştefan Pavelescu), până la finea lui martie 1931, când, în sfârşit, s-a putut reprezenta.

Astfel, la 30 şi la 31 martie 1931, au avut loc două spectacole consecutive, înregistrând un răsunător succes artistic.

Distribuţie aleasă şi adecvată: Lucrezzia Ionescu-Milano (Cristina), Emilia Rodinciuc (Adelaida), Eusebia Iliescu[124] (Principesa Maria) „diletante, al căror talent şi experienţă scenică le-au ridicat în rândul artiştilor consacraţi ai Reuniunii; domnul Ştefan Ionescu-Milano (Stanislas) contribuind, cu solidele şi distinsele sale însuşiri şi cunoştinţe în arta dramatică şi în muzică, cu vocea-i splendidă, de tenor liric, la prestigiul şi strălucitele succese ale spectacolelor cu „Vânzătorul de păsări". Doamna Aglaia Botezat (Nebel), domnişoara Sylvia Culin (Jeta), domnişoara V. Bălan (Emerenta), domnul Vasile Turtureanu (consilier comunal), apoi domnii Ştefan Pavelescu (Baronul Weps), Procopie Rodinciuc (Schnek), Gheorghe Socoliuc (Dolcini), Gheorghe Ruptaş, (Amaretti), domnul Octav Rodinciuc (Adam), sunt cu toţii talente experimentate şi cu tot dreptul gustate şi apreciate, având fiecare nota-i personală şi specifică originalitate, iar domnul Octav Rodinciuc, în plus, şi un tenor dulce şi simpatic, cu care a contribuit, în mare măsură, la succesul muzical al acestei operete".

---

[124] Eusebia Iliescu a interpretat următoarele roluri: Lucinda („Doctor fără voie"), Dormann („Institutorii"), Florica („Cinel-Cinel"), Principesa („Vânzătorul de păsări"), Mimi („Anonimul"), Smărăndiţa („Rămăşagul"), Dochiţa („Crai nou") şi Nelly („Pescuitorul de umbre").

În 25 aprilie 1931, domnul Leca Morariu, directorul Muzeului „Porumbescu" din Suceava, preia, de la Reuniune, toate manuscrisele lui Ciprian Porumbescu, inventariindu-le, apoi, în muzeu.

O bună parte din ele, constată Leca Morariu, s-au pierdut sau s-au descompletat (desigur, în timpul războiului), prin dispariţia unor părţi (e vorba de piesele corale şi instrumentale). Acum se află la loc sigur, aşteptând să fie tipărite.

Dar în toiul atâtor manifestări, ni-i amintim şi de cei decedaţi. Astfel, la 6 iunie 1931, ziua morţii lui Ciprian Porumbescu, Reuniunea a făcut, din iniţiativa doamnei Marioara Raţiu-Porumbescu, sora neuitatului nostru patron, un pelerinaj la mormântul din Stupea, cu prilejul împlinirii a 48 ani de la moartea lui. Coriştii reuniunii, conduşi de domnul Aurelian Isar, au dat răspunsurile la serviciul divin şi la panahida, săvârşite la mormânt. Aici, le-a vorbit poporenilor domnul prof. univ. Victor Morariu despre însemnătatea lui Ciprian Porumbescu pentru muzica românească.

Şi sufletele Ciprianiştilor îngenunchează (15 octombrie 1931), din nou, în faţa memoriei lui Leon cavaler de Goian (20 ani de la moartea lui), marele meloman şi neuitatul nostru membru onorar şi Mecena al Reuniunii, căreia i-a lăsat, drept moştenire, întreaga-i bibliotecă muzicală şi şase instrumente (două violoncele, trei viori şi o violă"[125].

Reuniunea s-a bucurat, prin tot timpul, de la război, încoace, de cel mai real sprijin din partea prefecturii şi a primăriei. Aşa, de exemplu, din suma de 23.000 lei, donată de domnii prefecţi Gavril Tudoraş (10.000 lei) şi G. Saint-Georges (10.000 lei) şi domnul primar

---

[125] În timpul războiului mondial, s-au pierdut o vioară şi un violoncel. Restul instrumentelor se găsesc, în cea mai bună stare, la Reuniune.

Vasile Ienceanu (3.000 lei), domnul preşedinte Ilarion Bereznіţchi se îngrijeşte de repararea radicală a pianului, costându-ne peste 10.000 lei. Se şi impunea acest lucru, fiindcă pianul, prin desele transporturi la „Dom Polski" şi prin păstrarea lui în cutare clasă de liceu (băieţi şi fete) se ruinase.

Între timp, domnii August Karnet şi Ilarion Bereznіţchi au reluat repetiţiile operetei „Vânzătorul de păsări", cu distribuţia de la premieră (30 martie), afară de rolul baronesei Adelaida, încredinţat doamnei Eleonora Franke, din cauza îmbolnăvirii doamnei Emilia Rodinciuc, operetă care s-a şi reprezentat în Suceava (13 noiembrie 1931), sub formă de concurs dat Regimentului 37 Infanterie din Botoşani, pentru ridicarea unui Monument al Infanteriei.

La 21 noiembrie, aceeaşi operetă s-a reprezentat la Botoşani, in colaborare cu Societatea „Filantropia" din acel oraş. Succesul material (8.387 lei), dar mai ales cel moral, a fost din cele mai satisfăcătoare şi neaşteptate. Amintirea frumoasă, ce-o lăsase Reuniunea în Botoşani, cu prilejul spectacolului „Crai nou", din 1925, a fost, de astă dată, sporită. Numele şi faima Reuniunii au crescut considerabil.

În 19 decembrie 1931, comitetul şcolar al Liceului de fete „Doamna Maria" ne denunţă locuinţa. Şi domnul preşedinte Ilarion Bereznіţchi umbla „cu pletele-n vânt", vorba lui Creangă, în căutarea unui adăpost pentru cea mai activă societate culturală suceveană, pe care-l va găsi în şcoala primară de băieţi, de sub conducerea domnului director E. Varzariu.

În aprilie 1932, împlinindu-se 60 ani de la naşterea lui Grigore Pantazi, eveniment sărbătorit de Societatea studenţească „Junimea", din Cernăuţi, societatea noastră i-a expediat următoarea telegramă:

„Exprimăm omagiile noastre cele mai bine simţite iubitului şi

neuitatului Grigore Pantazi, membru de onoare al reuniunii noastre şi admirabilul regizor al operetei „Crai nou”, şi-i dorim mulţi ani!

Ilarion Bereznіţchi, preşedinte”.

La 18 ianuarie 1932, cohorta de cercetaşi extraşcolari „Ion Grămadă”, înfiinţată şi condusă de domnul prof. Mihai Cărăuşu, aranjează o serbare în „Dom Polski”, unde Ciprianiştii (domnişoara Sylvia Culin, Ştefan Pavelescu, Octavian Modreanu, Gheorghe Ruptaş etc.) joacă „Creditorii” lui Vasile Alecsandri, iar la festivalul organizat (25 martie) de către Cantina „Pâinea Săracilor”, condusă de doamna Olga Pruncul, secţia de teatru a Reuniunii reprezintă „Rămăşagul”, de Vasile Alecsandri, cu: doamna Eleonora Franke (M-me Franz), domnişoarele Sylvia Culin (Smărăndiţa), Coca Warchow (Tincuţa), Ştefan Pavelescu (Teodoreanu), Cristea Tabacaru (Nicu), W. Franke (valetul).

Din raportul general al domnului preşedinte Ilarion Bereznіţchi, mai desprindem următoarele înfăptuiri, pe anul administrativ 1932: întrucât, atât din partea publicului, cât şi din partea membrilor, se observa un fel de tendinţă spre piese de teatru şi operete, tendinţă motivată de faptul că piesele teatrale reclamă mai puţine persoane şi mai puţină muncă, iar opereta atrage, prin variaţie, membri şi public, deşi e foarte costisitoare, comitetul a decis să pună accentul pe teatru şi operetă; deci, revenirea la concerte a fost zadarnică.

În consecinţă, secţia de teatru pune în studiu „Anonimul”, comedie în 3 acte de Arnold şi Bach, având următoarea distribuţie: doamnele Eleonora Franke (d-na State), Eusebia Iliescu (Mimi), Aglaia Botezat (d-na Mălăiescu), domnişoarele Sylvia Culin (Rodica), Coca Warchow, Rene Neher. domnii Ştefan Pavelescu (Jean), Gheorghe Socoliuc (Mihăiescu), Octav Rodinciuc[126] (Marin

[126] Octavian Rodinciuc a jucat în următoarele piese: „Crai nou” (Leonaş), „Beizadea Epaminonda” (Zamfir), „Vânt de primăvară” (Landmann), „Vânzătorul de păsări”

Mălăiescu), Cristea Tabacaru (Fundeanu), E. Fomino (Ion Mălăiescu), Gheorghe Ruptaş (Scormon). Direcţia de scenă: Ştefan Pavelescu.

Spectacolul a avut loc în 20 aprilie. Piesa, care, fiind citită de domnul preşedinte de onoare Severian Procopovici, părea să nu aibă auspicii de succes, la reprezentare a obţinut o reuşită neaşteptată, dovadă că s-a cerut repetarea spectacolului, la Burdujeni (15 mai), Iţcani (22 mai), iar în Suceava, se mai reprezintă o dată, în ajunul Sânzienelor (23 iunie).

S-a făcut, apoi, şi-un turneu cu această ilariantă comedie, la Câmpulung şi Gura Humorului (16 şi 17 aprilie 1932).

Paralel cu aceste reprezentaţii, Reuniunea repetă opereta „Mam'zelle Nitouche", sub conducerea muzicală a domnului August Karnet, operetă menită să fie reprezentată în trei seri consecutive, de Sânziene, însă, din cauză de doliu în familiile domnilor Octav Rodinciuc şi Octavian Modreanu, care deţineau roluri principale, repetiţiile se suspendară fără termen. În cursul vacanţelor mari, s-a hotărât chiar scoaterea acestei operete din repertoriul Societăţii.

La 1 decembrie 1932, „Ateneul Român" din Suceava, condus de domnul Nicolae Caba, şi-a sărbătorit jubileul de 10 ani de la înfiinţare, comemorând, totodată, şi 25 ani de la moartea lui Bogdan Petriceicu-Hasdeu.

Societatea „Ciprian Porumbescu" cooperează cu „Trei crai de la răsărit", comedie în 2 acte, de B. P. Hasdeu, jucată de domnişoarele Sylvia Culin (Mariţa) şi Coca Warchov (Trandafira), de Ştefan Pavelescu (Jorj), Gheorghe Socoliuc (Numa Consule), Gheorghe Ruptaş (Hagi-Pană) şi V. Franke (Petrică).

Anul artistic 1933 şi-l inaugurează Reuniunea, dând concurs

(Adam), „Baba Hârca" (Bulibaşa), „Soacra domnului deputat" (Dumbrăveanu), „Anonimul" (Marin Mălăiescu), „Mândrie şi amor" (Barlonul de Prefont) şi „Prostul" (Gerhard Beck).

Ligii Culturale, în 24 Ianuarie, cu „Zorile", dramă în 2 acte, de Şt. O. Iosif. Rolurile au fost susţinute de: Lucrezzia Ionescu-Milano (Mama Anisia), Marioara Blându (Iustina), Ştefan Pavelescu (Părintele Dan), Cristea Tabacaru (Temnicerul) Nicu Tiscuteanu (Contele), Eugen Crainiciuc (Gabor), iar figuraţia (Moţii răsculaţi) au făcut-o elevii Liceului „Ştefan cel Mare. Direcţia de scenă: Ştefan Pavelescu; regizoratul: Gheorghe Socoliuc. Venitul de 2.000 lei a fost dat pentru bustul lui Ciprian Porumbescu.

„Zorile" s-a bucurat de-o primire frumoasă. Domnişoara Marioara Blându, în rolul Iustinei, a fost o revelaţie. Jocul de scenă, accentele-i de mamă duioasă şi de soţie disperată, văzându-şi soţul mergând la moarte, au fost remarcate de suceveni şi recompensate cu aplauze îmbelşugate. „Ce armonic ar completa ansamblul Reuniunii – spuneau unii cunoscători ai teatrului – dacă rosturile vieţii n-ar mâna-o în altă parte!".

Se reorganizează corul bisericesc, în cadrul Reuniunii, care urmează să cânte la Mănăstirea Sfântului Ioan, măcar la zile mari.

„Ideea concertelor se impunea, acum, din ce în ce mai imperativ. Un fapt îmbucurător venea să accelereze realizarea acestei vechi dorinţe şi străduinţe a Reuniunii: este bunăvoinţa membrului nostru, a domnului Aurelian Isar, de a pune la dispoziţia şi în serviciul societăţii noastre, în mod gratuit, timpul său liber şi, mai ales, temeinica sa pregătire muzicală, excelenta-i metodă şi strălucitu-i talent.

În două luni, corul Reuniunii s-a închegat şi, cu un avânt ce ne îndreptăţeşte toate nădejdile, s-au dat două frumoase audiţii (academii) de cântece muzicale şi instrumentale"[127]. În felul acesta, Reuniunea are, de aici, înainte, doi dirijori: pe domnii August Karnet şi Aurelian Isar.

Prima „academie" a avut loc la 18 februarie 1933.

---

[127] Din raportul general asupra activităţii Societăţii, pe anul administrativ 1932, citit de domnul preşedinte Ilarie Beretniţchi.

Programul: Bach: „Corala”; I. Vidu: „Peste deal” (solo tenor: E. Fomino); Ciprian Porumbescu: „Cât îi ţara românească” (acompaniament de pian: Grete Franke); I. Vidu: „Vara, grânele se coc”; I. Vidu: „Negruţa”; N. Oancea: „Cântec de leagăn”; Mozart: „Menuet”, cântat de Aurelian Isar (flaut) şi Grete Franke (pian); „Mă gândesc la tine”, romanţă; şi „Potpuriuri din operete vieneze”, interpretate de Grete Franke (pian).

A doua academie muzicală a avut loc la 30 martie 1933, cu programul următor: J. S. Bach: „Corala nr. 75, în si-bemol major”; I. Vidu: „Răsunet de la Crişana” (solo tenor: Octavian Rodinciuc); C. Dimitriu: „Puişorul”; I. Vidu: „Lugojana”; Ciprian Porumbescu: „Frunză verde mărgărit” (solo soprană: doamna Leopoldine colonel Jarzembicki, acompaniată la pian de Otilia Peyersfeld); N. Popovici: „Hora dobrogeană”; Ciprian Porumbescu: „Cântec de primăvară”; Ciprian Porumbescu: „Reverie”, interpretată de Victor Morariu (vioară) şi Otilia Peyersfeld (pian); Haydn: „Trio în Sol. Major”, interpretat de dr. L. Wachtel (vioară), A. Migdal (violoncel) şi Otilia Peyersfeld (pian).

Va să zică, în intervalul de la 3 aprilie 1932, până la 10 aprilie 1933, Reuniunea a realizat zece manifestări: şase spectacole de teatru cu „Anonimul”, două colaborări (Ateneul Român şi Liga Culturală) şi două academii muzicale. „Pentru vremurile de criză în care ne zbatem, aceste realizări constituie un titlu de glorie pentru Reuniunea noastră”[128].

Fondul pentru bustul lui Ciprian Porumbescu, care urmează să se ridice în Suceava, chiar în cursul acestui an, a ajuns la suma de 33.651 lei, urmând a fi intensificată acţiunea în vedere sporirii lui.

Adunarea generală ordinară, din 10 aprilie 1933, alege următorul comitet: preşedinte – Ilarion Berezniţchi; vicepreşedinţi

[128] Ibidem

– Grigore Sotniţchi şi Ion Berhang; secretar general – Ştefan Pavelescu; casier – Petre Petrescu; bibliotecar – Octav Rodinciuc; econom – Gheorghe Socoliuc; membri fără funcţie – Elena Cojocariu, Leopoldine Jarzembicki, Eleonora Franke, Eusebia Iliescu, Adelina Cârdei[129], Victor Morariu, Gheorghe Doroftei, Dr. Rudolf Gassauer, Petre Iliescu, Procopie Rodinciuc, Dr. L. Wachtel, Ion Cârdei, Gheorghe Ruptaş, Emil Deladorna şi Dr. D. Cudla.

Întrucât suntem în an jubiliar (50 de ani de la moartea lui Ciprian Porumbescu), noul comitet vine cu propunerea ca, cu acest prilej, să se organizeze serbări cu caracter măreţ, demn de numele acestui mare compozitor. Se decide, deci, ca, de la 6 iunie, să se dezvelească bustul şi, afară de aceasta, să se mai aranjeze: 1) o academie muzicală; 2) un concert Porumbescu; 3) reprezentarea operetei „Crai nou”; 4) pelerinaj şi parastas la mormântul compozitorului din Stupca; şi numirea unui juriu artistic pentru alegerea bustului lui Ciprian Porumbescu.

Ba reuniunea noastră şi Societatea muzicală „Armonia”, din Cernăuţi, prezidată de domnul Leca Morariu, a făcut (8 martie) un demers comun, pe lângă Ministerul Instrucţiunii, ca această comemorare să se extindă în întreaga ţară. Cererea aceasta e rezolvată favorabil.

În sensul hotărârilor comitetului Reuniunii, Ciprianiştii se pregătesc febril. Joi, 27 aprilie, se aranjează o academie muzicală, numai cu piese de Ciprian Porumbescu.

Programul:

1) „Personalitatea muzicală a lui Ciprian Porumbescu şi opera

---

[129] Născută, în 21.02.1901, la Iaşi, moartă în 02.11.1987, în Bucureşti. Membră a Societăţii Scriitorilor Bucovineni din 2 Octombrie 1943, Adelina Laerte Cârdei (semna şi Adelina Laerte) a scris pentru „Revista Bucovinei“ până la cel din urmă număr, dovedindu-se a fi o incorigibilă bucovineancă. Autoare a unor superbe cântece de leagăn, „sub scutul vremii aspre îşi scutură hodina“ şi „cu palmele-nspre stele ca să culeagă şoapte / Pe vârfuri se înalţă“, geloasă doar pe şoimii liberi din văzduh, care o fac să se conştientizeze „de lut aproape, zenitul prea e sus“.

sa”, cuvânt festiv, ţinut de domnul prof. univ. Victor Morariu[130];

2) „Tempi passati”, nocturnă interpretată de Victor Morariu (vioară) şi August Karnet (pian);

3) „Balada”, interpretată de Leca Morariu (violoncel) şi Octavia Lupu-Morariu (pian);

4) „O roză veştejită”, interpretată de Octavia Lupu-Morariu (canto) şi August Karnet (pian);

5) „ A căzut o rază lină”, interpretată de doamna Elena Colonel Teodorescu[131] (soprană), Octavia Lupu-Morariu (alto) şi August Karnet (pian);

6) „Reverie”, interpretată de Victor Morariu (vioară), Leca Morariu (violoncel, partitură scrisă chiar de domnia sa) şi August Karnet (pian).

În şedinţa comitetului, din 28 aprilie, se fixează definitiv un juriu artistic de cinci, pentru alegerea bustului lui Ciprian Porumbescu: domnul prof. univ. Al. Tzigara-Samurcaş, domnul prof. univ. Leca Morariu, I.C.S. Părintele Arhimandrit-Mitrofor Dr. Orfisie Popescu, domnul prof. univ. O. Tafrali[132] şi Severian Procopovici; domnul Ştefan Pavelescu e designat să îndeplinească funcţia de secretar. Busturile urmează să fie expuse în Casa Naţională, iar juriul să se întrunească în după amiaza zilei de 30 aprilie.

Astfel, „duminică, 30 aprilie, a avut loc, în sala festivă din Casa Naţională, concursul pentru bustul lui Ciprian Porumbescu. Din cele patru busturi (prezentate de domnii Gheorghe Bilan, Dumitrescu-Leorda, Ion Simionescu şi Ioan Cârdei), juriul s-a pronunţat, cu patru sufragii, pentru bustul prezentat de Ioan Cârdei, realizare cu adevărat vrednică de Ciprian Porumbescu, aducând nu numai o frapantă

[130] Conferinţa s-a tipărit în „Făt-Frumos”, VIII, pp. 65-69

[131] Comandantul Grănicerilor de Munte, cantonaţi în Suceava – n.r.

[132] Avea să fie înlocuit, la jurizare, din pricina absenţei, de profesoara Silvia Bendas-Biesadovschi.

imagine a omului, ci şi o înaltă sinteză, plină de elan, a artistului Porumbescu”[133].

Dintre celelalte trei, numai bustul[134] domnului Gheorghe Bilan a avut votul lui Severian Procopovici.

În vederea serbărilor jubilare din 6 iunie, ne-au venit doi oaspeţi scumpi, tocmai de la Cluj: doamna Dr. Livia Cionca şi Ciprian Raţiu, nepoţi de soră ai marelui Ciprian, care, acolo, în Cluj, unde i-au dus rosturile vieţii, întreţin un deosebii cult pentru scumpul lor unchi.

În 20 mai, Biblioteca „Mihai Eminescu” din Burdujeni, condusă de entuziastul Gheorghe Maxim, aranjează o serbare în sala de teatru a gării, Reuniunea fiind invitată să coopereze cu „Trei crai de la răsărit”, de B. P. Hasdeu.

Pe ziua de 4 iunie, s-a hotărât un mare pelerinaj la Stupca, pentru a ne închina în faţa mormântului lui Ciprian Porumbescu, cu prilejul semicentenarului morţii lui. Comitetul, corul societăţii noastre, însoţiţi de doamna Dr. Livia Cionca şi de Ciprian Raţiu, şi de alţi oaspeţi din Cernăuţi, în frunte cu doamna şi domnul Leca Morariu, ne-am îndreptat spre Stupca lui dragă, unde îşi doarme somnul de veci. Dar să dăm cuvântul Drumeţului[135] (cf. „Glasul Bucovinei” din 15.06.1933), care a prins atât de minunat desfăşurarea acestei frumoase comemorări:

„Şi iarăşi, numai şi numai din generozitatea distinsei culturalităţi bucovinene (reprezentată, de data aceasta, mai ales prin jubilanta Societate „Ciprian Porumbescu”, de la Suceava, care, în acest 1933, împlineşte 30 ani de admirabilă activitate) s-a dat, în 4 iunie, cinstire Marelui Mormânt de la Stupca. Urmând, deci, invitării Societăţii „Ciprian Porumbescu”, norod şi cărturărime bucovineană s-au adunat în jurul mormântului lui Ciprian Porumbescu, pentru a

133 „Făt-Frumos”, VIII, pp. 63, 64.
134 Avea să fie amplasat în Stupca – n.r.
135 Pseudonimul cu care şi-a semnat cronica Leca Morariu.

pomeni împlinirea a jumătate de veac de la moartea celui ce-a fost ctitorul muzicii adevărat româneşti.

Mai întâi, toată lumea asistă la sfânta liturghie, oficiată de Părintele Inspector Misionar Dr. Orest Tarangul, Părintele protopop Al. Baciu, Părintele prof. Lazar Ianovici, parohul Stupcei Aurel Soroceanu, C.S. Părintele Ieromonah Varlaam Ciochină şi Părintele Silviu Bălan, de la Măzănăieşti.

Afară, o zi mândră ca aceea! O răcoroasă, dar senină zi de foarte lungă primăvară. Scame de nori albi, străluminaţi de soare, sporesc şi mai mult argintirea acestei zile de sărbătoare. Lumea forfoteşte în preajma albelor cruci ale Porumbeştilor, aşteptând ieşirea soborului preoţesc din biserică.

Mângâitor de pitoresc se vădeşte neaoşul port al stupcanilor, care nu şi-au uitat străbuna catrinţă şi care, în cămeşi şi pieptare, poartă distinse alesături monocrome, deci nu acel strident şi neromânesc amestec de toate culorile, prea frecvent în saloanele noastre dansante!

Multă „surtucărime", apoi, din judeţul Suceava; mai puţină de la Cernăuţi; câte unul-doi, din restul Bucovinei şi nimeni, nimeni de peste hotarul bucovinean! Absenţă compensată, însă, darnic prin cele mai apropiate rude ale lui Ciprian Porumbescu, copiii neuitatei Mărioare Raţiu-Porumbescu: doamna dr. Livia Cionca, medic la Cluj, şi domnul Ciprian Raţiu, judecător la Cluj".

După terminarea liturghiei, „la un semn al agerului bădica Gheorghe Păşcuţ, primar al Stupcei, lumea se îndeasă în jurul bine îngrijitelor morminte ale familiei Porumbescu. Măreţe cruci de piatră, înflorite cu adevărat creştineşti şi româneşti dăltuiri, înfăţişând simbolicul potir şi struguri; două dintre ele, proeminente: mormântul lui Ciprian şi al duioasei lui mame, Emilia…

Pripită jelanie de clopote curmă vorbăria. În zgomotos fâlfâit de prapuri (căci vântoasa se zbuciuma cu înteţire) – şi parcă ai auzi fâsâit din faldurii nevăzuţi cu care Majestatea Veşniciei păşeşte acum – soborul preoţilor", ieşind din biserică, se apropie… „Şi rar

când „Adusu-mi-am aminte” al lui Ciprian Porumbescu o fi răsunat cu mai covârşitoare copleşiri de obidă şi de neteamă de moarte, decât acum, prin corul Societăţii „Ciprian Porumbescu”, dirijat de domnul Aurelian Isar… Cuvântează, cu spornic rost, despre Ciprian Porumbescu, Părintele Aurel Soroceanu.

Şi începe cea mai duioasă din toate slujbele câte s-or fi ţinut în Ţară pentru „adormitul întru Domnul, robul lui Dumnezeu, Ciprian”.

Moşul Ilie Oniga, tovarăş de ani al lui Ciprian, nu-şi mai poate ogoi năvala lacrimilor. Şi-s foarte multe asprele năframe albe de in, care se umezesc pentru cel ce ne-a învăţat să cântăm româneşte…

Cuvântează, apoi, întru prăznuirea lui Ciprian Porumbescu, preşedintele Societăţii „Ciprian Porumbescu”, domnul Ilarion Berezniţchi; domnul prof. Constantin Loghin, din partea Societăţii pentru Cultură de la Cernăuţi; domnul Leca Morariu, din partea „Armoniei” cernăuţene; trei reprezentanţi ai Societăţilor studenţeşti din Cernăuţi: domnul Traian Ropcean, de la „Junimea”, domnul Octavian Sabin, de la „Dacia”, şi domnul Pantelimon Socaciu, de la „Arboroasa”. Şirul cuvântărilor îl încheie vrednicul director de şcoală din Stupca, Constantin Brăteanu.

După parastas, oaspeţii s-au îndreptat spre şcoala primară, unde „stupcanii ştiu să-şi prăznuiască cea mai mare zi a lor, cu o somptuoasă masă de frăţietate moldovenească, în care iscusite voroave, rostite de domnii Ilarion Berezniţchi, Severian Procopovici, Ciprian Raţiu, Constantin Brăteanu, prof. Vasile Iencennu, prefectul judeţului, şi Leca Morariu, au adăugat, din plin, şi hrana după care jinduia sufletul.

După amiază, la ora 5, Societatea „Ciprian Porumbescu” îşi desfăşoară şezătoarea poporală, în ograda gospodarului Ilie Oniga, cât se poate de potrivită pentru aşa treabă. Mai întâi, se produce corul de plugari stupcani, dirijat de domnul director de şcoală Constantin Brăteanu, cu „Salutare”, de Ciprian Porumbescu. Apoi profesorul Ştefan Pavelescu povesteşte cu şart şi ca pentru „crăienii” dumisale, deci în grai obştesc, viaţa de mucenic a lui Ciprian Porumbescu.

Povestea întemniţării pentru prea neîngrădit românism şi cea a morţii lui, care l-a pândit atât de hain, stârneşte suspine şi dese clipiri de gene.

Măreaţă e apoi izbânda Corului ,,Ciprian Porumbescu", măreaţă, căpetenia corului fiind meşterul Aurelian Isar; mai ales piesele care, aici, pot fi pe placul oricui: ,,Pe-al nostru steag", ,,Foaie verde foi de nalbă" (cu reliefatul tenor-solo al domnului Octav Rodinciuc) şi ,,Cât îi ţara românească". Dar Stupcăreţul ăsta cunoaşte bine şi ,,Cântecul tricolorului", încât şi acesta se bucură de răsunet vioi. S-a executat şi ,,Serenada" (cu simpatic solo de soprană, doamna Eusebia Iliescu)".

A treia zi, după profund duioasa şi înălţătoarea închinare de la Stupca, s-a săvârşit, tot atât de demn, comemorarea la Suceava, care, cu atâta dreptate, îl reclamă pe Ciprian Porumbescu ca al său.

Iată ce ne relatează domnul V. Morariu (,,Glasul Bucovinei", 23.06.1933): ,,Acest 6 iunie s-a început cu serbările comemorative la cele două licee şi la celelalte şcoli. A fost firesc ca să se dea mai multă strălucire serbării de la liceul de băieţi, care se mândreşte de a-l fi avut pe cel sărbătorit printre elevii săi.

De aceea, Liceul ,,Ştefan cel Mare" s-a învrednicit şi de prezenţa doamnei Dr. Livia Cionca, cu fratele său, domnul Ciprian Raţiu, însoţiţi de domnul Liviu Halip, absolvent al Conservatorului din Cluj, de domnişoara Otilia Payersfeld, înrudită cu familia Porumbescu, de doamna Octavia Lupu-Morariu, de domnii Leca şi Victor Morariu, oaspeţi special salutaţi de domnul director Vasile Burduhos, după al cărui cuvânt de deschidere, corul elevilor, sub conducerea domnului prof. August Karnet, a intonat ,,Tatăl nostru", de Ciprian Porumbescu. A urmat discursul comemorativ al domnului prof. Ilarion Berezniţchi, bogat în frumuseţe şi avânt.

Deasupra tribunei, era chipul lui Ciprian Porumbescu, executat de domnul Ion Cârdeî. Corul liceului a mai cântat ,,Pe-al nostru steag", ,,Tricolorul" şi admirabila ,,Iarnă".

La ora 11, sucevenii şi oaspeţii s-au adunat în Mănăstirea Sfântului Ioan, la parastasul oficiat de către Părintele Protopresviter Gheorghe Berariu, Părintele Arhimandrit Pancratie Sidorovici, L. Ianovici şi arhidiaconul Grigore Sotniţchi. Corul Reuniunii a dat răspunsurile. Cuvântarea a ţinut-o Părintele Grigore Sotniţchi.

În după-amiaza aceleiaşi zile, Reuniunea a organizat o şezătoare în Casa Naţională, în locul reprezentării operetei „Crai nou", care s-a amânat pe ziua de 24 iunie (Sânziene). Sala festivă a Casei Naţionale era împodobită cu portretul lui Ciprian Porumbescu (opera domnului Ion Cârdei), în faţa căruia ardeau două lumânări mari. A vorbit domnul prof. univ. Dr. Victor Morariu despre trecutul Reuniunii „Ciprian Porumbescu", care, acum, îşi serbează 30 ani de la înfiinţare".

După conferinţă, a urmat audiţia muzicală. Corul mixt al Reuniunii a executai următorul program:

1) „Cât îi ţara românească";
2) „Pe-al nostru steag";
3) „Tricolorul";
4) „Frunză verde mărgărit" (cu solo-tenor Octav Rodinciuc);
5) „Cântec de primăvară" şi serenada „Dormi uşor", apoi muzică instrumentală;
6) Nocturna „Tempi passati";
7) „Reverie";
8) „Suvenir de Nervi", tustrele executate la vioară de Victor Morariu, acompaniat de domnişoara Otilia Payersfeld (pian);
9) „Balada", interpretată de Leca Morariu (violoncel) şi de Victor Morariu (pian).

Audiţia s-a terminat la ora 8. Publicul a rămas în sală până la ora 9, când urma audiţia festivalului de la Radio Bucureşti, pentru care domnul preşedinte Ilarion Berezniţchi a îngrijit de instalarea unui aparat ad-hoc.

Dăm iar cuvântul cronicarului gazetei „Gl. Bucovinei”: „Scurta conferinţă a domnului G. D. Mugur a fost, totuşi, cât se poate de substanţială şi de caldă. Din programul muzical, executat de corul Societăţii „Carmen”, sub conducerea domnului I. Chirescu, nr. 1, „Adusu-mi-am aminte”, a fost o decepţie, nu numai fiindcă suntem obişnuiţi a-l auzi în cor bărbătesc, ci mai ales din cauza arbitrarei ciuntiri şi alterări, ce şi-a permis-o cel ce a „prelucrat” acest mărgăritar al muzicii noastre bisericeşti.

Pentru rest, n-avem decât cuvinte de recunoştinţă şi laudă: „Tricolorul”, „Noapte de primăvară”, „Frunză verde mărgărit”, „Steagul nostru” ne-au dat clipe de transport, culminând, şi aici, cu „Dormi uşor”, pe care, în pauză, o voce plină de bariton o califica drept „cea mai bună din piesele corale ale lui Ciprian Porumbescu”, calificare, din întâmplare, identică cu cea enunţată, de curând, de maestrul August Karnet”.

Repetiţiile la opereta „Craiu nou” continuă cu sârg, căci Sânzienele se apropie tot într-o fugă. Se prevede un succes rar… Iată-ne în ajunul Sânzienelor, când trebuia să se facă repetiţia generală… Dar clopotele bisericii Sf. Nicolae ne aduc vestea-trăsnet că Severian Procopovici, preşedintele de onoare al Reuniunii, a trecut în lumea umbrelor. El, care trăia pentru muzică, pentru memoria lui Ciprian Porumbescu şi pentru Reuniunea lui dragă, pe care a întemeiat-o, servindu-i, timp de 30 ani, a închis ochii pentru totdeauna. Consternare generală…

Întrucât Severian Procopovici era pe catafalc, s-a discutat, în comitetul Reuniunii, ori de se mai poate reprezenta, a doua zi, opereta „Crai nou”, spectacol menit să încheie sărbătorirea semicentenarului morţii lui Ciprian Porumbescu. Hotărârea unanimă a fost că acest spectacol, departe de a fi o impietate faţă de neînsufleţitul Severian Procopovici, trebuie considerat mai degrabă cel mai frumos omagiu pentru cel dus, care a trăit pentru muzică şi sub oblăduirea căruia „Crai nou” s-a jucat de nouă ori…

Deci, „în seara zilei de 24 iunie, Reuniunea a pomenit, astfel, pe adormitul întru Domnul: înainte de ridicarea cortinei, pentru „Crai nou”, domnul preşedinte Ilarion BereznIţchi, în câteva cuvinte, subliniază durerea Societăţii, pricinuită de această pierdere. Corul, după culise, a cântat „Adusu-mi-am aminte”, al lui Ciprian Porumbescu, în timp ce, pe scenă, era aşezat chipul senin al decedatului, executat ad-hoc de domnul prof. Ion Cârdei[136], având în faţă o splendidă jerbă de flori.

Asistenţa îşi manifestă doliul, ridicându-se în picioare.

„Moşul” Severin „parcă sta să deschidă gura şi să întrebe, cu obişnuita mirare naivă, de ce a încremenit toată suflarea din sală într-o atât de adâncă şi de grea tăcere...

Al doilea tablou alegoric ni-l înfăţişează pe Ciprian Porumbescu, fiind executat de acelaşi distins artist Ion Cârdei. Chipul e încadrat de fetiţe-îngeraşi, încât corul Ciprianiştilor, tot nevăzut, adie fragmentul „Îngeri din rai cu dulce alai”, din capodopera „Serenadă” („Dormi uşor!”), de Ciprian Porumbescu. Acelaşi fin nuanţat cor cântă, apoi, solemn, cântecul „Tricolorului”.

Urmează reprezentaţia operetei „Crai nou”, remarcabilă sub toate raporturile, strălucind, îndeosebi, prin pleiada protagoniştilor. E de ajuns să relevăm că Anica şi Dochiţa erau Octavia Lupu -Morrariu şi Eliza Manug-Tabacar. Orice calificativ n-ar putea să fie decât mai prejos de realitate…

Fermecătoarea Dochiţă a avut un vrednic partener în Bujor-ul domnului Liviu Halip, autentic bujor. Plin de prestanţă în joc şi distins în cântec, deşi, ca tenor, avea de susţinut o partitură de bariton.

Profund impresionanta Octavia Lupu-Morariu, plastic reliefată, alături de Octav Rodinciuc, în Leonaş, simpatic şi discret în joc, liric în cântec.

Ispravnicul domnului Procopie Rodinciuc, figură de un comic irezistibil.

136 Amplasat, ulterior, în aula Liceului „Ştefan cel Mare”.

Ca prestaţie dramatică, s-a ridicat proeminent Ştefan Pavelescu, dăruindu-ne o adevărată creaţie în Moş Corbu, neaoş, autentic în toată sinteza şi în toate amănuntele.

La pupitru, domnul prof. August Karnet, care, la finea acestei mari serbări, fu cald ovaţionat de colaboratorii săi şi de întreaga asistenţă, pentru împlinirea unui sfert de veac în slujba Societăţii „Ciprian Porumbescu" şi a artei româneşti"[137]. Aceasta e ultima reprezentaţie, în care domnul prof. August Karnet mai apare ca dirijor al Reuniunii.

Şi, astfel, Suceava (prin Societatea „Ciprian Porumbescu"), Bucovina (prin societăţile muzicale şi culturale), precum şi întreaga ţară au prăznuit, cu demnitate, 50 ani de la moartea autorului lui „Crai nou". Jubileul acestui semicentenar a avut darul să contribuie la o cunoaştere mai profundă a vieţii şi operei lui Ciprian Porumbescu.

Acum, mai rămânea ca Reuniunea să desăvârşească o altă operă începută: bustul lui Ciprian Porumbescu, executat de Ion Cârdei. A fost intensificată acţiunea pentru adunarea de fonduri.

La 20 august, s-a săvârşit solemnitatea punerii pietrei fundamentale a soclului.

Şi, în sfârşit, în ziua de 12 octombrie 1933, când se împlineau 50 ani de la moartea lui Ciprian Porumbescu, i se desveleşte bustul. Acest moment fiind una din realizările cele mai proeminente în activitatea Societăţii „Ciprian Porumbescu", îl evocăm, cu toate detaliile, după „Glasul Bucovinei", din 22 octomvrie 1933:

Marea sărbătoare a Sucevii: dezvelirea bustului Ciprian Porumbescu[138]

Pe deasupra tuturor mizeriilor zilelor noastre, vechea capitală a

137 Victor Morariu, „Glasul Bucovinei", 28 iunie 1933

138 Reportaj scris de Victor Morariu – n.r.

lui Ştefan a trăit o zi mare, zi de înalte şi curate emoţii. Aniversarea a 80-a a naşterii Celui ce doarme la Stupca, sărbătorit prin mult aşteptata dezvelire a chipului lui de bronz. A fost o mare manifestaţie de cea mai frumoasă armonie, înfăptuire vie a devizei „Pe-al nostru steag e scris: Unire!”. Într-adevăr, în ziua aceasta, Suceava românească una s-a simţit, ca în vremurile cele mai bune.

Plouase în ajun, când comitetul executiv[139] era cuprins de îngrijorare, dar, duminică, am văzut împlinită încrederea cuiva, care spunea că nu se poate ca bunul Dumnezeu să nu ţină seamă de intervenţia părintelui Iraclie şi a preotului Constantin Morariu pentru vreme frumoasă, pe seama cântăreţului care îl slăvise în nemuritoare cântări şi pe care Părintele Ceresc, iubindu-l prea mult, ni l-a luat prea timpuriu la Sine.

*

Oaspeţii începuseră a veni încă din ajun, între ei, I.P. Cuvioşia Sa egumen al Suceviţei, Ortisie Popescul, octogenarul stejar arborosean, prietenul şi tovarăşul de suferinţă al lui Ciprian Porumbescu.

Iar în dimineaţa zilei de 15 octombrie, se vedeau mereu trăsuri, aducând oaspeţi şi delegaţii, unele chiar cu steaguri.

În parcul oraşului, înconjurat de stâlpi înghirlandaţi şi pavoazaţi, se înălţa, pe soclu, bustul învelit, deocamdată, încă mister pentru cea mai mare parte din lumea ce se adunase: reprezentanţii autorităţilor, ai societăţilor culturale şi ai corporaţiilor; numeroasă asistenţă din oraş şi din judeţ; elevi şi eleve, soldaţi şi săteni.

Dar veniseră şi oaspeţi de departe; lipseau, însă, cei pe care îi aşteptam mai cu drag şi cu dor: familia Cionca-Raţiu. O telegramă de la Cluj ne lămurea că-i oprise acasă un caz de îmbolnăvire.

Telegrame mai trimiseră: maestrul Augustin Bena, directorul

[139] Compus din: domnii Ilarion Berezniţchi şi Ştefan Pavelescu, din partea Reuniunii, apoi doamna Elena Cojocariu, Prefectul Vasile Ienceanu, Primarul Nicolae Caba, prof. univ. Victor Morariu, Inginerul Voloşciuc, Aurelian Isar şi Ion Cârdei.

Academiei de Muzică din Cluj; veteranul avocat George Dobrin din Lugoj, cel dintâi Moş Corbu (în premiera de la 1882 a operetei „Crai nou"); Societatea muzicală „Hilaria" din Oradea Mare şi prof. Gheorghe Socoliuc, exilat, de un capriciu ministerial, la Soroca.

Serbarea s-a început cu parastasul şi doxologia mare, săvârşită, în faţa bustului, de Părintele Ortisie Popescul, cu mare sobor.

Răspunsurile le execută corul bisericesc al Reuniunii „Ciprian Porumbescu", sub conducerea domnului Aurelian Isar.

Urmează momentul culminant: preşedintele Reuniunii, domnul Ilarie Bereznițchi, anunţă dezvelirea; pânzele cad şi iată-L aievea pe dulcele şi îndureratul măiestru, cu privirea visătoare şi inspirată, îndreptată –observă cineva – chiar înspre Stupea tinereţilor sale. Este clipa triumfului definitiv al artistului Ion Cârdei, care a ştiut, într-adevăr, să însufleţească bronzul, să-i dea acea expresie şi acea frumuseţe, pe care în zadar o căutăm în searbădul pretins Eminescu, din faţa Catedralei cernăuţene. Şi iată-l, acum, pe părintele Ortisie, profund mişcat, îndreptându-se către chipul marelui prieten, cu duioase vorbe de bun sosit şi de amintire a ceasurilor de bucurie, dar şi de restrişte, petrecute împreună. Cu evlavie, ascultăm încă odată – mulţi poate întâia oară – peripeţiile procesului „Arboroasei".

Corul intonează „Imnul festiv", cu următorul text, adaptat de domnul prof. Victor Morariu, la textul şi la melodia lui Ciprian Porumbescu, „Imn de urare"[140]:

O sfântă zi, o zi de sărbătoare
Ne umple azi de farmec îngeresc
Azi îţi deschidem loc de-nchinare,
Astăzi urmaşii Te slăvesc.

[140] Cântat, întâia oară, la inaugurarea Muzeului „Porumbescu" din Suceava (21 octombrie 1928), când a apărut şi textul în „Făt-Frumos".

Tu ce-ai cântat: „Pe-al nostru steag: Unire!”
Tu ce-ai slăvit frumosul Tricolor
Tu ce ne-ai fost „Crai nou” de mărire,
Azi Te slăveşte al Tău popor.

Cu-n dulce vers, cu-n imn de bucurie
Ne ridicăm spre bunul Dumnezeu:
A Tale cânturi pururi să fie
Izvor de viaţă neamului Tău.

Urmează cuvântul preşedintelui Ilarion Berezniţchi, îndeosebi pentru a aduce mulţumirile cuvenite acelora, prin jertfa şi devotamentul cărora s-a putut înfăptui frumoasa operă. În fruntea acestora stă revista „Făt-Frumos” a d-lui Leca Morariu, cu colecta ei, de 25.000 lei, apoi Consiliul Judeţean al Sucevei şi cel Comunal, cu subvenţii de câte 10.000 lei.

Se perindă, apoi, la tribună un şirag de oratori: domnul prof. univ. şi fost ministru Dr. Ion I. Nistor (din partea Academiei Române), Părintele Inspector misionar Dr. Orest Tarangul (în numele Bisericii), domnul dir. P Jelescu (Conservatorul din Cernăuţi), prof. George Onciul (în numele învăţământului din Bucovina), domnul prof. Brânzea (în numele liceului „Andrei Şaguna”, din Braşov, unde domnia sa e profesor de muzică, fiind, în acelaşi timp, şi dirijorul corului de la biserica Sf. Nicolae, deci, în ambele calităţi, urmaş al lui Ciprian Porumbescu); domnul prof. Constantin Loghin (Societatea pentru Cultură şi Literatură Română, din Cernăuţi); domnul E. G. Alberti, de la Universitatea din Cernăuţi (în numele Italiei); domnul prof. univ. Dimitrie Marmeliuc („Junimea literară”); domnul prof. Constantin Botezatu (venit în fruntea unei delegaţii a cohortei de cercetaşi „Aron Pumnul”, din Cernăuţi); domnul Dr. Aurel Morariu, în numele ziarului „Glasul Bucovinei”; domnul prof. univ. Leca Morariu („Armonia”, Cernăuţi); în sfârşii, reprezentanţii studenţimii

cernăuţene: domnul Galatiuc („Junimea”), O. Sabin („Dacia”), Coclici („Dacia”, din Iaşi) şi Cojoc (Cercul studentenţesc „Ciprian Porumbescu”, din Iaşi).

Dacă e să spunem care din cuvântările astea a făcut impresia cea mai adâncă, nu pregetăm a afirma că a fost a solului Italiei, domnul lector univ. E. G. Alberti, care ne-a desfătat auzul chiar cu muzica dulce a limbii sale. „Con profonda emozione ed elevazione di spirito ho assistito ed assisto a questa pia cerimonia che onora uno dei migliori figli dela dolce Bucovina”.

Aşa şi-a început cuvântul distinsul şi mult simpaticul „fratello”, pentru a evoca, apoi, gloria acelui „il più grande dei Voevozi romeni, quello Stefano”, legată de „questa nobili città di Suceava”.

Trecând la Porumbescu, arată, după jurnalul lui, „cosi amorosamente studiato del mio illustre amico, il professore univ. Leca Morariu”, dorul lui de Italia, de Roma şi fericirea ce a simţit-o când, în sfârşit, i-a fost dat să-şi vadă împlinit visul acesta „Ma, all’ Italia il Porumbescu e legato non solo da queste vincoli de sentimento”, ci însăşi arta sa „s’è alimentata della grande arte musicali italiana, e di quest’arte è fratello spirituale”. O notă comună a muzicii lui Porumbescu cu cea italiană, a timpului său, o găseşte oratorul în faptul ce amândouă îşi trag inspiraţia „degli tratti d’animo semplici e fondamentali”, şi că amândouă caută „nell’espressione musicale del popolo la sua fisionomia nazionale”. Relevă, apoi, valoarea artistică a bustului, „schisita opera d’arte d’un assai dotato artista”.

Călătorul talian, ce va trece, în viitor, pe aici, va privi cu veneraţiune la acest „Bucovineano”, care a arătat, în mod miraculos, „quanto profondi siano i legami che tengono avvinte nella storia e nello spirito la Romania e l’Italia”. În sensul legăturii acesteia, dintre cele două naţiuni, oratorul încheie cu vorbele lui Porumbescu: „Sulle nostre bandiere e scritto: Unione!”.

Rostită cu clasica dicţie eminamente italiană, cuvântarea aceasta a putut fi înţeleasă aproape deplin de cei prezenţi.

A urmat solemnitatea predării bustului, din partea preşedintelui Societăţii, către domnul Niculae Caba, primarul Sucevei, care declară că-l primeşte sub ocrotirea oraşului.

Printre discursuri, cvartetul „Armoniei” a intonat „Adusu-mi-am aminte”, iar corul sucevean (al Reuniunii „Ciprian Porumbescu”), „Imnul Regal” şi „Cântecul Tricolorului”.

Serbarea s-a sfârşit cu fotografierea în grup a tuturor persoanelor proeminente din asistenţă.

În cursul serbării, s-a pus în vânzare şi o ilustrată, cu fotografia bustului, apărută în colecţia revistei „Făt-Frumos”, care are o parte atât de covârşitoare în realizarea eroicei iniţiative – eroică, dacă avem în vedere că a fost pornită şi dusă la capăt în aceşti ani de criză. E o pilduitoare izbândă a spiritului, a idealismului, asupra materiei.

Serbarea şi-a aflat încoronarea prin şezătoarea festivă, de la ora 6, seara, în Sala Festivă a Casei Naţionale, împodobită cu acel splendid portret al lui Ciprian Porumbescu, pe care îl datorăm pictorului Ion Cârdei. Încă un cuvânt de mulţumire al preşedintelui Reuniunii, Ilarion Bereznіţchi, îndeosebi la adresa oratorilor; apoi corul domnului Aurelian Isar intonează, din nou, „Tricolorul”, urmat de „Foaie verde foi de nalbă” şi de „Cât îi ţara românească”.

A urmat conferinţa domnului George cav. de Onciul[141], apreciatul profesor al Conservatorului nostru, din Cernăuţi, autorul celui dintâi manual românesc de „Istoria muzicii”, conferinţă care a fost o revelaţie.

Vorbind despre Ciprian Porumbescu, compozitorul, cu pătrundere şi claritate ştiinţifică, dublată de o caldă şi nespus de simpatică însufleţire, conferenţiarul lămureşte definitiv locul lui

[141] S-a născut, în 24.07.1904, la Cernăuţi, murind, în 21.04.1981, la Ansbach în Germania. Autor al unui aforism de excepţie, „Biserica face legătura între folclor şi artă, între popular şi savant”, George cav. de Onciul, compozitor cernăuţean cu un bogat palmares, a publicat, printre altele, şi câteva cărţi de muzicologie, „Istoria muzicii / până la apariţia stilului melodiei acompaniate în Evul Nou” I, II (1929), „Din trecutul muzical al Bucovinei” (1932), „Îndreptar în studiul muzicii româneşti” etc.

Porumbescu în istoria muzicii generale şi a celei româneşti, arătând că el se situează la începutul perioadei a doua a „evului" românesc, ca unul care face tranziţia de la folclorul muzical, la muzica de casă, de salon, „galantă", totdeauna melodică, voit simplă, fără a cădea în banal, renunţând, din principiu, la acel eşafodaj de artificii tehnice, în care unii din pretenţioşii compozitori de astăzi îneacă, îngroapă motivele populare româneşti.

Locul lui e, astfel, alături de acel Philipp Emanuel Bach, care reprezintă reacţia contra muzicii severe şi dificile a părintelui său, marele Johann Sebastian Bach, cultivând muzica uşoară, amabilă, elegantă şi pregătind clasicismul lui Haydn şi Mozart, dar şi alături de romanticii Schubert, Chopin şi Mendelssohn.

Expunerile teoretice au fost ilustrate, la pian, cu multă fineţe, de către doamna Onciul, soţia conferenţiarului. Astfel, am putut asculta o piesă de Philipp Emanuel Bach, cu factură evident porumbesciană; am putut distinge, apoi, în „O seară la stână", motivul folcloric al buciumului şi, apoi, al doinei, de motivele „de salon" şi – surpriza surprizelor! – ne-am putut încredinţa de înrudirea motivului iniţial din „Adusu-mi-am aminte" cu un motiv din celebra sonată „Pathétique" – înrudire care nu e plagiat şi care ni-l arată pe Porumbescu ridicându-se, pe alocuri măcar, la înălţimile clasicismului.

Astfel, conferinţa aceasta, atât de nouă, atât de unică în felul său, ne-a dat marea satisfacţie de a ne vedea cultul nostru pentru muzica lui Porumbescu legitimat şi în faţa forului ştiinţei, care chiar acum îl mai consacră oficial şi în alt mod: dând numele lui Ciprian Porumbescu Conservatorului din Cernăuţi, omagiu pe care ni l-a adus la cunoştinţă, tot cu prilejul serbării acesteia, însuşi domnul director Petru Jelescu.

Şi ne-a mai confirmat conferenţiarul Onciul încă un adevăr, în care noi credeam mereu şi credem cu tărie: că opera lui Ciprian Porumbescu trăieşte aievea şi va trăi pururi.

Şezătoarea s-a încheiat cu corurile „Serenada" (soprană solo:

domnişoara Viorica Bălan), „Cântec de primăvară” şi măreţul „Pe-al nostru steag”.

A urmat dansul, într-o atmosferă de vie însufleţire, alimentată, în partea fizică, şi de bogatul bufet, oferit şi servit de devotamentul nedezminţit al Societăţii „Doamnele Române”, din Suceava.

Şi, ca să rămână mărturie de ceea ce va să zică iniţiativa particulară şi ofranda oamenilor de bine, dăm, mai jos, după raportul domnului preşedinte Ilaron Berezniţchi, citit în şedinţa comitetului din 14 decemvrie 1933, şi numele acelora care au contribuit, cu obolul lor, la realizarea acestei opere frumoase: bustul Ciprian Porumbescu.

Deci:

– cheta revistei „Făt-Frumos”, condusă de domnul prof. univ. Leca Morariu: 25.000 lei;

– subvenţia Prefecturii jud. Suceava, de 10.000 lei, prin domnul prefect Vasile Ienceanu;

– subvenţia primăriei Suceava, în 1933, prin domnul primar Niculae Caba: 10.000 lei;

– din subscripţia depusă pe carnetul nr. 142, la Banca Cibereac: 3.811 lei;

– lista de subscripţie a domnului prof. univ. Victor Morariu: 1.000 lei;

– Societatea „Doamnele Române”, Suceava: 200 lei;

– subvenţia acordată di Prefectura Sucevei în 1931: 5.000 lei;

– domnul director de şcoală Constantin Baciu, Braşca: 100 lei;

– din vânzarea a două exemplare din piesa „Reverie”, Ciprian Porumbescu: 80 lei;

– venitul de la reprezentaţia dată de Reuniune, în 24 ianuarie 1933, în cadrul Ligii Culturale, cu piesa „Zorile”, de Şt. O. Iosif: 2.000 lei;

– domnul farmacist Nicolae Caba: l60 lei;

– venitul net de la trei academii muzicale, ţinute în 18 februarie, 30 martie şi 27 aprilie 1933: 1.300 lei;

– venitul de la spectacolul din Burdujeni, dat de Reuniune, în mai 1933, cu „Trei crai de la răsărit”: 300 lei;

– colecta ziarului „Glasul Bucovinei”, din Cernăuţi: 5.000 lei;

– venitul de la conferinţa „Crăciunul de la Silvestri”, de Ionel Teodoreanu, ţinută la Siret, în 27 aprilie 1933, de domnul prof. Ştefan Pavelescu: 1.150 lei;

– de la Asociaţia Profesorilor Secundari, din Rădăuţi: 500 lei;

– domnul Ilie Vişan, prefectul judeţului Rădăuţi: 1.000 lei;

– colecta domnului prof. Ştefan Pavelescu printre elevi: 100 lei;

– doamna Bucher: 50 lei;

– colecta Părintelui Inspector misionar Dr. Orest Tarangul (Sânziene, 1933): 1.567 lei;

– de la Societatea muzicală „Fluieraşul” din Gurahumorului, condusă de domnul Alexandru Sahleanu, membrul nostru fundator: 600 lei;

– Liceul de fete Suceava (pentru un basorelief „Porumbescu”. de Ion Cârdei): 200 lei;

– De la doamnele Tudan şi Gribovschi (Costeşti): 100 lei;

– preotul Gheorghe Gaţa, Târgu-Jiu: 500 lei;

– Liceul „Nicu Gane” din Flăticeni: 1.535 lei;

– din vânzarea a 50 ilustrate cu Ciprian Porumbescu, donate de domnul prof. Constantin Botezat: 250 lei;

– Ateneul Român, din Suceava: 1.500 lei.

Deci, suma globală a tuturor ofrandelor incurse pentru bustul lui Ciprian Porumbescu, din 1929 şi până la 15 octombrie 1933, e de 70.329 lei.

Suma aceasta s-a cheltuit astfel: domnului Gheorghe Bilan, sculptor: 2.500 lei, premiu;

– domnului Ion Cârdei: 2.500 lei, premiu;

– turnatul bustului în bronz: 25.000 lei;

– spesele cu transportul bustului Suceava-Bucureşti şi îndărăt (drumul domnului Ion Cârdei, ambalaj, trăsuri etc.): 5.000 lei;

– gipsul pentru bust (domnului Ion Cârdei): 500 lei;

– domnului Petru Mendeac, sculptor în piatră, pentru soclu: 23.000 lei;

– domnului Ion Cârdei, pentru bust: 15.000;

La un loc = 73.000 lei.

*

Domnul prof. August Karnet, retrăgându-se, după 25 ani, din funcţia de dirijor al Reuniunii, comitetul îi încredinţează domnului comisar Aurelian Isar această demnitate, în şedinţa din 15 septembrie 1933. Domnul August Karnet a declarat, însă, că retragerea din dirijoral nu înseamnă că se retrage definitiv din societate, ci ne va da concursul, ori de câte ori vom avea nevoie.

*

După serbările jubilare, Reuniunea îşi continuă activitatea muzicală şi dramatică.

Astfel, la 23 noiembrie 1933, ansamblul teatral al societăţii noastre reprezintă, în Suceava, „Famile improvizată”, farsă în 3 acte, de M. Riemann şi Otto Schwarz, localizată, din limba germană, de Ştefan Pavelescu.

Rolurile au fost susţinute de: doamna Eleonora Franke (Coana Zina), domnişoarele Sylvia Culin (Aneta), Lilia Marcean (Lulu), Else Neher (Safta), domnii Ştefan Pavelescu (Mişu Şt. Popescu), Vasile Jauca (Ghiţă Haramu), Octavian Dârja (Gigel), Gheorghe Ruptaş[142] (Tănasă), Cristea Tabacaru (Dr. Sălcescu) şi Nicolae Ştefan

[142] Gheorghe Ruptaş a jucat în următoarele 24 piese: Ion şi Talpă („Doi morţi vii”); ciubotarul („Creditorii”); Victor („O soacră”); Hagi-Pană („Trei crai de la răsărit”);

(Sergentul).

Farsa a înregistrat un răsunător succes. Deşi jucată în limba germană, de mai multe ori, pe scena suceveană, publicul a ţinut să asiste în număr foarte mare. Reuşita „se datorează perfectei unităţi de ansamblu, pe care autorul-director de scenă (Ştefan Pavelescu) a ştiut s-o realizeze, cum a realizat şi irezistibilul tempo al jocului, ce te făcea să uiţi că ai înaintezi diletanţi”[143].

Statutul societăţii noastre, elaborat de domnul preşedinte Ilarion Bereznițchi şi aprobat de adunarea generală constitutivă din 15 octombrie 1930, a fost modificat din nou, căci, în urma aplicării lui, prin curs de câţiva ani, s-a putut constata că unele articole nu sunt tocmai practice (b. o. comitetul de 20 constituia un balast mare, dovadă că nu s-a întrunit niciodată în număr complet). Astfel, o comisiune de trei (Ilarion Bereznițchi, Leontie Moţoc şi Dr. Dimitrei Cudla), aleasă de comitet, după o muncă şi chibzuială mai îndelungată, vine cu statutul modificat, care este, apoi, votat de adunarea generală extraordinară din 26 februarie 1934 şi aprobat de Tribunalul Suceava, Secţia I, prin sentinţa nr. 106, din 24 martie 1934, Asoc. II 175[144].

În cursul anului 1934, înregistrăm următoarele realizări artistice ale Reuniunii:

La 24 Ianuarie, colaborează la Festivalul Naţional, organizat

Belcescu („Soacra domnului deputat”) ; Pristanda („O scrisoare pierdută”); Rică Venturiano („O noapte furtunoasă”); Jupân Jacques („Avarul”), Eftimiţa („Conu Leonida faţă cu reacţiunea”); Luca („Doctor fără voie”); Conovăţ („Extemporalul”); Colivescu („Florin şi Florica”); Arghira („Moştenire de la răposata”); Sloftovici („Deputatul tatei”); Bohrmann şi grefierul („Prostul”); Knickebein („Vânt de primăvară”); Safir Balaur („Nobila cerşetoare”); Mârza („Dracul”); Scorman („Anonimul”); Tănasă („Familie improvizată”); Dahina („Cuiul lui Pepelea”); Plictichide („Beizadea Epaminonda”); Chiosa („Baba Hârca”); Amareti („Vânzătorul de păsări”); Regendank („Institutorii”).

143 „Glasul Bucovinei”, 10 decembrie 1933

144 Statutul acesta s-a tipărit în toamna anului 1935, în 500 de exemplare, de către Reuniune şi se poate obţine, la sediul Societăţii, cu preţul de 5 lei.

de Liga Culturală, cu „Nobila cerşetoare”, piesă într-un act, de Vasile Alecsandri.

Domnul Victor Morariu scrie următoarele[145]:

„În rolul nobilei cerşetoare, tânăra văduvă Adelina Dorian, care „cerşeşte pentru răniţii Franţei, domnişoara Sylvia Culin[146] a desfăşurat multă graţie şi o remarcabilă fineţe de interpretare, rămânând, totuşi, datoare cu nota mondenă, pe care o comporta însuşi costumul de amazoană.

Partenerul dumisale, domnul Gheorghe Ruptaş, în Safir Balaur, amorez ridicol, a avut, ca întotdeauna, un mare succes de ilaritate.

Pe domnul Ştefan Pavelescu l-am apreciat, de data aceasta, într-o ipostază nouă: un tip profund serios şi sever, proprietarul Leon Dalbu, torturat de dezastrul Franţei şi îngrijorat de soarta frăţâne-său Ştefan (domnul Nicu Tiscuteanu), înrolat ca voluntar în armata franceză.

Domnul W. Franke a fost un spiritual şi umoristic lacheu (Jorj)”.

La 22 martie, urmează o Academie muzicală, cu următorul program:

1) Cuvânt de deschidere: domnul preşedinte Ilarion Berezniţchi;

2) Doppler: „Aires valaques”, interpretate de Aurelian Isar (flaut) şi Otilia Payersfeld (pian);

3) Haydn: „Trio” , interpretat de Dr. L. Wachtel (vioară). A. Migdal (violoncel) şi O. Payersfeld (pian);

4) G. Verdi: „Parafrază din Rigoletto”; şi Chopin: „Vals” , interpretate de Elena Simon (pian);

5) corul mixt al Reuniunii: Al. Zirra, „Lasă lumea”; Sabin Drăgoi, „Firişor de iarbă neagră” şi „Cântecul luntraşilor de pe Volga”.

---

145 „Glasul Bucovinei” din 4 februarie 1934

146 Sylvia Culin a interpretat (1929-1934) următoarele nouă roluri: Aglaia („Creditorii”) Florica („Florin şi Florica”); Jeta („Vânzătorul de păsări”); Smărăndiţa („Rămăşagul”); Rodica („Anonimul”); Aneta („Familie improvizată”); Tincuţa („Cinel-Cinel”); Mariţa („Trei crai de la răsărit”) şi, în sfârşit, rolul Adelinei Dorian („Nobila cerşetoare”).

Reuniunea reia, în 18 aprilie 1934, farsa „Familie improvizată”, cu distribuţia de la premieră (23 noiembrie 1933), cu deosebirea numai că rolurile Zicăi şi al doctorului Stălcescu au fost interpretate de doamna Vica Sucevanu şi de domnul Enea Filip.

Invitată de către domnul prof. univ. Leca Morariu, directorul Teatrului Naţional din Cernăuţi, să joace pe scena acestei înalte instituţii de artă şi cultură românească, Reuniunea se înfăţişează, în seara zilei de 20 aprilie 1934, cernăuţenilor, cu farsa „Familia improvizată”. Succesul a fost desăvârşit. Ansamblul Teatrului Naţional, în frunte cu directorul lui, le-au făcut Ciprianiştilor o caldă primire, încheindu-se, după spectacol, cu o agapă opulentă, la „Pajura Neagră”.

Domnul Constantin Loghin, corespondentul ziarului „Universul”, din 27 aprilie 1934, găseşte următoarele aprecieri:

„Există, la Suceava, Reuniunea muzicală dramatică „Ciprian Porumbescu”, cea mai veche societate culturală din acel oraş, care, de un sfert de veac, dezvoltă o intensă şi binecuvântată activitate culturală.

Societatea dispune de un excelent cor, pe care l-am auzit cântând, cu prilejul serbărilor de astă toamnă (la dezvelirea bustului lui Ciprian Porumbescu). Ea mai are şi-o secţie de teatru, al cărei iniţiator şi suflet este profesorul Ştefan Pavelescu.

Societatea „Ciprian Porumbescu” nu şi-a limitat activitatea numai asupra Sucevei, ci, încă de multă vreme, şi-a extins-o şi asupra oraşelor din apropiere. În aceste turnee, secţia de teatru a Reuniunii a poposit, vineri seara (20 aprilie curent) şi în oraşul nostru, reprezentând farsa „Familie improvizată”.”.

A treia zi, duminică, 22 aprilie, Societatea „Ciprian Porumbescu” reprezintă aceeaşi farsă în Iţcani, dând concurs „Comitetului pentru ridicarea unei biserici ortodoxe româneşti” din acea localitate.

De 10 mai, Societatea „Ciprian Porumbescu” aranjează un Festival Naţional, dimpreună cu celelalte două societăţi (Ateneul Român şi Liga Culturală).

În ziua de 8 iunie, comitetul Societăţii ne surprinde cu o şezătoare muzicală, comemorându-se data morţii lui Ciprian Porumbescu şi serbându-se patru ani de la urcarea pe tron a M.S. Regelui Carol II.

Programul:

1) Doppler: „Scenă pastorală”, cu Aurelian Isar (flaut) şi Otilia Peyersfeld (pian);

2) Rubinstein: „Scenă de bal”; şi Ciprian Porumbescu: „Suvenir de Nervi” şi valsul „Camelii”, toate interpretate la pian de domnişoara Elena Simon, care se afirmă ca o remarcabilă artistă în ale pianului;

3) Corul mixt al Societăţii, dirijat de Aurelian Isar, se produce cu: Popovici: „La oglindă”; D. Chirescu: „Cântec de leagăn”; Sabin Drăgoi: „Doina” („De la Nistru pân’la Tisa”); Ciprian Porumbescu: „Cântecul Margaretei” şi „Românul”.

De Sânziene (24 iunie), Reuniunea ne vine cu o inovaţie: aranjarea unui concert religios în mănăstirea Sfântului Ioan, în prezenţa I.P.S.S. Mitropolitului Nectarie, renunţându-se, astfel, la tradiţionala reprezentaţie din „Dom Polski”.

În 20 octombrie, reuniunea reprezintă, „Dracul”, glumă dramatică, în 2 acte şi un tablou, de Mihail Sorbul.

Distribuţia: Costache Guranda (Ştefan Pavelescu), Mârza (Gheorghe Ruptaş), Miluţă Bursuc (Octavian Dârja), Victor Guranda (Florin Doroftei) şi Nuţa (Lidia Marcean).

Venitul net (2.000 lei) a fost destinat Ateneului Român, pentru bustul lui Simion Florea Marian, care urmează să se dezvelească în 1935.

De 24 Ianuarie 1935, Reuniunea dă concurs „Ligii Culturale" din loc, cu drama istorică „Se face ziuă", de Zaharia Bârsan, jucată de doamna Victoria Gh. Sucevanu (Ilina), domnişoarele Else Neher (Achimia), Lydia Marceanu (Marina), Ştefan Pavelescu (Popa Costan), Dimitrie Filip (Crişan), Alexandru Prelipceanu (Baronul), Şoldeş (Zaharia) etc.

„Se face ziuă" e o piesă grea, cu acţiune mai mult statică. E departe, bunăoară[147], de „Zorile" lui Iosif, care, la rândul ei (24 Ianuarie 1933), a obţinut un succes mult mai mare. Cu toate eforturile depuse de directorul de scenă, piesa a produs o slabă impresie. Piesa aceasta poate avea succes, jucată de actori mari şi cu o montare aleasă.

Comitetul decide să pună în studiu „Liturghia" lui Ion Baciu şi opereta „La şezătoare", de Tiberiu Brediceanu. „Liturghia" s-a executat de Paşti (aprilie 1935), la Mănăstirea Sf. Ioan, iar „La şezătoare" a fost fixată să fie reprezentată de Sânziene (24 iunie 1935).

Şi astfel, comitetele Reuniunii, prezidate de prof. Ilarion Bereznițchi (1930-1935), au încrestat pe răbojul faptelor patruzeci şi una de manifestări artistice (23 de spectacole de comedie şi dramă, 5 reprezentaţii de operetă şi 13 realizări muzicale, concerte şi „academii".

[147] În text, „b.o.", ca şi în rândurile anterioare – n.r.

X. Sediul Reuniunii. „Soacra domnului deputat". Romancierul Ionel Teodoreanu, la Suceava. Audiţii muzicale pentru elevi. Tipărirea ineditei „Cisla". Anul administrativ 1935/36

Cu adunarea generală ordinară din 22 mai 1935, începe o nouă fază a Reuniunii, deoarece visul nutrit de preşedinţii anteriori (regretatul Severian Procopovici şi domnii prof. Ilarion Bereznițchi şi Ştefan Pavelescu) de a avea un sediu al societăţii[148], se realizează, datorită munificentei solicitudini a domnului Gheorghe Doroftei, membru fondator şi activ, care, în calitatea dumisale de primar al Sucevei, pune la dispoziţia Reuniunii, pe timp de 15 ani şi cu contract în regulă, camerele 21 şi 23 din somptuosul edificiu al Primăriei.

Deci, noul comitet, ales pe anul administrativ 1935/36 (Ştefan Pavelescu – preşedinte; Leontie Moţoc – vicepreşedinte; Dr. Cristea Saco – secretar; Petre Petrescu – casier; Pavel P. Pintea – bibliotecar; Octavian Dârja – econom; Elena D. Cojocariu, Gheorghe Doroftei şi Grigore Sotniţchi – membri fără funcţie; comisia de control: Dr. Dimitrie Cudla, preşedinte – Teodor Coclici şi Ion Berhang,

[148] Iată care a fost odissea Reuniunii, până la data aceasta: de la Hotel Langer, la Hotel „Central", Liceul de băieţi, Casa Naţională, Liceul de fete şi, apoi, la Şcoala primară de băieţi.

membri; juriul muzical – Dr. Victor Morariu, Dr. Leon Wachtel şi Ion Berhang) începe, mai întâi, o intensivă activitate de organizare internă: amenajarea celor două camere, adunarea (de pe la membrii din comitet şi plen) a averii Societăţii şi inventarierea ei.

Într-adevăr, în cursul lunilor de vacanţă ale anului 1935, membrii comitetului s-au străduit, zi de zi, să pună ordine deplină în resorturi. Subliniem, cu dragă inimă, hiperzelul domnilor Dr. Cristea Saco şi Octavian Dârja, care, tot timpul liber îl petreceau în cabinetul Societăţii, muncind de zor.

Cele două camere ale Reuniunii trebuiau, însă, îngrijite şi mobilate. Pentru acest lucru, aveam nevoie de bani şi, atunci, domnul Ştefan Pavelescu a venit cu propunerea ca, în conformitate cu art. 11 din statut, să sporim numărul membrilor fundatori, care plătesc, o dată pentru totdeauna, cel puţin una mie lei.

Apelul lansat a găsit ecou în sufletul oamenilor de bine. Primii trei care au răspuns, plini de entuziasm, chemării noastre au fost domnii Victor Morariu, Dimitrie Cojocariu şi Gheotghe Doroftei.

Ceilalţi au urmat, la scurte intervale, încât, la sfârşitul anului administrativ 1935/36, aveam peste 65 de noi membri fundatori.

Cu aceste taxe şi cu veniturile realizate de pe urma manifestărilor noastre artistice şi culturale, am cumpărat mobilier pentru cele două camere (60 de scaune a 150 lei, 3 mese, două dulapuri, candelabre, cadre pentru tablouri, cuiere, covoare, perdele, feţe de masă etc.), am cumpărat registre pentru toţi deţinătorii de resorturi, am îmbogăţit inventarul scenic, am augmentat bibliotecile muzicală şi literară, iar domnul Dr. Cristea Saco a pus ordine definitivă în arhivă, muncă destul de migăloasă şi îndelungată, pentru care Reuniunea îi exprimă vie recunoştinţă. Şi, astfel, Societatea „Ciprian Porumbescu”, după 32 ani de existenţă şi prodigioasă activitate naţional-culturală pe aceste meleaguri, îşi are, în sfârşit, sediul ei, unde membrii vin cu dragă inimă, ca să răsfoiască albumele, să citească colecţiile de reviste, să împrumute cărţi, să treacă în revistă realizările din trecut, foiletând

arhiva sau citind „Ecouri în presă despre activitatea artistică-culturală a Societăţii”.

Noul comitet a moştenit, de la cel vechi, opereta „La şezătoare”, de Tiberiu Brediceanu, care urma să se reprezinte de Sânziene. Având, însă, în vedere timpul prea scurt, spesele prea mari cu montarea şi lipsa unui tenor, comitetul, în şedinţa din 19 mai 1935, hotărăşte ca, în locul operetei, să se aranjeze o Academie muzicală.

Astfel, încep pregătirile pentru a X-a Academie muzicală, fixată pe ziua de 24 iunie (Sânziene), cu care prilej i se oferă publicului următorul variat şi select program:

1) „De-ale cântecului popular”, conferinţă ţinută de zelosul nostru membru fondator şi activ, domnul profesor universitar Leca Morariu;

2) Mozart: „Trio”, cântat de Otilia Peyersfeld (pian), Leon Wachtel (vioară) şi A. Migdal (violoncel);

3) Grigoraş Dinicu: „Între brazi”, interpretată de Victor Morariu (vioară) şi Otilia Payersfeld (pian);

4) Debussy: „Prélude”, interpretat de Claudia Marcianu (pian);

5) Lecturi din volumul de poezii „Suceava voivodală”, de Adelina I. Cârdei, făcute de Ştefan Pavelescu;

6) Gounod: „Fantaisie” din „Fausst”, interpretată de Aurelian Isar (flaut) şi Otilia Payersfeld (pian);

7) Corul Reuniunii, dirijat de Aurelian Isar, se produce cu: Timotei Popovici: „La oglindă”; I. Chirescu: „Cântec de leagăn”; Sabin Drăgoi: „Lasă lumea”; şi Tiberiu Brediceanu: corul iniţial din opereta „La şezătoare”.

Cu această audiţie muzicală, ne-am inaugurat noul an de activitate, intrând, apoi, în vacanţa cea mare.

Paralel cu organizarea internă, comitetul şi-a stabilii (în şedinţa din 26 iunie) programul de activitate artistică şi culturală pe anul

administrativ 1935/36.

Astfel, la 23 septembrie, secţia de teatru reprezintă „Soacra domnului deputat”, comedie în 3 acte, de Bisson, localizare de C. Mărculescu, având ca interpreţi pe: Eleonora Franke (Coana Tarsiţa), Aurora Neagu (Elena), Else Neher (Mariţa) şi Didina Hotinceanu (Florica), Ştefan Pavelescu (George), Gheorghe Ruptaş (Belcescu), Dumitru Filip[149] (Dumbrăveanu) şi Octavian Dârja (Protopopescu). Direcţia de scenă: Ştefan Pavelescu. Regizoratul: Dr. Cristea Saco şi Mizzi Franke.

Reuniunea întreprinde un turneu, cu această piesă, la Rădăuţi (28 octombrie), Câmpulungul Moldovenesc (30 octombrie) şi Botoşani (30 noiembrie), obţinând pretutindeni remarcabile succese morale şi materiale. Înregistrăm, mai ales, calda primire ce ni s-a făcut în Botoşani, unde afluenţa publicului era atât de mare, încât membrul nostru fundator, Dr. Sergiu Drăgoiu, era îngrijorat să nu se dărâme balcoanele şi galeriile teatrului „M. Eminescu”.

A fost nevoie să mai evacueze o parte din elevi, plasându-i în alte părţi ale teatrului.

La 19 ianuarie 1936, domnul preşedinte Ştefan Pavelescu ţine o conferinţă („Crăciunul de la Silvestri”, de Ionel Teodoreanu), în cadrul Societăţii culturale „Miron Costin” din Roman, realizând un venit net de 800 lei, pentru fondul ineditelor lui Ciprian Porumbescu.

Secţia Ligii Culturale din localitate organizând un Festival Naţional, de 24 Ianuarie, Reuniunea e la datorie, ca întotdeauna, cooperând cu „Cuiul lui Pepelea”, comedie într-un act, de Tudor Pamfilie şi Victor Ion Popa, având ca interpreţi pe: Elise Neher

[149] Dumitru Filip a jucat în următoarele piese: „O soacră” (Furtunescu), „Pescuitorul de umbre” (René), „Soacra domnului deputat” (Dumbrăveanu(„Se face ziuă” (Crişan), „Dracul” (Victor), „La Turnu-Măgurele” (Doctorul).

(Voichiţa), Didina Hotinceanu (Ruxanda), Ştefan Pavelescu (Sandu Stroilă), Gheorghe Ruptaş (Dahina), T. Lupăşteanu (Dascălul) şi Octavian Dârja (Pepelea).

Corul Societăţii „Ciprian Porumbescu”, condus de Aurelian Isar, se manifestă cu: „Imnul Regal”; Porumbescu: „Tatăl nostru”, aranjat pentru cor mixt de domnul Eugen Isar; N. Oancea: „Calul lui Gheorghiţă; I. D. Chirescu: „Cântecul cucului”; Şt. Popescu: „Fata mamei”; şi Ciprian Porumbescu: „Cântecul Margaretei” şi „Pe-al nostru steag”.

La 13 februarie, Reuniunea aranjează a XI-a Academie muzicală, unde s-au cântat:

1) Chopin: „Nocturnă”; şi Guanz: „Arioso” şi „Presto”, interpretate de Aurelian Isar (flaut) şi Claudia Marcean (pian);

2) Beethoven: „Trio în mi bemol-major, interpretat de Otilia Peyersfeld (pian), Dr. Leon Wachtel (vioară) şi A. Migdal (violoncel);

3) Al. Vlahuţă: „Dormi în pace”, poezie recitată de Octavian Dârja;

4) Chopin: „Dans spaniol”, interpretat de Claudia Marceanu (pian);

Giuseppe Tartini: „Sonată”, interpretată de Victor Morariu (vioară) şi Otilia Peyersfeld (pian);

5) Corul Reuniunii ne încântă cu: C. M. Weber: corul introductiv din „Freischütz”; Ciprian Porumbescu: „Tatăl nostru”; şi Fr. Silcher: „Lorelei”.

Academiilor muzicale li se dă o deosebită atenţie din partea publicului meloman. E şi varietatea de program care atrage, dar mai e ceva: intimitatea, atmosfera caldă şi liniştitoare din sala primăriei (un adevărat „Teatru mic” al Sucevei), unde publicul iubitor de frumos are prilejul să trăiască momente de adevărată înălţare sufletească.

La 1 martie, marele romancier Ionel Teodoreanu, urmând

invitării comitetului nostru, a descins în Suceava, vorbind, în cadrul reuniunii, despre interesantul subiect „Cum am scris Medelenii". Această manifestare poate fi considerată ca un adevărat triumf pentru suceveni, care au avut prilejul să asculte pe un orator de marcă, intrând, totodată, şi în atelierul intim al creaţiei literare a unui scriitor reputat.

Romancierul Ionel Teodoreanu s-a bucurat de una din cele mai calde primiri. Iată ce citim în „Junimea literară"[150], sub titlul „Maestrul Ionel Teodoreanu, la Suceava":

„Un eveniment cultural de primul rang şi o sărbătoare pentru bătrâna şi culturala Suceava, Marele romancier Ionel Teodoreanu a fost, două zile, oaspele ei, ţinând conferinţă a doua zi, duminică, în 1 martie.

În gara Burdujeni, a fost întâmpinat şi salutat de domnul Ştefan Pavelescu, preşedintele Reuniunii „Ciprian Porumbescu", de domnii preşedinte de tribunal Leontie Moţoc, farmacist Nicolae Caba, în numele Ateneului Român, avocat Ion Jauca, în numele avocaţilor, medic primar şi director al spitalului Traian Bona, şeful poliţiei Alexandru Preutesei şi alţii.

În Suceava, domnul Ionel Tcodoreanu a vizitat atelierul pictorului şi sculptorului Ion Cârdei, unde a avut prilejul să admire, anticipat, Suceava în pictură şi a primit, drept omagiu, „Suceava voievodală" a poetei Adelina I. Cârdei.

Condus la Primărie[151], în noul local al Societăţii „Ciprian Porumbescu", corul Reuniunii, dirijat de domnul Isar, l-a întâmpinat cu „Lorelei", de Fr. Silcher, ca o inimoasă aluzie la recentul roman al autorului.

A vizitat, apoi, Librăria Weiner, în vitrina căreia chipul scriitorului, desenat de pictorul Cârdei, era înconjurat de operele

[150] XXV, p. 97, sub semnătura „vimo", adică Victor Morariu.
[151] Actualul Palat Administrativ – n.r.

dumisale. Aici, a dat o serie de autografe.

Seara, la ora 9, pe când lua cina, în casa ospitalieră a domnului Pavelescu, acelaşi cor i-a făcut o serenadă, executând „Serenada" şi „Cântecul Margaretei", ambele de Ciprian Porumbescu.

Maestrul a mulţumit, adânc mişcat.

A doua zi, a vizitat oraşul, cu monumentele lui, iar seara, în sala „Dom Polski", în faţa unui numeros public, şi-a dezvoltat conferinţa sa, „Cum am scris Medelenii", unică în felul ei, întrucât conţinea destăinuiri ale unui creator de artă asupra operei de creaţiune.

Cu o vervă exuberantă, cu o prodigioasă bogăţie de idei şi de imagini, de umor şi de consideraţii teoretice, conferenţiarul, vorbind liber de tot, a ţinut încordat auditorul, timp de trei ceasuri, cu o mică pauză.

După conferinţă, elevii şcolilor şi aproape întreaga asistentă, în aclamări frenetice l-au însoţit pe ilustrul maestru până la Restaurantul Miclea, unde a urmat o masă comună, într-o atmosferă de cald entuziasm, de bucurie sinceră şi în cântecele corului Societăţi „Ciprian Porumbescu".

Aici, au vorbit: prefectul judeţului, domnul Dimitrie Cojocariu, primarul oraşului, domnul Gheorghe Doroftei, preotul Teodor Coclici, în numele Societăţii Culturale, magistratul Leontie Moţoc, în calitate de coleg al avocatului Teodoreanu, şi, în sfârşit, iniţiatorul şi organizatorul acestei neuitate serbări a Sucevei, domnul Ştefan Pavelescu.

Tuturor le-a răspuns, adânc emoţionat, domnul Teodoreanu, lăsând în suflete nădejdea unei apropiate revederi"[152].

*

Dar societatea noastră, care, până acuma, s-a manifestat numai în oraşe, a inaugurat colindarea prin comunele rurale, cu un program alcătuit anume pentru sate.

152 Revedere care a avut loc în 19 mai a aceluiaşi an.

Astfel, în ziua de Buna-Vestire (25 martie), am mânecat spre Bosanci, organizând, în Casa Naţională" din această fruntaşă comună, o şezătoare poporală.

După cuvântul de deschidere al domnului Dr. Cristea Saco, S.S. Părintele Ioan Flaişer, membrul nostru activ şi predicator între predicatori, a ţinut o conferinţă religioasă despre „Sfânta Cruce"; domnul Octavian Dârja a recitat câteva fabule de Vasile Militaru („Cozonacul, mămăliga şi plugarul" şi „Pupăza şi cioara"), iar secţia de teatru a jucat „Cuiul lui Pepelea", cu distribuţia de la premieră (24 ianuarie), cu deosebirea numai că rolul Ruxandei l-a interpretat domnişoara Eugenia Popovici, care dispune de reale resurse scenice.

În seara zilei de 3 aprilie, Societatea a organizat o Academie muzicală extraordinară (a XIII-a), în cinstea membrului ei activ şi fondator, domnul Octavian Ferlievici, drept omagiu de recunoştinţă pentru aportul dumisale muzical în cadrul Reuniunii şi cultivarea muzicii clasice.

Cei ce compun trio-ul şi cvartetul Societăţii „Ciprian Porumbescu" (Otilia Peyersfeld, Dr. Leon Wachtel, Dr. Octavian Ferlievici şi A. Migdal), în casa dumisale au exercitat toate piesele clasice, care au constituit, apoi, punctele esenţiale din programele concertelor şi academiilor noastre muzicale.

Programul acestei Academii muzicale se compune din:

1) Cuvânt festiv: Ştefan Pavelescu, preşedintele Reuniunii;

2) Beethoven: „Sonata VIII", interpretată de Victor Morariu (vioară) şi Otilia Peyersfeld (pian);

3) W. A. Mozart: „Ave verum"; Sabin Drăgoi: „Acestea zice Domnul"; şi L. Denza: „Torna", tustrele cântate de doamna Octavia Lupu-Morrariu (alto), Otilia Peyersfeld (pian) şi Leca Morariu (violoncel);

4) Fr. Schubert: „Variaţiuni" şi „Scherzo" din „Forellenquintet",

opus 114, interpretate de Suzana Ferlievici (violă), Otilia Peyersfeld (pian), Dr. Octavian Ferlievici (violoncel), Dr. Leon Wachtel (vioară) şi A. Migdal (violoncel);

5) G. Donizetti: „Una furtiva lagrima”; Hugo Wolf: „Verborgenheit”; şi T. Brediceanu: „Dragu-mi-i, mândro, de tine”, interpretate de Liviu Halip, profesor la Conservatorul din Cernăuţi (canto) şi Otilia Peyersfeld (pian);

7) Ciprian Porumbescu: „Noapte de primăvară”, cvintet format din Leopoldina Colonel Jarzebecki (soprană), Liviu Halip (tenor), Eugen Cosmovici (bariton), Otilia Peyersfeld (pian) şi Victor Morariu (vioară).

8) Corul Reuniunii, condus de Aurelian Isar, execută: I. Baciu: „Pre Tine Te lăudăm”; Sabin Drăgoi: „Doina”; Ion Vidu: „Vara grânele se coc”; şi Ciprian Porumbescu: „Cântec de primăvară”.

*

La 4 aprilie, domnul prof. univ. Leca Morariu, membrul nostru fundator şi activ, ne conferenţiază despre „Poetul bucovinean T. Robeanu”, subliniind valoarea literară a acestui talentat scriitor al Bucovinei antebelice.

La 2 mai, Societatea „Ciprian Porumbescu”, în colaborare cu „Doamnele Române”, a aranjat o serată cu dans, în Casa Naţională. Jumătate din venitul net (1.500 lei) a fost destinat pentru fondul ineditelor lui Ciprian Porumbescu.

Corul şi secţia de teatru ale Reuniunii au, din nou, prilejul să facă o faptă caritabilă: în seara zilei de 21 aprilie, reuniunea noastră a dat concurs la spectacolul aranjat de cantina „Pâinea Săracilor”, condusă de venerabila doamnă Olga Pruncul, jucând comedia „Cuiul lui Pepelea”, iar corul cântând: Ciprian Porumbescu: „Serenada”, „Cântecul Margaretei” şi „Cântec de primăvară”; Ion Vidu: „Peste

deal" (solo tenor – Octav Rodinciuc); Fr. Silcher: „Lorelei"; Ion Baciu: „Pre Tine Te lăudăm"; Octavian Dârja recită „Vântul", de George Coşbuc. Încât se poate spune că Reuniunea e veşnic la datorie, ori de câte ori i se cere concursul.

Va să zică, Societatea „Ciprian Porumbescu" nu înţelege să aranjeze spectacole şi concerte numai pentru scopurile proprii, ci şi pentru alte societăţi culturale şi de binefacere.

De 10 Mai, am dat concurs Ateneului Român, cu sceneta lui Vasile Alecsandri „La Turnul Măgurele", interpretată de domnişoara Eugenia Popovici (Adela), Octavian Dârja (Horcea) şi Dimitrie Filip (Doctorul), director de scenă fiind Dr. Christea Saco.

În cursul lunii lui mai, am introdus o altă inovaţie: audiţii muzicile cu elevii, care iau lecţii pe la diferiţi profesori de muzică din localitate.

Scopul: stimularea gustului pentru muzică.

Ecoul acestor manifestări a fost foarte puternic. Părinţii şi profesorii ne-au exprimat toată gratitudinea lor pentru aceste aranjări, deoarece au remarcat că odraslele lor manifestă, astfel, un interes mult mai viu pentru muzică.

S-au aranjat, în total, trei audiţii de felul acesta (în 1, 17 şi 23 mai). Şi, astfel, am putut vedea elevi şi eleve, de la vârsta de 6-18 ani, însoţiţi de profesorii lor, apărând timizi în faţa publicului şi executând (canto, vioară sau pian) bucăţile pregătite. Şi vedeai, pe deoparte, profesorii emoţionaţi, parcă ei s-ar produce în faţa auditorului, iar pe de altă parte, părinţii cu ochii înrouraţi de lacrimi, de bucuria copiilor.

Ultima manifestare din acest an administrativ a avut loc la 19 mai, când domnul Ionel Teodoreanu, de astă dată, însoţit de soţie, doamna Lily, prieten sincer al Sucevei patriarhale şi culturale, precum şi al societăţii noastre, ne-a conferenţiat, a doua oară, despre

„Literatură şi viaţă”, având darul de a atrage un public şi mai numeros din oraş şi judeţ, încât mulţi au fost nevoiţi să se întoarcă de la uşă, sala „Dom Polski” nemaiputându-i cuprinde…

Cu acest prilej, marele romancier ieşean a promis că va mai veni între noi, fiindcă a găsit în Suceava un teren favorabil, un public înţelegător şi oameni ospitalieri.

După conferinţă, domnul Ionel Teodoreanu a mai rămas, încă două zile, în Suceava, vizitând, în tovărăşia soţilor Ştefan Pavelescu, a doamnei şi domnului căpitan I. Ciubotariu şi a domnului maior Gheorghiu, colegul de şcoală al romancierului, monumentele istorice din localitate, precum şi cele din împrejurimi: Suceviţa, Putna, Rădăuţi, Mitocul-Dragomirnei, Mănăstirea Humorului şi Voroneţul.

Impresii culese de pe urma acestor neuitate colinde pe la sfintele lăcaşuri voievodale se găsesc şi în romanul dumisale „Arca lui Noe”.

Comitetul s-a preocupat mereu şi de o cât mai mare răspândire a operei lui Ciprian Porumbescu, împrumutând şi copiind note pentru alte societăţi de cântare. Dar cum în zilele noastre Radio este cel mai bun mijloc de propagandă a compoziţiilor patronului nostru, ne-am adresat (pe la începutul lui iunie) domnului Liviu Rebreanu, preşedintele Societăţii de Radiodifuziune, cu rugămintea ca să ia în repertoriul permanent „Rapsodia Română” pentru orchestră.

Iată ce ne răspunde marele nostru romancier, cu data de 17 iunie 1936:

„Domnule Preşedinte şi scumpe prietene,

Îţi mulţumesc cu drag pentru oferta ce-o face Societatea „Ciprian Porumbescu”. Ne faceţi un serviciu şi nouă, Societăţii de Radio, dar mai ales muzicii româneşti, pe care noi ne silim s-o răspândim şi s-o stimulăm în tot ce produce mai valoros şi mai specific naţional creator.

Eu, mărturisesc, nu cunosc „Rapsodia Română” a lui Porumbescu, dar, din câte cunosc despre acest mândru compozitor, sunt sigur că trebuie să fie o operă interesantă. Primim, prin urmare, cu plăcere sugestia Domniei Tale şi fii sigur că „Rapsodia Română” va figura cu cinste în repertoriul nostru.

Te rog, deci, să-mi trimiţi, mai întâi, partitura de pian, ca să facem o audiţie intimă. Între timp, vei binevoi a pune să se copieze ştimele ce le aveţi, fireşte, cu toata conştiinciozitatea…

Astfel sper că, în curând, rapsodia lui Porumbescu îşi va cuceri locul cuvenit în sufletul tuturor iubitorilor de muzică românească.

Profit de acest prilej, scumpe Domnule Pavelescu, să-ţi strâng mâna cu toată afecţiunea.

Liviu Rebreanu”.

„Rapsodia Română”, neavând partitură, maestrul Th. Rogalski[153], unul din apreciaţii dirijori ai orchestrei radio, şi-a luat asupra sa anevoioasa sarcină de a o alcătui, după ştime, şi avem convingerea că-n curând va fi difuzată în toate largurile pământului românesc.

Afară de această multilaterală activitate, comitetul a consolidat raporturile sale cu toate societăţile culturale din Suceava; a sporit numărul coriştilor, de la 28, la 70; a tipărit inedita lui Ciprian Porumbescu, „Cisla”, scenă muzicală-comică, revizuită de August Karnet, la Editura „Scrisul Românesc”, din Craiova, în 500 exemplare, care se vând cu câte 25 lei. Spesele cu tipărirea acestei inedite se urcă la suma de peste 8.000 lei.

Cu tipărirea „Cislei”, Reuniunea a reluat din firul întrerupt înainte de războiu (1913), când s-au publicat 11 fascicule (=35 de piese) din compoziţiile inedite ale lui Ciprian Porumbescu.

Comitetul a mai editat 1.000 ilustrate (Ion Cârdei: „Ciprian

[153] Acelaşi Th. Rogalski, care, de 10 Mai 1938, ne-a surprins atât de plăcut cu orchestraţia puternicului „Altarul Mănăstirii Putna”, cântat de corul „Asociaţiei văzătorilor”, la radio.

Porumbescu, compunând „Crai Nou"[154]"), care s-au desfăcut cu 2 lei bucata, sporindu-se, în felul acesta, fondul ineditelor. Comitetul a mai tipărit, apoi, şi 500 exemplare din statutul Reuniunii, modificat, în 1933, de comitetul prezidat de domnul prof. Ilarion Bereznițchi.

S-a sporit numărul membrilor activi solvenţi, de la 40, la 150 ; comitelui a luat, apoi, o importantă hotărâre: în fiecare an, în cea mai apropiată duminică de 6 iunie (data morţii lui Ciprian Porumbescu), să se facă parastas pentru pomenirea lui Ciprian Porumbescu şi a familiei lui, precum şi a tuturor membrilor Ciprianişti decedaţi. E un prinos de recunoştinţă, pe care-l datorăm celor adormiţi întru Domnul şi care, cât au trăit, n-au precupeţit jertfa lor pe altarul Reuniunii.

[154] Originalul se află în cabinetul Societății „Ciprian Porumbescu".

XI. Reluarea „Pescuitorului de umbre”. Turneul cu „Familie improvizată”, la Botoşani şi Cernăuţi. Hotărârea de a clădi o casă a Reuniunii. Anul administrativ 1936/37

La 30 iunie 1936, s-a ţinut adunarea generală ordinară, care şi-a ales următorul comitet: preşedinte – Ştefan Pavelescu; vicepreşedinte – Dr. Christea Saco; secretar – Octavian Dârja; casier – Dimitrie Moldovan; bibliotecar – Vasile Velehorschi; econom – Dimitrie Filip; membri fără funcţie – Elena Cojocariu, Gheorghe Dorofiei şi Grigore Sotniţchi. Comisiliul de control: preşedinte – Leontie Moţoc, membri – Ştefan Moldovan şi Petre Petrescu. Juriul muzical: Victor Morariu, Dr. Leon Wachtel şi Aurelian Isar.

A treia zi după adunarea generală (2 iulie) au avut loc marile serbări de la Bucşoaia, în prezenţa Majestăţii Sale Regelui Carol al II-lea şi a Marelui Voievod Mihai, cu prilejul Congresului Arcăşesc din Bucovina.

Corul mixt al Reuniunii, dirijat de Aurelian Isar, îmbrăcat în costume naţionale, a executat, în faţa Suveranului şi a Augustului Său Fiu, „Răsunetul Ardealului” (solo tenor: Octav Rodinciuc), recoltând un bine meritat succes.

La 20 septembrie 1936, societatea noastră dă concurs ,Comitetului pentru clădirea bisericii ortodoxe române din Iţcani, cu comedia „Cuiul lui Pepelea”, de Tudor Pamfilie şi Victor Ion Popa.

La 23 octombrie, secţia de teatru reia „Pescuitorul de umbre”, puternica dramă în 4 acte, de Jean Sarment, în care Nicu Mihuţă are una din cele mai mari creaţii; spectacolul se dă în beneficiul lui Nicu Mihuţă, artist dramatic la fostul Teatru Naţional din Cernăuţi şi membru de valoare al societăţii noastre.

Distribuţia: Eleonora Franke[155] (Mama), domnişoarele Didina Hotinceanu (Nelly), Else Neher (Maria), domnii Nicu Mihuţă[156] (Jean), Dimitrie Filip (René), Teodor Lupăşteanu (Monseniorul Lescule). Direcţia de scenă: Nicu Mihuţă.

La 16 noiembrie, Societatea joacă aceeaşi piesă (cu aceeaşi distribuţie), la Iţcani.

Având în vedere succesul farsei „Familie improvizată”, obţinut în mai multe rânduri, atât în Suceava, cât şi în alte centre limitrofe, Reuniunea a reluat-o, în seara zilei de 20 noiembrie. Venitul net, de 2.000 lei, a fost donat Internatului „Protoiereu Vasile Cocârlă”.

La 9 decembrie, am aranjat a XIV-a Academie muzicală, având

---

155 Eleonora Franke a interpretat, în răstimpul de la 1927, până la 1937, următoarele nouă roluri: Axinia („Beizadea Epaminonda”), Doamna State („Anonimul”). Schirmer („Prostul”), Madame Franz („Rămăşagul”), Mama („Pescuitorul de umbre”), Tarsiţa („Soacra domnului deputat”), Zinca („Familie improvizată”), Doamna Knickebein („Vânt de primăvară”) şi Adelaida („Vânzătorul de păsări”).

156 Nicu Mihuţă a interpretat, în intervalul 1925-1937, următoarele 15 roluri: Lascu („Baba Hârca”), Gheorghe („Năpasta”), Furtunescu („O soacră”), Protopopescu („Soacra domnului deputat”), Petrică („Trei crai de la răsărit”), Mucalidi („Beizadea Epaminonda”), Felix („Vânt de primăvară”), Ducele de Bligny („Mândrie şi amor”), Wilibald („Prostul”), Flemming („Institutorii”), Elevul Ionescu („Extemporalul”), Jean („Supremul argument”, de George Voevidca), Ciripilă („Moştenire de la răposata”), Mandragiu („Nodul gordian”), Tudorică („Deputatul tatei”) şi Jean („Pescuitorul de umbre”).

următorul program:

1) Mozart: Două menuete, interpretate de Aurelian Isar (flaut) şi Claudia Marceanu (pian);

2) E. Grieg: „Sonata în do-minor”, p. I şi II, interpretate de Victor Morariu (vioară) şi Otilia Peyersfeld (pian);

3) Al. Vlahuţă: „Din prag”, recitată de Dimitrie Filip;

4) Chopin: „Polonaise”, interpretată de Claudia Marceanu;

5) Händel: „Trio în fa-major”, interpretat de Otilia Peyersfeld (pian), Leon Wachtel (vioară) şi Aurelian Isar (flaut);

6) Ciprian Porumbescu: „Noapte de primăvară”, interpretat de cvintetul format din Josefine Colonel Jarzebecki (soprană), Otilia Peyersfeld (pian), Victor Morariu (vioară), Octav Rodinciuc (tenor), Emilian Cosmovici (bariton);

7) Corul mixt al Reuniunii, dirijat de Aurelian Isar, execută: Sabin Drăgoi: „Bănăţeană”; Mihail Jora: „Foaie verde bob secară”; Nicu Popovici: „La oglindă”.

La 13 ianuarie 1937, Reuniunea pleacă la Botoşani, cu „Familie improvizată”.

Primire frumoasă: în gară, ne-a întâmpinat Societatea muzicală „Armonia”, din acea localitate, cu cântece şi urale. Domnul Copălăuanu, dirijorul „Armoniei” botoşănene, a compus un „Bine aţi venit!”, special pentru crainicii culturali ai Sucevei.

Seara, Teatrul Comunal „Mihai Eminescu” era arhiplin. Succes moral şi material peste aşteptări, datorită renumelui de care se bucură societatea noastră, de când cu turneele „Crai nou” (1925), „Vânzătorul de păsări” (1931) şi „Soacra domnului deputat” (1935), dar datorită şi propagandei intensive a valorosului nostru membru fondator Dr. Sergiu Drăgoi.

Înainte de spectacol, doamna farmacist Semaca a pregătit un bufet bogat, aşteptând pe suceveni, să-i întâmpine cu toată dragostea şi ospitalitatea.

După reprezentaţie, Societatea muzicală „Armonia” a oferit, în onoarea Ciprianiştilor, un banchet.

După zece zile, Societatea „Ciprian Porumbescu” se avântă, din nou, pe scena Teatrului Naţional din Cernăuţi, cu aceeaşi „Familie improvizată”, pe care a mai reprezentat-o, aici, în 20 aprilie 1934.

Datorită propagandei făcută din vreme, sala Teatrului Naţional părea neîncăpătoare.

Înainte de spectacol, a vorbit domnul preşedinte Ştefan Pavelescu despre rostul acestor turnee, lămurind pe cernăuţeni că Reuniunea cutreieră oraşele nu ca să ofere artă propriu-zisă (aceasta o fac teatrele noastre mari), ci ca să se achite de-o sfântă datorie faţă de memoria lui Ciprian Porumbescu, tipărindu-i ineditele, care zac în dulapurile din Muzeul „Porumbescu” din Suceava.

Şi-ntr-adevăr, venitul net, de 8.700 lei, a fost alocat, în întregime, fondului pentru tipărirea compoziţiilor inedite ale lui Ciprian Porumbescu.

A doua zi, 24 ianuarie, Societatea aranjează un festival naţional, în sala primăriei, cu programul următor:

1) Cuvânt introductiv, ţinut de Ştefan Pavelescu;

2) cuvânt festiv, ţinut de domnul prof. Gavril Ionescu;

3) recitări Ştefan Pavelescu şi Dimitrie Filip, şi coruri mixte, executate de corul Reuniunii („Imnul Regal”; Porumbescu: „Tricolorul”, „Deviza”, Serenada „Dormi uşor!”; Ion Vidu: „Peste deal”, cu solo tenor: Octav Rodinciuc); şi Sabin Drăgoi: „Bănăţeană”).

La 4 aprilie, Reuniunea a reprezentat, în Storojineţ, piesa „Dracul”, de Mihail Sorbu, jucată de doamna Lydia Marceanu-Iavorschi (Nuţa) şi domnii Ştefan Pavelescu (Costache Guranda), Octavian Dârja (Bursuc), Dimitrie Filip (Victor) şi L. Mihuţă (Mârza).

Venitul de 2.500 lei a fost menit fondului pentru tipărirea

ineditelor din Ciprian Porumbescu.

Atât domnul prefect A. Apati, cât şi domnul primar Petre Bruja au donat Reuniunii câte 2.000 lei, din partea instituţiilor ce le conduc, augmentând, astfel, fondul ineditelor cu 4.000 lei.

Cu acest modest mănunchi de nouă manifestări culturale (şapte reprezentaţii teatrale, o academie muzicală şi un festival) comitetul s-a prezentat în faţa adunării generale din iunie 1937, care i-a dat absolutorul cu vot de laudă.

Tot în cursul acestui an administrativ, cu prilejul recepţiei de la prefectură (26 octombrie 1936), când corul Societăţii „Ciprian Porumbescu”, în frunte cu comitetul, s-a dus să-l felicite pe membrul ei fondator, domnul prefect Dimitrie Cojocariu, printre cuvântările ce s-au ţinut, s-a adus, în câteva rânduri, vorba de Societatea „Ciprian Porumbescu”, care, pe zi ce merge, dă dovezi tot mai temeinice că-şi are un rost bine determinat şi de prim ordin în viaţa artistică şi culturală a oraşului şi judeţului Suceava.

La un moment dat, se ridică domnul Ilie Doboş-Boca, membrul nostru fondator, care spune următoarele:

„Datori suntem cu toţii să sprijinim activitatea prodigioasă a Reuniunii „Ciprian Porumbescu”, căci această scumpă societate nu e numai a mănunchiului respectabil de 350 membri onorari, fondatori şi activi, ci e a Sucevei întregi, a românismului în genere. Şi dorinţa mea fierbinte e ca Societatea „Ciprian Porumbescu” să ajungă, cât mai curând, să-şi aibă casa ei proprie, cu sală de concerte, birouri, cameră de şedinţă, sală de repetiţii etc.

În acest scop, fac începutul şi declar solemn că, de la 1 noiembrie a. c. (1936), şi până la săvârşirea mea din viaţă, voi da câte 100 leii lunar, pentru realizarea acestei idei”.

Imediat, domnul Dimitrie Cojocariu a declarat că se înscrie, dimpreună cu doamna soţie, cu suma de 5.000 lei, sumă pe care, de ziua soţiei dumisale, Elena (21 mai 1937), a şi vărsat-o Reuniunii.

Comitetul a discutat această sugestie a domnului Ilie Doboş-Boca şi, într-o şedinţă, a hotărât să lanseze un apel în acest sens, stabilindu-se că pot deveni ctitori ai Casei Reuniunii cei ce plătesc suma de 500 lei.

Oamenii de bine au răspuns şi răspund cu drag acestui apel. Banii ce incurg se depun la oficiul P.T.T. Suceava, pe carnetul CEC nr. 434.

S-au ridicat şi unele obiecţiuni: adică, având în Suceava o Casă Naţională, care are şi menirea să adăpostească toate societăţile culturale din localitate şi să-şi aibă teatrul ei, n-ar mai fi nevoie şi de o casă a Reuniunii.

Am răspuns la aceste obiecţiuni: Desigur că, în acest caz, o Casă a Societăţii „Ciprian Porumbescu” nu-şi mai are nici un rost. Având, însă, în vedere că vechea Societate „Casa Naţională” s-a transformat în societate pe acţiuni, aparţinând unui cerc restrâns de acţionari, iar perspectivele de a continua cu clădirea începută de Dr. Eusebiu Popovici sunt atât de cenuşii, din cauza datoriilor de milioane pentru ceea ce s-a clădit până-n prezent, Societatea „Ciprian Porumbescu” continuă cu acţiunea de adunare de fonduri pentru o casă proprie[157].

[157] Ulterior, în 1937, „Casa Naţională” a încheiat un contact cu Fondul Bisericesc, urmând ca acesta să achite datoriile vechi şi să avanseze o sumă de 10-12 milioane pentru continuarea şi terminarea edificiului „Casei Naţionale”. În caz că contractul acesta se realizează, Reuniunea va urma să-şi schimbe planul, în sensul că, cu sumele colectate, să-şi cumpere acţiuni la „Casa Naţională”.

Anuarul Reuniunii muzicale-dramatice „Ciprian Porumbescu” pe anul administrativ 1937/38

Onorată adunare generală[158],

În vara aceasta, încheiem un ciclu de trei ani, petrecuţi în cuibul nostru: sediul Societăţii din edificiul Primăriei, pe care-l avem, datorită bunăvoinţei domnului Gheorghe Doroftei, fost primar al Sucevei.

În cursul acestor trei ani, s-a pus ordine desăvârşită în averea Reuniunii, pe care am adunat-o de prin diferite locuri, pe unde era împărţită, sporind-o considerabil. Astăzi, cine intră în localul Reuniunii, e impresionat plăcut de ordinea şi estetica[159] ce domnesc în cele două încăperi: sala de şedinţe şi sala de repetiţii.

Membrii Societăţii (peste 400), de toate categoriile (onorari, fondatori şi activi), sunt mai ataşaţi de Reuniune şi vin cu mai multă plăcere la sediul ei, să împrumute cărţi, să răsfoiască colecţiile de reviste, să admire albumele care stau pe masă şi să vadă bogăţia picturilor (Ion Cârdei, Dimitrie Loghin, Silvia Bendas-Biesadovschi, Teodor Lupăşteanu etc.) şi a fotografiilor din cabinet, care împodobesc pereţii.

Şi comitetele ultimilor trei ani au căutat, prin toate mijloacele, să creeze, pentru membri, o cât mai mare atracţie şi să le dea o

[158] Raportul preşedintelui Ştefan Pavelescu, ultimul raport al Reuniunii – n.r.
[159] Vezi b. o. „Făt-Frumos”, XIII, p. 78.

deosebită atenţie, prin acele calde felicitări, de sfintele sărbători ale Crăciunului şi ale Anului Nou, precum şi prin urările de sănătate, la diferite prilejuri (zile onomastice, natale, nunti, botezuri), apoi prin serenade etc. Ca să poţi realiza cât mai multe lucruri frumoase, e absolută nevoie de această osmoză sufletească între comitet şi plen.

Pe lângă această străduinţă de închegare sufletească, să vedem, acum, care sunt manifestările Reuniunii, pe teren artistic şi cultural, din anul administrativ expirat, căci, oricâtă ordine şi estetică ar domni în localul Ciprianist, oricâtă bogăţie ne-ar înveseli ochii în cele două camere, oricâtă armonie ar stăpâni sufletele reuniuniştilor, trebuie să realizăm măcar o cât de mică părticică din vastul program al acestei societăţi, care, numai astfel, îşi poate justifica restul existenţei sale.

Deci, deşi vacanta cea mare (Iulie şi August) e menită, de obicei, odihnei şi pregătirii programului de activitate pentru anul administrativ următor, societatea noastră, totuşi, şi-a inaugurat seria de manifestări, prin participarea la dezvelirea bustului lui Ciprian Porumbescu din Stupca, în 22 august 1937.

Bustul acesta (executat de stupcanul Gheorghe Bilan[160]), diplomat al Academiei de Belearte Bucureşti şi elevul maeştrilor O. Han, D. Paciurea şi Medrea)[161], a fost ridicat numai din ofrandele Asociaţiei Intelectualilor Stupcani, Reuniunea noastră contribuind

---

[160] Menţionăm şi alte lucrări ale acestui tăcut şi modest dăltuitor al gândului încremenit în piatră: „Simion Florea Marian”, bust ridicat de Ateneul Român Suceava (12 octombrie 1935); „Nicolae Cicone”, întemeietorul Societăţii „Fărăşerotul” din America, dezvelit în comuna Fraşari, judeţul Durostor; „Adam şi Eva”, „Sfarmă-Piatră”, „Cap de expresie”, „Strâmbă-Lemne”, „Ştefan cel Mare”, la Liceul „Ştefan cel Mare” din Suceava, dezvelit la 3 octombrie 193t etc. Cele mai multe din aceste lucrări au fost primite la Salonul Oficial Bucureşti şi apreciate de cei mai competenţi artişti în materie de sculptură.

[161] George Bilan s-a născut, în 17.05.1907, la Stupca, murind în 1973, la Bucureşti. Discipol al primului sculptor al Bucovinei, Ioan Pâşlea, dar şi profesorilor săi Oscar Han, Dimitrie Paciurea şi Corneliu Medrea, George Bilan a rămas în memoria locurilor mai ales prin portretistică, bustul lui Simion Florea Marian (1935), bucurându-se de cea mai largă notorietate, alte două busturi cunoscute fiind cel al lui Ştefan cel Mare, amplasat în colegiul sucevean care poartă numele voievodului, şi cel al lui Ciprian Porumbescu (1937) din Supca – n.r..

şi ea cu suma de una mie lei.

Comitetul şi corul societăţii noastre au pornit, în dimineaţa zilei de 22 august, spre mormântul lui Ciprian Porumbescu din Stupea. La slujba ce s-a oficiat în sobor (A. Soroceanu, parohul satului, A. Brăteanu, S. Brăteanu, A. Sabin şi Butnariu), corul nostru, dirijat de Aurelian Isar, a dat răspunsurile.

După serviciul divin, s-a oficiat un parastas, la mormântul lui Ciprian Porumbescu, iar de aici, cortegiul impunător s-a îndreptat spre şcoală, unde s-a desfăşurat solemnitatea dezvelirii bustului. Cu acest prilej, corul Reuniunii a dat răspunsurile şi a cântat „Pe-al nostru steag", „Tricolorul" şi „Imn festiv" („O, sfântă zi, o zi de sărbătoare"[162]).

În calitate de preşedinte, am vorbit despre Ciprian Porumbescu, înfăţişându-l ca cea mai comprehensivă sinteză a neamului nostru, precum şi despre rolul Reuniunii întru răspândirea muzicii ciprianiste.

După-amiază, la ora 5, în cadrul şezătorii, organizată de intelectualii stupcani, corul nostru s-a produs cu un buchet de 20 cântece (Ciprian Porumbescu: „Deviza", „Tricolorul", „Cântecul Margaretei", „Cântec de primăvară"; N. Oancea: „Cântecul lui Gheorghiţă"; I. Chirescu: „Cântecul cucului"; I. Vidu: „Vara grânele se coc"; D. Cuclin: „Dor, dorule"; Gh. Cucu: „Haz de necaz"; T. Popovici: „La oglindă"; G. Muzicescu: „Marş Regal"; M. Jora: „Foaie verde bob secară"; D. Dimitriu şi Şt. Popescu: „Fata mamei"; N. Oancea: „Lângă leagăn"; I. Chirescu: „Cântec de leagăn"; Sabin Drăgoi: „Bănăţeana" şi „Cătălina"; I. Vidu: „Răsunetul Ardealului" (solo tenor Octav Rodinciuc); Sabin Drăgoi: „Lasă lumea"; T. Brediceanu: „La şezătoare").

A doua manifestare a Reuniunii noastre a avut loc în 25 septembrie, când am sărbătorit, printr-un festival artistic-literar,

[162] Acelaşi imn, care s-a cântat la dezvelirea bustului lui Ciprian Porumbescu la Suceava, în 1933.

împlinirea unui sfert de veac de la moartea lui I. L. Caragiale.

Programul acestui festival a fost:

1) „Durabilitatea şi actualitatea comediilor lui Caragiale”, conferinţă ţinută de Ştefan Pavelescu;

2) Corul Societăţii „Ciprian Porumbescu”, dirijat de Aurelian Isar, a executat şase piese: Porumbescu: „Deviza”; Sabin Drăgoi: „Doina”; G. Cucu: „Haz de necaz”; D. Cuclin: „Dor, dorule”; Vidu: „Răsunetul Ardealului” (solo tenor: Octav Rodinciuc) şi G. Muzicescu: „Marş Regal”;

3) Lecturi din Caragiale: Ştefan Pavelescu – schiţa „25 de minute”, şi Octavian Dârja – „Moartea protestantului”, baladă medievală.

În partea a doua a programului, s-a jucat „O soacră”, farsă într-un act, de I. L. Caragiale, interpretată de domnişoarele: Else Neher (Liza), Filomela Costaş (Fifina) şi Emilia Nemeş (Iulia), apoi domnii Ştefan Pavelescu[163] (Peruzeanu), Dimitrie Filip (Furtunescu) şi Gheorghe Ruptaş (Victor). Direcţia de scenă: Ştefan Pavelescu; regizoratul: domnişoara Miţi Franke şi Christea Saco; sufleor:

[163] Ştefan Pavelescu a jucat, în curs de 14 ani (24 iunie 1924 – 25 iunie 1938), în 36 de piese: Alecu Verişan („Creditorii”), Peruzeanu („O soacră”), Ion („Năpasta”), Tipătescu („O scrisoare pierdută”), Chiriac („O noapte furtunoasă”), Cleante („Avarul”), Geronte („Doctor fără voie”), Nistorian („Extemporalul”), Florin („Florin şi Florica”), Poticnescu („Moştenire de la răposata”), Trifan („Un leu şi-un zlot”), Graur („Cinel-Cinel”), Teodoreanu („Rămăşagul”), Baronul şi Dr. Marton („Supremul argument”, de George Voevidca), Tiberie („Nodul gordian”), Părintele Dan („Zorile”), Părintele Costan („Se face ziuă”), Rene („Pescuitorul de umbre”), Iorgu („Deputatul tatei”), Engelhardt („Prostul”), Flachsmann („Institutorii”), Bujor şi Moş Corbu („Crai nou”), Weps („Vânzătorut de păsări”); Baba Hârca („Baba Hârca”), Hildebrandt („Vânt de primăvară”), Prinţul („Beizadea Epaminonda”), Sandu („Cuiul lui Pepelea”), Ducele de Bligny („Mândrie şi amor”), Mişu („Famile improvizată”), Dragoş („Amintiri”, de Atanasie Mitric, actor şi dramaturg cernăuţean); Dimancea („Ariciul şi sobolul”), George („Soacra domnului deputat”), Jorj („Trei crai de la răsărit”), Leon Dalbu („Nobila cerşitoare”), Jean Dumbravă („Anonimul”) şi Costache Guranda („Dracul”, de Mihail Sorbul).

Octavian Dârja.

Piesa s-a jucat în decoruri noi, care ne-au costat 2.500 lei.

La 10 octombrie, societatea noastră a descins în Adâncata Sucevei, pentru a da concurs Căminului cultural „Profesorul Ştefan Pavelescu”. Din cauza ploii ce nu mai ostoia, nu ne-am putut desfăşura întreg programul, în curtea şcolii, aşa cum se pregătise. Reducând o parte din program, am făcut şezătoarea într-o clasă a şcolii.

Aici, au recitat poezii Filomela Costaş („Duşmancele”, de George Coşbuc) şi Octavian Dârja („Mămăliga, cozonacul şi plugarul”, de Vasile Militaru); corul, condus, de astă dată, de sub-dirijorul Reuniunii, domnul Leonte Burac, a cântat acelaşi mănunchi de piese, care au fost executate la Stupca (în 22 august 1938), iar Ştefan Pavelescu le-a vorbit sătenilor despre: „Legăturile ce trebuie să existe între săteni şi intelectuali”.

Adâncăţenii, sătui (ca toată lumea, de altfel) de frământările politice din ultima vreme şi de sforăitoarele vorbe ale diferiţilor vânători de voturi, s-au ales cu adevărată şi binefăcătoare baie sufletească, de pe urma acestei şezători poporale.

La 17 octombrie, domnul prof. univ. Leca Morariu, valorosul nostru membru onorific, fundator şi activ, a ţinut o conferinţă, vorbindu-ne despre „Şase versuri de Eminescu” („Se bate miezul nopţii”) A fost o ilustrare unică de felul cum trebuie citită şi înţeleasă opera lui Mihai Eminescu.

În 6 noiembrie, domnul institutor Dumitru Marcu, din Gura Humorului, ne-a vorbit despre „Sunt filosofii de vreun folos omenirii?”.

La 20 noiembrie, domnul prof. Ştefan Pavelescu a conferenţiat despre „Două decenii de la moartea lui Calistrat Hogaş”.

În ziua de 4 decembrie, domnul Dr. Rudolf Gassauer, membrul nostru fundator şi activ, ne-a surprins cu o prelegere rară, de-un palpitant interes „Suceava muzicală de altădată”, dezgropând, astfel, o pagină uitată în vraful anilor trecuţi. E vorba, adică, de vechiul „Suczawaer Musikverein”, condus de Ştefan Nosievici, primul profesor român la Liceul „Ştefan cel Mare”.

Corul Liceului „Ştefan cel Mare”, dirijat de domnul prof. Dimitrie Sotniţchi, a cântat „Tătarul” şi „Drum bun, doba bate”, de Ştefan Nosievici.

Conferinţa domnului Dr. Rudolf Gassauer am publicat-o în Editura Reuniunii, în 500 exemplare. Din vânzarea acestei lucrări, am realizat un venit de peste 2.000 lei, menit pentru fondul ineditelor lui Ciprian Porumbescu.

În seara zilei de 11 decembrie 1937, acelaşi Dumitru Marcu, ataşat sufleteşte de mişcarea culturală a Sucevei, a venit în mijlocul nostru, conferenţiindu-ne despre „Psihanaliză”. Cu această manifestare, ne-am încheiat activitatea de înainte de sărbătorile Crăciunului.

Reluând, în 29 ianuarie 1938, firul prestaţiilor artistice şi culturale, Ştefan Pavelescu conferenţiază despre „Douăzeci de ani de la moartea lui Barbu Ştefănescu-Delavrancea”.

Împlinindu-se, anul acesta, 70 de ani de la naşterea lui I. Al. Brătescu-Voineşti, comitetul Societăţii noastre a hotărât să sărbătorească acest eveniment, prin două conferinţe festive.

Conferinţele au fost ţinute de Ştefan Pavelescu: prima, în 18 februarie („Începuturile literare ale lui Brătescu-Voineşti”), iar a doua, la 13 martie („Analiza operei lui Brătescu-Voineşti”).

Cu această ocazie, comitetul nostru i-a adresat jubilarului calde felicitări, la care decanul nuvelei româneşti a răspuns cu următoarele rânduri:

„Domnule Preşedinte,

Sunt adânc mişcat şi foarte măgulit de cuvintele şi urările ce-mi exprimaţi, prin adresa Reuniunii din 13 februarie a. c. Asemenea manifestări de dezinteresată dragoste sunt cea mai preţioasă răsplată ce şi-ar putea-o dori un scriitor.

Vă rog să primiţi şi să transmiteţi tuturor membrilor Reuniunii viile mele mulţumiri pentru nepreţuitul omagiu ce-mi aduc şi, urând Cercului Domniilor Voastre deplină propăşire şi prosperare, Vă rog să primiţi expresia celor mai alese sentimente.

Bucureşti, 21 Februarie 1938. Brătescu-Voineşti”.

La 20 martie 1938, domnul Dumilru Marcu ne vine cu o a treia conferinţă („Psihanaliza”), care a trezit un viu interes în rândurile auzitorilor suceveni.

La 12 martie 1938, ne-am prezentat în faţa publicului sucevean, cu a XV-a Academie muzicală, având următorul program:

1) Drdla: „Serenadă”, interpretată de Elena Cojocariu (pian) şi Victor Morariu (vioară);

2) Ciprian Porumbescu: „O seară la stână”, cântată la pian de Lily Tăutu-Simionovici;

3) G. Verdi: arie din „Rigoletto” , interpretată de Dorel Anastasiu, de la Conservatorul de muzică din Iaşi (tenor);

4) Ciprian Porumbescu: „Dorul” , interpretată de Victor Morariu (vioară);

5) Grünfeld: „Serenadă”, executată de Lily Tăutu-Siminovici (pian);

6) „Crizantemele” şi „Poveste veche”, romanţe interpretate de Dorel Anastasiu (canto);

7) Ciprian Porumbescu: „Tempi passati”, nocturnă interpretate de Lily Tăutu-Simionovici (pian) şi Victor Morariu (vioară);

8) Romanţe interpretate de Dorel Anastasiu (canto); Bizet: „Piscatore dei perle”, interpretată de Dorel Anastasiu (canto). Acompaniamentul la pian, la punctele 4, 5, 6 şi 8, l-a făcut Lily Tăutu-Simionovici.

În timpul sărbătorilor Crăciunului, ne-am gândit că societatea noastră, care are trecute la răboj atâtea fapte artistice şi culturale, considerând că, în iulie 1938, se împlinesc 35 ani de la înfiinţarea ei, ar putea să se prezinte în faţa microfonului, de unde să difuzăm, în largurile scumpei noastre ţări, viaţa şi, mai ales, opera lui Ciprian Porumbescu.

Începând, deci, cu ianuarie 1938, comitetul societăţii noastre a îndrumat pregătirile necesare în acest sens. Astfel, am apelat la toţi cântăreţii mai de seamă din Suceava, care au răspuns cu dragă inimă.

Intenţia noastră a fost să creăm, cu prilejul acesta, un cor mare, de vreo 70-80 persoane, care să stea permanent la dispoziţia societăţii şi să ne putem manifesta oricând şi oriunde.

Va să zică, cu 8 ianuarie, au început repetiţiile pentru cele două manifestări de la Radio, care ni s-au fixat, la cererea noastră, în zilele de 9 aprilie (în cadrul „Orei străjerilor”) şi de 10 aprilie („Concert Porumbescu”, cu prilejul împlinirii a 35 de ani de existenţă a societăţii noastre, în cadrul „Orei corurilor”).

Munca a fost extrem de grea. Cei ce-au fost sinceri şi nedespărţiţi colaboratori ai comitetului au avut ocazia să se convingă de acel lucru. Repetiţiile continuau cu febrilitate, fiind o afluenţă de cântăreţi. Mirajul Bucureştilor era un real stimulent, în privinţa punctualităţii. Şi domnul Aurelian Isar, neobositul şi competentul nostru dirijor, deşi încă nerestabilit deplin, de pe urma unei boli grele, a fost permanent la datorie, muncind cu acelaşi elan şi cu aceeaşi cunoscută îndelungă răbdare.

Pentru a verifica ori de piesele muzicale sunt bine puse la punct, am dat, în 3 aprilie, un Concert „Porumbescu" în sala „Dom Polski".

Cuvântul de deschidere a fost ţinut de Ştefan Pavelescu, lămurind rostul pasului nostru spre Bucureşti: răspândirea, în cercuri tot mai largi, a vieţii şi a operei lui Ciprian Porumbescu, dar şi cunoaşterea activităţii societăţii noastre.

Corul a executat, apoi: 1. „Pe-al nostru steag", 2. Serenada „Dormi uşor!", cu solo mezzo-soprană Elisa Manug-Tabacaru; 3. „Tricolorul", 4. „Oda ostaşilor români", 5. „Cântecul Margaretei", 6. „Frunză verde foi de nalbă", cu solo soprană Elisa Manug-Tabacaru, 7. „Tatăl nostru", aranjat pentru cor mixt de prof. Eugen Isar (Botoşani), 8. „Cântec de primăvară", 9. „Frunză verde mărgărit", cu solo soprană Elisa Manug-Tabacaru, la pian Virginia maior Curiş, 10. „Cât îi ţara românească", cu acompaniament de pian Virginia maior Curiş, 11. „Adusu-mi-am aminte", 12. „Românul", cor bărbătesc, 13. „Balada" şi 14. „Reveria", interpretate de Leon Wachtel (vioară) şi Virginia maior Curiş (pian), 15. „În aste haine", aria Anicăi din „Crai nou", interpretată de Eliza Manug-Tabacaru (canto) şi Virginia maior Curiş (pian); 16. „Noapte de primăvară", cvintet, compus din Leopoldine colonel Jarzembicki (soprană), Octavian Rodinciuc (tenor), Dimitrie Dimitrov (bas), Leon Wachtel (vioară) şi Virginia maior Curiş (pian).

După concert, cei competenţi în materie de muzică şi-au dat verdictul: putem să ne înfăţişăm liniştiţi în faţa microfonului, corul fiind bine închegat şi programul pus la punct.

Dar, din capul locului, se punea problema transportului pe C.F.R. Să pleci, cu 80 persoane, la Bucureşti, să le plăteşti drumul, să-i încartiruieşti, să le dai masă, nu-i glumă.

Datorită largii solicitudini din partea Comandantului „Străjii Ţării", domnul Teofil Sidorovici, şi a devotaţilor dumisale colaboratori, am obţinut gratuitate pe C.F.R., accelerat, dus şi întors.

E un nepreţuit avantaj, fără de care deplasarea noastră la Bucureşti ar fi fost imposibilă. Deci, socotim numai jumătate de bilet, dus şi întors, pentru 80 de persoane, iată că drumul ne-ar fi costat cel puţin 48.000 lei; dar având în vedere că vreo 30 de corişti n-aveau reducere, suma totală pe C.F.R. se ridică la 72.000 lei. Dacă mai adăugăm şi alte avantaje, pe care le-am avut în cursul celor două zile, cât am stat în Bucureşti, putem spune că „Straja Ţării" ne-a acordat un ajutor de cel puţin 80.000 (optzeci de mii) lei.

Pentru această mare binefacere, reuniunea noastră rămâne veşnic îndatorată Comandantului „Străjii Ţării".

Dar nu putem trece cu vederea şi ajutorul de 9.000 (nouă mii) lei, pe care domnul Leontie Moţoc, primarul Sucevei, entuziastul nostru membru activ şi fondator, ni l-a acordat din fondul cultural (atât de costeliv !) al primăriei.

E un gest pe care-l înregistrăm cu vie satisfacţie şi mulţumită.

Deci, în seara zilei de 8 aprilie, ne-am aşternut drumului, spre Capitala Ţării. A doua zi, 9 aprilie, orele 6.30, dimineaţa, am descins din vagon, pe peronul Gării de Nord, unde am fost întâmpinaţi şi cordial salutaţi de domnul căpitan Marin Georgescu, delegatul „Străjii Ţării", şi de domnul Dr. Ilie Ţabrea, preşedintele „Asociaţiei Bucovinenilor" în Bucureşti.

A răspuns domnul preşedinte Ştefan Pavelescu, în numele Reuniunii şi al Sucevei culturale, mulţumind tuturor pentru calda bineventare.

Manifestarea noastră, în cadrul „Orei Străjerilor", şi, în după-amiaza aceleiaşi zile, a fost un triumf.

Scenariul radiofonic al domnului Atanasie Mitric („Viaţa şi opera lui Ciprian Porumbescu"), plastica biografiere a autorului operetei „Crai nou", de la vârsta de 6 ani, până la moarte, a fost interpretat de doamnele: Maria Velehorschi (Emilia Porumbescu), Lucreţia Palamar (micul Ciprian), Else Neher (servitoarea), Gheorghe

Doroftei (Schlötzer), Vespasian Velehorschi (Iraclie Porumbescu), Dimitrie Filip (liceanul Ciprian), Octavian Rodinciuc (studentul Ciprian, la Viena), Octavian Dârja (Mayer), Dragoş Sotniţchi (Ciprian şi Valentin), Ştefan Pavelescu (crainicul).

Au colaborat, apoi, doamna Virginia Curiş (pian) şi domii Victor Morariu şi Arborel Berariu (vioară), iar corul Reuniunii, dirijat de domnul Aurelian Isar, a executat toate piesele indicate de autor în scenariu („Tricolorul”, „Pe-al nostru steag”, „Românul”, „Tatăl nostru”, „Hora detrunchiaţilor”, „Măi ciobane de la oi”, „Adusu-mi-am aminte”, „Sfinte Dumnezeule”, „Veşnica pomenire”, „Cât îi ţara românească”, „Cântec de primăvară” etc.).

După această producţie, unică în felul ei, au venit să ne felicite: acelaşi entuziast străjer, domnul căpitan Marin Georgescu, dar şi Ciprian Raţiu, nepotul de soră al marelui Ciprian, de prezent magistrat la Tribunalul Ilfov, precum şi toţi bucovinenii noştri, care petrec în Bucureşti şi care ne-au învăluit cu toată atenţia şi dragostea, pe tot timpul petrecerii noastre în Capitală.

A doua zi, 10 aprilie, ora 7, după-amiază, ne-am prezentat în cadrul „Orei corurilor”. Domnul preşedinte Ştefan Pavelescu a vorbit despre „35 ani de la întemeierea Societăţii „Ciprian Porumbescu”, în care a schiţat etapele mai însemnate, străbătute de Reuniune, de la 1903, până la 1938. Apoi, corul s-a produs cu mănunchiul de 14 piese mixte şi bărbăteşti (vezi programul executat la 3 aprilie în Suceava). Doamnana Elisa Manug-Tabacaru a cântat, cu aceeaşi frăgezime şi nuanţare, iar doamna Virginia maior Curiş s-a vădit, din nou, ca o valoroasă pianistă.

Reuniunea s-a bucurat şi de preţiosul concurs al Orchestrei Radio, condusă de maestrul Th. Rogalschi, care a executat uvertura la opereta „Crai nou”, precum şi de colaborarea neprecupeţită

a celebrului violonist Constantin Bobescu, al doilea dirijor al Orchestrei Radio, care ne-a cântat nemuritoarea „Baladă”, de Ciprian Porumbescu.

Şi de astă dată, am înregistrat un frumos succes.

După concert, ne-am fotografiat, în chiar sala de emisiune. Cele două fotografii se găsesc, încadrate, în cabinetul Societăţii: una ne înfăţişează corul, având în mijloc pe domnii Atanasie Mitric şi Constantin Bobescu, iar a doua, corul, dimpreună cu grupul de bucovineni, în frunte cu venerabilul consilier patriarhal, Părintele Gheorghe Velehorschi.

Cu această ocazie, trebuie să exprimăm toată gratitudinea noastră domnului Teofil Sidorovici, Comandantul „Străjii Ţării”, care ne-a acordat gratuitatea pe C.F.R., iar prin delegaţii dumisale, domnii Tiberiu Crudu, Căpitan Marin Georgescu, Constantin Botezatu şi Maior Nicolae Demetriu, ne-au făcut atâtea înlesniri în Capitală (încarctiruire, masă, transport cu automobilul „Străjii Ţării” etc.). La fel, mulţumirile noastre se îndreaptă către „Cercul Bucovinenilor” din Bucureşti, în frunte cu domnul Dr. Ilie Ţabrea, care n-au precupeţit nici o jertfă.

Calde mulţumiri merită domnul Ştefan Andronic, care, tot timpul, a stat la dispoziţia Ciprianiştilor, îngrijind să-i conducă pe la cvartire, la masă şi pe la muzeele din Bucureşti; domnul Ionel Scafa, administratorul acestui turneu, s-a dovedit cât se poate de expeditiv, înţelegând să facă faţă tuturor împrejurărilor.

Împodobiţi cu laurii acestor două succese, am luat drumul spre Suceava. În tren, bucurie, elan, promisiuni şi legăminte sfinte de colaborare prodigioasă.

Gratitudinea noastră se îndreaptă, apoi, către doamna Eliza Manug-Tabacaru, membra noastră activă, pentru truda şi cheltuielile ce le-a avut cu cele trei manifestări (3, 9 şi 10 aprilie); remarcăm că domnia sa a suportat toate cheltuielile cu deplasarea Cernăuţi-Suceava (tur-retur), apoi Cernăuţi-Suceava şi Bucureşti-Cernăuţi, în total vreo

1.600 lei, refuzând să ia vreun ban de la Reuniune. E un gest frumos, pe care-l subliniem din toată inima şi-l dăm drept pildă.

Mulţumiri i se cuvin şi membrului nostru activ, avocatul Dimitrie Dimitrov, din Cernăuţi, care ne-a dat concursul, suportând şi domnia sa cea mai mare parte din spesele de deplasare.

Mulţumim, în sfârşit, celorlalţi membri activi, care au contribuit la deplina reuşită a acestor manifestări: doamnei Leopoldine Col. Jarzembicki, doamnei Virginia Curiş, domnilor Dr. Victor Morariu, Arboret Berariu, Octavian Rodinciuc, Dr. Leon Wachtel, precum şi restului de corişti, care au secondat comitetul în întreprinderile lui.

La 14 mai, domnul prof. univ. Leca Morariu ne conferenţiază „Despre stil" (în locul conferinţei anunţate, „Bucovineanul Nicu Gane"). Domnia sa e unul din cei mai fervenţi reuniunişti, care ne sprijină cu dragă inimă, ori de câte ori îi solicităm concursul.

În paginile revistei dumisale, „Făt-Frumos", trece la răboj orice manifestare de-a Reuniunii, încurajându-ne mereu. În prezent, domnia sa lucrează la al doilea monument, ce stăm să-l ridicăm lui Ciprian Porumbescu, în cursul anului 1939: „Viaţa şi opera lui Ciprian Porumbescu", pe care vom tipări-o în editura Reuniunii[164].

În acest moment, nu pot trece cu vederea un gest al intelectualilor din Adâncată Sucevei, în frunte cu domnul director şcolar Ion Băncescu, care, fie vreme rea sau bună, n-au fost nicicând lipsă la apel, ori de câte ori am aranjat ceva. Cinste lor! Cu atât mai mult cinste lor, cu cât, la unele manifestări de-ale Reuniunii, nu vedeai decât vreo câţiva membri de-ai noştri, care sunt în Suceava.

În fine, a şaptesprezecea manifestare culturală din acest an administrativ e academia muzicală de aseară (Sânziene, 24 iunie 1938), care a avut următorul program:

[164] După adunarea generală, comitetul a intervenit la „Straja Ţării", care, prin prof. Tiberiu Crudu, a luat asupră-şi tipărirea acestei opere.

1) Cuvânt introductiv, ţinut de Ştefan Pavelescu, preşedintele Reuniunii;

2) Ciprian Porumbescu: „Crai nou”, potpuriuri interpretate de Lily Tăutu-Simionovici (pian);

3) Chopin: „Fantaisie”, executată de Elena Simon (pian);

4) Haydn: „Trio”, cântat de Victor Morariu (vioară), August Karnet (pian) şi Leca Morariu (violoncel);

5) Zaharia Bârsan: „Balada lui Zefir” din „Trandafirii Roşii”, recitată de Nicu Mihuţă, de la fostul Teatru Naţional din Cernăuţi, acompaniat, în surdină, la pian, cu „Tempi passati”, de Ciprian Porumbescu, de Lily Tăutu-Simionovici;

6) Mozart: „Sonata nr. 6”, interpretată de Arborel Berariu (vioară) şi Lily Tăulu-Simionovici (pian); Bellini: „Norma” (trio) , interpretată de Victor Morariu (vioară), August Karnet (pian) şi Leca Morariu (violoncel);

7) George Topârceanu: „În jurul unui divorţ”, recitată de Nicu Mihuţă.

Acestui întreg mănunchi de preţioşi colaboratori îi aducem, şi din acest suprem for al Societăţii „Ciprian Porumbescu”, cele mai sincere mulţumiri.

Va să zică, în cursul acestui an administrativ 1937/38, am organizat un concert poporal, un festival literar-muzical-teatral, o şezătoare culturală, zece conferinţe, două academii muzicale, două concerte Porumbescu (Suceava şi Bucureşti) şi o reprezentare teatrală-muzicală, radiodifuzată.

Nu pot să nu relev, cu toată atenţiunea şi bucuria, munca şi interesul deosebit al unui membru fondator şi activ de departe de noi şi, totuşi, de atât de aproape, anume domnul director şcolar Ion Vicoveanu, din Vicovul de Jos, care întreţine o vie corespondenţă

cu societatea noastră, interesându-se, îndeaproape, de orice acţiune întreprindem.

Ba, mai mult, domnia sa ne-a copiat, până acuma, o mulţime de piese, bună oară „Crai nou”, „Cisla”, „Candidatul Linte”, „Tabăra Română” şi altele de Ciprian Porumbescu, apoi piese de D. Para, Isidor Vorobchievici etc., precum şi orice fel de piese muzicale i-am solicitat, fără să ne ceara nici o recompensă pentru atâta osteneală. Ţin să menţionez, în faţa onoratei adunări generale, că domnul Ioan Vicoveanu, nepreţuitul nostru membru fondator şi activ, dispune de cea mai bogată bibliotecă muzicală din Bucovina, ba poate din întreaga ţară, având complet pe toţi compozitorii români. Dacă se întâmplă să nu aibă vreo piesă oarecare, fie cât de mică, din colecţia cutărui compozitor, atunci nu are odihnă, până ce n-o află, cumpărând-o sau copiind-o. Compozitori, melomani (Leca Morariu, de exemplu) şi dirijori de marcă (I. Chirescu, bună oară) abat pe la Vicovul de Jos, spre a cerceta acest muzeu al compozitorilor noştri români.

E o mândrie deci pentru Reuniune de a-l avea ca membru.

Acesta e mănunchiul de realizări, cu care ne prezentăm înaintea dumneavoastră, ca să justificăm, astfel, alegerea noastră de acum anul, declarând că am fi făcut mai mult, dar grele şi multiple au fost piedicile ce ni sau pus în cale.

*

Comitetul societăţii noastre a mai publicat a doua inedită a lui Ciprian Porumbescu „Lăsaţi-mă să cânt în pace!” (fascicola XIII), pentru canto şi pian, şi a retipărit „Hora Braşovului” (fascicola XIV), pentru pian. Spesele, cu ambele compoziţii: 16.167 lei.

În cursul ultimilor trei ani, comitetul nostru a înţeles să împodobească masa cu următoarele albume (legate toate în pânză şi piele, cu inscripţii aurii):

1) Albumul cu scene din piesele jucate;

2) Albumul membrilor Reuniunii;
3) Albumul lui Ciprian Porumbescu şi al familiei sale;
4) Albumul compozitorilor români şi străini;
5) Ecouri în presă despre manifestările Reuniunii;
6) Albumul actorilor şi cântăreţilor români;
7) „Cartea vizitatorilor" societăţii noastre, care, mânecând la Suceava, abat şi pe la sediul Reuniunii „Ciprian Porumbescu", acest amvon de faptă românească, unde-şi aştern impresiile.

Onorată adunare generală,

Având convingerea că ne-am achitat, măcar în parte, de misiunea grea ce ni s-a încredinţat, Vă rog, în numele comitetului, să binevoiţi a ne da absolutoriul.

Suceava, 25 iunie 1938.

Victor Morariu

Leon cav. de Goian:

Din memoriile muzicale ale lui Leon cav. de Goian[165]

La 16 Octomvrie 1915, vor fi patru ani de la moartea lui Leon cav. de Goian, primul prezident al Societăţii de cântare „Armonia”, cunoscut, la noi, în ţară, ca virtuoz pe vioară şi amator entuziast al muzicii. Ultimul său gest a fost o faptă frumoasă, românească: bogata sa bibliotecă muzicală, iubita sa vioară şi încă alte patru instrumente muzicale le-a lăsat prin testament Reuniunii de cântare „Ciprian Porumbescu”, dovedind, încă şi pe patul de moarte, sentimentele sale româneşti, care i se contestau uneori, fiindcă creşterea şi mediul în care a petrecut au fost, ce-i drept, în mare parte străine. Aşa se face că memoriile sale muzicale şi le-a scris tot în limba germană, sub ‚titlul „Mein Musikleben 1850-1908. Gewidmet meiner lieben. Geige”.

Manuscriptul, de 50 de coli şi jumătate, scrise mărunt, povesteşte, după cum ne spune introducerea, nu viaţa publică sau privată a autorului, ci „cum am devenit amic al muzicii şi muzicant, ce am învăţat, în decursul vieţii mele, pe terenul celei mai frumoase dintre arte”.

„Însemnările acestea”, zice autorul, mai departe, „nu au menirea de a fi date publicităţii, neavând eu nicidecum pretenţia de a fi ajuns un muzicant însemnat”. Totuşi, citind manuscriptul, am avut impresia că unele din paginile sale, când duioase, când entuziaste, când glumeţe,

[165] Titlul original este *Viaţa mea muzicală, dedicată iubitei mele vioare*.

ar putea fi de interes public, mai ales considerând rolul pe care l-a avut autorul în viaţa muzicală a ţării şi neamului nostru. Interesul psihologic, care se împleteşte cu cel istoric şi, uneori, chiar cu cel beletristic, ne face să reproducem, în cele următoare, unele părţi ale manuscriptului, rezumând, pe scurt, altele, care sunt de mai puţin interes pentru public[166].

Copilăria: 1850-1852

„Sunt născut, în 12 Februarie 1843, la Jadova, în Bucovina, în districtul Storojineţului, şi am absolvit, acolo, şcoala primară (poporală), ca elev particular, în anii 1850-1852; în anii aceştia, am deprins şi cântarea pe vioară, cântând de-a rostul şi ajungând, astfel, la un grad modest de perfecţiune. Îmi aduc aminte de vioara mea cea dintâi: o fabricase un flăcău de ţăran, în felul cel mai primitiv, cu mâna lui, şi mi-o dărui, în cinste, ca jucărie; pe cât îmi aduc aminte, scripca era foarte groasă şi, se-nţelege, fără ladă. Măiestrul făcuse şi un arcuş, tot aşa de primitiv.

Înarmat cu instrumentele aceste, făcui primii paşi în lumea muzicală, ţinând capătul de sus al vioarei sub bărbie şi tăind, pe strune, ca şi cu fierăstrăul, de bună samă nu spre bucuria celor din jurul meu. Ce s-a făcut, apoi, cu instrumentul acela nu mai ţin minte, probabil că s-a dus pe drumul tuturor vioarelor pentru copii; va fi căzut victimă curiozităţii, obişnuite la copii, de a afla cum se arată ochiului acel ceva ce pătrunde ca sunet la ureche şi care, după ideea copilului, trebuie să se afle în lăuntrul instrumentului; apoi, va fi fost pusă pe foc.

Aceasta a fost în anul al optulea al vieţii mele, în toamna anului 1850. Atunci am primit, de la tată-meu, o vioară nouă, pentru copii, care începui a o întrebuinţa ca şi pe cea dintâi, ţinând corpul în mâna stângă, iar vârful şi gâtul, sub bărbie, şi începând a fierăstrui

166 *Viaţa nouă*, Anul IV, începând cu nr. 162, din 12 septembrie 1915, pp. 1, 3 şi 5

pe ea. Atunci, frate-meu cel mai mare, Alexandru, care, pe atunci, avea 17 ani, îmi arătă cum se ţine corect vioara, povăţuindu-mă să preumblu degetele de la mâna stângă pe strune, ca să pot cânta. Am şi cercat aceasta, pipăind, într-o doară, pe strune, încoace şi încolo, şi manevrând tot aşa de ingenios cu arcuşul.

În Octombrie, pe când femeile desfăcau, în şură, păpuşoiul adus din ţarină, mă furişai, cu scripca, la dânsele, fiindcă ele îşi uşurau lucrul cu cântece şi-mi frigeau, din când, în când, şi câte un păpuşoi încă nu prea copt. Şi una, şi alta îmi plăceau mult. Cântecele pe care le intonam erau mai mult dansurile obişnuite într-o parte a Bucovinei, numite „kolomeika", de obicei având un text glumeţ, care adesea se improvizează. Unul dintre aceste cântece, repetat adesea, atunci, ca şi alte dăţi, mi se întipări viu în memorie şi se vede că mă obseda în mod plăcut, căci, cum m-am întors în casă, am şi început a căuta, pe mica mea vioară, tonurile acelui cântec; m-am chinuit de-a binelea, până să aflu şi să nimeresc intervalele, dar, în sfârşit, după ce căutasem, se vede, ceasuri întregi, auzii cântecul aievea.

După ce repetasem cântecul acesta de multe ori şi mi-l întipărisem cum se cade, mă dusei la tată-meu şi-i descoperii că vreau să-i cânt ceva; atunci tata îmi răspunse: „Te miri ce cuminţenie o mai fi şi asta!". Dar eu începui a prinde cu curaj în strune şi i-am cântat cântecul şi lui, şi mamei şi, în bucuria mea copilărească, pare-mi-se că şi slugilor. Acum înţeleg cum de mi se întipăreşte acest cântecel, fiind un motiv de tot simplu, compus din patru note şi repetându-se mereu; dar nu pot să nu adaug că faptul că mi-a rămas melodia în ureche şi am reuşit să o transport pe un instrument, care, până atunci, îmi era de tot necunoscut, în ce priveşte întrebuinţarea sa, era urmarea talentului ce încolţea, după cum s-a şi arătat în urmă.

Aceste prime succese pe terenul artei avură, îndată, o influenţă durabilă asupra copilăriei mele, căci, de acum, pentru mine ocupaţiunea cu jucăriile încetă aproape cu totul: ţin bine minte cu ce plăcere mă ghemuiam, cu vioara mea mică, care acum îmi era

jucăria cea mai dragă, în colţul divanului, din dormitorul iubitei mele maice, şezând turceşte, cu picioarele sub mine, şi trăgând cu arcuşul pe vioară. Nu mai ştiu de la cine am mai învăţat alte piese muzicale, se vede că tot de la lucrători, slugi sau de la muzicanţii din sat, dar le-am deprins succesiv, după cum am arătat mai sus, căutând în colţişorul meu, zi de zi, tonurile, ceasuri întregi, până ce le aflam, unul câte unul, şi, în sfârşit, după multă osteneală, îmi răsuna cântecul ce-l aveam în minte. Trebuie să fi avut – astfel nu mi-o pot explica – auz şi memorie excelentă, şi mare talent pentru muzică; aceasta nu o spun ca să mă laud, ci numai ca constatare obiectivă a unui fapt care nu se poate tăgădui.

Înşirând, în chipul acesta, cântecel lângă cântecel, am ajuns să am, după câteva luni, un repertoriu mic de piese muzicale, care se mări, în măsură foarte considerabilă, în decurs de doi ani, cât am urmat, în casa părintească, învăţământul şcolii primare.

În curând, merse vestea prin ţară despre îndeletnicirile mele muzicale, orişicum modeste, şi rudele, şi prietenii părinţilor mei, auzindu-mă, cu prilejul vizitelor la noi, răspândiră, în toate părţile, faima mea de copil talentat; dorinţa de a mă auzi şi bucuria lesne de înţeles a părinţilor cu copilul lor, poate şi un fel de mândrie a părinţilor, făcură că, de câte ori părinţii mă luau la o vizită la ţară, trebuia să am şi vioara cu mine, lucru care, mai târziu, îmi deveni neplăcut, fiindcă, încă din copilărie, mai cu drag făceam muzică numai pentru mine singur, după cum şi astăzi cânt mai cu plăcere „între doi ochi”, căci, astfel, netulburat prin impresii din afară, pot pătrunde, cu toată inima, în imperiul tonurilor, mă pot adânci cu totul în frumuseţile capodoperelor eroilor muzicii.

În vara anului 1851 sau 1852, am plecat, cu părinţii, la Lăpuşna, lângă Berhomet; Lăpuşna era, prin anii 1850, rendezvous-ul aristocraţiei bucovinene, lucru de înţeles, aflându-se patria noastră, pe timpul acela, la depărtare de sute de kilometri de marea comunicaţie mondială; ţinea, doară, călătoria până la Lemberg, cu diligenta, trei

zile şi trei nopţi, iar călătoria până la staţiunea cea mai apropiată a căilor ferate, Cracovia, 15 zile. De aceea, Lăpuşna, cu aerul său de munte şi cu un medic hidropat, era binevenită ca vilegiatură.

Pentru înveselirea oaspeţilor, veni la Lăpuşna, ca şi mai înainte, an de an, banda de lăutari a vestitului violonist şi capelmaistru de pe vremea aceea, Nicolai Picu, căruia i se zicea numai Moş Niculai. Banda aceasta consta din vreo 12 oameni, între care un naiargiu, unul sau doi cobzari, un violoncelist, încolo numai scripcari şi poate unul cu viola. Pe cât îmi aduc aminte, banda aceasta cânta foarte bine; repertoriul era compus mai ales din cântece româneşti, minunat de frumoase, hore, doine, cântece de jale.

Moş Niculai, un om de statură mijlocie, bălan, în portul vechi moldovenesc, cu zobon, antereu, brâu, pe cap cu un fes mic, roşu, cu canaf albastru, era măiestru pe vioară; avea ton voluminos, puternic, mare dexteritate în degete şi cânta, totdeauna, cu mult foc, cu patimă, după cum am putut să constat, petrecând în Lăpuşna mai multe veri, după olaltă, lucru care mi-a fost confirmat şi de cunoscători ai muzicii, care îl ştiau pe artist. După cum ţin minte, mai frumos şi mai cu drag cânta el elegiacele doine şi cântecele de jele, cu care, adesea, înduioşa pe domnii şi damele mai bătrâne până la lacrimi. Dar mai cânta, tot aşa de bine, şi dansuri ale tuturor naţiunilor şi, ici-acolo, şi câte o piesă de bravură, solo, între altele, o piesă muzicală turcească, toată în aplicaturile cele mai înalte şi cu un lung tremolo de arcuş.

Banda cânta în veranda restaurantului, dimineaţa, la amiază şi după-amiază; eu eram aşa de însufleţit de muzică, încât eram, totdeauna, de faţă la producţiunile aceste, ascultând cu mare plăcere.

În felul acesta, chiar în vara întâia şi, apoi, în anii următori, am supt, aşa zicând, o mulţime de cântece şi jocuri, iar mai târziu le-am învăţat, pe rând, din memorie; multe din acestea mi-au rămas în memorie până astăzi, de le cânt cu bucurie, dar adesea şi cu înduioşare, amintindu-mi de copilăria şi tinereţea aşa de depărtate.

O amintire dragă de la Moş Niculai îmi este o horă, pe care am

învăţat-o şi deprins-o de la el însuşi; e hora în G-moll, publicată în colecţia lui Carol Miculi, întitulată „12 (48) avit nationaux roumains" (nr. III, din fascicola dedicată d-nei Catherine de Rolla).

Moş Niculai mă îndrăgise, văzându-mă, totdeauna, lângă el, când cânta, şi poate şi din respect pentru tatăl meu, care era unul din boierii cei mai avuţi şi mai însemnaţi din ţară. Moş Niculai mă auzea cântând pe vioară, ceea ce făcea asupra lui o impresie bună. Îmi întipărisem, acum, în linii generale, hora amintită mai sus şi i-o cântam; dar el nu era mulţumit cu felul cum cântam, neputând eu încă executa mordentele, trilurile scurte şi alte ornamente (pe care lăutarii le numeau „marafeturi"), obişnuite în cântecele româneşti şi peste tot în cele orientale. Moş Niculai mă luă, deci, într-o zi, la logis-ul său, în aşa-numita „cazarmă", şi, aici, mă învăţă să cânt hora cu toate podoabele; a trebuit să repet ornamentele acestea de multe ori, apoi hora întreagă, până ce el, mulţumit cât de cât cu mine sau poate că pierzând nădejdea de a face din mine un lăutar cumsecade, mă lăsă să merg acasă. Podoabele amintite le-am scos la capăt abia în cursul anilor, după ce dobândisem dexteritate în degete, şi cred că acum se potrivesc binişor cu cele ale fericitului întru pomenire Moş Niculai şi sper că, dacă m-ar putea auzi acum, ar fi mai mulţumit, decât în anul 1852.

Trebuie să adaug că Picu nu era Ţigan, ci Român, de legea greco-ortodoxă, cetăţean din Suceava; el se bucura, oriunde, de cea mai mare stimă, pe care o merita pe deplin, atât prin arta sa, cât şi, mai ales, prin ţinuta şi purtarea sa foarte cinstită şi plină de nobleţe.

A murit, în Suceava, cam pe la anul 1867[167].

Cu vreo 2-3 ani în urmă, în 1855 sau 1856, se afla în banda lui Picu un prim-violonist destoinic, Grigori Vindereu, Român, pe care l-am aflat, în 1868, în Suceava, capelmaistru al unei tovărăşii de muzicanţi, înfiinţată de el şi cu care, mai târziu, m-am întâlnit adesea în muzicalibus.

[167] Conform condicii bisericii Sf. Gheorghe din Suceava, în 2 octombrie 1864, când lăutarul avea doar 57 de ani

Acesta avea mare stimă faţă de mine, în contrast deplin cu trecutul; căci, la Lăpuşna, mergeam adesea în „cazarmă”, ca sa-i aud cântând pe Picu & consorţii şi să cânt şi eu cu ei, şi atunci arătam poftă deosebită de vioara lui Grigori, şi nu voiam să cânt decât pe vioara lui, lucru de care el, totdeauna, era supărat.

După cum am spus, noi amândoi, Grigori şi eu, ne-am apropiat, în cele din urmă, unul de altul, mai ales între anii 1868-1874 şi, apoi, pe la sfârşitul anilor 1880, ceea ce voi reaminti la timpul său.

Era în anul 1851 sau 1852, când părinţii mei petreceau cu mine iar în Lăpuşna; cam prin August sau Septembrie, se iviră, în Lăpuşna, într-o zi, vreo 80-100 de comercianţi evrei; trebuie să fi fost vreo sărbătoare, de se adunaseră atâţia. Ca de obicei, cânta Moş Niculai, cu capela sa, dar de astă dată, în sufrageria restaurantului; soba din sufragerie avea un fel de vatră joasă, de vreo jumătate de metru pătrat. Se-nţelege de sine că eu eram printre „ţigani” şi, până să prind de veste, mă ridică nu ştiu care în sus, mă puse pe vatra amintită, îmi deteră o vioară – poate că chiar a mea, pe care o adusesem cu mine – şi mă rugară să cânt. Am cântat, deci, stând pe vatră ca o figură de ghips, iar banda mă acompania, cântând eu un cântec pe care l-am fost prins în ureche chiar de la ei. Cu evlavie asculta mulţimea de evrei, până ce apăru vărul meu, Iancu de Goian, proprietarul moşiei Coşciuia, mă coborî de pe sobă şi mă duse cu el, mustrându-mă pentru purtarea mea. Acesta a fost debutul meu cel dintâi în public; nu mi-a adus lauri, dar, în schimb, a doua zi, pe la amiază, a primit mama, de la restaurantul Mossang, o prăjitură cu mere, trimisă anume pentru mine, pe care am mâncat-o cu poftă”.

Ani de învăţătură: 1852-1861

S-a sfârşit cu fericita copilărie, s-a sfârşit cu cântatul de-a rostul, „greul vieţii” se apropia, încă un an de scoală primară, apoi începea

gimnaziul. Băiatul trece la Cernăuţi şi începe a învăţa vioara cu unul, Konopasek, care mai cânta bine şi la pian, şi la harmoniu; dar metoda lui Konopasek nu era ireproşabilă, ba chiar în parte greşită. „Astfel, trebuia să mă scol la 6 ore dimineaţa şi să mă apuc de vioară, ceea ce, mai ales iarna, era foarte neplăcut.

Învăţam exerciţii, la o lumânare de seu, căreia mereu trebuia să-i curăţ mucul; somnoros cum eram, scârţâiam pe scripcă, clipocind, pe când învăţătorul meu se odihnea, în pat, în odaia de alături – locuia, deci, la Konopasek – şi, din când, în când, striga „Fals!”, vorbă care mă trezea, dar mă şi aducea în mare perplexitate şi spaimă, fiindcă el nu mă lămurea ce anume cântasem fals şi cum să cânt mai bine”.

Astfel, Konopasek, prin această metodă greşită şi prin firea sa violentă, îl dezgustă pe băiat într-atâta de vioară, încât nu voia să mai urmeze învăţătura. Atunci, tatăl său schimbă învăţătorul; de la 1854, până la 1855, luă lecţii la Go1d, capelmaistru al regimentului de infanterie Nugent. Pe acesta îl îndrăgi foarte mult, învăţând, de acum, cu mare plăcere. Cu Gold a cântat primele duete pentru două violine, de Jansa şi Blumenthal, spre mulţumirea deplină a tătâne-său. Dar, în 1855, plecând regimentul Nugent din Cernăuţi, trebui să se întoarcă la Konopasek. De la Gold îi cumpărase tatăl său o vioară 3/4. Făcuse progrese destul de însemnate, căci acum, începu a cânta grelele „Studii”, de Kreutzer. Ar fi mers bine, dar Konopasek era tot el: striga şi-l lovea pe elev cu arcuşul peste degete. Deci, iar trebui schimbat învăţătorul; lui Konopasek îi urmă, acum, Kwiatkowski, prim-violonist al capelei militare Coronini. Acesta fu, iarăşi, un instructor bun, care ştiu să câştige dragostea elevului. Cu Kwiatkowski continuă studiile lui Kreutzer şi învăţă şi câteva piese de solo, între acestea, şi o arie dintr-o operă, cu acompaniament de cvintet de coarde,

„Într-o zi, veni învăţătorul meu cu 4 oameni, cu instrumentele necesare, între care şi un contrabas, cu note şi cu pupitre; muzicanţii se postară în jurul meu şi eu cântai partea de solo, cu acompaniere, de două sau trei ori. Aceasta îmi fu un îndemn foarte puternic să studiez

mereu şi o amintire durabilă pentru toată viaţa".

Dela Kwiatkowski a căpătat cea dintâi violină „întreagă", în schimb pentru cea de 3/4, plătind încă şi o mică diferenţă de preţ.

Manuscriptul revine, apoi, asupra a două producţiuni orchestrale, una în 1853, a doua în 1854. Cea dintâi a fost o „missa solemnis", executată în biserica romano-catolică. Konopasek îl luase la cor, ca să audă muzică orchestrală; băiatul se postase lângă muzicantul cu timpanul. „Când începu, acum, muzica şi cel cu timpanul începu a lovi instrumentul său, aceasta fu pentru mine aşa o larmă infernală, încât nu ştiam pe ce lume sunt; mă cuprinse o spaimă mare şi, la cea dintâi întrerupere, am căutat să fug din zgomotul şi vălmăşagul de tonuri... E de înţeles că această primă producţiune orchestrală din viaţa mea n-a putut să aibă vreo influenţă asupra dezvoltării simţului meu muzical".

Cu a doua, a fost altfel: a fost o producţiune, la care a cooperat şi el şi care i-a făcut mare bucurie: „Simfonia pentru copii" („Kinder-symphonie"), de Haydn, executată de copiii arhitectului Anton Fiala şi de alte persoane, de ziua numelui său. Goian a cântat, atunci, „cucul".

Plecând, în 1857, şi regimentul Coronini din Cernăuţi, n-a mai putut urma lecţiile cu Kwiatkowski. Noul instructor fu Heinrich Poschl, fiul unui profesor de la gimnaziul din Cernăuţi. Goian cânta, acum, adesea în familia profesorului, cu surorile noului său învăţător. Acum continuă, cu zel, pe Kreutzer şi se apucă serios de studiul pieselor de solo; astfel, învăţă întâia şi a şasea arie cu variaţiuni de Beriot, „Trois bonquets", de acelaşi autor, arii din opere ca „Lucia", „Martha", „Mina", de Panofka, şi altele; la 1859, avea, acum, un repertoriu destul de bogat. Făcea muzică cu unii dintre colegii gimnazişti, printre care relevează, cu deosebire, pe Victor Korn, Eduard Gerhard von Festenburg şi Miculi, fiul lui Louis de Miculi, „proprietarul hotelului «Moldavie», unde se afla şi tipografia H. Pardini".

La 1859, bătrânul profesor Poschl, trecând la pensie, plecă

din Cernăuţi şi Goian rămâne, acum, fără de instructorul cel mai iubit, pe care îl caracterizează aşa: „Pot zice că, nici mai înainte, nici pe urmă, n-am învăţat atâta ca de la Heinrich Poschl”. Fără să fie însuşi violonist perfect, Poschl era un artist al pedagogiei. Dar cu toate progresele ce realizase sub conducerea lui, Goian constată că acestea erau insuficiente, în raport cu timpul de 8-9 ani, de când începuse să înveţe vioara, iar cauza o găseşte în schimbarea prea deasă a învăţătorilor, din care fiecare îşi avea metoda sa deosebită şi calităţile şi cusururile sale. Avea, acum, şi vioara lui Poschl, pe care o primise, în schimb pentru cea de la Kwiatkowski. Pe aceasta, a cântat nu numai până la 1879, când ajunse să aibă o „cremoneză”, dar şi mai departe.

De la anul 1859-1860, învăţă cu Anton Paur, repetând mai mult repertoriul de până acum; cântă, între altele, o piesă de solo, de Mayseder, şi se încercă să cânte şi în cvartet, dar nu reuşi, deocamdată.

De la 1855-1858, avu prilej să audă, în Cernăuţi, câteva celebrităţi muzicale: pe violoncelistul ceh Franz Neruda, cu soră-sa, Wilhelmina, violonistă, apoi pe violoncelistul belgian Servais. La concertul Neruda, l-a impresionat, îndeosebi, „Träumerei”, de Rob. Schumann, iar Servais, care cânta pe un violoncel minunat, „Stradivarius”, l-a fascinat cu „Souvenir de Spa”. Apoi, mai auzi pe fraţii Samuel şi Daniel de Lange (pian şi violoncel), pe Biernacki, un bun violonist polon, şi pe un bariton, Borkowski, care excela în „Erlkönig”.

Între persoanele cu care făcea muzică, era şi soră-sa, Aglae (căsătorită, mai târziu, cu George de Flondor, proprietarul moşiei Cobolcin, în Basarabia; acum, e moartă), care, prin anii aceştia, se afla într-un pension pentru domnişoarele din aristocraţie, în Cernăuţi; dar cu ea cânta numai valsuri, polci, hore şi doine, adică muzică uşoară, nu clasică. Alt tovarăş în muzică era George Bucşănescu, din România, „care era şi el violonist, şi încă violonist de tot progresat”. De la acesta a cumpărat o colecţie bogată de duete de Viotti, Wassermann, Pleyl, Kromer ş. a., apoi „Schweizerfamilie”, de Weigl, şi „Lagaza ladra”

şi „Bărbierul din Sevilla”, de Rossini.

La 1859, se înfiinţă, în Cernăuţi, Societatea Filarmonică, sub prezidiul lui Iacob cav. de Miculi, un frate al celebrului Carol Miculi, elevul lui Chopin şi, mai târziu, director al Societăţii Filarmonice din Liov.

Înfiinţarea acestei societăţi şi prima ei producţiune fură un îndemn pentru Goian şi colegii săi să înfiinţeze o societate de cântare a studenţilor. Zeloşii tineri îşi realizează proiectul, având ca dirigent artistic pe Franz Pauer. Se întâlneau Miercurea şi Sâmbăta, într-o clasă a gimnaziului, pe care le-o pusese la dispoziţie directorul gimnazial Ştefan Wolf. În curând, Goian ajunse un fel de vice-dirigent al corului. Cântau, în Duminici şi sărbători, pe la colegi, în excursiuni la Horecea, Ţeţina, în familii, făceau serenade etc. „Cântam de toate, cântam, între altele, „Dasdeutsche Lied”, „Was ist des Deutschen Vaterland”, „Sie sollen ihn nicht haben, den freien, deutschen Rhein”, cântam toate aceste cu plăcere, ba chiar cu însufleţire, nu de dragul textului, ci de al melodiei. Fericite vremuri! Tovărăşia noastră cuprindea toate naţiunile şi confesiunile, nici o ceartă nu turbura armonia dintre noi, nu ne gândeam decât la frumuseţea compoziţiunilor”.

Dacă din şirele acestea vorbeşte cosmopolitul de şcoală veche bucovineană, chiar pasagiul ce urmează ne arată pe Românul jignit în sentimentul său naţional, prin o izbucnire a şovinismului rutean, care, tocmai pe atunci, începea a-şi ridica capul, la noi. în Bucovina. Iată cum povesteşte Goian acest incident caracteristic:

„Făcuserăm, la îndemnul colegului Lewicki, o serenadă cooperatorului greco-catolic, de al cărui nume nu-mi mai aduc aminte; el părea foarte bucuros de această sărbătorire, ne opri la masă, ne ospăta şi ne cinsti. Apoi, ca domn de casă, ţinu o vorbire în limba ruteană, zicând, între altele: „Noi trebuie să ţinem cu toţii laolaltă, căci avem de luptat cu Polonii, Germanii şi Românii”.

Era întâia oară în viaţă mea, când auzeam asemenea enunţ naţional, care, pe atunci, îmi părea aproape ceva revoluţionar. Vorbele

aceste mă deprimară foarte şi mai că-mi era ruşine că făcusem serenada acestui om, care îmi înjura, aşa-zicând, naţiunea mea. Impresia vorbelor acestora îmi rămase pe toată viaţa şi era cu atât mai intensivă, cu cât noi, tinerii, cât timp îmblam, împreună, la şcoală, nu făcuserăm nicicând deosebiri de religie sau naţionalitate şi chiar iubitul nostru dascăl, Aron Pumnul, Român cu trup şi suflet, care se silea mereu, din răsputeri, să trezească şi să susţină sentimentul nostru naţional, nu ne spusese niciodată vorbe care ar fi putut produce un sentiment de ură faţă de alte neamuri. Drept că stăpânul casei cercă, îndată după aceste vorbe, să repare greşeala, pe care va fi înţeles-o şi el, îmbrăţişându-mă şi sărutându-mă, şi zicând: „Domnul Goian, cel dintâi oaspe al meu!" („Pan Goian, mij perszy hist!"), dar aceasta nu-mi putu şterge impresia neplăcută. Cuvintele amintite m-au pus pe gânduri, pe toată viaţa, şi cu părere de rău am văzut, apoi, ecoul lor în zvârcolirile politice din ţară".

În toamna anului 1860, prezidentul Societăţi Filarmonice, Iacob cav. de Miculi, îl invită pe tânărul dirigent de cor să intre şi el în corul societăţii; dar Goian trebui, cu regret, să renunţe la plăcerea şi onoarea aceasta, căci se apropia examenul de maturitate. „Pregătirea pentru examen mă absorbea cu totul, încât fui silit să întrerup chiar şi studiul vioarei şi al pianului".

Din timpul studiilor gimnaziale, datează şi încercări de compoziţiuni proprii; nereuşind, însă, să producă ceva original, a renunţat, pe totdeauna, la gloria de compozitor, „spre binele omenirii, căci, şi fără de productele muzicale ale spiritului meu, e plină lumea muzicală de compoziţiuni rele".

Viena: Septembrie 1861 – Februarie 1866

„Dacă insist, mai pe larg şi mai amănunţit, asupra timpului petrecut în cel mai mândru din toate oraşele, în minunatul oraş de la

Dunăre, dacă îmi reamintesc, pe lângă evenimentele muzicale, şi alte întâmplări din cursul celor patru ani şi jumătate, e pentru că aceştia au fost anii cei mai fericiţi ai vieţii mele. Şi că, şi acum, scriind despre epoca aceasta minunată, care, durere – a trecut atât de repede şi e atât de departe, am retrăit, în gând, mereu şi tot mereu, de nenumărate ori în cursul vieţii mele, timpul petrecut în Viena, amintindu-mi, cu însufleţire, dar şi cu adâncă duioşie, de timpul acesta, cel mai frumos şi mai fericit al vieţii mele, şi amintirea aceasta mă va însoţi, mai departe, în viaţă".

„Tatăl meu îşi absolvise aproape studiile juridice în Lemberg, dar, murind tatăl său şi fiind nevoit să ia el însuşi asupra sa administrarea moşiei părinteşti, Jadova, a trebuit să le părăsească. Pe temeiul experienţelor sale, cu privire la pornirea tinerimii polone spre enunţuri naţionale violente, tatăl meu nu găsi cu cale să mă trimită la studii la Lemberg, precauţiune motivată, căci, în anii 1863-1864, urmă cunoscuta revoltă a Polonilor din Rusia, care trecu şi asupra Bucovinei, iar în călătoriile mele, din anii aceştia, la Bucovina şi, apoi, la Viena, am avut şi eu prilej să observ agitaţia şi să simt asprimea măsurilor luate din partea autorităţilor, pentru suprimarea revoltei, precum: revizuirea paşapoartelor, interogatorii amănunţite, din partea organelor poliţieneşti, asupra ţintei şi scopului călătoriei, a duratei petrecerii în Lemberg (până să obţin un loc în diligentă) etc., etc.

Deci, tata se hotărî să mă trimită, la studii juridice, la Universitatea din Viena, lucru pentru care îi sunt dator cu mulţămită, cât voi trăi. Pentru părinţii mei va fi fost grea hotărârea de a mă trimite, la o vârstă aproape copilărească – aveam numai 18 ani –, atât de departe de ei şi de privigherea lor, într-un oraş mare, între oameni de tot străini, între atâtea primejdii care ameninţă tinereţea. Dar, slavă proniei cereşti, după absolvirea deplină a studiilor juridice, m-am întors, în Februarie 1866, acasă, teafăr, sănătos la trup şi suflet. Cum zic, le-a fost grea hotărârea părinţilor mei; căci doar, pe vremurile acele, când drumul de fier începea abia de la Przemysl,

când călătoream, cu diligenţa, de la Cernăuţi, la Lemberg, trei zile şi trei nopţi (!), cu popasuri scurte, noaptea şi la amiază, apoi încă 14 ceasuri, până la Przemysl, de mâncam acolo şi, apoi, ajungeam în 24 de ceasuri la Viena – călătoria la Viena era o călătorie la capătul lumii, pe când astăzi călătoria aceasta se face, cu acceleratul, în 20 de ore".

În călătorie, îl însoţiră părintele său şi colegul său din gimnaziu, baronul George Vasilco, al cărui tată, Iordachi baron Vasilco, locuia în Viena, fiind membru al camerei seniorilor.

După ce l-a pus în gazdă, la un cunoscut, profesorul gimnazial Dr. Anton Kahlert, fost conducător al gimnaziului din Cernăuţi, bătrânul Goian plecă, liniştit, acasă. Tânărul nu rămase multă vreme singur, căci, chiar numai cu câteva zile în urmă, sosiră, tot la Kahlert, Iancu cav. de Zotta, apoi maturantul Alecu Boţian, din Iaşi, un Englez, Baillon, şi un vienez, Teodor Helm. Acesta din urmă avu, apoi, o influenţă foarte însemnată asupra vieţii sale muzicale şi, în parte, şi sociale; erau colegi de studii, Helm mai era şi pianist progresat; au legat, deci, prietenie strânsă, care a ţinut toată viaţa.

În ziua sosirii la Viena, tatăl şi fiul Goian făcură o vizită episcopului Bucovinei, Eugen Hacman, „care era binecunoscut în Viena şi chiar în cercurile de la Curte". „Prezentându-mă tata ca student începător în drept, episcopul observă: „No, frumos, frumos; dar de ce să nu studieze teologia? Ar putea ajunge arhimandrit, chiar episcop!". Tata răspunse că doreşte să învăţ dreptul, ca să pot fi de ajutor, cu sfatul şi cu fapta, fraţilor mei, care nu reuşiră să termine studiile gimnaziale".

După-amiază, urmă cea dintâi plimbare prin oraş, în societatea baronului Iordachi Vasilco şi a fiului său. „Seara, mă duse tata în teatrul de la Karntnerthor. Se dădea „Norma" lui Bellini; între alţi artişti, cooperau şi doamna Dustmann, şi excelentul basist, Dr. Schmidt. Chiar prima vedere a colosalului amfiteatru, care cuprindea 5 ranguri de loje, lumina cu gaz, pe care n-o văzusem încă, mulţimea publicului, toate acestea făcură asupra sufletului meu naiv o impresie

puternică; dar când doamna Dustmann făcu să răsune minunatul ei sopran, în aria „Casta diva", şi când în fruntea corului răsună vocea lui Schmidt, atunci începui a bănui frumuseţea muzicii, cuprins de presimţirea plăcerilor care mă aşteptau în timpul studiilor mele; eram de tot fericit şi extazul meu de fericire îl împărtăşii, în taină, tătâne-meu".

În seara a doua, merse iar la teatru, şi anume la teatrul Treumann (unde, azi, e hotelul Metropole); văzu, aici, două comedii de salon, în care excela comicul Anton Ascher, şi opereta lui Offenbach „Fortunios Liebeslied", în care îl încântă, îndeosebi, Anna Grobecker, în rolul lui Friquet. „Pe timpul acela, Offenbach era la modă; operetele sale erau foarte gustate; muzica lor uşoară, bogăţia de melodii, care se întipăreau îndată în auz şi în ureche, făceau din operetele acestea favoritele publicului, mai ales că, pe timpul acela, pe cât ţin minte, afară de Suppe, Offenbach avea, aşa-zicând, monopolul operetei şi nici nu-l ajungea alt compozitor în productivitate". Astfel, văzu, pe rând, aproape toate operetele acestui autor, care, azi, e aproape uitat, după părerea lui Goian, pe nedrept (Din operetele lui Offenbach mai trăiesc, încă, numai „Orpheus in der Unterwelt" şi „Höffmanns Erzählungen").

Dar să revenim, împreună cu autorul, la amicul Helm, amintit mai sus. Acesta era un pianist foarte progresat şi admirator pasionat al lui Beethoven, care, pentru Goian, era, pe atunci, „terra incognita"; nu-i auzise decât de nume. Deci, Helm îi recomandă, cu căldură, sonatele pentru pian şi vioară, de Beethoven şi Mozart. „Nu pot zice că studiul acestor opere minunate mi-ar fi făcut mare plăcere, ba, cât despre Beethoven, declarai chiar că compoziţiunea e frumoasă (aceasta o spuneam de complezenţă), dar că n-are melodie. Cu mare mirare primi Helm critica aceasta naivă şi încă şi astăzi mă ruşinez de vorbele acestea, care, dacă nu se pot ierta, totuşi sunt explicabile la un tânăr novice, care, până atunci, fantaza numai de Beriot. Har Domnului, n-am rămas la ideea aceasta, ci, în timpul studiilor şi, apoi,

în anii mai maturi, am devenit un adorator hotărât al celor doi maeştri”.

Tot prietenul Helm i-a aflat şi un instructor pentru vioară; era primul violonist al capelei curţii, Bezdek, excelent ca violonist şi ca pedagog. Dar nu i-a fost dat să profite mult nici de la acesta, căci nu urmă, la el, decât 9 luni, trebuind, apoi, să întrerupă studiul, din cauza pregătirii pentru examenul întâi juridic. Cu Helm cânta, însă, mereu Beethoven, Mozart şi duete de Haydn.

În Iulie 1863, după examen, se întoarce în Bucovina şi vizitează pe soră-sa, Aglaia, care tocmai atunci se căsătorise; îi aduse câteva valsuri şi polci noi, de Johann Strauss. Tot atunci, venise Carol de Miculi la Cernăuţi şi aranja un concert, cu program amestecat, între altele, cu un „Krakowiak” al său pentru pian şi orchestră, şi „Ave Maria!”, de Gounod. Miculi, ştiindu-l pe Goian încă de copil, din Bănila Moldovenească, unde acesta petrecea la vărul său, Mihail de Goian, îl invită să coopereze, în orchestră, ca violonist. Chiar la prima repetiţie, îl invită să cânte el „Ave Maria!”. Încercă, dar nu reuşi; cânta corect, dar, neavând destulă tehnică în arcuş, nu era în stare să scoată tonul plin, puternic. În zadar îl povăţuia Miculi cum să apese arcuşul; tânărul violonist îşi mărturisi neputinţa şi renunţă, în favorul unui coleg, care era mai progresat, cooperând el însuşi numai în orhestră. Reîntorcându-se, apoi, toamna, la Viena, se apucă, cu dinadinsul, de studiul acestei piese şi nu se lăsă până ce nu reuşi să scoată tonul mai puternic şi nuanţele cum i le indicase Miculi.

Tot pe atunci, cunoscu pe Anton Vogl, pianist, conducător al unei şcoli de muzică şi dirigent al unei reuniuni de cântare, cu numele „Hermann”. La acesta, lua lecţii de pian amicul său, Iancu cav. de Zotta. Vogl îl invită să cânte o sonată de Beethoven, cu una din elevele sale, la examenul public de la finea semestrului de iarnă; se alese Sonata în F-dur, op. 24.

Producţiunea reuşi deplin; dar, în acelaşi timp, tânărul nostru se felicita de a fi cunoscut, cu prilejul acesta, firea simpatică a Vienezilor şi, apoi, şi a Vienezelor, pe care, în urma experienţelor de atunci şi

de mai târziu, îi numeşte „oamenii cei mai buni şi mai dragi, pe care i-am cunoscut în viaţă; şi dacă încă, şi astăzi, fantazez de Viena şi o privesc de cel mai frumos oraş din lume, e pentru că au contribuit la aceasta nespus de mult excelentele calităţi ale Vienezului, care rar se văd aiurea”.

Urmând invitării lui Vogl, cei doi amici, Goian şi Zotta, se înscriseră şi în reuniunea de cântare „Hermann”, care avea un colorit pronunţat naţional german. „Exercitam programul pentru concertul ce avea să urmeze, între altele şi „Das deutsche Lied”; noi, Zotta şi eu, deşi Români cu trup şi suflet, („enragierte Rumänen”), cântam, împreună cu ceilalţi, cu zel şi cu cea mai mare abnegaţiune”. Invitându-l Vogl să cânte, la concert, şi un solo pe vioară, Goian îşi aduse aminte de „Ave Maria!”, a lui Gounod; debuta, deci, cu piesa aceasta înaintea publicului vienez, împreună cu amicul Helm, care ţinea acompaniamentul la pian. „Avurăm mari aplauze, ba chiar chemări la rampă”. Mai târziu, de câte ori îşi reamintea debutul acesta în Viena, oraşul artelor, înaintea unui public de sute de persoane, totdeauna trecea un fior, de atâta îndrăzneală, pe care o găseşte explicabilă numai prin nesocotinţa şi uşurinţa tinereţilor.

Printre asemeni impresii şi evenimente mari, dăm şi de mărunţişuri, dar şi acestea, drăgălaşe sau duioase: astfel, ne povesteşte cum a învăţat-o pe Toni, fetiţa de 7 ani a profesorului Kahlert, gazda sa, să cânte, la pian, cu un deget, imnul împărătesc, drept surpriză de ziua numelui tătâne-său; pomeneşte, apoi, cu recunoştinţă duioasă, de o mătuşă, baroneasa Ana Romaşcan, care îi dărui 5 florini, ca să-şi împlinească o veche dorinţă, să-şi cumpere, adică, un pupitru de note, pe care pusese ochiul, de mai înainte. Nepotul acestei doamne, baronul Iacob Romaşcan, care avea o voce frumoasă de tenor, organiză un cvartet vocal, din care făcu parte şi Goian.

Un văr al lui Helm, Heinrich Schuster, avea o vioară Amatti; întâia oară în viaţa sa, vedea tânărul Goian o „cremoneză”, privind la ea „cu evlavie şi veneraţiune” şi simţindu-se nespus de fericit, când se

învrednici să cânte chiar pe ea. Mai târziu, prin anii 1870, îi propuse lui Schuster să i-o vândă, dar acesta refuză, vioara fiind o moştenire familială, de care nu voia să se despartă.

Vioara aceasta avea toate amănuntele caracteristice ale unei cremoneze autentice, în formă, în conturi şi în coloarea galbenă a lacului.

Un amic al profesorului Kahlert, cu numele Horwath, avea şi el o vioară Amatti, pe care i-o împrumută lui Goian, ca să nu piardă din calitate, fiindcă el însuşi nu cânta. Instrumentul acesta avea un ton foarte dulce, îndeosebi pe coarda G (Sol), dar se deosebea radical de cremoneza lui Schuster la formă şi la coloare, căci era întunecată, aproape neagră. Şi, într-adevăr, arătând-o Goian fabricantului specialist Hoffmann, acesta declară că nu e veritabilă.

La sfatul lui Kahlert, Goian împărtăşi aprecierea aceasta lui Horwath, care se supără foc şi luă vioara îndărăt, lăsându-l numai cu cea de la Poschl.

În Iulie 1863, după examenul de stat, Goian, împreună cu amicul său, Helm, şi cu Schuster, petrecu, patru săptămâni, în Salzburg, dar nu prea avură noroc de vreme frumoasă şi, astfel, trebuiră să stea mai mult în capitală. În asemenea zile ploioase, îşi treceau vremea făcând muzică; astfel, cântară, în Salzburg, sonatele lui Mozart, ca un fel de omagiu adus marelui maestru chiar în oraşul naşterii sale. Se înţelege că făceau şi excursiuni, îndeosebi în romanticul Salzkammergut; vizitară St. Gilgen, cu Schafberg, Wolfgang, Jochl, Hallstadt, Gosan, Zwieselalpe, Abtenau, Golling, cu cascada, Halein, unde auziră, într-o dimineaţă, un cor foarte bun al unei reuniuni de cântare, Berchtesgaden, cu lacul Konigsee, unde fură de vreo cinei ori, ş. a. Frumuseţile naturii îi însufleţiră întru atât, încât, pe ziua de 15 August, renunţară, de dragul unei excursiuni, la concertul „regelui violoniştilor”, Josef Joachim şi al „incomparabilei” pianiste Clara Schumann... Plecară, chiar în dimineaţa zilei concertului, cu diligenţa, la Reichentall, apoi o luaseră, pe jos, până la Unken; dar aici îi prinde

o furtună năprasnică, cu ploaie torenţială. Căutară adăpost într-o casă ţărănească, dar stăpânul casei le spuse să-şi caute de drum. Zadarnică fu orice rugăminte; merseră, deci, mai departe, prin torentul de ploaie, care nu mai contenea, ameţiţi de trăsnetele ce cădeau mereu, cale de vreo două ore, până ce ajunseră în Lofer.

„Uzi până la piele, căutarăm birtul, unde lepădarăm hainele şi schimburile, dându-le servitorului, la uscat... În Lofer, ploaia ne ţinu închişi cinci zile; în fiecare seară, nădăjduiam că, a doua zi, vremea se va răzbuna şi ne vom putea continua excursiunea (la Salfelden, Zell etc.), dar speranţele noastre nu se împliniră şi, astfel, plecarăm, fără ispravă, cu diligenta, îndărăt la Salzburg”. Cele cinci zile trecură într-o plictiseală grozavă; din Lofer şi împrejurimea sa pitorească nu putură vedea nimic, căci era o pâclă de nu se vedeau nici casele de peste drum. Avură, încă, noroc de sosirea unei bande de lăutari, şi ei prizonieri ai ploii. Goian făcu cunoştinţă cu primul violonist şi se mai distrase, cântând pe vioara lui. La 17 August, sosi şi Kahlert, cu soţia şi fiica sa, iar a doua zi, serbară, împreună, ziua împăratului. Kahlert ţinu toastul festiv, iar muzica întonă imnul. Un domn din Germania, care încă era de faţă, se abţinu ostentativ de la manifestaţiunea aceasta... Încât despre concertul Joachim-Schumann se mângâiară cu ştirea din ziare că ambii aveau să concerteze, la iarnă, în Viena, ceea ce nu s-a adeverit.

Urmează, acum, anul al treilea al studiilor universitare, cel mai frumos; căci, nemaiavând grija examenului, tânărul nostru se putea bucura în voie de plăcerile vieţii, „întrucât mi le îngăduiau modestele mele mijloace materiale”. Anume, părinţii ţineau să-l înveţe a fi cruţător, pentru care lucru el le va fi mulţămitor toată viaţa, căci, cunoscând astfel valoarea banului, s-a întors de la Viena fără datorii şi n-a făcut datorii nici pe urmă. „Aveam, în Viena, o singură patimă: să aud muzică, şi bună parte din banii mei de cheltuială merse în cassa operei imperiale sau a concertiştilor despre care va mai fi vorba, mai încolo”.

Reîntorcându-se din Salzburg, plecară acasă, la părinţi; petrecură câteva săptămâni la Lăpuşna, „unde, iarăşi, mă desfătară foarte mult ariile naţionale, executate de Moş Niculae".

În Octombrie 1863, reînnoi, la Viena, cunoştinţa cu un coleg de la universitate, Franz Lamel, un violonist de talent; cu acesta cânta duetele lui Alard.

Pe atunci, „Societatea amatorilor de muzică" („Wiener Gesellschaft der Musikfreunde"), tinzând, ca şi astăzi, să ofere diletanţilor ocaziunea de a executa compoziţiunile marilor maeştri, înfiinţase o secţiune, numită Societatea Orchestrală („Orchesterverein").

La îndemnul lui Lamei, Goian intră şi el în orhestra aceasta, al cărei dirigent era profesorul de la conservator Heibler, şi fu primit la secund (erau vreo 12 la violina I-a şi tot pe atâţia, la a II-a). Repetiţiile orhestrei urmau, regulat, o dată pe săptămână. Se aranjau şi concerte, cu intrare gratuită, fiecare membru primind un număr de bilete, pe care le împărţea pe la cunoscuţi. Astfel, concertele aceste aveau caracter exclusiv privat; de aceea şi ziarele le aminteau numai în notiţe scurte, fără să facă critică. Dar faptul acesta nu scade meritul producţiunilor; căci se studia serios şi programa se alcătuia, totdeauna, din compoziţiuni de adevărată valoare.

În cei doi ani, cât a făcut parte Goian din orhestră, s-au executat: uvertura „Ruy Blas", de Mendelsohn, simfoniile în B şi D, de Haydn, simfonia „Jupiter" şi cea în G-moll, de Mozart. Apoi, la fiecare concert, cooperau, cu câte un solo, artişti din cei mai de frunte ai Vienei: Josef Hemllesberger, Ferdinand Laub, altista de la opera „Bettheim", pianista Asten, pianistul Epstein şi violoncelistul Schlesinger.

Goian se ştia dator cu multă recunoştinţă societăţii acesteia; el îi datora, îndeosebi, pasiunea sa pentru cvartetul de coarde, pe care l-a cultivat până la moarte.

În toamna anului 1863, îi aflase Helm amicului său un nou instructor pentru vioară, pe Trollman, prim-violonist în orhestra

Teatrului Curţii. Sub conducerea acestui om zelos şi amabil, Goian învăţă „studiile" lui Rode şi se perfecţionă în executarea sonatelor. Dar şi de astă dată nu urmă studiul decât până în vara anului 1864, când făcu iar o călătorie prin Salzburg şi împrejurime şi, apoi, prin Germania sudică şi pe Rin, până la Koln. După vacanţe, trebuind să se apuce iar de studiul juridic, nu mai luă lecţii de vioară.

În iarna 1863/64, Societatea academică de cântare („Academischer Gesangverein") execută, la un concert, întâia oară, o admirabilă compoziţiune nouă a lui Engelsberg (pseudonimul muzical al consilierului aulic din Ministerul de Comerţ, Schon), anume „Ballszenen", vals pentru cor bărbătesc cu acompaniament de pian, aranjat însă, de dirigentul Weinwurm, pentru o mică orhestră, alcătuită din studenţi universitari; între aceştia, fu şi Goian, la vioara întâia. Frumoasele motive vieneze făcură că compoziţiunea fu bisată pe de-a întregul. În aceeaşi iarnă, asistă şi la altă premieră a aceluiaşi autor: „Doktor Heine oder ein Rigorosumin Sommer", cor cu acompaniament de pian, executat tot de Societatea academică şi tot sub conducerea lui Weinwurm. E o piesa umoristică, în care candidatul e nu prea bine pregătit, suferă de sudorile fricii şi ale arşiţei de iulie, dar chiar arşiţa aceasta îl salvează, adormindu-l pe „profesorul Caius", iar corul studenţilor îl sfătuieşte pe candidat să tot „macine" mereu înainte, ca să-i fie profesorului cu atât mai dulce somnul[168].

La îndemnul lui Helm, Goian, chiar de cum sosise la Viena, începuse a cerceta audiţiile cvartetului de coarde al lui Josef Hellmesberger senior. La început, lipsindu-i pregătirea muzicală, audiţiile aceste nu-i plăcură decât puţin de tot; dar, frecventându-le mereu şi mai primind lămuriri şi îndrumări de la Helm, ajunse să înţeleagă şi să guste acest gen de muzică, ba chiar să-l prefere oricărui altul şi să-l cultive cu pasiune. În sezonul 1863/64, se

[168] Compoziţiunea aceasta ne aminteşte de „Candidatul Linte", al lui Porumbescu, iar „scene de bal" sunt şi în valsul „La malurile Prutului". Porumbescu e influenţat mult de muzica vieneză (Nota trad.).

mai adăugaseră şi cvartele neuitatului maestru Ferdinand Laub. Repertoriul amândurora era ales din cvartetele lui Beethoven, Haydn, Mozart, Schumann şi Mendelssohn.

Hellmesberger şi Laub erau amândoi artişti de frunte, dar cu individualitate deosebită: dacă cel dintâi excela prin ton plin, puternic, îndeosebi în adagio, Laub avea tehnică briliantă, graţie căreia concertele sale ca solist, în toamna anului 1863, avură succes enorm. „Stupenda sa dexteritate în degete, pasajele sale în coarde duble, terţe, sexte, decime, flageolete, tonul mare şi nobil... făcură o impresie covârşitoare asupra mea, o impresie cum n-am mai simţit-o, de atunci, niciodată la fel”.

Repertoriul său era alcătuit din piesele cele mai grele de solo ale lui Paganini, Henri Vieuxtemps, Alard ş. a. Drept că avea şi o vioară minunată Stradivarius, pe când Hellmesberger cânta pe o vioară de 300 florini, pe care o construise fabricantul vienez Lembock anume pentru el.

Cât despre repertoriul clasic, Hellmesberger era specialist în Beethoven şi Mozart, Laub în Haydn şi Mendelssohn. Din cvartetele lui Laub, Goian îşi aminteşte, cu deosebire, de „Harfenquartett”, al lui Beethoven, unde la adagio îl cuprinse un entuziasm şi un extaz din ce în ce mai mare: „Din secundă în secundă, iritarea creştea, sângele îmi năvăli la cap şi simţeam că era cât pe ce să leşin şi abia sfârşitul... îmi readuse liniştea”.

Vorbind de concertele lui Laub, Goian face o observare interesantă asupra publicului vienez: publicul acesta îşi exprimă entuziasmul nu numai prin aplauze frenetice, la fine, ci şi prin câte un „ach” sentimental la pasajele cele mai frumoase. În exclamările acestea de admirare vede el semnul caracteristic al simţului artistic şi al iubirii de artă, prin care se distinge Vienezul.

Se vorbea, în cercurile muzicale, că marile succese ale lui Laub ar fi produs oarecare invidie la Hellmesberger; admiratorii obiectivi ai ambilor artişti regretau aceasta, dându-şi seamă că amândoi puteau

să lucreze pentru dezvoltarea artei, fără să se stânjenească unul pe altul în activitatea lor.

Mare fu, deci, bucuria iubitorilor de artă, când se răspândi vestea că Hellmesberger şi Laub şi-au dat mâna, de s-au împăcat, şi că vor coopera, în curând, alături, într-un concert. Concertul acesta află loc, la 8 Decemvrie 1863, în teatrul de la Karntnerthor. „A fost o frenezie, când apărură Hellmesberger şi Laub pe podium, mână. în mână; ei cântară un concert de Mozart pentru violină şi violă cu acompaniament de orhestră: Hellmesberger era la violă. Se înţelege de la sine că amândoi au cântat de minune şi au cules aplauze frenetice".

„Hellmesberger veni, odată, cam prin 1864, la o repetiţie a Societăţii orchestrale, cu fiul său, Josef, care, pe atunci, era de vreo 10 ani. Unul din domnii de faţă, de la violina primă, bineventă pe tată şi fiu şi se adresă, apoi, către băiat, întrebându-l: „Ei, cum merge cu vioara?", la care Hellmesberger-senior răspunse cu mândrie de părinte: „O, el cântă, acum, la mine, în cvartet".

Aceasta îmi impuse foarte şi priveam cu mirare şi cu admirare la frumosul, tinerelul băiat. El a şi ţinut ce promitea: l-am auzit, în 1880 şi în 1890, de multe ori, în serile de muzică de cameră, pe care le aranja, asupra cărora voi mai reveni".

Cam pe la 1883, Josef Hellmesberger-fiul[169] veni la Cernăuţi cu cvartetul său de coarde şi dete un concert admirabil. Cu prilejul acesta, întrebând Goian de vioara de la Lembock, Hellmesberger i-o arătă – era chiar vioara pe care cânta el – şi adăugase că nu ştie un instrument mai bun, fabricat în timpul de faţă.

Cvartetele lui Hellmesberger şi Laub îl îndemnară pe Goian să-şi înjghebe şi el un cvartet de coarde. Câştigă pentru ideea acesta pe un coleg de la universitate, Guslav Egger, violonist, mai află, apoi, şi un violist şi un violoncelist. Încercară cu Haydn, dar nu reuşiră; nu mergea tactul, în ruptul capului. Mai adăugându-se faptul că locuiau

[169] Hellmesberger-fiul a fost şi primul profesor al marelui violonist român Enescu (Nota trad.).

prea departe unui de altul – fiecare în alt district al oraşului – cvartetul se desfăcu de la sine. „Abia în anul 1866, la Cernăuţi, am început să învăţ, cu temei, a cânta în cvartet, continuând, apoi, cu puţine întreruperi, până în ziua de astăzi”.

Un incident umoristic, de la cvartetele lui Laub:

Dr. Kahlert, gazda lui Goian, era antisemit în toată puterea cuvântului şi aversiunea sa în contra jidanilor trecea şi asupra compozitorilor evrei, deci şi asupra lui Mendelssohn. Pe de altă parte, era un adorator pasionat al lui Mozart. La una din audiţiile lui Laub, a cărei programă se alcătuia din cvartete de Haydn, Mozart şi Beethoven, se făcu o schimbare neaşteptată, executându-se, în loc de Mozart, „Cvartetul în D-dur”, de Mendelssohn. A doua zi, Kahlert, vorbind cu Goian şi Helm, era încântat de frumuseţea cvartetului de Mozart; mare i-a fost perplexitatea când află că autorul compoziţiunii care-l entuziasmase atât de mult era… urgisitul de Mendelssohn!

În cursul anilor, se dezvoltă la Goian şi un interes foarte viu pentru concertele orchestrale, îndeosebi cele ale filarmonicilor, care, încă de pe atunci, erau orhestra cea mai celebră din lume. Concertele aceste aflau loc în teatrul de la Kartnerthor, la amiază. Cei doi prieteni, Goian şi Helm, se postau, de dimineaţă, la intrarea teatrului, ca să-şi cucerească un loc, de 40 cruceri, pe galeria a cincia, care era locul unde se adunau adevăraţii amatori de artă, muzicienii şi recenzenţii.

„Era foarte interesant a observa atitudinea lor în decursul producţiunilor. Mulţi din ei şedeau, cu o partitură, întinsă pe parapetul galeriei, şi urmăreau compoziţiunea notă cu notă, iar simţirea lor muzicală se exprima în trăsăturile feţei; la orhestră nu se uitau defel, ci priveau neclintit în note. Helm cunoştea pe unii din aceşti entuziaşti ai artei şi-mi spunea numele lor; una din personalităţile cele mai marcante era contele Laurencin, un muzicograf şi recenzent destoinic; mic la stat, şedea ca ascuns după partitura mare şi groasă, în care se adâncea, în decursul executării compoziţiunilor. Şi sexul gingaş era bine reprezentat între entuziaştii aceştia”.

Artiştii executanţi, 100-120 la număr, cântau cu o precizie şi fineţe fără seamăn, toţi ca unul, toate arcuşurile mişcându-se deodată în sus şi în jos, cu aceeaşi nuanţă, acelaşi colorit în ton. La concertele acestea, s-au executat simfonii de Beethoven (D-dur, C-moll, F-dur, ,,Pastorala'', ,,Eroica''; ,,A noua''), de Haydn (în D-dur şi cea cu timpanul), o simfonie de Robert Schumann, ,,Invitarea la dans'' a lui Weber, admirabil instrumentată de Hector Berlioz, ,,Marşul lui Rakoczy'', instrumentat de acelaşi Berlioz, o simfonie a dirijorului vienez Esser, apoi un concert dublu al celebrilor flautişti, de la orhestra Operei Curţii, fraţii Doppler.

Dirijorul concertelor filarmonice era eminentul Otto Dessoff.

Alte concerte simfonice erau cele ale Societăţii amatorilor de muzică, sub conducerea lui Johann Herbeck; ca membru al orhestrei societăţi, Goian avea intrare gratuită. Auzi, aici, ,,Messias'', de Händel, ,,Pasiunea, după Evanghelia lui Matei'', de Bach, ,,Kamarinskaja'', de Glinka, ,,Missa cea mare'' în D-dur, de Beethoven. Dar pe atunci îi lipsea încă pregătirea pentru a înţelege deplin frumuseţea acestor opere grandioase, îndeosebi pe ale lui Bach şi Händel; mai târziu, Bach îi fu un studiu de predilecţie şi ,,un izvor de plăcere a cea mai curată''.

,,Mare plăcere îmi făcură ,,Creaţiunea'' şi ,,Anotimpurile'' de Haydn, care se executau alternativ, o dată pe an, pare-mi-se în Teatrul Curţii; ,,Anotimpurile'' le-am auzit de două ori, ,,Creaţiunea'', o dată. Executarea era perfectă, deşi orhestra nu se compunea din elemente stabile, ci, pe cât ţin minte, din persoane invitate anume, între care şi mulţi diletanţi; părţile de solo, însă, le ţineau cântăreţi şi cântăreţe excelente. Venitul curat... era destinat pentru un fond de pensii pentru muzicieni.

La producţiunile acestea, precum şi la concertele filarmonicilor şi ale societăţii amatorilor de muzică, Hellmesberger cânta la pupitrul întâi al primiştilor. Neuitat i-a rămas concertul Clarei Schumann, în iarna anului 1866; ea cântă, atunci, din compoziţiunile nemuritorului

său soţ şi o sonată de Beethoven.

„La drept vorbind, era primul concert de pian la care asistam; fie împrejurarea aceasta, fie veneraţiunea pentru soţia unuia dintre compozitorii cei mai celebri sau măiastra executare, destul că eram entuziasmat.. Va fi contribuit mult şi apariţia exterioară a concertistei; ea apăru naturală, modestă şi cântă tot pe atât de simplu şi natural, cu dicţie plină de înţeles şi de sentiment. Îmi făcea impresia ca şi cum ar jeli după soţul său şi şi-ar exprima simţirea executând creaţiile sale. La concertul acesta coopera şi neuitata cântăreaţă, de la Operă, Dustmann; a fost ceva nespus de graţios la vedere, când apăru ea, cu Clara Schumann, pe podium, mână în mână, întâmpinate de entuziasmul publicului".

Numai o dată în viaţă l-a mai entuziasmat un pianist, şi anume Alfred Grunfeld, cântând, în 1904 sau 1905, chiar la Goian, acasă, în Suceava; de altfel, mărturiseşte că nu simţea vreo atracţie deosebită pentru pian, nici chiar dacă cânta un artist de frunte: admira doar, dar nu era încântat. Explicarea faptului acestuia o găseşte în prea marea răspândire a pianului.

În toamna anului 1865, agentura Ulmann aranjă o serie de concerte ale celebrei cântăreţe de coloratură Carlotta Patti, împreună cu violonistul Henri Vieuxtemps, pianistul Jaell şi violoncelistul Piatti. Concertul întâi începu cu trio în moli, de Mendelssohn, executat într-un mod cum nu l-a mai auzit decât încă numai o dată, pe la finea anilor 60, când Carlotta Patti a concertat la Cernăuţi, cu Auer (vioară) şi Wilmers (pian). Încât despre celebra Patti, „ea excela prin agilitate stupendă a laringelui, prin vocea curată ca sunetul de clopot, ajungând până la tonurile cele mai înalte, până la F; dar cântarea ei era fără viaţă, fără expresie, şi faţa-i rămânea rece ca marmora. Numai la „Cântecul râsului", ajuns celebru prin ea („c'est l'histoire amoureuse autant que fabuleuse d'un jeune fierabras-ha-ha ha-ha-ha), artista prindea viaţă; ca prin farmec, atitudinea i se schimba, devenea oarecum mobilă, vioaie şi expresia feţei oglindea simţirile de veselie

corespunzătoare cu textul".

Caracteristică pentru umorul vienez e o farsă cu titlul „Die falsche Patti", care se juca la „Theater an der Wien", chiar pe timpul acestei serii de concerte.

Subiectul e următorul: Într-un oraş mic, de provincie, sosesc patru „artişti ambulanţi"'; unul dintre ei propune să dea, în crâşma unde au tras, un „concert Patti". Se distribuie rolurile, cei patru având să înfăţişeze pe Patti, Vieuxtemps, Piatti şi Jael. Urmează nişte calambururi pline de haz, în dialectul vienez, care, bineînţeles, nu se pot traduce. La concert, „artiştii" apar în masca şi ţinuta celor patru celebrităţi; se cântă, într-adevăr, întâi trio-ul de Mendelssohn, cât se poate de fals, iar publicul, care se află tot pe scenă, aplaudă frenetic. Patti sta pe două podiumuri, puse unul peste altul, ca semn „cât de sus ajunge Patti". Rolul ei îl juca comicul Swoboda; el apărea, în aceeaşi toaletă şi cu aceeaşi expresie indiferentă a feţei, se urca pe cele două podiumuri şi cânta, apoi, în falset „Cântecul râsului", într-un mod foarte reuşit, imitând-o întocmai pe Patti.

Carlota Patti şedea în loja din pro-scenă şi se mira foarte, văzându-se pe scenă. Producţiunea se întrerupea, însă, pe neaşteptate, căci unul din public recunoştea în „Patti" pe fiul său, care fugise; „Patti" coboară şi urmează împăcarea între tată şi fiu.

Cam pe la 1865, concertă în Viena contrabasistul Bottesini; Goian n-a fost la concertele lui, căci instrumentul acesta nu-l interesa; îl aminteşte, însă, din cauza unei recenzii elogioase a eminentului profesor Eduard Hanslick, care caracteriza arta lui Bottesini, zicând, în felul său spiritual: „E ca şi cum s-ar juca un urs cu viorile".

Recenziile acestui critic competent le citea Goian, totdeauna, cu mare interes, îndeosebi când era vorba de producţiuni la care asistase şi el, iar lectura lor contribuia foarte mult la înţelegerea mai deplină a celor auzite.

La Operă mergea mai rar, decât la cvartete şi la concertele orchestrale, deşi reprezentările erau magistrale, Opera dispunând de

puteri excelente: damele Dustmann, Bettelheim, Destin, Tellheim şi domnii Ander, Beck, Mayerhoffer, Draxler, Walter. Cauza o găseşte în elementul scenic şi dramatic al operei, care nu-l lăsa să guste deplin farmecul muzicii. Totuşi, era o operă care-l interesa mult: „Fidelio”, de Beethoven.

Înţelegând şi simţind, acum, frumuseţile muzicii clasice, dorea să cunoască deplin şi creaţiunea aceasta, una din cele mai mari şi mai însemnate „a maestrului, pe care, până acum, încă nu l-a ajuns altul”. De aceea, în 1864 şi 1865, a fost de vreo şase-şapte ori la opera aceasta, în care excelau doamna Dustmann şi tenorul Ander. Din celelalte opere, a mai văzut „Norma” „Trovatore”, „La dame blanche”, „Lucia”, „La fille du regiment”, „Postillon de Lonjumeau”, „Dinorah”, „Robert”, „Don Juan”, „Zauberflote” şi „Profetul”.

Ca şi la concertele simfonice, şi la operă locul lui era galeria a patra sau a cincia, unde iar putea observa pe amatorii de muzică, studiind partiturile ce le aveau înainte şi privind, numai din când în când, la scenă.

„Pe timpul meu, urmau mulţi tineri din Bucovina la Universitatea din Viena; pe atunci, s-a fost deschis în Suceava gimnaziul fondului religionar gr. or. şi, pe spesele fondului acestuia, studiau mulţi tineri compatrioţi la Facultatea filozofică; de asemenea, erau şi mulţi tineri Români din România, Ardeal şi Banat. Între Români, de care, bineînţeles, ne ţineam şi noi, Bucovinenii, era mare prietenie şi solidaritate; aveam cafeneaua noastră, pe „Wollzeile”, lângă Universitatea cea veche, „Cafe Bader”, unde ne vedeam în fiecare zi. De altfel, cei care locuiam în Districtul III îi vizitam, tot la două săptămâni, pe amicii şi compatrioţii noştri din Districtele VIII şi IX, şi viceversa, dându-ne întâlnire în restaurantul „Riedhof”, în berăria lui Dreher, vara – la „Cerbul castaniu”, în Prater, unde, cu puţină băutură, petreceam ceasuri plăcute. Între noi se afla şi Bucovineanul Ştefan Nosievici, care urma la Facultatea filozofică şi se pregătea pentru o profesorat la gimnaziul amintit. Era mare

amator al muzicii; el ne propuse să alcătuim un club de cântare, iar noi primirăm cu mare bucurie.

Aveam în mijlocul nostru un tenor bun, Niculae Pop, şi un bas, Pantelimon (zis şi Pandeli) Dima, amândoi Români ardeleni şi auditori la universitate. Hotărârăm locuinţa compatriotului şi bunului meu prieten Iancu de Zotta pentru încercările noastre muzicale şi, astfel, începu aice o viaţă socială şi muzicală, la care luau parte aproape toţi Românii, unii cântând, ceilalţi ascultând.

Nosievici era autodidact, cânta numai la ghitară, dar, având predilecţie deosebită, făcuse studii muzicale, câştigându-şi ceva cunoştinţe teoretice. El aranjă câteva cântece poporale pentru cvartet vocal, le exercită cu noi şi, după câteva încercări, ajunserăm să cântăm binişor. Aceste deprinderi muzicale ne făceau bucurie mare, atât la repetiţii, cât şi la chefurile noastre studenţeşti.

Aflându-ne, odată, în pivniţa „Bockkeller", în Nussdorf, petreceam în ticnă, la paharul cu bere, şi cântam, fără nici o pretenţie, cântecele noastre. Caracterul exotic al muzicii româneşti, necunoscut, până atunci, publicului vienez, se vede că făcu impresie asupra celor din jurul nostru, căci cei ce şedeau mai aproape erau de tot liniştiţi şi ascultau cu luare aminte corurile şi soliştii noştri şi, deodată, doi domni veniră la mesele noastre; unul din ei ne ţinu o voroavă întreagă, exprimând, pare-mi-se în numele unei reuniuni germane de cântare, care era de faţă, recunoştinţa şi bucuria sa pentru cântarea noastră excelentă (?) şi pentru corurile frumoase şi interesante; urmară prezentările, apoi petrecurăm laolaltă, în ticnă şi voie bună.

Progresele noastre muzicale le întrebuinţam şi la serbarea de ajunul Anului Nou, pe care o aranja tinerimea academică română, an de an, în seara de 12 Ianuarie nou, în saloanele hotelului „Schwarzes RoB" (Leopoldstadt) şi la care erau invitaţi notabilii români, deputaţii din parlament, proprietarii mari, cari petreceau în Viena, şi unii comercianţi români cu vază.

La aşa un ajun, în 1865, Nosievici exercitase cu noi un cor

umoristic „Kir director”, în care Pandeli Dima cânta cu vervă rolul principal; corul acesta plăcu foarte mult şi-l cântam adesea, şi mai târziu, cu mare plăcere.

Talentul muzical al lui Nosievici era remarcabil; ne-am întâlnit, apoi, iar, după câţiva ani, în Suceava, unde eu ajunsesem adjunct la tribunal. Am intrat, atunci, în Reuniunea de cântare, înfiinţată de Nosievici, cor mixt, şi împreună luam parte vie la viaţa muzicală din Suceava[170].

O variaţie plăcută, în mijlocul preocupărilor de muzică înaltă, o ofereau şi cântăreţii populari vienezi, cu cântecele lor melodioase, când duioase, când umoristice; între aceştia, cei mai vestiţi erau Nagel şi Amon. „Publicul se amuza de minune; cântau toţi, în gura mare, refrenele şi-şi manifestau entuziasmul, bătând din picioare şi din palme, până şi damele. Adesea, se întâmpla că, la sfârşitul producţiunii, unul dintre auditori se urca pe podium şi se producea la pian sau pe vioară; ceilalţi, după cum era şi calitatea producţiunii, îl aplaudau sau îl râdeau şi-l sileau să părăsească scena. Aşa a păţit-o, odată, şi bunul meu amic şi compatriot, proprietarul mare şi compozitorul acum adormit întru Domnul, Constantin de Buchenthal; dar el ştiu să scape de încurcătură, cântând un cuplet dintr-o operetă de Offenbach, prin care îşi câştigă favorul publicului”.

Încă două amintiri vesele:

Goian venea, adesea, la cafeneaua Bader, ca să se întâlnească cu compatrioţii români, şi-şi aducea şi vioara, de le zicea cântece româneşti. Odată, cum cânta, iarăşi ca de obicei, sosesc vreo 9-10 persoane, de ambele sexe, se aşează în sala de biliard şi ascultă; atunci el, ca să le facă plăcere, începe un „Ländler“. Atâta le-a trebuit, ca să se ridice cu toţii şi, dându-şi mâinile, să întindă danţul; dansară împrejurul meselor de biliard, iar în urmă îi mulţumiră lăutarului improvizat.

Altădată, în alt local, jucau nişte studenţi unguri, îmbrăcaţi în

---

170 Nosievici a murit, în vârstă de abia 36 de ani, la 1869. Dintre compoziţiile sale, cele mai cunoscute sunt „Tătarul” şi „Drum bun, doba bate” (Nota trad.)

costume naţionale; doi ţigani făceau muzica, unul cântând melodia, iar celălalt acompaniamentul. Deodată, Goian îi ia primistului vioara din mână şi începe un „csardas“ care produse un entuziasm de nedescris.

La Viena, auzi şi pe marele artiste Adelina Patti şi Desiree Artöt. Adelina îi plăcu mult mai bine decât soră-sa, Carlotta. „Ea debuta, într-o „stagione” italiană, în „Carl-Theater”; am auzit-o pe ea şi pe minunatul tenor Giulini, în „Bărbierul din Sevilla“ şi în „Somnambula”. Cântăreaţa această mă entuziasma cum nu ştiu să mă fi entuziasmat alta”. Pe Désirée Artöt, celebră cântăreaţă de coloratură, o auzi în rolul Margaretei din „Faust“, de Gaunod.

În 1864 sau 1865, îl auzi şi pe Johannes Brams; „Îl văd şi acum: un tânăr imberb, cu plete lungi, cu faţa roză. Ţin minte numai atât că a cântat, atunci, între altele, şi compoziţiuni de Schumann... Pe atunci, nu bănuiam că, mai târziu, aveam să fiu unul din adoratorii cei mai mari ai creaţiunilor sale muzicale”.

La baluri şi concerte, admira pe Josef Strauss şi pe frate-său, Johann Strauss, „regele valsului”. În momente de aceste şi-ar fi dorit să fie de faţa soră-sa, Aglae, care era aşa de pasionată pentru Strauss. Pasiunea aceasta o avea şi fratele: „Am mare veneraţiune pentru Johann Strauss; opereta sa „Fledermaus“ pentru mine e cea mai frumoasă din toate operetele şi finea actului al doilea, canonul „Brüderlein und Schwesterlein“, mă înduioşează totdeauna, încât abia îmi pot opri lacrimile. E, doar, în canonul acesta o bucată de adevărată muzică vieneză, care vorbeşte inimii, plină de sentiment, duioasă şi, în acelaşi timp, veselă, într-adevăr „un zâmbet printre lacrimi”.

Cu sfârşitul anului 1865, se apropia şi ultimul examen de stat şi despărţirea de Viena.

La 20 Februarie 1866, Goian trecu examenul şi plecă, după câteva zile, la Bucovina, ca să-şi înceapă practica juridică la Tribunalul din Cernăuţi. „Grea, nespus de grea mi-a fost despărţirea de draga mea Viena, de tinerii mei colegi, amici şi cunoscuţi, pe care îi ştiam că-mi erau devotaţi din toată inima. Simţeam că se sfârşise cu viaţa

fericită, aproape fără de nici o grijă, că acum venea greul vieţii, că nu voi mai fi niciodată atât de fericit, cum fusesem în neuitata Viena. Aceasta o simţeau şi amicii, şi colegii cu care mai petrecui încă seara din urmă, care fu de tot tristă. După cuvintele de adio, ce le schimbarăm între olaltă, izbucnirăm cu toţii în plâns, ba încă în plâns cu sughiţ şi cu durere adâncă şi sinceră; ne luarăm rămas bun, de la unii, pe totdeauna”.

14 Martie 1866 - 30 Septemvrie 1868. Cernăuţi

Viaţa de amploiat nu-i prea plăcu tânărului Goian; adesea, gândurile îl duceau la Viena, la frumoasa libertate de care se bucurase acolo. Dar se împăcă cu soarta, găsind şi la Cernăuţi prilej de a face şi de a auzi muzică. Reînnoi cunoştinţele din copilărie; între acestea, era fostul său profesor, Pauer, şi consilierul şcolar Bozdech, care-l ascultase la bacalaureat. Nu se putea ca Goian, care făcuse studii muzicale la Viena, să nu fie primit în orhestra „Societăţii pentru promovarea muzicei în Bucovina” („Verein zur Förderung der Tonkunst in der Bukowina”, zisă, de astfel, „Musikverein”, şi înfiinţată la 1862), şi anume la vioara întâia. Aici, a cântat, mereu, până la 1868, şi, apoi, după reîntoarcerea din Suceava, de la 1874 până la 1875.

Între membrii orhestrei acesteia se distingeau, cu deosebire, Josef Zwonicek, care cânta la orgă şi la toate instrumentele de coarde, şi violoncelistul Vogel. Societatea „Musikverein” întreţinea, chiar din anul înfiinţării sale, o şcoală de muzică, ai cărei elevi dau examen public la finea anului. Examenele acestea se sfârşeau, totdeauna, cu executarea unei fraze dintr-o simfonie de Haydn, Mozart, etc., de către orhestra Societăţii. Se înţelege că simfonii clasice se executau şi la concertele Societăţii.

Urmând unei dorinţe vechi, pe care am văzut-o manifestându-se încă la Viena, Goian reuşi să-şi alcătuiască, în iarna anului 1866, un

cvartet de coarde, din care făceau parte Zwonicek, la violoncel, un tânăr, Amster, la vioara doua, şi un coleg, Em. Rosenzweig, la violă. Dar tot pe atunci îşi înjghebase şi Vogel un cvartet, ai cărui membri se adunau la el, în hotelul „Pajura neagră", în toată Duminica, după amiază.

Goian coopera şi aici, începând cu cvartetul în C-dur, de Haydn, pe care nu-l putea uita încă, de pe vremea lui Ferdinand Laub. Cvartetele acestea, la Vogel, urmară regulat, din August 1866, până în Iulie 1868, câte trei ore, în fiecare Duminică. „Exerciţiile acestea constituiau fericirea vieţii mele şi oricât eram de tânăr şi de doritor de petrecere, pentru nimic pe lume n-aş fi lipsit de la vreo întrunire la Vogel". Aici, cunoscu şi pe concepistul de la Procuratura de finanţe, Dr. Julius Morwitzer[171], care şi el era violoncelist. Soţia sa era o pianistă distinsă, elevă a lui Carol de Miculi. Cu aceşti doi soţi, entuziaşti ai muzicii, legă prietenie strânsă, care avea să ţină pe salon.

În iarna anului 1867/68, concertă în Cernăuţi tânărul violonist Gustav Frieman, care tocmai absolvise Conservatoriul din Paris, obţinând premiul întâi: o vioară minunată, nouă, cu inscripţia în litere de aur: „Premier prix du Conservatoire de la musique. Paris, 1865". Avea un ton admirabil şi tehnică brifantă; a cântat „Romanţa în G", de Beethoven, „Souvenirs de Moscou", de Wieniawski, o temă cu variaţiuni de Vieuxtemps şi alte piese de salon.

Cvartete mai erau şi la fostul profesor al lui Goian, Franz Pauer; aici, primistul era asesorul Lepszy. Uneori coopera şi fiul lui Paur, Emil[172], pe atunci un băiat de vreo zece ani[173], care era menit să ajungă un dirijor celebru; astăzi, trăieşte la Pittsburg, în Pensilvania (America

[171] Viitor primar al Sucevei

[172] Născut în 29.08.1855, la Cernăuţi, mort în 07.06.1932, la Friedek-Mistek, Boemia. Muzician fabulos, cu o carieră care cuprinde continente, Emil Paur şi-a desfăşurat itinerariul artistic pe traseul Wurtenberg (1870, violonist, 1875, dirijor), Kassel (1876), Konigsberg (1880), Mannheim (1889), Leipzig (1891), Boston (1893), New-York (1899), Pittsburg (1904), Berlin (1910), la pupitrul orchestrei „Metropolitan Opera" din New-York susţinând spectacole în Londra (1900, 1902), Madrid (1903) şi Berlin (1903).

[173] De 13 ani

de Nord) şi are un venit de 50.000 de mărci pe an.

Goian îşi mai aminteşte de un concert al lui, pe care-l dădu, mai târziu, la 1880, când se întorsese de la Mannheim, ca artist la pian şi la vioară. A cântat, între altele, „Suita în E”, de Goldmark, pentru vioară, şi „Concertul pentru pian în G-moll”, de Mendelssohn.

La 1867, se găsea printre elevii Şcolii de muzică şi Basil Duzinkiewici; avea numai vreo 12 ani, dar, încă de pe atunci, se remarca ca violoncelist de mare talent.

1868-1874. Suceava

La 1 Octomvrie 1868, Goian trece la Suceava, ca adjunct la Tribunal. Sosi aici după o călătorie de 12 ore, cu diligenţa, şi fu primit în mod cordial de noul său şef, Josef Klement, care era şi el violonist.

Încă din Mai 1868, se afla în Suceava şi Dr. Morwitzer, practicând avocatura; amicii se întâlniră numaidecât şi-şi făgăduiră reciproc să cultive împreună muzica, cu tot devotamentul. De la el află despre corul mixt, pe care-l înfiinţase fostul său coleg de la Viena, Nosievici. „În curând mă şi întâlnii cu Nosievici şi se înţelege că am întrat şi eu în reuniunea sa de cântare. Exerciţiile se făceau de două ori pe săptămână, în sala de şedinţe a primăriei. Era minune ce ispravă făcuse Nosievici: 50 de cântăreţe şi 30 de cântăreţi, la un loc 80 de persoane! Cântau, acum, coruri mixte şi bărbăteşti, foarte bine, corect şi-şi dădeau multă silinţă să execute cât de precis piano, forte, crescendo etc., urmând viguros indicaţiilor şi intenţiile dirijorului, la care ţineau cu adevărată veneraţiune.

Se cânta, totdeauna, jumătate de oră, iar jumătate de oră se ţinea şcoală; cântam solfegii, deprindeam economia respirării, într-un cuvânt, era un instructor model, având şanse să conducă, odată, un cor excelent. Şi trebuie relevat, după cum am amintit mai sus, că Nosievici nu era decât autodidact şi cânta numai pe ghitară; a fost,

deci, un merit extraordinar că a dat iniţiativa pentru crearea unui institut muzical, având în vedere scopuri într-adevăr artistice, care, de bună seamă, le-ar şi fi ajuns, dacă nu-l răpea prea curând o boală grea şi haină de piept.

Şi la Suceava, ca şi la Cernăuţi, Goian a căutat să-şi alcătuiască, cât de curând, un cvartet; din acesta făcură parte Dr. Morwitzer (violoncel), organistul de la biserica roman-catolică, Wallentin (violă) şi comisionarul Marcus Krämer (violina a II-a).

În cei cinci ani, cât stătu la Suceava, cântară toate cvartetele de Haydn (83 la număr), apoi cvartele şi trio-urile de Mozart şi Beethoven, de C. P. Groedner, H. W. Veit (cu imnul rusesc) şi un cvartet de H. Esser.

De la membrii cvartetului acestuia purcese ideea înfiinţării unei societăţi muzicale şi a unei şcoli de muzică. Publicul primi iniţiativa aceasta cu căldură şi, în primăvara sau vara anului 1869, urmă constituirea Societăţii, care avea să cultive muzica instrumentală, deosebindu-se, astfel, de Reuniunea de cântare a lui Nosievici. Goian fu ales prezident şi dirijor al orhestrei, în acelaşi timp se deschise şi şcoala cu Wallentin ca instructor pentru pian, iar unul, Huss, pe cea pentru vioară.

În toamna anului 1869, se aranjă primul concert al noii societăţi orchestrale, executându-se o uvertură de Reisiger, părţi din „Simfonia în B-dur", de Haydn, şi coruri ale reuniunii de cântare. A mai urmat un concert, apoi societatea adormi, la 1870, odată cu desfiinţarea Reuniunii de cântare, în urma morţii lui Nosievici. Goian rămase iar cu cvartetul, dar şi cu ucenicul lui Moş Niculai, Grigori Vindereu, a cărui amintire o evocă în cele ce urmează, zicând:

„Era un om frumos, inteligent, cu maniere fine; niciodată nu era supărător, totdeauna mulţămitor, fie şi pentru un dar cât de mic. Avea tehnică frumoasă, deşi nu tocmai deplin dezvoltată; îl tulbura nervozitatea, care se manifesta mai ales în anii din urmă, stricând efectul, mai ales la compoziţiuni line. El ştia încă întreg repertoriul

lui Picu. Mie îmi cânta, cu taraful său, de Paşti, de Crăciun şi de Anul Nou; la prilejuri de acestea, luam şi eu vioara mea, de cântam, cu Grigori şi cu oamenii săi, cântecele care îmi erau mai dragi, reamintindu-mi de anii copilăriei.

Capela aceasta, fiind unica în Suceava şi jur, era foarte căutată: baluri, serate, onomastice şi alte petreceri nici că se puteau închipui fără Grigori; îl chemau în toate părţile, fie în oraş sau la ţară. Se înţelege că el cânta mai ales dansuri, foarte bine, cu multă vervă; cânta şi „Carnavalul în Veneţia", dar variaţiunile şi le potrivise după ştiinţa sa, căci era autodidact şi nu ştia notele.

În anii 1868/69 şi 1870, pe când se construia calea ferată Cernăuţi-Iaşi, se aflau în Suceava mai mulţi Englezi, ca antreprenori, şi mai mulţi Poloni din Galiţia, ca tehnicieni. Mai ales Britanii ascultau cu mare plăcere ariile româneşti. Ca să se poată bucura în voia inimii de plăcerile muzicale, dar şi de cele luculice, Englezii hotărâră, pentru convenirile lor, localul de dejun al magaziei de coloniale Samuel Gewölb; în toată după amiaza, după ce-şi isprăveau lucrul, se adunau toţi Englezii, acolo, şi venea şi Grigori, cu taraful său, având ordin odată pentru totdeauna. Se înţelege că mai venea şi altă lume, şi apoi începea a curge în pocale vinul de Ale şi Porter, şi cei de faţă se desfătau la sunetele muzicii româneşti. Nu mai încape vorbă că convenirile acestea erau foarte profitabile pentru Grigori, căci adesea căpăta câte un galben, mai ales de la Briţii cei totdeauna generoşi".

Cernăuţ. 1874-1885

La 11 Aprilie 1874, Goian soseşte la Cernăuţi, fiind permutat la Tribunalul de aici. Sezonul muzical se sfârşise, dar el găsi, în curând, prilej de a face muzică, în familiile George cav. de Flondor şi Victor baron Stârcea, apoi Victor Korn, Rotenberg, Gerlach şi Ambros.

În Septemvrie 1874, vine la Cernăuţi noul director de muzică

Adalbert Hrimaly. „O eră nouă avea să înflorească prin acest bărbat eminent în viaţa artistică a ţărişoarei noastre... Şcoala Societăţii „Musikverein”, condusă de el, ca profesor de canto, de vioară şi pian, mai apoi şi de teorie muzicală, produse un număr mare de puteri tinere, care aveau să răspândească roadele studiului lor mai departe, în patrie, şi chiar peste hotarele ei; produse şi o societate întreagă de elevi entuziaşti, prin al căror devotament s-au putut executa, apoi, opere muzicale însemnate; ea produse şi un cerc de admiratori şi amatori, cărora li se datorează asigurarea mijloacelor materiale, care erau de lipsă, pentru reproducerea acestor opere muzicale şi pentru existenţa societăţii filarmonice”.

Astfel, Goian se simţi fericit că i-a fost dat să se numere printre prietenii cei mai buni ai acestui bărbat şi să coopereze cu el şi sub conducerea lui, timp de 11 ani, la promovarea muzicii în Bucovina.

„Durere, din Iunie 1908, Hrimaly numai e printre cei vii”.

Îndată după sosirea lui Hrimaly, se şi începură repetiţiile de orhestră. Pentru concertul întâi, care s-a dat la 12 Ianuarie 1875, Hrimaly a ales: „Suita în formă de canon”, de I. O. Grimm, „Gesang der Geister über den Wassern“, de Schubert (cor bărbătesc cu orhestră) şi „Serenada nr. 3”, de Robert Volkmann.

Publicul era entuziasmat, faima lui Hrimaly era întemeiată şi, de aici, înainte, merse crescând. Goian dă, apoi, o listă a operelor celor mai mari concerte, care s-au executat, de la 1875, până la 1902, sub conducerea lui Hrimaly: Händel, „Concert pentru instrumente de coarde” (1875), Mandicevschi, „Liturghie românească” (1876), Robert Fuchs, „Serenadă pentru orhestră de coarde” (1876 şi 1877), Beethoven, „Tripple-Concert”, Mendelssohn, „Lorele”, Schumann „Paradies und Peri” şi „Der Rose Pilgerfahrt“ (1879), Astorga, „Stabat mater”, Mozart, (1880), Gouvy, „Requiem“ (1881), Mandicevschi, „Der Harmonie Gewalt” (1882, sub conducerea compozitorului), Max Bruch, Frithjof, Rossini, „Stabat mater”, Mozart, „Requiem” (toate în 1883), „Messias”, de Händel (1885), Hrimaly, „Der verwunschene

Prinz”, operă (la 1887, reprezentată de 3 ori), Beethoven, „Simfonia a IX-a” (1902)[174]. Goian a cooperat la toate, afară de cele două din urmă, aflându-se, de la 1885, înainte, iar la Suceava.

Câştigându-şi tot mai multă rutină, Goian ajunsese la un rol conducător între violoniştii orhestrei, încât Hrimaly îi zicea „maestru de concert”.

„La 1874, fu ales prezident al Societăţii filarmonice baronul Victor Stârcea, pianist excelent şi adorator al lui Johannes Brahms. De la el purcese îndemnul de a se cultiva şi muzica de cameră. Urmând îndemnului acestuia, înfiinţară Leon Koffler, împreună cu Hrimaly, Societatea de cvartete, din care Goian făcu parte, la violina a doua, Basil Duzinkiewicz, la violoncel, iar Hrimaly, la violă. Vioara primă o ţinea Koffler, care-şi făcuse studiile muzicale la Paris, ca elev al lui Alard. Koffler mai avea şi meritul de a-l fi adus pe Hrimaly în Bucovina.

În Noiemvrie şi Decemvrie 1874, noul cvartet aranja patru serate de muzică de cameră, executând cvartete şi trio-uri de Hayen, Mozart, Beethoven, Schubert, Brams şi Schuman. Ca pianişti, cooperară: baronul V. Stârcea, S. Warteresievicz, domnişoara Emma Emery (astăzi concertistă în Philadelphia) şi, la cea din urmă, chiar Carol Miculi.

Producţiunile aceste avură succes mare, publicul era încântat; în curând cvartetul ajunse favoritul amatorilor de muzică, care se întreceau de a-i invita pe cei patru. „Veni, apoi, un timp, de făceam muzică, mai multe seri în şir, la diferite familii; într-o zi, trebuirăm să cântăm chiar în două locuri: de la 3-7, după amiază, şi, apoi, de la 8 ad infinitum”.

Unul din cei ce au contribuit mai mult la creşterea interesului şi a simpatiilor pentru noul cvartet, şi anume prin recenzii pline de entuziasm, fu generalul Maximilian von Baumgarten, pe care Goian îl aminteşte, cu mulţămită şi veneraţiune.

---

[174] Vezi: Norst, *Der Verein zur Förderung der Tonkunst in der Bukowina*, 1862—1902.

Din cele patru serate, amintite mai sus, succesul cel mai mare îl avu ultima, cea din 14 Decemvrie 1874, la care celebrul Carol Miculi stârni un entuziasm nespus, prin „Cvintetul cu pian", de Schumann. „În urma producţiunii acesteia, fie din entuziasm pentru Miculi sau pentru minunata compoziţiune, se născu, deodată, un adevărat cult pentru această capodoperă... Toţi şi toate voiau să cânte „Cvintetul" de Schumann". Astfel, cei patru trebuiră să-l cânte mereu, cu diferiţi pianişti şi pianiste, până ce ajunseră să-l ştie pe dinafară.

Sub conducerea lui Hrimaly, care, de la o vreme, trecu la violina primă, fiind şi violonist excelent, membrii cvartetului îşi dobândiră atâta rutină, încât odată îndrăzniră să execute un cvartet de Beethoven, cu o singură repetiţie; nostim a fost că un domn i-a felicitat pentru munca depusă cu studiul acestui cvartet.

La stăruinţa lui George cav. de Flondor, cvartetul s-a şi fotografiat, fiecare cu instrumentul său.

Aflând Hrimaly că Flondor cântase, în tinereţe, şi la flaut, nu s-a lăsat, până ce nu-l înduplecă să cânte solo, în „Serenada", de Beethoven, pentru flaut şi orhestră, care s-a executat la 29 Mai 1876. În felul acesta ştia Hrimaly să îndemne şi să utilizeze toate puterile disponibile, tineri şi bătrâni.

Prin moartea lui Flondor, care urmă, în curând după acestea, tinerii muzicanţi pierdură pe unul dintre sprijinitorii cei mai devotaţi ai năzuinţelor lor. Între altele, el stăruise să câştige, pe seama membrilor cvartetului, instrumente excelente, de provenienţă italiană: astfel, lui îi datora Goian posesiunea unei viori excelente, fabricată de măiestrul Josif Guarneri, „filius Andreae", din anul 1702; pe calea unei subscripţii printre marii proprietari şi printre amatorii de muzică din Cernăuţi, adună suma de 1.000 florini, din care i se făcu cadou lui Hrimaly o vioară admirabilă Stradivarius; pentru Societatea filarmonică, câştigă un violoncel de Carlo Bergonzi, iar pentru Duzinkiewicz, unul de Grancino.

Audiţiile de muzică de cameră urmară regulat, an de an, de

la 1875-1885, cooperând Goian la cele mai multe din ele. El dă, şi aici, o listă a pieselor executate şi a executanţilor, domni şi dame din societatea cernăuţeană; damele erau. aproape de-a rândul, eleve ale lui Hrimaly. La producţiunile acestea, Goian figura, de obicei, „chevalier servant”, conducând damele la podium şi înapoi, întorcând foile notelor şi salvând, adesea, cu un gest discret, situaţia, când se întâmpla ca o tânără debutantă să deraieze din tact. În punctul acesta din urmă îşi câştigă un fel de renume, încât, de la o vreme, respectiva domnişoară sau mama ei, sau amândouă, se rugau, dinainte, de „concursul domnului Goian”.

„O urmare firească a eminentei activităţi a lui Hrimaly a fost că Cernăuţul dobândi, în curând, renumele de oraş muzical, ceea ce fu un îndemn pentru multe celebrităţi artistice de a se produce aice”. Concertele acestea aveau, totdeauna, succes mare, material şi moral.

Astfel, au concertat în Cernăuţi: Carlotta Patti, cu violonistul Auer, pianistul Willmaers şi un violoncelist; pianistul Joseffi, pianistele Vera Timanoso şi Anette Essipou; marele virtuos la pian Anton Rubinstein, în Ianuarie 1879; Eduard Kemeny, violonist; violonistul Henry Wieniawski, care cântă admirabil fantazia sa din „Faust” şi un preludiu de J. S. Bach; violonistul Dengremont Maurice, un băiat de vreo 15-16 ani; soprana Désirée Artöt; cvartetul vocal al „Damelor suedeze”; surorile Thérèse şi Marie Seidel (vioară şi pian); surorile Bulewski, tot pian şi vioară, care, fiind Polone, avură concursul entuziast al Societăţii polone din Cernăuţi, de altfel însă compensau insuficienţa tehnică prin frumuseţea ochilor; violoncelistul Ernesto Sivori, cel din urmă contemporan al lui Paganini, executând excelent compoziţiile dificile ale marelui virtuos (acesta era singurul violonist, căruia îi îngăduia municipalitatea oraşului Genoa să cânte, la sărbători mari bisericeşti, pe vioara lui Paganini, „Guarneri del Gesu”, care se păstrează, acolo, ca relicvă); violonista Olga Grigorowicz, de origine din Bucovina, absolventă a Conservatorului din Praga; a concertat, la Cernăuţi, la 1876 cu „Trilul diavolului”, de Tartini, şi

„Morcean de salon”, de Vieuxtemps, şi, la 1879, cu „Legenda” lui Wieniawschi şi „Dans unguresc”, de Brahms. „Era o violonistă eminentă, cânta cu mult sentiment, având tehnica dezvoltată cu multă fineţă, ton frumos; ea poseda o vioară foarte frumoasă, recunoscută ca veritabilă, de Jacob Stainer”. Mai târziu, s-a aşezat la Geneva, ca concertistă şi profesoară de muzică, unde a şi vizitat-o Goian, în 1894 şi 1895, cu prilejul călătoriei sale în Şviţera, întreţinând cu ea relaţiuni de prietenie.

În 1882, concertează, la Cernăuţi, pianista L. Schwarz, elevă a lui Carol Miculi, împreună cu prof. Garbicz, din Leov (canto).

La 9 şi 14 Aprilie 1872, concertează celebrul cvartet florentin, compus din Jean Becker, Enrico Masi, Luigi Chiostri şi Luis Hegeszy, executând cvartete de Haydn, Beethoven, Mendelssohn, Rubinstein şi Schumann, şi făcându-l pe Goian să-şi reamintească de Laub şi Hellmesberger, căci, de atunci, nu mai auzise muzică de cameră, executată cu atâta perfecţiune.

Din incidentul nunţii de argint a perechii domnitoare (24 Aprilie 1879), Societatea filarmonică aranjă un mare concert festiv, la care cooperă şi o tânără cântăreaţă de operă din Viena, Mitzi Aussenegg, cu aria Elisabetei, din „Tannhäuser”, şi „Loreley”, din fragmentul cu acelaşi nume, de Mendelssohn. Artista mai petrecu, apoi, câteva zile în Cernăuţi şi se introduse în societatea de aici, care o primi cu multă simpatie, căci era „sinceră, familiară, prietenoasă, frumuşică, adevărat tip vienez”. Astfel, şi pentru Goian, cunoştinţa cu ea fu una din amintirile cele mai frumoase ale vieţii sale.

La 1880, veni la Cernăuţi cântăreţul vienez Gustav Walter şi dădu două concerte cu „lied”-uri de Franz Schubert. Şi acest artist era invitat în familiile amatorilor de muzică, şi tocmai la un prilej de felul acesta i s-a întâmplat lui Goian un „qui pro quo de tot amuzant”.

Într-o bună dimineaţă, primeşte el un bilet cu următoarele şire: „Mult stimate domnule de Goian! / Domnul Walter ia, astăzi, masa la noi, faceţi-ne plăcerea de a veni la ora 1. / Cu deosebită stimă / Ana”.

Goian, ştiind că baronul Victor Stârcea avea obiceiul de a invita artişti la dineuri şi serate, presupuse că Ana trebuia să fie baroneasa şi se „înfiinţă" chiar la orele 12. Dar, la intrare, nu văzu nimic festiv, iar baroneasa se arătă surprinsă. Baronul nici nu era acasă şi veni abia la 1 şi 45. În sfârşit, lucrul se lămuri: dineul era la doamna Anna Hrimaly! Se înţelege că Goian se grăbi, acum, într-acolo; i se făcură reproşuri pentru întârziere, apoi urmă mare ilaritate, când îşi povesti păţania.

Între artiştii străini, care au concertat la Cernăuţi, până la 1885, mai e amintit celebrul pianist Alfred Grünfeld (3 Mai 1884).

Dacă Goian a fost un membru remarcabil al Societăţii filarmonice, ca executant, a făcut parte şi din conducerea ei, ca secretar, iar apoi, de la 1884, ca viceprezident. Societatea a recunoscut zelul şi însufleţirea ce o depunea în activitatea sa, conferindu-i, la 1885, din incidentul plecării sale din Cernăuţi, calitatea de membru onorar.

Manuscriptul ne povesteşte, apoi, despre două întreprinderi nereuşite ale societăţii: aranjarea de concerte de promenadă şi înfiinţarea de cursuri gratuite pentru instrumente de suflat. Concertele de promenadă aveau să popularizeze muzica în păturile cele mai largi, dar nu s-a dat decât unul singur, într-o Duminică, după amiază, la 7 Aprilie 1879, cu preţul de 20 de cruceri de persoană; cu toate condiţiile acestea atât de favorabile, abia de au fost ocupat două rânduri de scaune.

O dată importantă în istoricul societăţii e anul 1877; căci atunci şi-a putut inaugura edificiul propriu, ridicat din iniţiativa şi prin stăruinţa însufleţită a notarului Dr. Karl Wexler, de la care de altfel a şi purces chiar ideea înfiinţării societăţi, la 1862.

„La 20 Septemvrie 1880, oraşul Cernăuţi avu parte de o bucurie mare, neuitata vizită a M. S. Împăratului Francisc Iosif I.

Pentru seara acestei zile memorabile, Hrimaly luase în vedere o serenadă. Comitetul Societăţii invitase toate reuniunile de cântare

din Bucovina să ia parte la omagiul proiectat. În adevăr, au şi sosit la Cernăuţi delegaţii de la toate reuniunile de cântare, alcătuind, împreună cu Societatea corală din Cernăuţi, un cor impozant, de vreo 120 de cântăreţi; se înţelege de la sine că am luat parte şi eu, în persoană, la această manifestare. Cântăreţii merseră, cu conductul impozant de torţe, în fata Palatului Guvernului Ţării, unde rezida Împăratul, apoi cântarăm imnul împărătesc şi „Mein Österreich“.

Împăratul apăruse pe balcon, într-un vifor de urale frenetice a mii şi mii de oameni.

După executarea corurilor, Maiestatea Sa îl chemă pe directorul Hrimaly, în sus; după cum ne-a povestit Hrimaly, în urmă, Împăratul mulţămi pentru omagiu, se informă despre cultivarea artei muzicale în Bucovina, întrebând, îndeosebi, dacă arta e sprijinită de reprezentanţii guvernului, întrebare la care Hrimaly răspunse afirmativ; o privire a şefului ţării îi mulţumi pentru acest răspuns. Apoi M. S. îi întinse mâna lui Hrimaly şi-l demise prea-graţios”.

Mai târziu, Hrimaly a fost decorat de două ori.

Goian îl admira pe Hrimaly ca primist al cvartetului, dar şi ca solist; pe de altă parte, îşi dădea seama de insuficienţa sa proprie, atât în ce priveşte tehnica arcuşului, cât şi a degetelor. Îl rugă, deci, pe Hrimaly să-i dea lecţii, dar acesta refuză, îndemnându-l să studieze singur, mai departe. Îndemnul acesta prinse şi, astfel, din toamna anului 1880, îl vedem pe Goian muncind, cu stăruinţă, luni, ba chiar ani de-a rândul, la studiul compoziţiile cele mai dificile, precum concertele de Mendelssohn, Rode şi Viotti, şi la studiile lui Kreutzer, „pâinea cea de toate zilele a violonistului”, cum zice el. În chipul acesta, ajunse, pe încetul, să aibă ton mai puternic şi mai multă agilitate în degete şi reuşi să cânte chiar concertul de vioară al lui Beethoven şi cel de Max Bruch, în Gmol.

În 12 Februarie 1882, Goian cooperă, împreună cu Duzinkievicz şi domnişoara Buberl, la un concert în Storojineţ, aranjat de prefectul Nicu Balmoş, în folosul „Crucii Roşii”.

Un incident dramatic din viaţa lui Hrimaly: Plecând el, în vara anului 1881, după cum îi era datina, în vilegiatură la Lăpuşna, se pierdu din trăsură, pe drumul deluros de la Camena, minunata sa vioară Stradivarius, pe care o primise cadou, înainte cu un an. Ajuns la Storojineţ, Hrimaly îl înştiinţă telegrafic pe George cav. de Flondor despre pierdere. Acesta veni dezolat la Goian şi-i împărtăşi faptul; nu-i putea ierta păgubaşului atâta uşurătate de minte. Goian se duse, pe loc, la comandantul jandarmeriei ţării, Goy, rugându-l, cu insistenţă, să pună în mişcare jandarmeria, ca nu cumva să ajungă vioara în Rusia, unde asemenea instrumente se plăteau foarte scump. Goy era un funcţionar zelos şi, din fericire, mai era încă şi el însuşi violonist, ştia, deci, ce înseamnă numele Stradivarius; de aceea, se făcu luntre şi punte, ca să afle vioara şi, într-adevăr, silinţele sale avură succes, căci numai câteva zile în urmă vioara fu adusă de un jandarm la tribunalul penal. O aflase un văcar, pe când îşi păştea vitele lângă drum, şi o ascunsese, deocamdată, în coliba sa, până Duminecă, când avea să meargă în sat; jandarmii îl întâlniseră tocmai când se ducea cu vioara la primărie. Imediat, Goian îi depeşă lui Hrimaly şi plecă la Lăpuşna; de bucurie şi fericire, cei doi amici se îmbrăţişară.

La sfatul lui Goian, Hrimaly vându, apoi, vioara aceasta frăţâne-său, Ioan, director al Conservatoriului din Moscova, cu preţul de 6.000 florini, iar acesta, la rândul său, pare s-o fi vândut, apoi, cu 7.000 de ruble, ba, după altă versiune, chiar cu 14.000 de ruble. Şi Goian declară că nici chiar preţul din urmă n-ar fi fost prea mare…

În Iunie 1881, Goian plecă la Karlsbad, pentru restaurarea sănătăţii sale zdruncinate. Aici, admiră excelenta capelă a lui Labitzky, care executa concerte simfonice, între altele „Eroica" lui Beethoven, „Marşul funerar" din „Siegfried" şi „Danse macabre", de Saint-Saens.

„Pe când mă aflam la Karlsbad, se înfiinţa la Cernăuţi Societatea corală şi muzicală românească „Armonia", care îşi pusese de scop cultivarea şi răspândirea muzicii naţionale româneşti.

La adunarea generală constitutivă, eu fui ales prezident; am

rămas în funcţiunea aceasta până la strămutarea mea la Suceava, în August 1885.

În 1871, veni la Cernăuţi, ca profesor de muzică, Hans Horner, solist la violoncel de la capela din Franzensbad; el fu angajat ca dirijor artistic al corului. Societatea se dezvoltă încet, dar totuşi sporind mereu; abia la 2 Aprilie 1883 află loc concertul de inaugurare, al cărui program îl alătur aici.

Membra Societăţii, domnişoara Eugenia Tomiuc, execută foarte frumos „Concertul pentru pian în A mol”, de Hummel cu acompaniament de cvintet de coarde (vioara I-a – Hrimaly, vioaia a II-a – Goian, violă – Horner, cello – Duzinkicwicz, contrabass – O. Wilhelm). Cvartetul nostru mai execută, cu Hrimaly ca primist, „Cvartetul” său, în F, al cărui andante conţine variaţiuni asupra unui motiv românesc, pe care i-1 comunicasem eu lui Hrimaly”[175].

Astăzi, când urlă tunul şi ne vine în gând dureroasa întrebare: când ne vom mai întâlni la un concert al iubitei noastre „Armonii” şi câţi ne vom mai întâlni?, astăzi amintirea primului concert e de interes cu atât mai duios.

Cele două compoziţii instrumentale, amintite mai sus, s-au executat la nr. 2 şi 5 din program. Nr. 1 a fost „Ursita mea”, poezie de Alecsandri, cor bărbătesc de M. O. Ştefănescu, profesor la Conservatoriul din Bucureşti; Nr. 3: „Cucuruz cu frunza-n sus”, cântec poporal pentru patru voci, cor bărbătesc, de W. Humpel, profesor în Iaşi (tenor I: Dr. O. Popescul[176], tenor II: M. Grigorovici, bas I: Tudor cav. de Flondor, bas II: A. Isecescu); Nr. 4: „Noaptea”, cor bărbătesc de Fr. Schubert.

Concertul s-a terminat cu nr. 6, „Cântecul gintei latine”, compus pentru cor unison de Marchetti, aranjat pentru cor bărbătesc, cu

---

175 Motivul acesta este cunoscutul cântec poporal „În zădar răsare, în zădar apune soarele şi luna”, care se găseşte şi în colecţia de coruri bărbăteşti, editată de „Armonia”, tot sub Goian – Nota trad.

176 Azi, consilierul Albescu. — Nota trad.

acompaniament de pian, cu patru mâini, de Ciprian Porumbescu, profesor de muzică la gimnaziul din Braşov”.

„Armonia” aranja, adesea, producţiuni muzicale în stil mai mare, iar Goian lua parte la cântările corale, iar uneori şi ca violonist. „Cu pianista amintită mai sus am cântat, odată, „Sonata” lui Grieg în F-dur, iar altădată, ca repriză din tinereţe, „Aria a 6-a cu variaţiuni”, de Ch. Beriot. Am mai cântat un trio de Beethoven (op. 1, nr. 3) cu doamna Virginia Ţurcan şi frate-său, Dr. Erast Mandicevschi”.

„Pe când „Armonia” se afla în stadiul de dezvoltare, se ivi şi un compozitor naţional de mare speranţă. Era Tudor cav. de Flondor[177], fiul marelui proprietar Flondor, din Storojineţ. Muzicant, violonist şi pianist zelos, el compuse o operetă în trei acte, „Baba Hârca”, în care întrebuinţa parte motive de invenţiune proprie, parte melodii naţionale româneşti.

Flondor se dovedi a fi un compozitor de talent, cu bază bună muzicală; a mai compus, în urmă, mai multe operete, precum „Noaptea Sfântului George” şi „Moş Ciocârlan”, care toate se reprezentară cu mare succes. În „Baba Hârca” a jucat însuşi rolul principal, o vrăjitoare bătrână, pe care o caracteriza de minune”.

Leon cavaler de Goian

---

177 Născut în 10.07.1862, la Storojineţ, mort în 10.06.1908, la Berlin. „Rămăşagul” (1883), „Nunta ţărănească” (1883), „Liţa Pescăriţa” (1883), „Rusaliile” (1884), „Cinel-cinel” (1884), „Drum de fier” (1884), „Florin şi Florica” (1884), „Noaptea Sfântului Gheorghe” (1885), „Visuri” (1885), „Saluts des Montagnes” (1986), „Moş Ciocârlan” (1889), „Din depărtare” (1890), „La violette” (1891), „Florile Bucovinei” (1891) etc. şi, mai ales, „Somnoroase păsărele” – iată un tulburător tezaur pierdut, purtând numele: Tudor Flondor.

Ion Drăguşanul:

În loc de postfaţă

Suceava, în contextul Bucovinei istorice, are şi o tradiţie muzical-dramatică de excepţie, pe deplin şi exhaustiv mărturisită, o tradiţie care, prin cunoaştere, ar putea să reprezinte modele şi pentru prezent, şi pentru viitor.

Suceava culturală de odinioară a fost brutal strivită încă din 1948, când a fost naţionalizată Casa Naţională, din 15 noiembrie 1948 funcţionând, totuşi, Ateneul Popular „Ciprian Porumbescu", ziua anihilării vechii „clici de acţionari şi reacţionari", cum erau consideraţi a fi intelectualii de marcă ai Sucevei, fiind sărbătorită printr-un spectacol al Ansamblului Artistic al Ateneului „Ciprian Porumbescu", cor şi orchestră, ambele dirijate de fostul compozitor oficial al „Străjii Ţării", profesorul Grigore Macovei.

Imediat după aceea, a fost adus, de la un ansamblu muncitoresc din Bucureşti, coregraful narodnicist Corneliu Dumitrescu, ca să impună în folclorul local câteva dansuri de tradiţie incertă şi mai ales dansurile narodniciste, cu evoluţii în linii, pe care le învăţase la Moscova.

În sistem au răzbit, tot atunci, Ştefan Pintilie şi Dragoş Lucan, cei care, alături de Alioşa Carastate – noul coregraf, au şi pus bazele reale ale Ansamblului Artistic „Ciprian Porumbescu", odată cu participarea Ateneului, cu orchestră şi cor, la Festivalul mondial al tineretului, de la Bucureşti.

În noua formulă de organizare a vieţii muzicale bucovinene,

în care triumfalismul devenise obligatoriu şi pentru concepţia de spectacol, dar mai ales pentru titulaturi, Ansamblul Artistic „Ciprian Porumbescu" din Suceava are, la rândul lui, o poveste interesantă, adesea atractivă şi mereu profesionistă, chiar şi în cazurile târzii de exagerări stilistice, o poveste relatată, sumar şi ocazional, în broşurile aniversare[178] ale instituţiei.

Fosta Reuniune Muzical-Dramatică „Ciprian Porumbescu" din Suceava, transformată, în 15 noiembrie 1948, în Ateneul Popular „Ciprian Porumbescu", cor şi orchestră, avea să capete un statut de instituţie artistică profesionistă, în 17 octombrie 1953, când, odată cu îmbrâncirea ultimilor cărturari interbelici din sistemul culturii, se înfiinţa, prin Hotărârea consiliului de Miniştri nr. 3429, Ansamblul de Cântece şi Dansuri „Ciprian Porumbescu", dar activitatea artistică efectivă avea să înceapă, cu 34 de salariaţi, aflaţi sub coordonarea lui Ion Farmatu, şi cu Dragoş Lucan dirijor, abia în anul 1954.

Muzician înnăscut, Dragoş Lucan visa la un nou spectacol „Crai nou", care avea să se şi joace, în seara zilei de 31 mai 1959, în regia artistică a lui Dumitru Filip şi a lui Eugen Aron, opereta „Crai nou" jucându-se, timp de doi ani de zile, în ţară şi în judeţul Suceava, 42 de spectacole fiind „consumate" doar de suceveni.

Primul spectacol remarcabil de muzică populară şi-a avut premiera abia în anul 1960, sub bagheta muzicienilor Dragoş Lucan şi Ştefan Pintilie, solişti vocali fiind Ştefania Pamparău (Rareş), Artemiza Bejan, Traian Straton şi Petre Barbu, iar solist instrumentist, Ion Prelipceanu.

A urmat, ca premieră, spectacolul literar-muzical-coregrafic „Rapsodie suceveană", sub conducerea muzicală a lui Grigore Macovei, Dumitru Buta, George Sârbu şi Ştefan Pintilie, cu texte „patriotice" semnate de Dragoş Vicol, Tiberiu Utan şi Valeriu Câmpeanu, şi cu un recital de cântece populare, presărate printre

178 Texte scrise de poetul Ion Cozmei, fost secretar literar al Ansamblului, şi de Herna Săndulean, pe care le folosim în scrierea paginilor care urmează

cele corale şi printre coregrafii de sorginte populară, în care solistului Traian Straton i s-au alăturat, cu remarcabile evoluţii individuale, Sofia Vicoveanca şi Nicoleta Vasilovici.

Următoarea premieră, un adevărat spectacol de revistă, datat în aprilie 1964, „Cântăm tinereţea Sucevei”, conceput de muzicienii Grigore Macovei, Ştefan Pintilie (care îşi asumase şi conducerea muzicală), Andrei Lipovan, Dumitru Buta şi George Sârbu, pe texte scrise de Valeriu Câmpeanu (care semna şi regia), Platon Pardău, Pan Solcan şi George L. Ostafi, cu o incitantă concepţie coregrafică, datorată lui Simion Siomin, asistat de tânărul coregraf Stan Alionte, a avut o cronică elogioasă, semnată de co-scenaristul Pan Solcan, chiar şi în ziarul „România liberă”, numărul din 23 mai 1964, în care se sublinia „viabilitatea modalităţilor folosite în alcătuirea unui spectacol tematic unitar, capabil să îmbine armonios, pe baza unui scenariu, cântecul, jocul şl versul recitat” şi se reproduceau aprecierile lui Grigore Macovei, care declarase că spectacolul respectiv fusese „creat cu forţe locale, fiind, bineînţeles, original în totalitate, atât muzica, textul, cât şi coregrafia lui. Am câştigat o bună experienţă de lucru cu acest spectacol, pe care o vom fructifica pe viitor. Am reuşit să grupăm într-un colectiv de creaţie entuziast compozitori şi scriitori locali”.

Confirmarea spuselor lui Grigore Macovei avea să se facă în 1965, când a avut loc premiera spectacolui „Revista surprizelor”, o montare şi spectacol de revistă, şi spectacol de estradă, realizat de Andrei Lipovan, în colaborare cu Sergiu Malagamba, cu balerinii Cornelia Văduva, Nina Trâncu, Grigore Elisei şi Marin Jujan, şi cu solişti vocali Ana Ciobanu, Tolea Antonovici, llarion Onciu şi Gheorghe Martin. Exista, după câte îmi mai amintesc, şi o trupă de muzică uşoară, în cadrul acestui spectacol, cu Vasile Cordoş la chitară solo.

Premiera spectacolului folclori „Joc şi cântec românesc” a avut loc în 1966, sub bagheta lui George Sârbu, în coregrafia lui

Ion Săuchea şi a lui Viorel Vatamaniuc, cu Sofia Vicoveanca, Traian Straton, Nicoleta Vasilovici, Alexandru Dumbravă, Genoveva Almanu şi Constantin Leizeriuc, la microfon.

În martie 1966, spectacolul de estradă „Cabana melodiilor”, îi impunea ca solişti de muzică uşoară pe George Enache şi Florentina Grosu, momentele vesele fiind asigurate de Florin Zgăvârdici, Cornel llisei şi Adrian Badiu.

În 1967, datorită angajării, la conducerea Ansamblu, a regizorului Ilarie Curechianu (în toamna anului 1966), au loc două premiere, cea a spectacolului folcloric „De la Dora, până-n Vrancea” şi cea a revistei „Alo! La telefon Suceava”. „De la Dorna, până-n Vrancea” avea la bază un scenariu scris de Marcel Mureşeanu şi Ilarie Curechianu (care semna şi regia) şi o concepţie muzicală asumată de Dragoş Lucan, Grigore Macovei şi George Sârbu, în colaborare cu Constantin Arvinte şi Iacob Cristea, coregrafia fiind pusă în scenă de Viorel Vatamaniuc şi de Ion Săuchea, în colaborare cu coregrafii Gheorghe Popescu-Judeţ şi Eugenia Popescu-Judeţ. Sub bagheta lui George Sârbu, evoluau în spectacol interpreţii Sofia Vicoveanca, Nicoleta Vasilovici, Traian Straton şi Alexandru Dumbravă, prezentatori find Vasile Lungu şi Elena Sârbu, iar soliştii dansatori, Stan Alionte şi Gavril Turei.

În 1968, a avut loc premiera spectacolului „După datina străbună”, iar în anul următor, cea a spectacolui „Mugurel de cântec românesc”, Dragoş Lucan şi George Sârbu asigurând conducerea muzicală, iar solişti fiind Sofia Vicoveanca, Nicoleta Vasilovici, Traian Straton, Alexandru Dumbravă şi Laura Lavric.

Un prim turneu în afara graniţelor, surprinzător prin itinerariu, s-a făcut în linie iunie şi iulie ale anului 1969, când Ansamblul „Ciprian Porumbescu” s-a deplasat în Zair, în Ghana şi în Nigeria, beneficiind şi de primele sale cronici internaţionale: „Ansamblul din Suceava, format din 33 de membri, a emoţionat un auditoriu mare, timp de 120 minute, printr-o reprezentaţie artistică de muzică

şi dansuri specifice româneşti. Armonia viorilor, ţambalul şi flautul au acompaniat execuţia ireproşabilă într-un spirit alert al mişcărilor dansatorilor, care au fost minunaţi, îmbrăcaţi în costumele lor tradiţionale, adăugând prin aceasta o culoare mai densă spectacolului”. („Daily Craphic”, 19 iulie 1969); „Programul, constituit din două părţi, a cuprins cântece folclorice la diferite instrumente tradiţionale, precum şi dansuri populare cu o frumoasă construcţie şi într-un decor încântător. Reprezentaţia a cunoscut un succes uluitor” („Le Progres”, 26 iunie 1969).

În 1970, premiera spectacolului „Cântec de viaţă nouă”, pus în scenă de llarie Curechianu şi de coregrafii Bella Balogh, Viorel Vatamaniuc şi Ion Săuchea, avea să lase urme în coloanele ziarului judeţean „Zori noi”: „Partea muzicală, la care au colaborat lacob Ciortea, Constantin Arvinte, Ştefan Cărăpănceanu, Dragoş Lucan şi Grigore Macovel, o considerăm cea mai valoroasă a spectacolului, aici fiind evident succesul în tratarea şi prelucrarea inspirată a melosului popular bucovinean”.

Şi tot din 1970 datează ultima estradă a Ansamblului, „Parcul melodiilor”, pusă în scenă de Ilarie Curechianu, pe un libret scris de Angel Grigoriu şi Romeo Iorgulescu, pe muzica compozitorilor George Grigoriu, Mişu Iancu, Andrei Lipovan şi Dumitru Catargiu, cu o coregrafie imaginată de Bella Balogh.

Din toamna anului 1970, când Ansamblul intră sub patronajul Consiliului Judeţean al Sindicatelor, mutându-se la Casa de Cultură, au loc doar spectacole folclorice, sub direcţia artistică a lui Dragoş Lucan, cu George Sârbu la pupitru, cu Viorel Vatamaniuc coregraf, spectacole care consacră definitiv numele artiştilor Sofia Vicoveanca, Traian Straton, Alexandru Dumbravă, Nicoleta Vasilovici, Laura Lavric, Aurel Tudose şi Ceorge Tofan.

Scurtul directorat al compozitorului Andrei Lipovan a debutat, la sfârşitul anului anului 1971, cu punerea în scenă a unui scenariu folcloric interesant despre viaţa haiducului Ioan Darie,

întocmit de Ioan Iacob (avea să semneze şi regia), în baza textelor culese, odinioară, de Simion Florea Marian. Premiera spectacolului „Haiducii" a avut loc, în 24 martie 1972, pe scena Casei de Cultură a Sindicatelor, fiind salutată, în „Zori noi", de Marcel Mureşeanu, care scria că „ceea ce contribuie îndeosebi la reuşita „Haiducilor" este dezvăluirea, cu fineţe şi convingător, a implicaţiilor sociale ale conflictului, a profundului lor dramatism. Folclorul sucevean oferă, prin marea sa bogăţie de cântec, culoare şi mişcare, o largă gamă de imagini artistice de maximă concentraţie, care a fost explorată cu rezultate remarcabile". „Haiducii", conceput muzical de Ştefan Pintilie, George Sârbu şi de Andrei Lipovan, cu o coregrafie stilizată, imaginată de Viorel Vatamaniuc, îi aducea în cadrul scenografic datorat pictorului Dumitru Rusu pe artiştii Aurel Tudose, Traian Straton, Alexandru Dumbravă etc.

În 1973, s-a pus în scenă „Asta-i hora horelor", sub bagheta lui George Sârbu, în coregrafia lui Viorel Vatamaniuc, evoluând Sofia Vicoveanca, Traian Straton, Alexandru Dumbravă, Nicoleta Vasilovici, Aurel Tudose şi George Tofan.

În 1974, la Casa de Discuri „Electrecord", apar, drept tezauri folclorice („Întâlniri cu România"), discuri cu muzică populară bucovineană, interpretată de Sofia Vicoveanca, Silvestru Lungoci, Alexandru Bidirel, Alexandru Havriliuc, Ion Uţă, Constantin Sofian.

În toamna anului 1974, când compozitorul Andrei Lipovan este înlocuit cu prozatorul Oni Cazan în scaunul directorial, are loc premiera „Ce mi-e drag adun în cântec.

Premiera inedită, din primăvara anului 1975, „La noi nu-i nimeni bătrân", concepută de George Sârbu şi de Rodica Dominte (pe atunci, secretar muzical), avea să scoată la rampă romanţa, Ansamblul beneficiind şi de colaborarea lui Tolea Antonovici şi a Lidiei Andronescu-Despina.

În toamna anului 1975, când Nistor Dominte îl înlocuia pe Onu Cazan la conducerea Ansamblului, s-a pus în scenă spectacolul

„Plai de dor ţesut în cântec”, despre care, în „Zori noi, numărul din 25 februarie 1976, s-a scris: „Sub conducerea dirijorului George Sârbu, formaţia orchestrală îşi nuanţează plăcut dialogul cu talentaţi solişti instrumentişti; desenul coregrafic atinge frecvent niveluri remarcabile de acurateţe, grupurile de dansatori impresionând prin ţinută şi omogenitate; George Tofan, Nicoleta Vasilovici, Alexandru Dumbravă şi Traian Straton au găsit drumul către preferinţele publicului. Ca întotdeauna, Sofia Vicoveanca, într-un recital de mare forţă expresivă, a strălucit prin profunzimea registrului liric, bogăţia şi rafinamentul mijloacelor interpretative”.

În vara anului 1977, al doilea turneu internaţional al Ansamnlului „Ciprian Porumbescu” a avut drept destinaţie Germania, cu ale sale „Zile ale Culturii Străine”, de la Dortmund (ediţia a XX-a).

Premiera toamnei anului 1977, „Bucuria-n cânt şi joc”, înseamnă şi debutul muzicianului Viorel Leancă, la pupitrul orchestrei, ca dirijor secund, dar şi cel al interpretei Maria Dascălu-Crăciun.

„Românie, plai de dor”, spectacol din 1978, a impus moda suitelor de dansuri regionale (specifice zonelor Bihor şi Banat), însemnănd şi debutul interpretei Margareta Clipa.

Sărbătorită, pentru prima dată public, printr-un spectacol folcloric, în 1979, când împlinea douăzeci de ani de cântec, Sofia Vicoveanca îşi confirma statutul de „însăşi cântecul bucovinean”, în prezenţa folcloristului Vasile Adăscăliţei şi a scriitorului Ion Ţugui.

În 1979, s-a pus în scenă „Mândru plai cu dulce grai”, cu Emil Havriliuc şi Ion Uţă – dirijori, urmând ca, în 1980, să se continue tendinţa stilizantă a interpretării folclorului prin spectacol scenic, montându-se „La izvor de neam şi cântec”, în baza unui scenariu conceput de Marcel Mureşeanu şi de Ion Cozmei. Au colaborat compozitorii Constantin Arvinte şi Ştefan Pintilie, regizorul Petru Mihail, de la „Rapsodia Română” din Bucureşti, şi pictorul sucevean Ion Carp-Fluierici, care a conceput decorul. Coregrafia: Viorel Vatamaniuc; conducerea muzicală: Emil Havriliuc. În revista

„Cronica”, din 22 mai 1981, Emilian Marcu scria despre acestă premieră: „Spectacolul reuşeşte să transpună scenic momente autentice de creaţie populară. Construit pe două mari momente ale vieţii omului, naşterea şi nunta, spectacolul aduce în prim plan peisajul satului moldovenesc. Scenariştii şi regizorul pun în evidenţă marea bogăţie a folclorului şi profunda lui legătură cu trecutul nostru de luptă pentru neatârnare”.

În 1983, când se împlineau 130 de ani de la naşterea lui Ciprian Porumbescu, în primăvară comemorându-se centenarul morţii geniului de la Stupca, noul director al Ansamblului, a organizat Zilele Ansamblului „Ciprian Porumbescu” (9-11 decembrie), în şirul manifestărilor locul central ocupându-l opereta „Crai Nou”, de data asta, în viziunea regizorală a lui Ilarie Curechianu, sub bagheta lui Emil Havriliuc şi în coregrafia lui Viorel Vatamaniuc, scenografia fiind realizată de Constantin Molocea. Cu un cor al Casei de Cultură a Sindicatelor, dirijat de Marian Palade, cu pianistul Mihai Petrescu, maestru corepetitor, spectacolul a valorificat disponibilităţile interpretative ale distribuţiei: Aurel Tudose (Moş Corbu), Herna Horvat (Dochiţa), Traian Straton (Ispravnicul), Alexandru Dumbravă (Leonaş), Marilena Oprea (Anica), Gavril Turei (Bujor).

*

Premierele din ultimii ani ai comunismului şi cele de după Revoluţie au însemnat, de fapt, adaptări ale spectacolelor mai vechi, precum „Cântec nou pe plai străbun” (1985), cu actorii Amza Pelea, Jean Constantin, Stela Popesu, Alexandru Arşinel şi Gioni Dumitriu şi cu interpreţii de folclor Maria Cornescu şi Nelu Bălăşoiu – invitaţi. „De pe plaiul strămoşesc” (1990), „Înalţă-te, Ştefane!” (1992), „Uniţi în cuget şi-n simţiri” (în colaborare cu Ansamblul Academic „Joc” din Chişinău, 1993) au însemnat momente de virtuozitate, ţesute pe o realitate repertorială temeinică, virtuozitatea fiind răsplătită, în 1993 şi în 1994, cu titlul de laureat al Festivalului Concurs al

Ansamblurilor Folclorice Profesioniste din România, pe care l-a tot dobândit Ansamblul.

Opereta „Crai Nou", într-o nouă montare, avea să consacre o activitate artistică profesionistă, cică, de 40 de ani – de parcă muzicienii, cu studii universitare de muzică la Viena şi la Cernăuţi, din perioada 1867-1953, ar fi fost neprofesionişti, în comparaţie cu noile talente înnăscute de la sate, care fuseră angajate la Ansamblu, deşi puţini dintre ei „auzeau" notele.

În fine, timp de trei zile (20-22 decembrie 1994, Ansamblul Artistic „Ciprian Porumbescu" s-a sărbătorit pe sine, opereta „Crai Nou" beneficiind de bagheta lui Emil Havriliuc, noul director, din 1990, de îndrumările regizorale ale lui Ilarie Curechianu şi de talentul interpreţilor Aurel Tudose (Moş Corbu), Gavril Turei (Bujor), Alexandru Dumbravă (Leonaş), Traian Straton (Ispravnicul), Cristina Ivanov (Anica) şi Herna Scălicău-Săndulean (Dochiţa). Corul de cameră „Voces Bucovinae" şi Formaţia instrumentală a profesorilor şi elevilor de la Liceul de Artă Suceava au dat vigoare spectacolului, iar Ilarie Curechianu opina, în caietul program, cum că, prin noua montare, „opereta „Crai Nou" a deschis, de fapt, un drum nou operetei româneşti. „Te-ai dus, iubite" şi „Ah, ce dulce fericire" au la bază intonaţia vechii romanţe, iar în „Român verde ca stejarul", „Frunză verde stejărel", „Frunză verde baraboi", „Gâl, gâl", „Fa, Dochiţo, puică dragă", „Copilită de la munte", „Bâr, oiţă, bâr", artistul foloseşte melosul folcloric nealterat, aşa cum 1-a cunoscut din copilărie... Dacă prin tot ceea ce am făcut până acum am contribuit din tot sufletul la înălţarea acestei instituţii pe culmile artei profesioniste, aş dori ca şi pe mai departe arta suceveana, slujitorii ei să facă în aşa fel încât Bucovina să rămână în continuare o adevărată vatră de cultură românească".

În cadrul aceloraşi manifestări aniversare, George Sârbu revenea în Suceava, din postura de scenarist şi de compozitor, cu spectacolul „Bucovina –Vatră Strămoşească", structurat pe două

părţi: „La hram, la Sfânta Maria” şi „Hora din vatra satului”, cu Sofia Vicoveanca, Margareta Clipa, Rodica Andronic, Lucia Păltineanu, Olga Drâmbei, Aurel Tudose, Traian Straton şi George Finiş, în distribuţie, şi cu o coregrafie imaginată de Costinel Leonte.

Revenită la Ansamblu, Sofia Vicoveanca a fost sărbătorită, tot atunci, pentru cei 35 de ani de oficiere artistică în slujba folclorului românesc, cu spectacolul folcloric tematic „Omule, Pomule”, Sofia mărturisind într-un interviu: „Am revenit la Ansamblu ca la început: cu sfială, cu emoţie, cu dragoste, mai ales că am regăsit un colectiv nou. Curajul de a apărea în faţa acestor mlădiţe este mare, eu încercând în mod public să uit povara anilor şi pârul nins. întotdeauna atmosfera caldă din culise face pe interpret mai deschis faţă de public. Am tânjit şi ţin mult la această atmosferă de colectiv. De fapt, mă aflu într-o familie. De când mă ştiu, am încălzit împreună un colţ de sobă în iernile geroase, ne-am hrănit dintr-un colţ de pâine toţi. N-am fost atât de prezentă acasă, cât am fost prezentă în mijlocul colectivului. Şi acum trebuie să spun că aici am cunoscut primele emoţii, primele speranţe, primele împliniri, pentru a ajunge unde mă aflu astăzi. Dar continuu şi acum să scormonesc, să analizez chipurile oamenilor, pentru a mă menţine cât se poate de proaspătă”.

În finalul manifestărilor aniversare, spectacolul „Joc şi cântec românesc” a adus în scenă artişti suceveni ai ultimelor decenii: soliştii Traian Straton, Alexandru Dumbravă, Laura Lavric, Maria Bararu, Aurel Tudose, Margareta Clipa, Rodica Andronic şi George Finiş, şi instrumentiştii Alexandru Havriliuc, Constantin Mândrişteanu, Costel Burcea, Gheorghe Nuţu, Constantin Sofian şi Dan Decebal Chitic, toţi aflaţi sub bagheta dirijorală a lui Viorel Leancă, coregrafia spectacolului fiind semnată de Viorel Vatamaniuc şi de Costinel Leonte.

Simpozionul „De la folclor, la operetă populară” certifică, prin titlu, ultimele tendinţe în arta spectacolului de folclor, în întreaga Românie, cu riscul irosirii unei adevărate istorii în memoria culturală

recentă, drept „Ansamblul... amintirilor”.

„Au urmat alte zeci de spectacole, sub direcţia lui Geoge Sîrbu, 1995-1996, şi a lui Vasile Florea, 1996-1997, an în care la conducerea ansamblului revine Emil Havriliuc, până la 31 martie 2009. Drumurile prin lume ale artiştilor suceveni continuă cu: Festivalul Muzicii Europene de la Krumbach – Germania 1997, (Ansamblul fiind) invitat de onoare la Bursa internaţională de Turism de la Berlin, 1999. În anii 2000 şi 2001, în colaborare cu Televiziunea Română s-au organizat, în cadrul emisiunii „Tezaur folcloric”, spectacolele „Moştenitorii” şi „Muguri de tezaur”, la Suceava şi Rădăuţi. Din „Moştenitorii” de atunci îi regăsim în spectacolul aniversar de astăzi (2009 – n..), pe soliştii Elena Simionesei-Chitic şi Sorin Filip. Mai menţionăm participarea ansamblului la Festivalul „Callatis”, Festivalul internaţional „Cerbul de Aur”, Braşov 2002, laureat al Calei Folclorului Românesc, titlul oferit de Ministerul Culturii şi Cultelor în decembrie 2002 , laureat al Festivalului de la Agrigento, Italia 2003, Trofeul „Aurea Fenice”, Naro, Italia, 2003, laureat al Festivalului internaţional de Folclor de la Martigues, Franţa, 2003”[179].

Moda auto-sărbătoririi aniversare, din 5 în 5 ani, fusese impusă, în 2004, de Ion Cozmei, Viorel Vatamaniuc, Ioan Lionte, Constantin Mândrişteanu, George Sârbu, Alexandru Dumbravă şi Traian Straton, când se împlineau „50 de ani de cântec şi joc”.

În baza unui repertoriu consistent şi a virtuozităţii artiştilor săi, Ansamblul, grupând, sub diverse titulaturi, calupuri din vechile lui spectacole, evoluează pe scena Festivalului Internaţional de Folclor din Tournai – Belgia (2005), pe cea a Festivalului Folcloric de Artă şi Tradiţie Populară Românească de la Otopeni, şi pe cea a Festivalului „Muzici şi Tradiţii în Cişmigiu”, din Bucureşti, întemeind, în 2007, în baza unui proiect Phare CBC 2004, un efemer festival propriu, „Festivalul dansului şi cântecului tradiţional bucovinean”, topit,

[179] Cozmei, Ion, şi Săndulean, Herna, *Între adevăr şi amintire*, 2009, p. 32 a broşurii aniversare

practic, în proiectele Consiliului Judeţean Suceava, „Crăciun în Bucovina” şi „Paştele în Bucovina”.

În 1 aprilie 2009, s-a înfiinţat Centrului Cultural „Bucovina” (condus, în ordine cronologică, de Petre Horvat, Vasile Ursache, Sever Dumitrache, Petre Horvat şi Viorel Varvaroi), care grupează toate instituţiile de cultură ale Consiliului Judeţean Suceava, inclusiv Ansamblul Artistic „Ciprian Porumbescu”, în componenţa: Laura Lavric (până în 2013), George Finiş, Margareta Clipa, Dana Dăncilă, Nicolae Vieru, Lucica Păltineanu, Sorin Filip şi Rodica Andronic – solişti vocali, Adrian Semeniuc, Dinu Croitor, Ionuţ Ţanţa, Igor Corjan, Paraschiv Burcea, Dan Decebal Chitic, Constantin Pascal, Constantin Burcea, Leonard Zamă – solişti instrumentişti, Mariana Cazacu, Cabriela Burcea, Mihaela Calistru, George Palaniuc, Ioan Nemţoi, Gelu Constantinescu – solişti dansatori, cu Sorin Filip director, cu Viorel Leancă dirijor şi cu Costinel Leonte coregraf.

Din 2013, în baza organigramei concepută de noul manager al Centrului Cultural „Bucovina”, Viorel Varvaroi, direcţia Ansamblului Artistic Profesionist „Ciprian Porumbescu” a fost încredinţată Tamirei Gonda Cojocariu, Viorel Leancă rămânând la pupitrul dirijoral.

În 2014, s-a organizat, în cadrul Festivalului Internaţional de Folclor „Întâlniri Bucovinene”, Concursul judeţean de interpretare a cântecului popular românesc „Glas bucovinean”, Laura Erhan din Vatra Dornei, Mădălina Georgeta Lupupopii din Molid, Denisa Apetrei din Dolhasca, Andreia Steclaru din Suceava, Andrei Iftime din Slatina, Andreea Chisăliţă din Moara, Alexandru Sahlean din Cacica şi Alexandra Diana Dan din Putna primind, din postura de laureaţi, îndreptăţirea de a evolua în spectacolele Ansamblului Artistic Profesionist „Ciprian Porumbescu” şi de a se consacra, în timp, drept noua generaţie de aur a folclorului bucovinean.

Ce va urma? Pun doar întrebarea, pentru că mă tem de o eventuală conturare de răspunsuri (**I. D.**).

Anexe iconografice

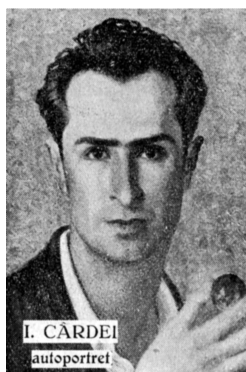

Agata Bârsescu

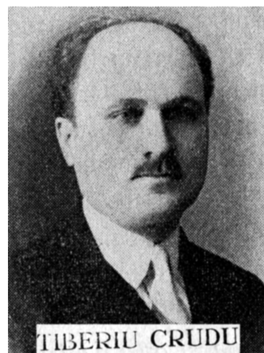

GH. CÂRLAN

LIVIA CIONCA

TIBERIU CRUDU

SYLVIA CULIN

VIRGINIA CURIȘ

HENRIETTE CUȘNEVICI

CECILIA DAN

ILIE DAN

OCTAVIAN DARJA

GHEORGHE DOROFTEI

DIMITRIE FILIP

OLGA FISCHER-KOWSZEWICZ născ. DAN

ELEONORA FRANKE

GRETE FRANKE

LEON GOIAN

LIVIU HALIP

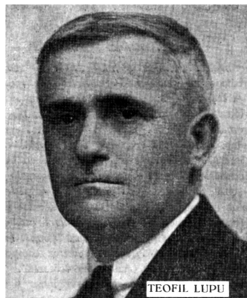

Porfira Ieșan

LUCREȚIA IONESCU-MILANO

AURELIAN ISAR

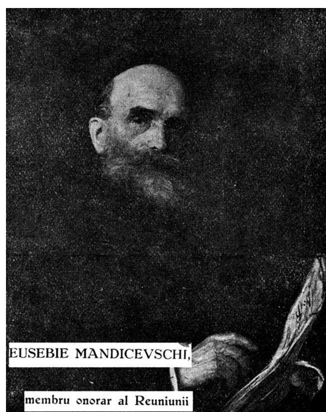

LEOPOLDINE JARZEBECKI

August Karnet

TEOFIL LUPU

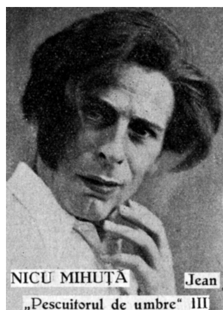

T. MACARICIUC

LIVIU MARIAN

EUSEBIE MANDICEVSCHI, membru onorar al Reuniunii

ELIZA MANUG-TABACARU

AURELIA MANDAŞEVSCHI

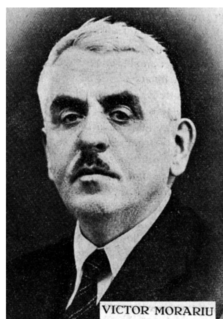
NICU MIHUȚĂ Jean „Pescuitorul de umbre" III

LECA MORARIU

OCTAVIA LUPU-MORARIU

VICTOR MORARIU

LEONTIE MOȚOC

GRIGORI DE PANTAZI

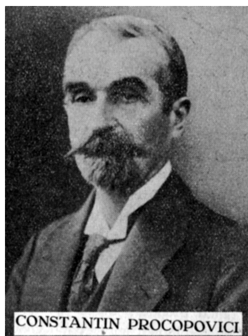
OTILIA PAYERSFELD

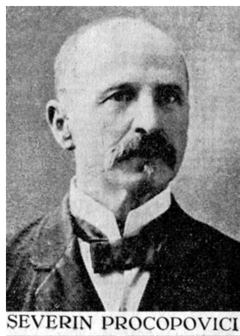
ORTISIE POPESCU

E. POPOVICI

CONSTANTIN PROCOPOVICI

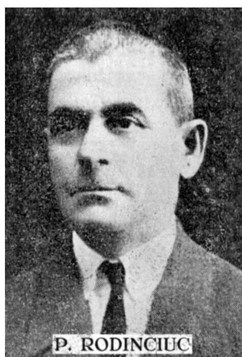

OREST PROCOPOVICI

SEVERIN PROCOPOVICI

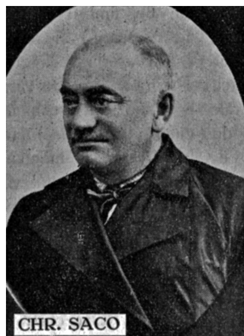

CIPRIAN RAȚIU

MĂRIOARA RAȚIU

O. RODINCIUC
Zamfir din „Beizadea E."

P. RODINCIUC

G. RUPTAȘ

CHR. SACO

TEOFIL GH. SIDOROVICI
Comandantul „Străjii Ţării"

LILY SIMIONOVICI

ELENA SIMON

GH. SOCOLIUC

CORNEL SOROCEAN

Corul Reuniunii şi grupul de bucovineni după concertul dela Radio

Corul reuniunii la Bucşoaia

în prezenţa

M. S. Regelui Carol II

Corul reuniunii (fotografiat 25. III 1938)

Participanţii la desvelirea bustului

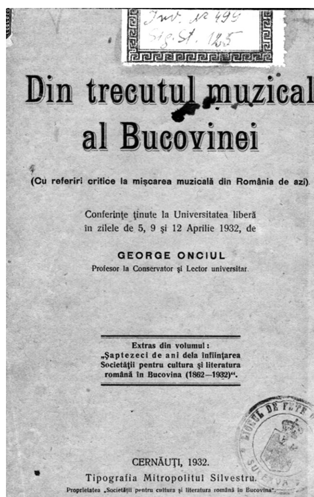

Comitetele Reuniunii în 1935 și 1937

Din trecutul muzical al Bucovinei

(Cu referiri critice la mişcarea muzicală din România de azi)

Conferinţe ţinute la Universitatea liberă în zilele de 5, 9 şi 12 Aprilie 1932, de

GEORGE ONCIUL
Profesor la Conservator şi Lector universitar

Extras din volumul: „Şaptezeci de ani dela înfiinţarea Societăţii pentru cultura şi literatura română în Bucovina (1862—1932)".

CERNĂUŢI, 1932.
Tipografia Mitropolitul Silvestru.
Proprietatea „Societăţii pentru cultura şi literatura română în Bucovina".

Gh. Socoliuc, Şt. Pavelescu, R. Strahmuţchi, D. Străchinaru, N. Stănescu, P. Irimescu

Gh. Ruptaş, A. Stănescu, O. Cosmovici, E. Chirovici (Harpagon) Vica Sucevanu; jos: N. Drăgoiu, A. Penteleiciuc

E. Neher, Gh. Ruptaş şi Emilia Nemeş

baletul de turcoaice

(Şt. Pavelescu şi D-na E. Franke)

ŞT. PAVELESCU

ŞT. PAVELESCU

GRUPUL „CRAIU NOU" Nr. 1

Grupul „Craiu Nou" Nr. 2

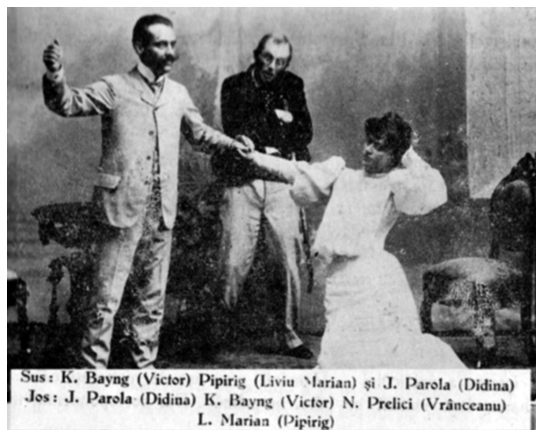

Elsa Neher și Șt. Pavelescu

Doctorul fără voie

E. Filip, Gh. Ruptaş, Elsa Neher, V. Jauca

. Dârja, Lydia Marcean, Vica Suçevan, Sylvia Culin, Şt. Pavelescu

Sus: K. Bayng (Victor) Pipirig (Liviu Marian) şi J. Parola (Didina)
Jos: J. Parola (Didina) K. Bayng (Victor) N. Prelici (Vrânceanu)
L. Marian (Pipirig)

Şt. Pavelescu, E. Chirovici, Lucreţia Ionescu-Milano

Jeny Nimigean, A. Neagu, M. Cosmovici, Gh. Ruptaş, N. Mihuţă,
Şt. Pavelescu

ŞT. PAVELESCU
Gh. Ruptaş, O. Cosmovici, M. Cosmovici, N. Mihuţă, V. Doboş-Boca,

Ansamblul de Cântece și Dansuri „Ciprian Porumbescu" în 1962 și 1964

Ansamblul de Cântece și Dansuri „Ciprian Porumbescu" în 1968 și 1970

Ansamblul Artistic „Ciprian Porumbescu" în 1980, 1997 și 2000

Formația de dansatori, în 1974

Balet „Cosmos”, stagiunea 1963-1964

Corul și orchestra semisimfonică, în 1968

Dragoș Lucan, Gh. Popescu-Județ, Viorel Vatamaniuc, Constantin Arvinte, George Sârbu, în 1967

Formația de dansatori, în 1960

Ansamblul de Cântece și Dansuri „Ciprian Porumbescu", în 1966

Orchestra Ansamblului Artistic „Ciprian Porumbescu", în 1973

Ansamblul de ieri

CONSILIUL JUDEȚEAN SUCEAVA

CENTRUL CULTURAL BUCOVINA

Ansamblul Artistic Ciprian Porumbescu

Laura Lavric

Margareta Clipa

George Finiş

Leonard Zamă

Conducerea muzicală Viorel Leancă

Sorin Filip

Adrian Semeniuc

Lucica Păltineanu

Rodica Andronic

Ionuţ Ţanţa

Dinu Croitor

Constantin Pascal

Igor Corjan

Nicolae Vieru

Dana Dăncilă

Dan Decebal Chilic

Costel Burcea

Dirijor: Viorel LEANCĂ
Dirijori secunzi: Trifan Leancă
Igor Corjan

Impresar artistic: Sorin FILIP
Director general: Petre Horvat

Coregraf: Costinel LEONTE
Asistent Coregraf: George Palaniuc

Cuprins